GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2020

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 20 / 20 | 61 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2018/29780 16.12.2020
SEVDA KELEŞ VE DİĞERLERİ

002 2018/30932 16.12.2020
MÜZEYYEN ÇELİK VE DİĞERLERİ

003 2018/32276 16.12.2020
AYHAN YILDIRIM VE DİĞERLERİ

004 2018/35147 16.12.2020
FEYZULLAH ÇELİK VE SEVDA ÖZDEMİR

005 2018/37119 16.12.2020
HATİCE KARATAŞ VE DİĞERLERİ

006 2018/37702 16.12.2020
ELİF SERVER ALP VE DİĞERLERİ

007 2019/23 16.12.2020
METHİ TAYLAN VE DİĞERLERİ

008 2019/237 16.12.2020
ABDULBASIR BULGAN VE DİĞERLERİ

009 2019/331 16.12.2020
ABDULHALIK CAN VE DİĞERLERİ

010 2019/340 16.12.2020
TURGUT TAMAÇ VE DİĞERLERİ

011 2019/2450 16.12.2020
HÜSEYİN BOZKURT VE DİĞERLERİ

012 2019/2769 16.12.2020
SERDAR KAPTANOĞLU

013 2019/3072 16.12.2020
ABDULGANİ DEMİR VE DİĞERLERİ

014 2019/17610 16.12.2020
İSMAİL ERÖZTEKİN VE DİĞERLERİ

015 2019/21938 16.12.2020
MUSTAFA AY

016 2019/27159 16.12.2020
YUSUF GÜCEYÜ VE DİĞERLERİ

017 2019/27248 16.12.2020
AYÇA KAYAALTI

İçindekiler - devam

018 2019/30513 16.12.2020
ABDULMENAF HASAR VE DİĞERLERİ

019 2020/9347 16.12.2020
CESUR İPEK VE DİĞERLERİ

020 2016/3316 29.12.2020
CEMAL TAŞ VE DİĞERLERİ

021 2017/28373 29.12.2020
İHSAN UYGUN VE NURAN KAYA

022 2017/34596 29.12.2020
SABRİ UHRAĞ

023 2020/13893 29.12.2020
MEHMET OSMAN KAVALA (2)

024 2017/22784 31.12.2020
MAITISONG MAITOUHUTI VE DİĞERLERİ

025 2017/38591 31.12.2020
Y.A.

026 2018/3508 31.12.2020
MÜZEYYEN MERZİFONLUOĞLU

027 2018/4156 31.12.2020
ALİ ANKARA VE DİĞERLERİ

028 2018/14970 31.12.2020
ŞÜKRÜ SÜRMELİ

029 2018/23835 31.12.2020
AGİT TUFAN VE DİĞERLERİ

030 2018/25549 31.12.2020
AHMET YEŞİLDAĞ

031 2018/29792 31.12.2020
ANIL YILDIZ

032 2018/30731 31.12.2020
EŞREF ARSLAN VE DİĞERLERİ

033 2018/31471 31.12.2020
AHMET MELİK KAPLAN VE DİĞERLERİ

034 2018/36714 31.12.2020
SERPİL İŞMEN

İçindekiler - devam

035 2018/36850 31.12.2020
HİDAYET TURĞUT

036 2018/38018 31.12.2020
ABDULAZİZ DANİŞ VE DİĞERLERİ

037 2019/3005 31.12.2020
MEHMET DOĞAN VE DİĞERLERİ

038 2019/8812 31.12.2020
ABBAS KENES VE DİĞERLERİ

039 2019/10123 31.12.2020
ALİ ŞÜKRÜ KARAKAYA VE DİĞERLERİ

040 2019/11349 31.12.2020
HÜSNA TİMUR VE DİĞERLERİ

041 2019/11617 31.12.2020
CAHİT ATASAĞUN

042 2019/11868 31.12.2020
CENGİZ AYDIN VE DİĞERLERİ

043 2019/12139 31.12.2020
AHMET ÇAM VE DİĞERLERİ

044 2019/12403 31.12.2020
HÜLYA AKALIN VE DİĞERLERİ

045 2019/12506 31.12.2020
CAFER GEÇİCİ VE DİĞERLERİ

046 2019/16201 31.12.2020
AKSU ENERJİ ÜRETİM A.Ş.

047 2019/16234 31.12.2020
ADEM KARA VE DİĞERLERİ

048 2019/22130 31.12.2020
REŞO KAYA VE SEYİTHAN İRKLİ

049 2019/23417 31.12.2020
HALEF AYDOĞAN VE DİĞERLERİ

050 2019/23558 31.12.2020
ÇİĞDEM ÖZMEN ARSLAN VE DİĞERLERİ

051 2019/25897 31.12.2020
ŞÜKRÜ DEMİR

İçindekiler - devam

052 2019/27135 31.12.2020
İBRAHİM KAYA

053 2019/27390 31.12.2020
ABDULHAMİT SAHAN VE DİĞERLERİ

054 2019/28520 31.12.2020
BAŞKENT DOĞALGAZ DAĞITIM GYO A.Ş.

055 2019/30104 31.12.2020
BÜNYAMİN ÇİÇEK VE DİĞERLERİ

056 2019/33259 31.12.2020
NİHATTİN ÇİFCİ

057 2019/39603 31.12.2020
BÜLENT ŞEREF SARIOĞLU VE DİĞERLERİ

058 2019/42542 31.12.2020
CEVDET SERT

059 2020/17518 31.12.2020
ARZU DEMİREL VE DİĞERLERİ

060 2020/25845 31.12.2020
İSMET İNANÇ VE DİĞERLERİ

061 2020/27741 31.12.2020
HÜLYA ÇINAR VE DİĞERLERİ

SEVDA KELEŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/29780 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/29780

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEVDA KELEŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/29780)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : Sevda KELEŞ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/29780 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların taraf olduğu hukuk davaları, ekli tablonun (D) sütununda belirtilen tarihlerde açılmış ve sona ermiş veya hâlen derdest durumdadır.

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen ve 4 yıl ila 70 yıl arasında değişen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede

yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Başvuruculara ekli tablonun (H) ve (I) sütununda belirtilen harç tutarları ile vekâlet ücretlerinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, manevi vemaddi diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (H) ve (I) sütununda belirtilen harç tutarları ile vekâlet ücretlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (F) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere

GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MÜZEYYEN ÇELİK VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/30932 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30932

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MÜZEYYEN ÇELİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30932)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : Müzeyyen ÇELİK ve diğerleri

[bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekilleri : Bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/30932numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculların taraf olduğu hukuk davaları, ekli tablonun (D) sütununda belirtilen tarihlerde açılmış ve sona ermiş veya hâlen derdest durumdadır.

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mehmet Sayım (2019/37646 sayılı Başvuru) Yönünden Değerlendirme

11. Başvurucunun makul sürede yargılama yapılmadığı iddiasıyla aynı yargı sürecine ilişkin olarak 2019/34084 sayılı başvuruda bulunduğu ve anılan dosya üzerinde ihlal kararı verilerek lehine tazminata hükmedildiği anlaşıldığından, 2019/37646 sayılı başvurunun, mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

B. Ömer Akkurt Yönünden Değerlendirme

12. Başvurucunun nihai kararı 24/4/2019 tarihinde tebliğ almasına karşın bu tarihin üzerinden otuz günlük süre geçtikten sonra 28/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşıldığından, 2019/20359 sayılı başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer Başvurucular Yönünden Değerlendirme

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

a. Başvuruculların İddiaları

13. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

b. Değerlendirme

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşıldığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Diğer taraftan ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

18. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvuruculara yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

19. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Diğer İhlal İddiaları

a. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucular; makul süre iddiasının yanında ilgili yargısal süreçlerde hukuka aykırı, hatalı karar verildiğini belirterek ihlal iddasında bulunmuşlardır.

b. Değerlendirme

22. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

23. Başvurucular tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu

şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir..

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

26. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

27. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

28. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruculara (aynı avukatla temsil edilenlere müştereken olmak üzere) ekli tablonun (H) sütununda belirtildiği şekliyle vekâlet ücreti ve ekli tablonun (I) sütununda belirtilen harç tutarlarının ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Mehmet Sayım tarafından yapılan 2019/37646 sayılı başvurunun (ekli tablonun 54. satırı) mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

2. Ömer Akkurt tarafından yapılan başvurunun (ekli tablonun 70. sırasında yer alan 2019/20359 sayılı başvuru) süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer başvurular yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası dışında kalan iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer başvuruların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin kısımlarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, talepte bulunan başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 1. Başvuruculara (aynı avukatla temsil edilenlere müştereken olmak üzere) ekli tablonun (H) sütununda belirtildiği şekliyle vekâlet ücreti ve ekli tablonun (I) sütununda belirtilen harç tutarlarının ÖDENMESİNE,

2. Ekli tablonun 54. satırında yer alan 2019/37646 sayılı başvuru ile ekli tablonun 70. sırasında yer alan 2019/20359 sayılı başvuru yönünden yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin ekli tablonun (F) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/32276 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32276

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32276)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : Ayhan YILDIRIM ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/32276 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculların taraf olduğu hukuk davaları, ekli tablonun (D) sütununda belirtilen tarihlerde açılmış ve sona ermiş veya hâlen derdest durumdadır.

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

11. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvuruculardan bazılarının ileri sürdüğü diğer anayasal haklara ilişkin ihlal iddiaları açıkça dayanaktan yoksun olduğu anlaşıldığından kabul edilemez bulunmuş ve bu iddialar yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu,

tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Başvuruculara, ekli tablonun (H) ve (I) sütununda belirtilen harç tutarları ile vekâlet ücretlerinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, manevi ve maddi diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (H) ve (I) sütununda belirtilen harç tutarları ile vekâlet ücretlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (F) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEYZULLAH ÇELİK VE SEVDA ÖZDEMİR

B. No: 2018/35147 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35147

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEYZULLAH ÇELİK VE SEVDA ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35147)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : 1. Sevda ÖZDEMİR

Vekili : Av. Erol ÖZDEMİR

2. Feyzullah ÇELİK

Vekili : Av. Cihan GÜÇLÜK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sözleşmeli öğretmenliğe atamanın güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle iptali yönündeki işleme karşı açılan davada, hükme esas alınan bilgi ve belgelerin tebliğ edilmemesi, dava konusu işlemin sebebinin bildirilmemesi nedenleriyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 22/11/2018 ve 5/12/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2018/37008 numaralı başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2018/35147 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/35147 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine ve diğer başvuru dosyasının kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular 2017 yılı Temmuz dönemi sözleşmeli öğretmen atamalarında Şanlıurfa'nın Haliliye ilçesi ve Şırnak'ın İdil ilçesinde bulunan ilkokullara sınıf öğretmeni olarak atanmışlardır.

10. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesi uyarınca yapılan değerlendirme sonucu mesleğe başlatılmalarının uygun olmayacağı kanaatine ulaşılan başvurucuların atamaları 20/10/2017 ve 24/10/2017 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı işlemleri ile iptal edilmiştir.

11. Başvurucular söz konusu işlemlere karşı Ankara 5. İdare Mahkemesi ve Ankara 15. İdare Mahkemesi (Mahkemeler) nezdinde iptal davaları açmışlardır. Başvurucular 13/12/2017 ve 18/12/2017 tarihli dava dilekçelerinde işlemlere yönelik hukuka aykırılık iddialarını ileri sürmekle birlikte işlemlerin somut sebeplerini bilmediklerini belirtmişlerdir.

12. Millî Eğitim Bakanlığının 8/1/2018 ve 24/1/2018 tarihli ilk savunma dilekçelerinde güvenlik soruşturmasına ilişkin mevzuat hükümlerine, öğretmenlik mesleğinin niteliklerine yer verilmekle beraber başvuruculara neden mesleğe başlamalarının uygun olmadığına ilişkin bir açıklamada bulunulmamıştır. Savunma dilekçelerinde, Şanlıurfa ve Şırnak Valiliklerinin gizli ibareli olarak gönderdiği evrakların incelenmesi sonucu başvuruculara mesleğe başlamalarının uygun olmadığının değerlendirildiği ifade edilmiştir.

13. Mahkemeler 18/1/2018 ve 31/1/2018 tarihli ara kararları ile başvuruculara atamalarının iptaline gerekçe olan dayanak somut tüm bilgi ve belgeleri Millî Eğitim Bakanlığından istemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı 1/2/2018 ve 14/2/2018 tarihlerinde istenilen belgeleri Mahkemelere sunmuştur.

14. Başvurucular 10/1/2018 ve 12/3/2018 tarihli savunmaya cevap dilekçelerinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından işlemlerin sebeplerine dair bilgi/belge sunulmaması nedeniyle beyanda bulunma şanslarının olmadığını belirterek idari işlemlere ilişkin belgelerin taraflarına verilmesini talep etmişlerdir.

15. Millî Eğitim Bakanlığı 27/4/2018 tarihli ikinci savunma dilekçesinde ilk savunma dilekçesine eklenecek bir husus olmadığını beyan etmiştir.

16. Mahkemeler 6/6/2018 ve 21/6/2018 tarihli kararları ile davaları reddetmiştir. Ret gerekçelerinde özetle güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen ve davalı idarece

dosyaya sunulan bilgi ve belgelerin incelendiği, yürütülecek görevlerin özellikleri ve hassasiyetleri dikkate alındığında elde edilen bilgilerin başvuruculaların güvenlik soruşturmalarının olumsuz olarak değerlendirilmesi için yeterli olduğu, başvuruculaların atamalarının iptal edilmesine ilişkin dava konusu işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

17. Başvuruculaların ret hükümlerine yönelik itirazları Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin 27/9/2018 ve 17/10/2018 tarihli kararları ile kesin olarak reddedilmiştir. Başvurucular itiraz dilekçelerinde de işlemlerin sebeplerini yargılama süreci boyunca bilmediklerini ve bu durumun yargılamayı hukuksuz kıldığını ileri sürmüşlerdir.

18. Nihai kararlar 24/10/2018 ve 9/11/2018 tarihlerinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucular 22/11/2018 ve 5/12/2018 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 16. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

" Dava dilekçelerinin ve eklerinin birer örneği davalıya, davalının vereceği savunma davacıya tebliğ olunur.

Davacının ikinci dilekçesi davalıya, davalının vereceği ikinci savunma da davacıya tebliğ edilir.

...

Davalara ilişkin işlem dosyalarının aslı veya onaylı örneği idarenin savunması ile birlikte, Danıştay veya ilgili mahkeme başkanlığına gönderilir "

21. 2577 sayılı Kanun'un 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Danıştay, bölge idare mahkemeleri ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususstaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. ... "

B. Uluslararası Hukuk

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

23. Sözleşme’deki hakların etkili bir biçimde korunması için davaya bakan mahkemelerin Sözleşme’nin 6. maddesine göre "tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi" vardır (Dulaurans/Fransa, B. No: 34553/97, 21/3/2000, § 33).

24. Sözleşme’nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kişilerin davalarının hakkaniyete uygun olarak görülmesini isteme hakları güvence altına alınmıştır. Hakkaniyete uygun

yargılanmanın temel unsuru, yargılamanın çelişmeli olması ve taraflar arasında silahların eşitliğinin sağlanmasıdır (Rowe ve Davis/Birleşik Krallık [BD], B. No: 28901/95, 16/2/2000, § 60).

25. Hükme esas alınan bilirkişi raporu dâhil yargılamaya esas olan tüm kanıt ve belgeler hakkında bilgi sahibi olma, bu unsurlara ilişkin yorumda/itirazda bulunma imkânının taraflara sağlanması, ayrıca bu imkânın pratik ve etkili bir niteliği haiz bulunması adil bir yargılamanın gereğidir (Dırama/Türkiye, B. No: 20797/07, 13/11/2018, §§ 22-24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

27. Başvurucular; işlemlerin gerekçelerinin kendilerine açıklanmadığını ve gerektiği gibi savunma yapamadıklarını, Mahkemelerce sadece idarenin sunduğu gizli ibareli belgeler dayanak alınarak hüküm kurulduğunu, aleyhlerine açılmış herhangi bir ceza davasının bulunmadığını, işlemlerin sebepten yoksun olduğunu belirterek adil yargılanma ve çalışma hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular esas olarak işleme ilişkin sebep unsurunun ve işleme esas olan somut olguların kendilerine sunulmaması nedeniyle iddia ve itirazlarını gereği gibi sunma imkânından yoksun bırakıldıklarını ileri sürdüklerinden şikâyet, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

32. Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesi (AİHM) içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkenin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkeye uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir (Mehmet Fidan, § 38).

33. Anayasa Mahkemesinin görevi başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını değerlendirmektir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara iddialarını sunma hususunda uygun imkânların sağlanması şarttır (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 19).

34. Silahların eşitliği ilkesi; davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması, taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması ve yargılamaya etkin katılımlarının sağlanması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

35. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi, kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir. Bu çerçevede başvuranların bilirkişi raporunun sonucuna itiraz edememesi ya da delillerle ilgili görüş bildirmelerine fırsat verilmemesi çelişmeli yargılama ilkesinin ihlali olarak değerlendirilebilmektedir (Hüseyin Sezen, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38).

36. Yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir (Mustafa Kupal, B. No: 2013/7727, 4/2/2016, § 52).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Somut olayda uyuşmazlık başvurucuların atamalarının güvenlik soruşturması nedeniyle iptal edilmesi işlemlerinden doğmuştur. Mahkemeler 18/1/2018 ve 31/1/2018 tarihli ara kararları gereği Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan belgeler uyarınca güvenlik soruşturması sonuçlarının olumsuz kabul edilmesi nedeniyle başvurucuların atamalarının iptal edilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bir başka ifadeyle Mahkemeler uyuşmazlıkların çözümünü büyük ölçüde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan belgeler üzerine temellendirmişlerdir.

38. Dosya içeriğinden ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinde yapılan incelemeden anlaşıldığı üzere başvurucular atanmalarının iptal edilmesine temel olan olguları mahkemelerin kararları ile de öğrenememişlerdir. Başvurucular işlemlere temel olan olgulara ilişkin olarak bilgi/belge sahibi olmamaları durumunu yargılama süreci boyunca Mahkemelere iletmiş ve taraflarına bilgi/belge sunulmasını istemişlerdir. Mahkemelerin 18/1/2018 ve 31/1/2018 tarihli ara kararları uyarınca Millî Eğitim Bakanlığı tarafından iletilen uyuşmazlık konusu işlemlere esas olan belgelerin içeriğinden başvurucuları haberdar etmeden yargılamaları sonuçlandırdıkları anlaşılmaktadır.

39. Adil bir yargılamanın gerçekleşmiş olduğundan söz edilebilmesi için yargılamanın bütününde taraflara yargılamaya esas olan tüm kanıt ve belgeler hakkında yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin imkânların sunulmuş olması/çelişmenin sağlanmış bulunması gerektiği açıktır.

40. Başvuruya konu olaylarda Mahkeme kararlarının gerekçelerinin (bkz. § 16) Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan -Mahkemelere sunulan ancak içeriğinden başvuruculaların haberdar edilmediği- ve hükme esas alınan belgelerin içeriğini yansıtmadığı, bu suretle başvuruculaların ilk derece aşamasında söz konusu belgelerin içeriğinden hiçbir şekilde haberdar olamadıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle güvenlik soruşturması sonucunun neden olumsuz kabul edildiği konusunda idare tarafından Mahkemeye sunulan bilgi ve belgelerin içeriğinden haberdar edilmeyen başvuruculaların ret hükmünün gerekçesi ile (istinaf aşamasında) hükme esas alınan belgelere ilişkin etkin olarak yorumda ve itirazda bulunması adına yeterli imkâna sahip kılındıkları söylenemez. Sonuç olarak somut yargılama sürecine bu çerçeveden bakıldığında başvuruculara hükme esas alınan belgelerin içeriğinden haberdar olmaları, bu belgelere yönelik yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin imkânların sağlanmadığı görülmüştür.

41. Bu nedenlerle içeriğinden haberdar edilmemeleri nedeniyle başvuruculara hükme esas alınan belgelere yönelik yorumda/itirazda bulunma konusunda etkin ve pratik imkânların sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleriyle bağdaşmadığı ve bu bağlamda adil bir yargılamanın gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

43. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

44. Başvurucular, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilerek ihlalin giderilmesi ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

45. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

46. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale

neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

47. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

48. İncelenen başvuruda yargılama süreci içinde silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

49. Bu durumda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın birer örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

50. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğu sonucuna varıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

51. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması

için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 5. İdare Mahkemesine (E.2017/3400) ve Ankara 15. İdare Mahkemesine (E.2017/3473) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HATİCE KARATAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37119 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37119

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE KARATAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37119)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Hatice KARATAŞ diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Bülent AYGÖREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/37119 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculların taraf olduğu davalar, ekli tablonun (D) sütununda belirtilen tarihlerde açılmış ve sona ermiş veya hâlen derdest durumdadır.

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

11. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede

yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında somut başvuruların özelliklerine göre ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Başvuruculara, aynı avukat tarafından temsil edildiklerinden 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken; ekli tablonun (H) sütununda belirtilen harç tutarlarının ise ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (H) sütununda belirtilen harç tutarlarının başvuruculara AYRI AYRI; 3.600 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (F) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ELİF SERVER ALP VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37702 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37702

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ELİF SERVER ALP VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37702)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Elif SERVER ALP ve diğerleri

[bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekilleri : Ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/37702 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2018/37702 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvuruculaların bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

10. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

11. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 15/8/2016 tarihinde kararlaştırılan 673 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (673 sayılı KHK) 1/9/2016 tarihli ve 29818 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. 673 sayılı KHK'nın 7. maddesinde devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmaktayken devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek iş sözleşmesi feshedilen işçilerin, bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği düzenlenmiştir.

13. 673 sayılı KHK, 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

14. Başvurucular, Borsa İstanbul Anonim Şirketinde (Şirket) iş akdiyle çeşitli görevlerde çalışmaktayken genel müdürlük makamının onayıyla hizmetlerine ihtiyaç duyulmadığı gerekçe gösterilerek iş akitleri feshedilmiştir.

15. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket aleyhine dava açmıştır. Davalı Şirket cevap dilekçesinde, 15/7/2016 tarihinde ülkemizin maruz kaldığı darbe teşebbüsünden sonraki olağanüstü durumlar birlikte değerlendirildiğinde başvuruculaların hizmetlerine ihtiyaç duyulmaması nedeniyle iş akitlerinin sona erdirildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

16. İstanbul İş Mahkemeleri (Mahkeme) açılan davaların reddine karar vermiştir. Mahkeme kararlarında; başvurucuların terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle iş akitlerinin feshedildiği bu nedenle iş verenle aralarındaki güven ilişkisinin zedelendiği dikkate alındığında iş akitlerinin geçerli nedenle feshedildiği belirtilmiştir. 673 sayılı KHK'nın 7. maddesi uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

17. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Hukuk Daireleri (Bölge Adliye Mahkemesi) başvuruculların istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararda; 673 sayılı KHK'nın 7. maddesi kapsamın değerlendirme yapılarak başvuruculların iş akitlerinin sona erdirildiği ve yasal yetki nedeni ile fesihlerde 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nda düzenlenen geçerli fesih nedenlerinin aranmayacağı belirtilmiştir.

18. Başvuruculların temyiz istemleri, Yargıtay 9. Hukuk Dairesince reddedilmiştir.

19. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucular; işverence iş akdine 673 sayılı KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğuna dair haklarında kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; işe iade davasının haksız olarak yeterli gerekçe gösterilmeden derece mahkemelerince reddedildiğini, davalı Şirket tarafından sunulan bilgi ve belgelerden haberdar olamadıklarını, bu durumun adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini; işten çıkarılmaları nedeniyle gelir kaybı ve emeklilik haklarının ellerinden alındığını ileri sürerek çalışma haklarının ve terör örgütüyle irtibatlı gösterildikleri için masumiyet karinesinin ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

23. Bakanlık görüşünde özetle somut olayda ilk derece mahkemelerinin şüphe feshi kapsamında verdiği kararların istinaf ve temyiz mercilerince değerlendirildiği ve başvuruculların bireysel başvurudaki iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olduğu belirtilmiştir.

24. Bir kısım başvurucular Bakanlık görüşe karşı beyanlarında; Bakanlık görüşüne katılmadıklarını, haklarında herhangi bir kesinleşmiş mahkeme kararı yokken idarenin sunduğu yazı doğrultusunda yargılama yapılmadan terör örgütüyle ilişkili gösterilerek davalarının reddedildiğini, verilen kararların keyfi olduğunu ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası; Şirket tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

28. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

29. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

30. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

31. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma

hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

32. Öte yandan 673 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 673 sayılı KHK'nın 7. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (benzer yönde karar için bkz. Berrin Baran Eker § 69).

33. 4857 sayılı Kanun ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

34. Kısacası 673 sayılı KHK'nın 7. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını, iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (benzer yönde karar için bkz. Berrin Baran Eker § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

36. Başvuruculaların açtığı işe iade davasının esasının incelenmesini engelleyen bir yasal hüküm bulunmadığından mahkeme hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya aşırı bir külfet yükleyip yüklemediğinin incelenmesine gerek bulunmamaktadır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

38. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculaların diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

40. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

41. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

42. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

43. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi

kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

44. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

45. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

46. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

47. Başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda gösterilen miktarlarda harcın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

48. Avukat Mustafa Dağcı ile temsil edilen başvuruculara müştereken, diğer başvuruculara ayrı ayrı 3.600 TL vekâlet ücretinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul İş Mahkemesine [Esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilmiştir.] GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

E. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harç miktarlarının başvuruculara AYRI AYRI; 3.600 TL vekâlet ücretinin avukat Mustafa Dağcı ile temsil edilen başvuruculara MÜŞTEREKEN, diğer başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

METHİ TAYLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/23 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

METHİ TAYLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

Başvurucular Vekilleri : Bkz. Ekli Tablonun (F) Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/23 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, hukuk mahkemelerinde açtıkları davalarda delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 6 yıl 7 ay ila 13 yıl 2 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL ve 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine; avukatla temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen harçların başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Avukatla temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULBASIR BULGAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/237 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/237

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULBASIR BULGAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/237)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

Vekili : Bkz. Ekli Tablonun (F) Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuruculardan Ekrem Kılavuz (B. No: 2019/29824), bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/237 numaralı

bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucu Ekrem Kılavuz'un açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul

olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Ekrem Kılavuz'un adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHALIK CAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/331 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/331

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHALIK CAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/331)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : Abdulhalık CAN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/331 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ile yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucular Müfit Yıldırım, Metin Uslu ve Behçet Uslu Yönünden

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular işçilik alacaklarına ilişkin davalarda delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

13. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

14. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

15. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

16. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

17. Başvuru konusu olayda nihai kararlar olan Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 19/6/2019 tarihli ilamlarına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararların başvuruculaların avukatı Mehmet Hamdi Özşarlak tarafından 10/7/2019 günü saat 13.50, 13.51 ve 13.52'de açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

18. Buna göre, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 19/6/2019 tarihli ilamlarının başvuruculaların avukatı tarafından 10/7/2019 tarihinde UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda en geç 10/7/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 10/7/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

19. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 10/7/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvuruculaların otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 9/9/2019, 12/9/2019 ve 10/10/2019 tarihlerinde gerçekleştirdikleri bireysel başvuruların süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

20. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Diğer başvuruculaların açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit

edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

23. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

24. İşe iade davalarında yargılamanın uzaması her iki taraf için de hukuki belirsizliğin devamına sebep olduğundan bu davaların ivedilikle sonuçlandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum iş sözleşmesi feshedilen fakat bir an önce eski işine dönme beklentisi taşıyan ve bu yüzden yeni bir işe başlamakta tereddüt eden işçi açısından önemli olduğu gibi sözleşmesini feshettiği işçi yerine yeni bir işçi istihdam ederek iş organizasyonunu tamamlamak isteyen işveren açısından da önemlidir. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshine ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede sonuçlandırılması hem çalışan hem de işverenin yararınadır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 60).

25. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesindeki sürelerin düzenleyici nitelikte süreler olduğu, yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi, şahitlerin dinlenmesiyle tebligat işlemleri gözönünde bulundurulduğunda bu sürelerin aşılabileceği görülmektedir. Bu nedenle öngörülen süreyi aşan her yargılamanın süresinin makul olmadığı ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bununla birlikte işe iade davalarının başvurucu açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurucunun kişisel yararı gözönüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez (Nesrin Kılıç, § 67).

26. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 3 yıl 10 ay ila 23 yıl 8 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

28. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

E. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

30. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

32. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

33. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

34. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Başvurucular Müfit Yıldırım, Metin Uslu ve Behçet Uslu tarafından yapılan başvuruların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Başvurucular Müfit Yıldırım, Metin Uslu ve Behçet Uslu tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde

bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TURGUT TAMAÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/340 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/340

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TURGUT TAMAÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/340)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Turgut TAMAÇ ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekili : Av. Turan ECE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/340 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/340 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvuruculardan bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

10. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

11. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

13. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

14. Başvurucular, Van Büyükşehir Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken Van Valiliği OHAL Bürosunun başvuruculların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının Belediyeye bildirilmesi üzerine Belediye iş akitlerinin feshedilmesini Şirketten istemiştir. Şirket, bu talep üzerine başvuruculların iş akdini feshetmiştir.

15. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediye cevap dilekçesinde; davanın süresinde açılmadığını, başvuruculların ortak girişim işçisi olarak çalıştığını ve kendi işçisi olmadığını belirterek davanın reddini savunmuştur.

16. Van İş Mahkemesi açılan davaların reddine karar vermiştir. Mahkeme kararlarında; başvuruculların PKK/KCK terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

17. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) başvurucuların istinaf istemlerini kesin olarak reddetmiştir. Kararda; başvurucuların PKK/KCK terör örgütü yapılanması ile irtibatları olduğunun bildirilmesi üzerine davalı işveren bakımından iş sözleşmesinin devam etmesinde yasal engel bulunduğu vurgulanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvuruculardan Turgut Tamaç dışındaki diğer başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucular; işverence iş akdine KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğuna dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular, işe iade davasının haksız olarak yeterli gerekçe gösterilmeden derece mahkemelerince reddedildiğini, bu durumun adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini, işten çıkarılmaları nedeniyle gelir kaybı ve emeklilik haklarının ellerinden alındığını ileri sürerek mülkiyet ve çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde özetle somut olayda ilk derece mahkemelerinin şüphe feshi kapsamında verdiği kararların istinaf ve temyiz mercilerince değerlendirildiği ve başvuruculara bireysel başvurudaki iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olduğu belirtilmiştir.

25. Bir kısım başvurucular Bakanlık görüşe karşı beyanlarında; Bakanlık görüşüne katılmadıklarını, haklarında herhangi bir soruşturma ve yargılama yokken mahkeme tarafından idarenin sunduğu yazı doğrultusunda yargılama yapılmadan terör örgütüyle ilişkili gösterilerek davalarının reddedildiğini, verilen kararların keyfî olduğunu ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası; Belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

29. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

30. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

31. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

32. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte, yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma

hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

33. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker § 69).

34. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi, feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

35. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye

geçememiştir. Bu durumda başvuruculaların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

37. Başvuruculaların açtığı işe iade davasının esasının incelenmesini engelleyen bir yasal hüküm bulunmadığından mahkeme hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya aşırı bir külfet yükleyip yüklemediğinin incelenmesine gerek bulunmamaktadır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

39. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculaların diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

40. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

41. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

42. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

43. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

44. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla

yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

45. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

46. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Van İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

47. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

48. Başvuruculardan Turgut Tamaç'a ekli tablonun (E) sütununda gösterilen miktarda harcın ödenmesine, diğer başvuruculaların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

49. Başvuruculara, 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van İş Mahkemelerine [Esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilmiştir.] GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

F. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harcın başvuruculardan Turgut Tamaç'a

ÖDENMESİNE; 3.600 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN BOZKURT VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/2450 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2450

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN BOZKURT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2450)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

Başvurucular Vekilleri : Bkz. Ekli Tablonun (F) Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; hukuk davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, taşınmaz üzerinde tasarruf hakkının kullanılamaması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/2450 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaların tarafı olduğu davalarda başvuru tarihleri itibarıyla yargılamalar devam etmektedir. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile taşınmaz üzerinde tasarruf haklarını kullanamamaları ya da mal varlığını kaybetme tehlikesi yaşamaları sebebiyle de mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle uyuşmazlığa konu taşınmaz üzerinde tasarruf haklarını kullanamamaları ya da mal varlığını kaybetme tehlikesi yaşamaları sebebiyle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaın belirtilen şikâyetleri yönünden başvuru tarihleri itibarıyla yargılamaların devam ettiği tespit edildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde ödenmesine; avukatla temsil edilen başvuruculardan Bülent Emmioğlu ve Haluk Berkan Emmioğlu'na müştereken, diğer başvuruculara ayrı ayrı 3.600 TL vekâlet ücretinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının

İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde harçlarının başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. 3.600 TL vekâlet ücretinin başvuruculardan Bülent Emmioğlu ve Haluk Berkan Emmioğlu'na MÜŞTEREKEN, diğer başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERDAR KAPTANOĞLU

B. No: 2019/2769 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2769

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERDAR KAPTANOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2769)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Serdar KAPTANOĞLU

Vekili : Av. Nazlı Tuna EVKURAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi, kararların gerekçesiz olması ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu tarafından, ortağı olduğu kooperatif inşaatı için fazladan ödemede bulunduğundan bahisle 27/4/2010 tarihinde İzmir 4. Asliye Ticaret Mahkemesinde (Mahkeme) alacak davası açılmıştır. Mahkemenin 11/10/2011 tarihli kararı ile davanın reddine hükmedilmiş, bu karara karşı yapılan temyiz başvurusu Yargıtay 23. Hukuk Dairesince (Daire), davalı kooperatif hakkındaki davanın hangi gerekçeyle reddedildiğinin açıklanmadığı gerekçesiyle kabul edilerek Mahkeme kararının bozulmasına 17/4/2012 tarihinde karar verilmiştir.

9. Bozma kararı üzerine Mahkeme dosyası ile ilgili kooperatif tarafından başvurucuya karşı açılan alacak davası birleştirilmiştir. Birleştirme kararından sonra alınan asıl ve ek bilirkişi raporları içeriğinde; başvurucuya tahsis edilen konuta yönelik harcamaların 445.860,17 TL olduğu, buna karşılık 372.730 TL ödemede bulunulduğu ve bu çerçevede başvurucunun kooperatife 73.130,17 TL imalat maliyetinden kaynaklı borcunun bulunduğu belirtilmiştir. Mahkeme tarafından anılan tespitlerin değerlendirilmesi suretiyle ilgili kooperatifin başvurucudan 73.130,17 TL alacağının bulunduğuna hükmedilmiş ve 18/12/2015 tarihinde başvurucu yönünden davanın reddine karar verilmiştir. Söz konusu karar, Dairenin 18/12/2017 tarihli kararı ile onanmış ve kararın düzeltilmesi istemi de Dairenin 15/11/2018 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

10. Nihai karar 26/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 14/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır

(Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 8 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi ve temyiz mercii kararlarında gerekçe bulunmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Başvurucu manevi tazminat talebinde bulunmadığından tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir 4. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2012/337, K.2015/1019) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULGANİ DEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/3072 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3072

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULGANİ DEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3072)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : Abdulgani DEMİR ve diğerleri (bkz.ekli tablonun (C) sütunu)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi ile delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/3072 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, başvuruya konu davalarda yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Bir kısım başvurucular ayrıca, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Bazı başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. İşe iade davalarında yargılamanın uzaması her iki taraf için de hukuki belirsizliğin devamına sebep olduğundan bu davaların ivedilikle sonuçlandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum iş sözleşmesi feshedilen fakat bir an önce eski işine dönme beklentisi taşıyan ve bu yüzden yeni bir işe başlamakta tereddüt eden işçi açısından önemli olduğu gibi sözleşmesini feshettiği işçi yerine yeni bir işçi istihdam ederek iş organizasyonunu tamamlamak isteyen işveren açısından da önemlidir. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshine ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede sonuçlandırılması hem çalışan hem de işverenin yararınadır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 60).

18. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesindeki sürelerin düzenleyici nitelikte süreler olduğu, yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi, şahitlerin dinlenmesiyle tebligat işlemleri gözönünde bulundurulduğunda bu sürelerin aşılabileceği görülmektedir. Bu nedenle öngörülen süreyi aşan her yargılamanın süresinin makul olmadığı ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bununla birlikte işe iade davalarının başvurucu açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurucunun kişisel yararı gözönüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez (Nesrin Kılıç, § 67).

19. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 2 yıl 6 ay ila 46 yıl 8 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

21. Bir kısım başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvuruculaın adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere

GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL ERÖZTEKİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/17610 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17610

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL ERÖZTEKİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17610)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : 1. İsmail ERÖZTEKİN

2. Saime SALTI

3. Saliha BURGU

4. Samiye SALTI

5. Naime DİLSİZOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu iptal tescil talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular murisi 22/9/2005 tarihinde dava açmıştır. Yargıtay 16. Hukuk Dairesi 1/4/2019 tarihinde hükmü onamıştır. Tarafların karar düzeltme talebinde bulunmamaları üzerine hüküm kesinleşmiştir.

8. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 20/5/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu İsmail Eröztekin Yönünden

10. Başvurunun incelemesi devam ederken başvurucunun 1/5/2020 tarihinde vefat ettiği, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla incelenen nüfus kayıtlarından anlaşılmıştır.

11. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması, temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

12. Başvuru tarihinden sonra ölen başvurucunun mirasçılarının makul bir süre içinde başvuruyu devam ettirme yönünde iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmemeleri hâlinde, anılan İçtüzük hükümleri uyarınca başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılabilir (Asya Oktay ve diğerleri, B. No: 2014/3549, 22/3/2017, §§ 18-21). Somut olayda başvuruculardan İsmail Eröztekin, başvuru tarihinden sonra 1/5/2020 tarihinde vefat etmiş ancak mirasçıları makul bir süre içinde başvuruya devam etme yönünde iradelerini bildirmemiştir. Başvurunun incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden biri de bulunmamaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurucu İsmail Eröztekin yönünden başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Başvuruculların İddiaları

14. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda, başvuru konusu davada 13 yıl 7 ay 7 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucular, ihlalin tespiti ile 30.000TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında net 21.600 TL manevi tazminatın İsmail Eröztekin hariç diğer başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

24. Başvurucular avukatla temsil edilerek bireysel başvuruda bulunmuş ancak başvurudan

sonra vekilleri görevinden ayrılmış olsa da başvuruculara 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İsmail Eröztekin yönünden başvurunun DÜŞMESİNE,

B. Diğer başvurucular yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. İsmail Eröztekin hariç diğer başvuruculara net 21.600 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Kumru Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2005/107, K.2014/133) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA AY

B. No: 2019/21938 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21938

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA AY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/21938)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Mustafa AY

Vekili : Av. Yener ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, alacak davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 3/2/2012 tarihinde İstanbul Anadolu 13. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) alacak davası açmıştır. Mahkeme 11/2/2016 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar vermiştir. Başvurucunun kanun yolu aşamasında 9/9/2019 tarihli dilekçesiyle davadan feragat etmesi üzerine Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 27/9/2019 tarihli kararı ile feragat nedeniyle işlem yapılmak üzere Mahkeme kararı bozulmuştur. Bozma kararı üzerine Mahkemece 26/11/2019 tarihinde feragat nedeniyle davanın reddine karar verilmiş ve karar 12/2/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürdüğü iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 18/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvuru konusu davada, başvurucunun davadan feragat ettiği tarihin dikkate alınması suretiyle 7 yıl 7 ay süren yargılamanın makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Başvurucuya 3.600 TL vekâlet ücretinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

E. 3.600 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 13. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2019/277, K.2019/360) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF GÜCEYÜ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/27159 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27159

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF GÜCEYÜ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27159)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Ahmet YAKAR ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Hasan GERİŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/27159 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 11 yıl 7 ay ila 13 yıl 6 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine; aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen harçlarının başvuruculara AYRI AYRI, aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYÇA KAYAALTI

B. No: 2019/27248 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27248

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYÇA KAYAALTI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27248)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Ayça KAYAALTI

Vekili : Av. Ahmet ÖZCEYHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; iş kazasından kaynaklanan tazminat davasında birleşen davanın zaman aşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun murisi S.K., özel bir şirkette işçi olarak çalışmakta iken 26/4/1991 tarihinde meydana gelen bir iş kazasında yaralanmıştır.

9. Başvurucunun murisi S.K. tarafından, olay nedeniyle sorumlular aleyhine 15/4/2001 tarihinde Kayseri 1. İş Mahkemesinde (Mahkeme) tazminat davası açılmıştır.

10. Başvurucunun murisi S.K.nın 2/11/2010 tarihinde vefat etmesi üzerine, Mahkemedeki yargılamaya S.K.nın tek mirasçısı olan başvurucu adına devam edilmiştir.

11. Başvurucu tarafından 19/9/2013 tarihinde, ek tazminat davası açılmış ve söz konusu dava (Kayseri 4. İş Mahkemesinin E.2013/348 sayılı dosyası) başvuru konusu dava dosyası ile birleştirilmiştir.

12. Mahkeme 7/11/2017 tarihli kararı ile asıl davayı 21.107,31 TL maddi, 4.000 TL manevi tazminat üzerinden kısmen kabul etmiş; birleşen davayı zamanaşımı nedeniyle reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (SGK) tarafından davalılara karşı açılan ve Mahkemenin 2001/920 esasında kayıtlı tazminat davasında ilgililerin kusur oranlarının belirlendiği, SGK Yüksek Sağlık Kurulu (YSK) Raporu ile S.K.nın maluliyet oranının %47 olarak tespit edildiği ve söz konusu dosyada alınan 12/12/2003 tarihli Adli Tıp Kurumu (ATK) Raporunda ise S.K.nın yaşına göre %100 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmiş sayılacağının belirtildiği ifade edilmiştir. Yine Mahkemenin 2013/391 esasına kayıtlı davada ise SGK YSK Raporu ile ATK Raporu arasında çelişki olması nedeniyle ATK Genel Kurulundan rapor alınmış, 17/7/2014 tarihli Raporda, S.K.nın yaşına göre %100 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmiş sayılacağı ve kişinin %100 oranında meslekte kazanma gücü kaybına neden olan arızanın 26/4/1991 tarihinde meydana gelen kaza ile illiyetinin bulunduğu vurgulanmıştır. Mahkemece; tarafların iddia ve savunmaları, kusur raporları, hesap bilirkişi raporu, ek bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamının birlikte değerlendirilmesi neticesinde başvurucu murisinin geçirdiği iş kazası neticesinde %100 oranında malul kaldığı, dava konusu kazada davalıların toplam %95 oranında kusurlu oldukları ve başvurucuya 21.107,31 TL maddi, 4.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca birleşen dosya yönünden davalıların zamanaşımı itirazında bulundukları, dava konusu kazanın 26/4/1991 tarihinde meydana geldiği, birleşen davanın ise 10 yıllık zamanaşımı süresi geçtikten sonra 19/9/2013 tarihinde açıldığı gerekçesiyle birleşen davanın zaman aşımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Öte yandan başvurucu tarafından verilen ıslah dilekçesindeki tazminat talebinin bakıcı giderine yönelik olduğu, baştan dava edilmeyen ve ayrı bir davanın konusu olacak bir konunun ıslahla dava konusu edilmesinin mümkün olmadığı, başvurucunun mirasçı olarak katıldığı davada kendisi için ıslah yolu ile tazminat talebinde bulunması imkânı bulunmadığından ıslah talebinin de reddine karar verilmiştir.

13. Mahkeme kararına karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi) 24/2/2018 tarihinde, davalının istinaf talebinin esastan reddine, başvurucunun istinaf talebinin kısmen kabulü ile hükmedilen manevi tazminat miktarının 4.900 TL olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Birleşen dava yönünden ise bu tür davalarda gerek 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga

Borçlar Kanunu'nun 125. maddesi gerekse 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 146. maddesi gereğince 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulandığına ve zamanaşımının failin ve zararın öğrenildiği tarihten başlatılması gerektiğine değinilmiştir. Zarar görenin zararı öğrenmesi demenin, zararın varlığı, mahiyeti ve esaslı unsurları hakkında bir dava açma ve davanın gerekçelerini göstermeye elverişli bütün hâl ve şartları öğrenmiş olması demek olduğu, ayrıca kısmi davalarda zamanaşımının yalnızca dava edilen kısım için kesileceği, dava dışı bırakılan kısım için zamanaşımının işlemeye devam edeceği ve ıslahın da zamanaşımı süresi içerisinde yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu hâlde, ıslah tarihinin 4/10/2017 ve ek dava tarihinin ise 19/9/2013 olduğu, olay tarihinden itibaren 10 yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu, bununla birlikte S.K.nın maluliyetine yol açan arızaların değişen ve gelişen bir durumu oluşturduğunun da tıbben kanıtlanmadığı belirtilmiştir.

14. Bölge Adliye Mahkemesinin kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 30/4/2019 tarihli kararı ile; manevi tazminat istemlerine ilişkin hükümlerin temyiz sınırının altında kaldığı gerekçesiyle reddine, maddi tazminata ilişkin hükümler yönünden ise Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar verilmiştir.

15. Nihai karar 10/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu tarafından 5/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 818 sayılı mülga Kanun'un dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan ''On senelik müruru zaman'' kenar başlıklı 125. maddesi şöyledir:

''Bu kanunda başka suretle hüküm mevcut olmadığı takdirde, her dava on senelik müruru zamana tabidir.''

17. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 6098 sayılı Kanun'un ''On yıllık zamanaşımı'' kenar başlıklı 146. maddesi şöyledir:

"Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; tarafından zararın 17/7/2014 tarihli ATK Raporu ile kesin olarak öğrenildiğini, kazalının %100 meslekte kazanma gücü kaybı oranını tespit eden 12/12/2003 tarihli ATK Raporunun esas alınması durumunda dahi zamanaşımının söz konusu olmadığını, zamanaşımı kararının hatalı olduğunu belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi; bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerinde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle

mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52), mutlak nitelikte olmayan bu hakkın sınırlandırılması hususunda devletlerin takdir hakkı gereği bazı düzenlemeler yapabileceğini, bununla birlikte getirilecek sınırlandırmaların hakkın özünü zedeleyecek nitelikte olmaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerektiğini belirtmiştir (Mesut Güzel, B. No: 2014/5876, 22/9/2016, § 31).

21. Başvuru konusu olayda başvurucunun murisi 26/4/1991 tarihinde meydana gelen bir iş kazasında yaralanmış ve %100 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmiştir. Başvurucu asıl davada bir kısım davalı aleyhine talep ettiği maddi, manevi tazminatın yanında yine davalı ile başka bir tarafa karşı 19/9/2013 tarihinde ek dava açmış ve bu dava, asıl dava dosyası ile birleştirilmiştir. Mahkeme, mülga 818 sayılı Kanun'un 125. maddesi ve 6098 sayılı Kanun'un 146. maddesi gereğince somut olayda uygulanması gereken zamanaşımı süresinin on yıl olduğunu, iş kazasının 26/4/1991 tarihinde meydana geldiğini, birleşen davanın ise 19/9/2013 tarihinde açıldığını belirterek davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermiş ve aynı husus Bölge Adliye Mahkemesi kararında da belirtilmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi, ıslah yoluyla artırılan ya da ek davayla talep edilen alacaklarla ilgili talebin zamanaşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle ileri sürülen ihlal iddialarını mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelemiştir. Anılan başvurularda Anayasa Mahkemesinin temel yaklaşımı, aynı hukuki sebepten kaynaklanan ve ıslah ya da ek dava yoluyla sonradan ileri sürülen taleplere karşı zamanaşımı def’inin ileri sürülebileceği hususundaki mevzuat ve yargısal içtihatların avukatla temsil edilen başvurucular açısından öngörülmeyecek nitelikte bir hukuki belirsizlik taşımadığı, dolayısıyla kanuni dayanağı bulunan ve meşru amaca yönelik getirilen bu nitelikteki sınırlamaların mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale teşkil etmediği yönündedir (Ali Rıza Akgün, B. No: 2014/6723, 20/7/2017;Yavuz Murat Yağmur, B. No: 2014/10723, 8/11/2017; Gülhan Dursun, B. No: 2016/9312, 27/11/2019).

23. Somut başvuru açısından Anayasa Mahkemesinin bu temel yaklaşımından ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurucunun ek dava yoluyla talep etmiş olduğu miktarın zamanaşımı defi nedeniyle reddine karar verilmesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder. Bu müdahale davanın açıldığı tarihte yürürlükte olan 818 sayılı mülga Kanun'un 125. maddesine dayanmaktadır ve bu suretle müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından olan hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkeleri gereği mahkemeye erişim hakkına, haksız fiilden kaynaklanan bir hak nedeniyle muhatabın sürekli bir biçimde dava açılma tehdidi altında kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların kısa sürede ve sağlıklı bir biçimde çözümünü sağlamak amacıyla belirli sınırlamalar getirilmesi mümkündür.

24. Başvuru konusu davanın açıldığı tarihte yürürlükte olan mevzuat ve yargısal uygulamalara göre başvuru konusu davaya benzer nitelikteki davalarda zamanaşımı süresinin on yıl olduğu ve zamanaşımının hangi tarihten başlayacağına yönelik benzer değerlendirmelerin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Esasen başvurucunun bu yönde aksi bir düzenleme ya da yargısal uygulama olduğuna dair somut bir açıklaması da yoktur. Bu yönüyle başvurucunun alacak talebine karşı zamanaşımı definin ileri sürülebileceğine ilişkin kanundan ve yerleşik yargısal içtihatlardan kaynaklanan uygulamanın da avukatla temsil edilen başvurucu açısından öngörülmeyecek nitelikte bir hukuki belirsizlik taşımadığı

anlaşılmıştır.

25. Yukarıda açıklanan tespitler ışığında somut davada başvurucunun birleşen davadaki tazminat talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesine ilişkin uygulamanın kanuni bir dayanağının bulunduğu ve meşru bir amaca yönelik olduğu, Mahkemece ulaşılan sonucun hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağlamında öngörülebilirlik sınırları içinde gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak açısından orantılı olduğu, yapılan yorumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkını zedelemediği sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

29. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

30. İş mahkemeleri nezdinde görülen davalarda yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 58).

31. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 18 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

33. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

34. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 220.000 TL maddi ve 110.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

35. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

36. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya net 48.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

37. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

38. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 48.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 1. İş Mahkemesine (E.2001/363, K.2017/504) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULMENAF HASAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/30513 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30513

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULMENAF HASAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30513)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : 1. Abdulmenaf HASAR

2. Abdulvehap HASAR

3. Aydın HASAR

4. Cüneyt HASAR

5. Faruk HASAR

6. Fedile HASAR

7. Feride KIRIK

8. Halide BAŞKAYA

9. Hazal HASAR

10. Kasım HASAR

11. Mehmet Hanefi HASAR

12. Muhittin HASAR

13. Muhiyettin HASAR

14. Nurhan HASAR

15. Pamuk HASAR

16. Sedrettin HASAR

17. Sevdin HASAR

18. Türkan HASAR

19. Yakup HASAR

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Mehdi OĞUZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların 11/4/2008 tarihinde açtıkları davanın yargılaması istinaf aşamasında devam etmektedir. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 16/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 12 yıl 8 ay süren yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında somut başvurunun özelliğine göre başvuruculara net 24.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 24.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TLyargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Bölge Adliye Mahkemesi Dairesine gönderilmek üzere Erciş Kadastro Mahkemesine (E.2013/234, K.2018/53) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CESUR İPEK VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/9347 | Karar tarihi: 16.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9347

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CESUR İPEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9347)

Karar Tarihi: 16/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : Cesur İPEKve diğerleri (bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. İbrahim Halil KURTAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2020/9347 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 6 yıl 1 ay ila 8 yıl 11 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu davaların özelliği de dikkate alınarak ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi, fazlaya ilişkin talebin reddedilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harcının ilgili satırdaki başvuruculara ödenmesine, 3.600 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harcının ilgili satırdaki başvuruculara ÖDENMESİNE, 3.600 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMAL TAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/3316 | Karar tarihi: 29.12.2020

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/3316

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

CEMAL TAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/3316)

Karar Tarihi: 29/12/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 10/2/2021-31391

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Cemal TAŞ

2. Tenzile TAŞ

3. Leyla TAŞ

Başvurucular Vekili : Av. İlyas SOLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazların tapu kaydına askerî güvenlik bölgesi şerhi konulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

7. İkinci Bölüm tarafından 15/9/2020 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular Batman'da ikamet etmektedir.

10. Batman Tapu Müdürlüğünden gönderilen belge ve kayıtlara göre Batman'ın, İluh köyünde bulunan tarla vasıflı 9.120 m² yüz ölçüme sahip 101 parsel, 16.200 m² yüz ölçüme sahip 102 parsel, 5.056 m² yüz ölçüme sahip 12587 parsel ve 7.310 m² yüz ölçüme sahip 12589 parsel sayılı taşınmazlarda başvurucuların murisi H.S.nin hisseli olarak malik olduğu, H.S.nin 101 ve 102 parsel sayılı taşınmazları 1974 yılında, 12587 ve 12589 parsel sayılı taşınmazları ise 1984 yılında edindiği anlaşılmıştır. Ayrıca taşınmazlardaki bir kısım hisse başvurucu Cemal Taş tarafından 1988 yılında satış yoluyla devralınmıştır.

11. Batman Hava Meydan Komutanlığı birlik fens teline bitişik konumda oldukları ve askerî güvenlik sahası (bölgesi) içinde kaldıkları gerekçesiyle bu taşınmazlar üzerine 12/6/1995 tarihinde askerî güvenlik bölgesi şerhi konulmuştur.

12. Başvuruculaların murisi H.S. 18/7/1996 tarihinde vefat etmiş ve geriye mirasçıları olarak başvurucular kalmıştır.

13. Batman Tapu Müdürlüğünün 1/2/2008 tarihli işlemi ile muris adına kayıtlı hisseler başvuruculara intikal ettirilmiştir. Başvurucu Cemal Taş'ın satış yoluyla devraldığı hisse ile miras yoluyla intikal eden hisseleri birleştirilmiştir.

14. Başvurucular, Millî Savunma Bakanlığına (İdare) gönderdikleri Batman 1. Noterliğinin 15/1/2009 tarihli ihtarnamesi ile anılan taşınmazlara imar izni verilmediği gerekçesiyle

taşınmazların üzerindeki askerî güvenlik bölgesi şerhinin kaldırılması veya taşınmazın kamulaştırılması talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruculara talebini değerlendiren Diyarbakır 2'nci Hava Kuvvet Komutanlığının (Hava Kuvvet Komutanlığı) 2/3/2009 tarihli cevabında; taşınmazların hâlen maliklerinin tasarrufu altında tarım amaçlı olarak kullanıldığı, herhangi bir kısıtlamanın söz konusu olmadığı, bu nedenle taşınmazlar üzerinde bulunan askerî güvenlik bölgesi şerhinin kaldırılmayacağı ve kamulaştırmaya gerek duyulmadığı ifade edilmiştir.

16. Başvuruculara Batman Valiliğine aynı yönde yaptıkları 18/5/2009 tarihli başvuruya Hava Kuvvet Komutanlığı 3/7/2009 tarihinde cevap vermiş ve 2/3/2009 tarihli cevabını aynen tekrar etmiştir.

17. Başvurucular 3/7/2009 tarihli işlemin iptali istemiyle İdare aleyhine 30/9/2009 tarihinde Batman İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

18. Yargılama sırasında yapılan keşif sonrasında düzenlenen bilirkişi raporunda özetle;

i. Taşınmazların Batman Hava Meydan Komutanlığı tel örgüsüne bitişik, Batman-Diyarbakır yoluna 500 metre ve bu yol üzerindeki binalara 400 metre, askerî havaalanı lojmanlarına 300 metre, uçak pistine 750 metre ve uçaksavar bataryalarına 80 metre mesafede olduğu, başvuruculara taşınmazları hâlen tarımsal faaliyette kullandıkları ifade edilmiştir.

ii. Taşınmazların konumu dikkate alındığında askerî güvenlik bölgesi şerhinin kaldırılarak imara açılması ve bina inşası hâlinde havaalanındaki insansız hava araçlarının ve diğer uçakların iniş ve kalkışlarının, askerî personelin nöbet noktalarının ve nöbet değişim saatlerinin, askerî personelin servis araçlarının ve diğer askerî araçların geliş ve gidişleri ile diğer faaliyetlerinin, askerî personelin eğitim, atış, tatbikat ve diğer faaliyetlerinin kolay bir şekilde takip edilebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca taşınmazların 80 metre uzağında bulunan uçaksavar mevzilerinin güvenlik ve etkinliğinin tehlikeye düşebileceğine, askerî güvenlik bölgesinin fotoğraf ve filmlerinin çekilmesi, harita, resim ve krokisinin yapılması gibi faaliyetlerin kolaylaşabileceğine işaret edilmiştir.

iii. Terörle mücadelenin yoğun olarak yaşandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan taşınmazların üzerine askerî güvenlik bölgesi şerhi konulmamasının askerî faaliyetler açısından güvenlik zafiyeti oluşturacağı belirtilmiştir.

iv. Sonuç olarak başvuruculara taşınmazları üzerine askerî güvenlik bölgesi şerhi konulması için 18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ile bu Kanun uyarınca çıkarılan 30/4/1983 tarihli ve 18033 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği'nde (Yönetmelik) aranan şartların oluştuğu ifade edilmiştir.

19. İdare Mahkemesi 1/4/2016 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Taşınmazların Batman Hava Meydan Komutanlığının tel örgüsüne bitişik surette sınır olduğu ve ayrıca askerî havaalanı lojmanlarına 300 metre mesafede bulunduğu görülmektedir. Bahse konu taşınmazlar üzerindeki askerî güvenlik bölgesi şerhinin kaldırılması ve taşınmazların imara açılması durumunda inşa edilecek binalar ve çevresinden askerî faaliyet ile hareketliliğin kolayca takip altına alınabileceği sonucuna varılmıştır.

ii. Bu nedenle taşınmazların üzerindeki askerî güvenlik bölgesi şerhinin kaldırılması istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin dava konusu işlemde kamu yararı ve askerî hizmetin gereklilikleri yönünden hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

20. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede Batman İdare Mahkemesinin 1/4/2016 tarihli kararının başvurucular tarafından 28/6/2016 tarihinde temyiz edildiği ancak temyiz isteminin sonuçlanmadığı anlaşılmıştır.

21. Başvurucular iptal davası açtıktan sonra taşınmazlarında meydana gelen değer kaybının tespiti için 18/10/2012 tarihinde Batman Sulh Hukuk Mahkemesine başvurmuş ve delil tespiti yapılmasını istemiştir. Yapılan tespit sonrası düzenlenen 13/10/2012 tarihli bilirkişi raporu özetle şöyledir:

i. Şehir yapılaşması askerî güvenlik sınırına kadar gelmiştir. Ancak askerî güvenlik sınırında belediye imar planı kesildiğinden inşaat yapılaşması söz konusu değildir. Askerî güvenlik sahasında olduğu hâlde taşınmaza komşu parsele Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından beş katlı askerî lojmanlar yapılmıştır. Dava konusu taşınmazlardan daha uzak olan bölgelerde de şehir planı yapılmış ve yedi sekiz katlı binalar inşa edilmiştir. Dava konusu taşınmazlar imara açılmadığı için üzerinde tarım yapılmaktadır. Taşınmazlarda mısır ekildiğine dair belirtiler tespit edilmiştir. Dava konusu taşınmazlar şehrin son on yıldır en hızlı geliştiği ve modern konutların bulunduğu bölgesindedir. Batman Üniversitesi, otobüs terminali, alışveriş merkezleri, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü gibi birçok kamu kuruluşunun binası bu bölgede inşa edilmiştir. Dava konusu taşınmazlar ile yapılaşma arasındaki boşluk askerî güvenlik bölgesi olması nedeniyle yapılaşmaya açılmamıştır.

ii. Askerî güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle başvuruculaların taşınmazlarında değer kaybı olduğu açıktır. Aynı bölgede imara açılmış olan taşınmazlar %30 kat karşılığında müteahhide verilebilmektedir. Batman-Silvan kara yolu üzerinde bulunan Tilmerç köyünde kâin 6 No.lu emsal parselin metrekaresi 8/12/2011 tarihinde 851,69 TL bedel ile satılmıştır. Emsal taşınmazın tespit davası tarihine uyarlandığında metrekare değeri 862,29 TL etmektedir. Söz konusu taşınmaz başvuruculara ait taşınmazlardan ana yol üzerinde olması nedeniyle konum itibarıyla daha değerlidir.

iii. Başvuru konusu taşınmazlar, sadece tarım yapıldığından en fazla 40 TL/m² etmektedir. İmara ve yapılaşmaya açılan en yakın bölgedeki taşınmazların değeri ise en az 200 TL/m²dir. İmara açılması hâlinde kat adedine göre fiyat daha da artabilmektedir. Dolayısıyla başvuruculaların taşınmazlarındaki değer kaybı en az 160 TL/m²dir. Başvuruculaların her dört taşınmazdaki toplam hissesi dikkate alındığında toplam zarar 160 TL/m² x 7.223,15 m²=1.155.704 TL etmektedir.

22. Bireysel başvuru dosyası içinde sunulan ve C. Yapı Tasarım Ltd. Şti. tarafından Belediyeye yazılan 26/8/2015 tarihli dilekçede, başvuruculaların taşınmazlarının da aralarında bulunduğu toplam on dört taşınmaz üzerine 9,50 metre yüksekliğinde site yapılması için izin verilmesi talep edilmiştir. Belediye, müracaatın değerlendirilmesi için talebi Hava Kuvvetleri Komutanlığı Muharip Hava Kuvveti ve Hava Füze Savunma Komutanlığına göndermiştir. Bu yazıya verilen cevabın ilgili kısmı şöyledir:

"...Bu kapsamda yapılması istenen sitenin 14 üncü ...Üs K.lığının gizliliği, güvenliği, savunulması ve harekatına karşı tendit teşkil edebileceği ve aynı zamanda söz konusu bölgede bulunan mevzinin atış kavsinde bulunduğu ve 9.50 m. yüksekliğindeki binanın atış kavsini yükseklik olarak etkileyeceği, mevziden yapılan atışlarda ortaya çıkan ses ve blast

etkisinin yapılması düşünülen siteye zarar verebileceği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak söz konusu parseller üzerine yapılması istenen site için imar planı çalışması ve sonrasındaki inşaat faaliyetlerinin yapılmasının uygun olmayacağı değerlendirilmektedir..."

23. Başvurucular, şerh nedeniyle taşınmazların imar sınırı içine alınamadığı ve şerhin kaldırılması için yapılan başvuruların neticesiz kaldığı gerekçesiyle delil tespiti dosyasında değer kaybı olarak belirlenen 1.155.704 TL tazminatın yasal faizi ile birlikte İdareden tazmini istemiyle 25/3/2013 tarihinde İdare Mahkemesinde dava açmıştır.

24. İdare Mahkemesi 16/7/2014 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Taşınmazlar tapu kayıtlarına göre tarla vasıflıdır. Başvurucular 2565 sayılı Kanun ve bu kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelik uyarınca taşınmazlarda zirai faaliyetlerini, meslek ve sanatlarını serbestçe yapabilecektir. Başvuruculara taşınmazlarını bölgede oturan Türk vatandaşlarına satma ve kiraya verme konusunda da herhangi bir kısıtlama getirilmediği açıktır.

ii. Bu durumda askerî güvenlik bölgesi içine alınan taşınmazların değerinin ne şekilde düştüğü başvurucular tarafından açıkça ortaya konulamamıştır. Tapu kayıtlarında tarla olarak yer alan ve üzerinde zirai faaliyete serbestçe devam edilebilen taşınmazların değerindeki düşüklük ancak taşınmazın emsallerine göre daha düşük değerde alınıp satılması durumunda ortaya çıkabilecektir. Henüz gerçekleşmeyen ve gerçekleşmesi muhtemel olan zararların davalı idarelerce tazminine olanak bulunmamaktadır.

iii. Öte yandan askerî güvenlik bölgesi içinde kalan taşınmazların kamulaştırılması zorunlu olmadığından kamulaştırılmaması nedeniyle bir zararın doğduğundan söz edilmesi mümkün değildir.

25. İdare Mahkemesi kararını temyizen inceleyen Danıştay Onuncu Dairesinin (Danıştay Dairesi) 14/10/2015 tarihli kararında yer alan Tetkik Hâkimi görüşünde İdare tarafından dosyaya sunulan belgelere dayalı olarak şu açıklamaların bulunduğu görülmektedir:

"Olayda, 2565 sayılı Kanun uyarınca söz konusu taşınmazların bulunduğu alanın Genelkurmay Başkanlığı tarafından askeri güvenlik bölgesi olarak belirlendiği ve bu durumun tapu idaresince şerh edilerek davacıya bildirildiği, davalı idare savunmasında belirtildiği üzere anılan parsellerin uçaksavar mevziilerinin atış kavsinde ve etkili menzilinde kaldığı, söz konusu alanda yer alan şerhlerin kaldırılarak anılan bölgenin yapılaşmaya açılması halinde mevcut sistemlerin radar görüşünü olumsuz yönde etkileyerek olası bir harp durumunda düşman hava hedeflerinin uzaktan karşılanmasına ve dengeli hava savunması yapılmasına mani olabileceği, ayrıca mevcut alanın imara açılması durumunda insanların yaşam alanı haline gelebileceğinden ve burada yaşayan insanların uçaksavar mevziilerinde her üç ayda bir yapılması gereken dönem sonu top atışlarında meydana gelecek patlama ve basınçtan fiziksel ve ruhsal yönden olumsuz etkilenebileceğinin değerlendirildiği, bu kapsamda hava savunma faaliyetinin olumsuz etkilenmemesi, etkili bir hava savunması yapılabilmesi ve ortaya çıkabilecek her türlü olumsuzluğun önlenebilmesi açısından mevcut bölgenin imara açılabilmesi veya bölgede herhangi bir bina, ev, işyeri vb. yapıların yapılmamasının uygun bulunmadığının ifade edildiği görülmektedir. Anılan bölgenin Milli Savunma Bakanlığınca stratejik önem arz ettiği ancak aradan geçen yirmi yıllık sürede kamulaştırma işlemi yapılmadığı, ne zaman yapılacağının da belli olmadığı, güvenlik şerhi açısından da geleceğe yönelik bu belirsizliğin devam ettiği açıktır."

26. Karar Danıştay Dairesi tarafından 14/10/2015 tarihinde oyçokluğu ile onanmıştır. Karşıoy yazısı şöyledir:

"Uyuşmazlık davacıların maliki olduğu taşınmazın 'askeri güvenlik bölgesi' şerhi konulması nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen maddi zararın tazmini isteminden kaynaklanmaktadır.

Bakılan davada; davacılar taşınmazına 2565 sayılı Kanun uyarınca 'askeri güvenlik bölgesi' şerhi konulduğu ihtilafsızdır. Bu itibarla; söz konusu taşınmazın ekonomik değerinde anılan şerh öncesi ve sonrası durum arasında farklılık olup - olmadığının, konunun uzmanı bilirkişiler marifetiyle yerinde incelendikten sonra ulaşılacak bilimsel sonuçlara göre, varsa zararın idari sorumluluk/tazminat şartları yönünden değerlendirilmesi suretiyle karar verilmesi gerekirken; temyize konu idare mahkemesince davanın reddine karar verilmesinde hukuka uyarlık bulunmamakta olup; anılan mahkeme kararının belirtilen gerekçeyle bozulması gerekirken aksi yöndeki Daire Kararına katılmıyorum."

27. Nihai karar başvuruculara 21/1/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

28. Başvurucular 17/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat Hükümleri

29. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Mülkiyet hakkının içeriği" kenar başlıklı 683. maddesi şöyledir:

"Bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir.

Malik, malını haksız olarak elinde bulunduran kimseye karşı istihkak davası açabileceği gibi, her türlü haksız elatmanın önlenmesini de dava edebilir."

30. 2565 sayılı Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı;

a) Yurt savunması bakımından hayati önemi haiz askeri tesisler ve bölgeler ile sınırların, güvenlik ve gizliliğini sağlamak için bunların çevrelerinde, kıyılarında ve havalarında; kara, deniz ve hava askeri yasak bölgelerinin,

b) Yurt savunması veya yurt ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunan veya kısmen dahi tahripleri veya devamlı olarak ya da geçici bir zaman için faaliyetten alıkonulmaları halinde milli güvenlik veya toplum hayatı bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilecek; diğer askeri tesis ve bölgeler ile kamu veya özel kuruluşlara ait her türlü yer ve tesislerin etrafında güvenlik bölgelerinin,

Kurulması, kaldırılması ve gerektiğinde genişletilmesine ilişkin esas ve yöntemlerin düzenlenmesidir."

31. 2565 sayılı Kanun'un "Özel ve askeri güvenlik bölgeleri" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"b) Birinci derece kara ve deniz askeri yasak bölgesi olarak ilan edilmeyen Silahlı Kuvvetlere ait kışla, kıta, karargah, kurum, ordugah ve tesisler ile sualtı ve suüstü tesislerinin, her türlü patlayıcı, yanıcı, akaryakıt ve gizlilik dereceli maddelerin konmasına

tahsis edilmiş sabit ve seyyar depo ve cephaneliklerle, bu gibi maddeleri dolduran, boşaltan tesisler ve atış poligonlarının çevresinde; bu yerlerin dış sınırlarından itibaren en fazla dörtyüz metreye kadar geçen noktaların birleştirilmesi ile tespit edilecek askeri güvenlik bölgeleri Genelkurmay Başkanlığınca tesis edilebilir. Bu bölgelerin çevresinin işaretlenmesine ilişkin esaslar yönetmelikte gösterilir."

32. 2565 sayılı Kanun'un "Güvenlik bölgelerinde uygulanacak esaslar" kenar başlıklı 21. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Güvenlik bölgelerinde aşağıdaki esaslar uygulanır:

a) Bölge içindeki gerçek ve tüzelkişilere ait mallar kamulaştırılabilir.

...

d) Bu bölgelerin güvenliğinin sağlanması, bölgeye giriş ve kamulaştırılmayan taşınmaz mallardan yararlanma esasları yönetmelikte gösterilir. 22/7/1981 tarih ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun hükümleri saklıdır.

e) (Ek: 26/2/2008-5740/1 md.) Askeri güvenlik bölgesi olarak tespit edilen, Türk Silâhlı Kuvvetlerine ait kışla, kıta, karargah, kurum, ordugah gibi tesislerin, fotoğraf ve filminin çekilmesi, harita, resim ve krokisinin yapılması, not alınması veya harita uygulaması gibi faaliyetlerde bulunulması, bölgenin savunma ve güvenlik tedbirlerini aksatacak, bozacak ve açıklayacak cihazlar kullanılması, bu amaçla görevlendirilmiş olanlar ile ilgili birlik komutanlığı tarafından izin verilmiş olanlar dışındakilere yasaktır.

f) (Ek: 15/8/2017-KHK-694/46 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/43 md.) Güvenlik bölgelerinin dış sınırlarından itibaren ikiyüz metreye kadar olan bölgelerde hangi tür zirai ürünün yetiştirileceğine mahalli mülki amirler tarafından karar verilebilir."

33. Yönetmelik'in "Tanımlar" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

7) Güvenlik Bölgeleri

...

B - Askeri Güvenlik Bölgeleri

a) Daimi Askeri Güvenlik Bölgeleri:

Birinci derece kara ve deniz yasak bölgesi olarak ilan edilmeyen silahlı kuvvetlere ait kışla, kıta, karargah, kurum ve ordugah ve tesisler ile sualtı ve suüstü tesislerinin her türlü patlayıcı, yanıcı, akaryakıt ve gizlilik dereceli maddelerin konmasına tahsis edilmiş sabit ve seyyar depo ve cephaneliklerle, bu gibi maddeleri dolduran, boşaltan tesisler ve atış poligonlarının çevresinde; bu yerlerin dış sınırlarından itibaren en fazla dörtyüz metreye kadar geçen noktaların birleştirilmesi ile tesbit edilen alanlar ile (ŞEKİL - 9)

..."

34. Yönetmelik'in "Askeri ve özel güvenlik bölgelerinde uygulanacak esaslar" kenar başlıklı 22. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"1) Bölge içindeki gerçek ve tüzel kişilere ait mallar kamulaştırılabilir."

35. Yönetmelik'in "Askeri ve özel güvenlik bölgelerinin arazide işaretlenmesi" kenar başlıklı 23. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2) Kamulaştırma yapılmayan güvenlik bölgelerinin çevresi:

A- Arazide işaretlenmez,

B- Bu bölgelerdeki kamulaştırma yapılmayan taşınmaz malların tapu kaydına, taşınmazın güvenlik bölgesi içinde olduğu işletilir ve taşınmaz mal sahiplerine gerekli tebligat yapılır. Varsa imar planlarında güvenlik bölgeleri belirtilir.

..."

36. Yönetmelik'in "Askeri ve özel güvenlik bölgelerinde kamulaştırılmayan mallardan yararlanma esasları" kenar başlıklı 24. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1) Bu bölgeler içinde kalan ve kamulaştırılmayan malların maliklerinin ve diğer Türk Vatandaşlarının bölgede oturmaları zirai faaliyetleri, meslek ve sanatlarını icra etmeleri serbesttir. Ancak bölgede oturanlar dışındaki Türk Vatandaşlarının bölgede oturmaları, zirai faaliyetlerini meslek ve sanatlarını icra etmeleri;

A - Askeri Güvenlik Bölgelerinde; yetkili komutanlığın isteği üzerine Genelkurmay Başkanlığının uygun görmesi halinde, Milli Savunma Bakanlığının,

...

Teklifi ile alınacak Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırlandırılabilir.

...

(Değişik ikinci paragraf: 30/9/2014-2014/6845 K.) Askeri güvenlik bölgelerindeki kamulaştırılmayan mallar yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere satılamaz, devredilemez ve kiralanamaz. Özel güvenlik bölgelerinde bulunan taşınmazlar yabancı ülkelerde kendi kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri dışındaki yabancı tüzel kişilere satılamaz, devredilemez ve kiralanamaz. Bu taşınmazların yabancı uyruklu gerçek kişilere satılması, devredilmesi ve kiralanması taşınmazın bulunduğu yerdeki valiliğin iznine tabidir. Valilik iznine tabi hususlar, 2644 sayılı Tapu Kanununun 36 ncı maddesinin uygulanmasına ilişkin yönetmelik gereğince oluşturulan komisyon tarafından taşınmaz edinimi ya da kiralamanın ülke güvenliğine uygunluğu değerlendirilerek karara bağlanır.

2) Bu mallar üzerinde inşaat, hafriyat, tadilat, orman yetiştirme veya kesmek gibi hususlar 9 uncu maddenin 8, 9 ve 10 uncu bendleri hükümlerine tabidir. Özel güvenlik bölgelerinde 9 uncu maddenin 8 inci bendinde sözü edilen yetkili komutanlık, bu bölgeler içinde yetkili makamdır.

3) Bu bölgeler içinde kalan ve kamulaştırılmasına gerek duyulmayan mallar, yetkili komutanlık veya yetkili makam tarafından tespit edilir.''

37. Yönetmelik'in "İkinci derece kara askeri yasak bölgelerinde uygulanacak esaslar" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

8) Bölgenin savunma gücü ve gizliliğini ihlal etmemek şartiyle taşınmaz mallar üzerinde inşaat, hafriyat, tadilat, orman yetiştirmek veya kesmek, bataklık kurmak veya kurutmak

gibi hususlar kendi özel kanunlarına göre ilgili mercilerce izin ve ruhsat verilmeden önce, bölgenin savunma gücü ve gizliliği yönünden yetkili komutanlığın da izninin alınması zorunludur. Dilek sahibi dilekçesinde yapacağı işin mahiyetini detaylı olarak ifade ederek konuya ait belge ve planlardan tasdikli birer suretini vermek zorundadır. Yetkili komutanlık bu istemi kabule değer görmediği takdirde red sebebini gerekçesiyle birlikte yazılı olarak ilgili merci kanalı ile dilekçe sahibine bildirir. İtiraz vukuunda konu bir kerede Genelkurmay Başkanlığınca tetkik edilerek sonuçlandırılır.

9) İzin ve ruhsata tabi olmayan mahal veya işler ile bu şekilde başlatılmış olan işlerde yapılacak tadilat istekleri hakkında da yukarıdaki fıkra esasları uygulanır. Ancak müracaat doğrudan doğruya yetkili komutanlığa yapılır.

10) Yetkili komutanlıkça izin verilmeyen veya komutanlıkça kabul edilen şartlara uymayan her türlü inşaat ve eylemler durdurulur.

Böyle yapılar, yetkili komutanlığın tayin ve tebliğ edeceği süre içinde sahipleri tarafından yıktırılır.

Süresi içinde yıkılmaması halinde yetkili komutanlığın istemi üzerine mahalli mülki idare amirliğince başkaca bir işlem ve karara gerek kalmadan yıktırılır ve masrafı sahiplerinden alınır.

...''

2. Yargı Kararı

38. Danıştay Altıncı Dairesinin 9/1/2017 tarihli ve E.2014/7479, K.2017/8 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...

Dava, mülkiyeti davacıya ait Çanakkale İli, ... İlçesi, ... Mahallesi, .. Mevkii, ... ada, ... parsel sayılı taşınmaza günübirlik turistik tesis kurulabilmesi için inşaat izni verilmesi isteminin Genelkurmay Başkanlığının ... tarihli kararı ile Askeri Güvenlik Bölgesi olarak ilan edilen alanda kalması ve tapuya bu yönde şerh verilmesi nedeniyle reddi üzerine; kendisine inşaat izni verilmemesi ve taşınmazını günübirlik tesis alanı olarak kullanamaması nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen 50.000,00.-TL zararın tazmini istemiyle açılmış; İdare Mahkemesince, Danıştay Altıncı Dairesinin 22.1.2011 tarihli, E:2009/9102, K:2011/4660 sayılı bozma kararına uyularak, davacının 04/06/2008 tarihli başvurusunun cevap verilmemek suretiyle zımnen reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın Mahkemenin 20.01.2012 tarihli, E:2011/118, K:2012/48 sayılı kararı ile reddine karar verildiği, hukuka aykırı bulunmayan işlem nedeniyle davacının maddi zarara uğradığını kabule olanak bulunmadığı, diğer yandan, davacı tarafından, dava dilekçesinde, taşınmazını günübirlik turistik tesis yaparak işletemediğinden bahisle zarara uğradığı iddia edilmekte ise de, söz konusu taşınmaza günübirlik turistik tesis yapılarak işletilememesinin gerçekleşmiş bir zarar olduğunu da kabule imkan bulunmadığı, uğranıldığı ileri sürülen zararın elde edilmesi kesin olan gelirden yoksunluk mahiyetinde bulunmadığı gerekçesiyle reddine karar verilmiş, bu karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

...

2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun 7.maddesinin 2. fıkrasında, kara sınır hattı boyunca ve kıyılarda tesis edilen birinci derece kara askeri yasak

bölgelerinde kamulaştırma yapılmasının zorunlu olmadığı, 3.fıkrasında, 2'nci fıkra hükümlerine göre kamulaştırılmayan taşınmaz mallardan yerli halkın yararlanmasına ilişkin esaslar ile birinci derece kara askeri yasak bölgelerinin, bölge içindeki geçiş yollarının güvenliğinin sağlanması ve bölgeye girme yasağı ile ilgili diğer esasların yönetmelikle tespit edileceği, Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinin 24.maddesinde, bu bölgeler içinde kalan ve kamulaştırılmayan malların maliklerinin ve diğer Türk vatandaşlarının bölgede oturmaları, zirai faaliyetleri, meslek ve sanatlarını icra etmelerinin serbest olduğu hükümlerine yer verilmiştir.

Uyuşmazlıkta, dava konusu taşınmazın, tapuya verilen askeri güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle kısıtlı olduğu, davacının taşınmazın günübirlik turistik tesis inşaatı yaparak işletememesinden kaynaklı zararının henüz gerçekleşmemiş, muhtemel bir zarar olduğundan tazmin edilmemesinde hukuka aykırılık bulunmamakta ise de, davacının, mülkiyet hakkını 2565 sayılı Kanun ve Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinin 24.maddesi uyarınca, taşınmazının özel askeri güvenlik bölgesi olarak belirlenmesi nedeniyle kullanamadığı da kuşkusuzdur. Taşınmazın bir kamu hizmeti nedeniyle kullanılmasından doğan olumsuz durumun taşınmazı dolaylı ya da doğrudan kullanan idarece giderilmesi gerekmektedir. Davacının dilekçesinde taşınmazını kullanamaması nedeniyle de maddi zararının olduğu ifade edilmiş olup, davalı idareye en son başvuru yapılan 4.06.2008 tarihinden bakılan davanın açıldığı tarihe kadar olan dönemde (24.02.2009) davacının taşınmazını kullanamaması sebebiyle (mevcut haliyle kiraya vermesi halinde getireceği gelir mahrumiyeti vb.) uğradığı zararın taşınmazın mevcut niteliği gözetilerek keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmak suretiyle tespit edilerek yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

39. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

40. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin -özünde- mülkiyet hakkını güvence altına aldığını kabul etmektedir. AİHM'e göre bu madde üç belirgin kural içermektedir. Bu kurallardan ilki, maddenin birinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan mülkiyetin barışçıl yararlanmaya (mülkiyetin dokunulmazlığına saygı) ilişkin genel nitelikli kuraldır. İkinci kuralın bulunduğu birinci paragrafın ikinci cümlesi ise mülkiyetten yoksun bırakmayı içerir ve bunu bazı koşullara bağlar. İkinci paragrafta yer alan üçüncü kural ise taraf devletlere mülkiyetin kamu yararına kullanılmasını kontrolünü veya vergilerin ya da diğer katkıların veya cezaların yerine getirilmesini sağlama yetkisi tanımaktadır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç [GK], B. No: 7151/75-7152/75, 23/9/1982, § 61). Ancak bu üç kural birbiriyle bağlantılı olup ikinci ve

üçüncü kuralların genel nitelikli birinci kuralın ışığında incelenmesi gerektiği AİHM tarafından ifade edilmiştir (James ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 8793/79 21/2/1986, § 37; Lithgow ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 9006/80 ... 8/7/1986, § 106).

41. AİHM, taşınmazın imar planında kamu hizmetine ayrılmasının ve bu çerçevede kamu makamlarının süre sınırlaması olmaksızın herhangi bir zamanda taşınmazı kamulaştırmaya yetkili olmalarının mülkiyet hakkının kullanımını belirsiz ve kullanılamaz hâle getireceğini vurgulamıştır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç, § 60; Hakan Arı/Türkiye, B. No: 13331/07, 11/1/2011, § 35).

42. Sporrong ve Lönnroth/İsveç kararına konu olayda başvuruculaların taşınmazlarının imar planı çerçevesinde kamulaştırılması öngörülerek on iki ve yirmi beş yıl süren inşaat yasakları uygulanmıştır. AİHM; bu taşınmazlar henüz kamulaştırılmadığından mülkten yoksun bırakmanın söz konusu olmadığını, gerçek anlamda bir kamulaştırmanın olmadığı, dolayısıyla mülkiyetin devredilmediği bu gibi durumlarda görünenin arkasına bakılması ve şikâyet edilen hususta gerçek durumun ne olduğunun araştırılması gerektiğini belirtmiştir. AİHM bu bağlamda getirilen kamulaştırma tedbirlerinin taşınmazlar üzerindeki sınırlandırıcı etkilerinden söz etmiş ve bu tedbirlerin taşınmazların değerinde olumsuz etkiye yol açtığını, başvuruculaların taşınmazlarından dilediği gibi yararlanmalarının veya taşınmazları kullanmalarının önemli ölçüde kısıtlandığını vurgulamıştır. AİHM bu gibi kamulaştırma izinlerinin genel kamulaştırma sürecinin ilk aşaması olması nedeniyle kontrol amacı da gütmediğini belirterek müdahaleyi mülkiyetten barışçıl yararlanma ilkesine ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiştir. AİHM sonuç olarak kamulaştırma tedbirlerinin uygulandığı sürenin uzunluğu ve bu süre içinde getirilen kısıtlamalar nedeniyle başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiği kanaatiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır(Sporrong ve Lönnroth/İsveç, §§ 56-74).

43. AİHM, imar planının hukuka aykırılığından değil de bu planın herhangi bir tazmin olmaksızın taşınmaz üzerinde meydana getirdiği kısıtlamaların sonuçlarından şikâyetçi olunması durumunda imar planının iptali istemiyle açılacak davanın tüketilmesi gerekli bir hukuk yolu olmadığını belirtmiştir (Rossitto/İtalya, B. No: 7977/03, 26/5/2009, § 19; Ayangil ve diğerleri/Türkiye, B. No: 33294/03, 6/12/2011, § 30). AİHM kararlarında, bu tür şikâyetler bakımından söz konusu kısıtlamalar nedeniyle oluşan zararın tazmini olanağını sağlayan mevcut ve yeterli hukuk yollarının kullanılması gerektiği kabul edilmektedir (Gülizar Öz/Türkiye (k.k.), B. No: 40687/98, 1/7/2004; Pınar Güngör/Türkiye (k.k.), B. No: 46745/99, 6/3/2007; Rabia Tan ve diğerleri/Türkiye, B. No: 8095/02, 31/1/2008, §§ 37-41; Remzi Tekin Bozkurt/Türkiye (k.k.), B. No: 38045/05, 2/3/2010).

44. Köktepe/Türkiye (B. No: 35785/03, 22/7/2008) kararında, taşınmazın tapu kaydına konulan şerhin mülkiyet hakkına etkisi ayrıntılı olarak tartışılmıştır. AİHM; derece mahkemelerinin anayasal gerekçelerle başvurucunun mülkünün bir bölümüne tahdit getirdiğini, bu mahrumiyetin doğanın ve çevrenin korunması şeklindeki kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu, dolayısıyla hukuka aykırı ve keyfî hiçbir işlem bulunmadığını kabul etmiştir. Bununla birlikte AİHM, başvurucunun taşınmazı 1993 yılında iyi niyetle edindiğini vurgulayarak mülkiyet hakkına yapılan bu müdahaleye karşın iç hukukta etkin bir tazminat yolunun mevcut olmadığını belirtmiştir. AİHM, başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanması engellendiği hâlde bir tazminat ödenmemiş olması nedeniyle kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunmasının gereklilikleri arasındaki adil dengenin bozulduğu sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda başvurucunun şahsi

olarak olağan dışı ve aşırı bir yüke katlanmış olduğu kanaatiyle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Köktepe/Türkiye, §§ 67-93).

45. Kutlu ve diğerleri/Türkiye (B. No: 51861/11, 13/12/2016) kararına konu olayda ise başvuruculara taşınmazlarından 81 ada 44 parsel sayılı taşınmaz baraj inşaatı kapsamında su rezervuarının etrafında kısa mesafeli koruma alanında, 84 ada 72 ve 76 parsel sayılı taşınmazlar ise mutlak koruma alanında yer almaktadır. Mutlak koruma alanında her türlü inşaat ve tarımsal faaliyet yasaklanmış iken kısa mesafeli koruma alanında -her türlü inşaat yasak olmakla birlikte- suni gübre veya kimyasal ürünler kullanmamak şartıyla ve yetkili bakanlığın izniyle tarımsal faaliyet yapılabilmektedir. Başvuruculara açtığı tazminat davasında asliye hukuk mahkemesince söz konusu taşınmazlara ulaşımın ve tarım yapmanın eskisinden daha güç olduğu belirtilmiş ve taşınmazın değer kaybettiği kabul edilerek tazminat ödenmesine karar verilmiştir. AİHM mutlak koruma alanındaki taşınmazlar yönünden kamulaştırma zorunluluğuna işaret ederek mülklerin tam değerine uygun bir tazminat ödenmediği için müdahalenin ölçülü olmadığına karar vermiştir (Kutlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 53-61). AİHM bunun yanında kısa mesafeli koruma alanındaki taşınmaz yönünden zirai bir kullanıma izin verildiği için bir kamulaştırma zorunluluğundan söz edilemez ise de bir mal veya mülk teşkil edebilecek taşınmazın kamulaştırılması hakkı bulunmaması nedeniyle yönetmelikle ilgili kısıtlamalardan kaynaklanan zarara uygun düşen bir tazminat ödenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Kutlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 68-70). AİHM başvuruya konu olayda ise bilirkişi raporunda taşınmazın değer düşüklüğünün %40 olarak belirlenmiş olmasına rağmen mahkemece yeterli bir gerekçe gösterilmeden %25 olarak belirlenerek daha az tazminata hükmedilmesi adil dengeyi bozduğu için bu durumun mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını kabul etmiştir (Kutlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 71-76).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

46. Mahkemenin 29/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

47. Başvurucular, maliki oldukları taşınmazların üzerine 12/6/1995 tarihinde konulan askerî güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle tasarruf yetkilerinin kısıtlanarak taşınmazların yalnızca tarımsal amaçlı kullanılabildiğini ileri sürmüştür. Şerh nedeniyle taşınmazların imara açılamadığını ve yirmi bir yıldır devam eden kısıtlamanın ne kadar devam edeceğinin belirsiz olduğunu belirten başvurucular, taşınmazlarında meydana gelen zararların giderilmediğini, bu nedenle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

48. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

49. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculara taşınmazları üzerine konulan ve devam eden şerh nedeniyle meydana gelen değer kaybının karşılanmamasına ilişkin şikâyetlerinin

mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurunun bu kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

50. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

51. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvuruya konu taşınmazların başvurucular adına tapuda kayıtlı olduğu anlaşıldığına göre Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkün varlığında tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

52. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, üzerinde tasarruf etme ve ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

53. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

54. Başvurucular, askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi nedeniyle taşınmazlarından diledikleri gibi yararlanma, onları kullanma ve üzerinde tasarrufta bulunmaları bakımından bir kısıtlamaya tabi tutulmuştur. Buna göre başvurucuların taşınmazlarını belirli koşullar dâhilinde sadece zirai amaçlarla kullanabilmeleri ile belirli kişilere satış, devir ve kiralamalarının engellenmesi mülkiyet hakkına müdahale niteliği taşımaktadır. Bunun yanında askerî güvenlik bölgeleri yönünden kamulaştırılmayan taşınmazlarda izin dâhilinde yapılaşma imkânı söz konusu ise de somut olayın koşulları altında bu taşınmazlar için

konumları sebebiyle yapılaşma imkânı da tanınmadığı görülmektedir. Başvuruculaların söz konusu taşınmazları edindikten sonra bunların askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi, taşınmazların değerinde bir kayba da yol açmaktadır.

55. Somut başvuruda, başvuruculaların taşınmazlarının sadece belirli amaçlarla kullanılmasına ilişkin kısıtlama ile belirli kişilere devir ve kira yasağı getirilmesinin yanında askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesiyle taşınmazların özel konumu gözetilerek fiilî bir yapılaşma yasağının da uygulandığı görülmektedir. Öte yandan başvuruculaların bu taşınmazları askerî güvenlik bölgesi ilan edilmeden önce satın aldıkları da dikkate alındığında söz konusu yapılaşma yasağı ile birlikte mülkiyet hakkının sağladığı hak ve yetkilerin kullanımının belirsiz bir süreyle ve önemli ölçüde kısıtlandığı söylenebilir. Bu durumda müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel nitelikli birinci kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

56. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kener başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

57. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

58. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

59. Somut olayda başvuruculaların maliki olduğu taşınmazların üzerine 1995 yılında 2565 sayılı Kanun'un 20. ve 21. maddeleri kapsamında konulan askerî güvenlik bölgesi şerhinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu kanun hükümlerinin belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir olduğunda bir tereddüt bulunmadığından müdahalenin kanuni bir dayanağı mevcuttur.

ii. Meşru Amaç

60. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân verdiğinden bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanmasını engelleyerek

ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

61. Hava savunma faaliyetinin olumsuz etkilenmemesi, etkili bir hava savunması yapılabilmesi, silahlı kuvvetlere ait bir tesisin korunması amacıyla taşınmazların askerî güvenlik bölgesi ilan edildiği ve söz konusu kısıtlamaların uygulandığı görülmektedir. Bu durumda başvuruculların mülkiyet haklarına yapılan müdahalenin millî güvenliğin sağlanması yönünde kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu kuşkusuzdur.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

62. Son olarak kamu makamlarınca başvuruculların mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

63. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

64. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

65. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

66. Mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için gerek kapsamı gerekse de süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerekir. Bireylerin mülkiyet haklarıyla ilgili olarak bu ve benzeri tedbirlerin uygulanmasının zarara yol açması kaçınılmazdır. Ancak bu zararın kaçınılmaz olandan ağır veya aşırı sonuçlara da yol açmaması veya böyle bir zararın oluşması durumunda kamu makamlarınca uygun yöntem ve vasıtalarla makul sürede gideriminin sağlanması gerekmektedir. Buna göre mülkiyet

hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulanması ve bu tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireye şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği takdirde ölçülü görülebilir. Diğer bir deyişle mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirlerin söz konusu olduğu durumlarda tedbiri uygulayan kamu makamlarının ivedi olarak ve özenli bir biçimde davranma yükümlülükleri bulunmaktadır. Aksi hâlde yani tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesi, mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklemiş olur (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, § 73).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

67. Başvurucular 12/6/1995 tarihinde taşınmazlarına konulan askerî güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle taşınmazlarını diledikleri gibi kullanma, taşınmazlarından yararlanma ve üzerinde tasarrufta bulunma haklarının kısıtlandığından ve taşınmazların imara açılamaması nedeniyle ortaya çıkan zararın karşılanmamasından yakınmaktadır.

68. Kamu makamlarının ulusal ve bölgesel güvenliğin sağlanması için askerî tesisler kurduğu ve bu tesislerin emniyetinin sağlanması maksadıyla anılan şerhin konulduğu hususunda bir duraksama bulunmamaktadır. Dolayısıyla askerî tesislerin kurulması ve güvenliğinin sağlanması çerçevesinde söz konusu şerhlerin uygulanması bakımından kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin mevcut olduğuna dikkat çekmek gerekir. Bu kapsamda, askerî güvenlik bölgesi şerhi dolayısıyla uygulanan kısıtlamaların öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmek için elverişli ve bu şerhin konulmasının da gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre somut olayın elverişlilik ve gereklilik kriterlerinin tartışılmasını gerektiren bir yönü bulunmamaktadır.

69. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt orantılılıktır. Öngörülen şerhin, malikleri olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla, uygulanan şerhle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

70. Uyuşmazlıkta derece mahkemeleri -başvurucular taşınmazları tarım yapmak suretiyle kullandıklarından- henüz gerçekleşmeyen ve gerçekleşmesi muhtemel olan zararların idarelerce tazminine olanak bulunmadığından yola çıkarak davayı reddetmiştir. Başvurucular ise anılan şerh sonrasında taşınmazların ekonomik değerinde azalma meydana geldiğini öne sürmüştür.

71. Başvuruculların murisi 1995 yılında taşınmazlarına konulan askerî güvenlik bölgesi şerhinden önce taşınmazları edinmiştir. Dolayısıyla başvuruculların edinme tarihinde bu sınırlamayı öngörebilmeleri mümkün değildir. Başvuruculların taşınmazlarının bulunduğu bölgede yer alan ve askerî tesise sınır olmayan diğer taşınmazların imara açıldığı, bu taşınmazlara yapılaşma izni verildiği hâlde askerî güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle başvuruculların taşınmazlarının imara açılamadığı ve özellikle de konumları nedeniyle İdarece taşınmazlara ilişkin fiilî bir yapılaşma yasağının da uygulandığı görülmektedir. Bu durumda yaklaşık yirmi beş yıldır devam eden şerh nedeniyle taşınmazların fiilî yapılaşma yasağı da dâhil olmak üzere bazı kısıtlamalara maruz kaldığı, bu kısıtlamaların daha ne kadar süreceğinin belirsiz ve öngörülemez bir zamana bırakıldığı anlaşılmıştır.

72. Yönetmelik'in 24. ve 9. maddeleri uyarınca bölgenin savunma gücü ve gizliliğini ihlal etmemek şartıyla taşınmaz malların üzerinde inşaat, hafriyat, tadilat, orman yetiştirmek

veya ağaç kesmek, bataklık kurmak veya kurutmak gibi hususların izne tabi olduğu, izin verilmeyen veya komutanlıkça kabul edilen şartlara uymayan her türlü inşaat ve eylemlerin durdurulacağı ve yapıların yıkılacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla öngörülen mevzuatın yol açtığı kısıtlamaların bir sonucu olarak taşınmazların tamamen kullanılamaz durumda olduğu söylenemez ise de başvuruculların taşınmazlarını diledikleri gibi kullanma, taşınmazlarından yararlanma ve üzerinde tasarrufta bulunma hak ve yetkilerinin kısıtlandığı açıktır. Başvuruculların şerhin kaldırılmasına veya taşınmazların kamulaştırılmasına yönelik talepleri de kamu makamlarınca reddedilmiştir. Kamu makamlarının şerhin kaldırılması veya taşınmazların kamulaştırılması hususunda 2565 sayılı Kanun ve Yönetmelik hükümleri uyarınca takdir yetkisi bulunmaktadır. Fakat kamu makamları bu takdir yetkisi kapsamında başvuruculların şikâyetlerini ortadan kaldıracak şekilde bir işlem tesis etmemiştir. Hâlbuki kamu makamları, kamulaştırılmasına gerek görmedikleri bu durumdaki taşınmazlar için makul kabul edilebilecek ölçüde bir tazminat ödemek suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin adil dengeyi bozmasının önüne geçebilecektir.

73. Dolayısıyla kullanma ve yararlanma hakkına yönelik olarak bir kısım yasal kısıtlamalara maruz kalan ancak tamamen de kullanılamaz nitelikte bulunmayan taşınmazların kamulaştırılması veya bedelinin tamamına hükmedilmesi gerektiğinden söz edilemez ise de çevresinde bulunan taşınmazlar imara açıldığı hâlde askerî güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle imara açılamayan ve fiilî yapılaşma yasağı da uygulanan taşınmazlar nedeniyle başvuruculların bir zararlarının olduğu açıktır.

74. Derece mahkemelerinin henüz gerçekleşmeyen ve gerçekleşmesi muhtemel olan zararların tazminine olanak bulunmadığına yönelik yorumu başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemiştir. Bu durumda başvuruculların mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

75. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Basri BAĞCI bu görüşe katılmamışlardır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

76. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

77. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini istemiş, maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

78. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

79. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

80. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gidermediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

81. İncelenen başvuruda başvuruculların taşınmazlarının bulunduğu alanın askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi üzerine taşınmazlar üzerinde oluşan kısıtlamaların boyutu ve süresi dikkate alındığında somut olayda mülkiyetin akıbeti konusunda belirsizliğe yol açılması, buna karşılık uğranılan zararın giderilmemesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir.

82. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

83. İhlal tespiti ve yeniden yargılanma kararı verilmesinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

84. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden

oluşan toplam 3.839,50 TL tutarındaki yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE, Kadir ÖZKAYA, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Basri BAĞCI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İdare Mahkemesine (E.2013/658, K. 2014/1913) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY

Başvuruculara iddiası; Batman Havaalanı sınırına komşu olan taşınmazlarının tapu sicil kayıtları üzerine konulan "Askeri güvenlik bölgesi" şerhi nedeniyle imar uygulaması kapsamına alınmadığı, bu nedenle arsa vasfını kazanamayan gayri menkullerinin tarım arazisi olarak kaldığı, değerlerinin de imar gören emsallerine nazaran çok daha düşük olması nedeniyle zarara uğradıkları ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği yönündedir.

Tapu kayıtları üzerine 1995 yılında askeri güvenlik bölgesi şerhi konulması sırasında söz konusu taşınmazlar tarım arazisi vasfında olup, konulan şerhin taşınmazların bu amaç doğrultusunda kullanılmasına gerek şerhin konulduğu tarihte ve gerekse günümüzde olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır.

Tapuya şerh konulma işleminden yaklaşık 14 yıl sonra, Batman şehir yerleşiminin taşınmazların bulunduğu istikamete doğru yönelmesi ve komşu taşınmazların imar uygulamasına tabi tutulmaları ve arsa vasfını kazanmalarına bağlı olarak değerlerinde artış meydana gelmiştir.

Başvurucular şerh nedeniyle kendi taşınmazlarının imar uygulamasına tabi tutulmaması nedeniyle değerlerinde artış olmamasını bir zarar olarak nitelendirmektedirler. Bu haliyle başvurucular taşınmazlarının değerinin eksilmesini değil komşu taşınmazlarda meydana gelen değer artışının kendi mülklerinde gerçekleşmemesini müracaat konusu yapmaktadırlar.

Halbuki taşınmazlar imarlı iken askeri güvenlik bölgesi yapılmak suretiyle üzerlerinde var

olan bir yapılaşma izninin kaldırılması ve buna bağlı olarak değer kaybına uğramış değillerdir.

İdari yargılama mercileri somut olaydaki zarar kavramını değerlendirmek suretiyle bunun gerçekleşmiş değil muhtemel bir zarar olduğundan bahisle hak sahiplerinin tazminat taleplerini reddetmiştir.

Bu tespitler çerçevesinde zararın varlığı, oluşma nedeni ve oluşma zamanı tartışmalıdır. İddia edilen zarar taşınmazların tapu kayıtlarına şerh konulması anında gerçekleşmiş değildir. Zira malikler ilk defa 2009 yılında tapudaki şerhin kaldırılması istemiyle resmi makamlara müracaat etmişlerdir.

İddia olunan zarar, imar uygulamalarının komşu taşınmazlara kadar gelmesi ve tartışma konusu taşınmazlara uygulanmaması neticesinde, değer azalması şeklinde değil, değer artışının gerçekleşmemesine bağlı menfi ve muhtemel bir değer azlığı şeklinde ortaya çıkmıştır.

Bu haliyle zararın, tek başına güvenlik bölgesi ilanına bağlı olarak doğrudan değil, sair hususlarda yaşanan dolaylı gelişmelerin ilk sebeple birleşmesinin etkisiyle ortaya çıktığından söz edilebilir.

Başka bir açıdan bakıldığında zarara sebebiyet veren unsurun ortadan kaldırılması halinde iddia olunan zararında ortadan kalkması makul bir beklenti olması gerekirken, somut olayımızda güvenlik bölgesi şerhi kaldırılsa bile bu taşınmazların imar uygulaması kapsamına alınma garantisi bulunmamaktadır.

Askeri güvenlik bölgesi şerhi hiç konulmamış olsa bile havaalanının sınır hattında bulunan taşınmazların imar uygulaması kapsamına alınması kesin değildir. İmar uygulaması kapsamına alınma durumun da bile konut alanı olma ihtimali havaalanına yakınlığından dolayı çok yüksek gözükmemektedir. Bu bağlamda başvuruculara delil tespiti kapsamında elde ettikleri veriler ve zarar hesaplama yöntemi gerçekçi olmaktan uzak olup varsayımsaldır.

Başvurucular, havaalanına sınırdaş olmak gibi, taşınmazlarının konumlarından kaynaklanan doğal bir dezavantaja da sahiptirler. Havaalanına bitişik konumda bulunması da taşınmazların imar kapsamına alınmasını engelleyecek önemli bir etkendir.

Bu değerlendirmeler çerçevesinde zarara neden olan etkenin tek başına güvenlik bölgesi ilan edilmesi olmayacağı aşikârdır.

Ayrıca idareyi taşınmazlar üzerindeki güvenlik bölgesi şerhini kaldırmak suretiyle imar uygulamasına icbar etmek de mümkün değildir. İdarenin her yeri yerleşime açmak gibi bir mükellefiyeti bulunmamaktadır. İmara açılma kararının verilmesinde taşınmazların durumu kadar şehir planlarının gereklilikleri ve idari takdir hakkı kapsamında verilecek kararlar da kritik önem taşımaktadır.

Yukarda izah edilen gerekçeler doğrultusunda;

Zararın oluşumu, zamanı ve nedeninin muğlak olması,

Taşınmaz üzerinde oluşan kısıtlamaların başlangıçtan günümüze sabit kalmasına rağmen oluştuğu iddia edilen zararların aslında sonradan vukuu bulan sair gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkması,

Zararın önceden var olan bir değerin azalması şeklinde olmayıp değer artışının gerçekleşmemesi olarak tezahür etmesi,

Zarara neden olan görünürdeki sebebin ortadan kalkması durumunda bile umulan değer artışının üçüncü kişi konumunda bulunan idarenin takdir hakkı kapsamında alacağı kararlara bağlı bulunması,

Taşınmaz üzerindeki şerh olmasa bile taşınmazın konumundan kaynaklanan doğal olumsuzlukların benzer menfi durumun ortaya çıkmasında etkin olabileceği,

Hususları dikkate alınmak suretiyle çoğunluğun ihlal yönündeki fikrine iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili Kadir ÖZKAYA Üye Recai AKYEL Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye Selahaddin MENTEŞ Üye Basri BAĞCI

İHSAN UYGUN VE NURAN KAYA

B. No: 2017/28373 | Karar tarihi: 29.12.2020

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/28373

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

İHSAN UYGUN VE NURAN KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/28373)

Karar Tarihi: 29/12/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 10/2/2021-31391

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucular : 1. İhsan UYGUN

2. Nuran KAYA

Vekili : Av. Adem Furkan DEMİRCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, askerî güvenlik bölgesi ve tarımsal niteliği korunacak alan olarak belirlenen taşınmazların kamulaştırılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanlarını Anayasa Mahkemesine göndermiştir.

8. Birinci Bölüm tarafından 16/9/2020 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucular dava tarihinde Kocaeli'nin İzmit ilçesinde ikamet etmektedir.

11. Başvurucular; Kocaeli'nin Kartepe ilçesi Çiftlik Mahallesi'nde bulunan tarla vasıflı 23.800 m² yüz ölçüme sahip 433 parsel, 5.940 m² yüz ölçüme sahip 453 parsel, 5.080 m² yüz ölçüme sahip 454 parsel, 4.760 m² yüz ölçüme sahip 463 parsel, 4.760 m² yüz ölçüme sahip 463 parsel, 4.100 m² yüz ölçüme sahip 464 parsel, 14.900 m² yüz ölçüme sahip 545 parsel, 8.000 m² yüz ölçüme sahip 546 parsel, 3.620 m² yüz ölçüme sahip 547 parsel, 11.100 m² yüz ölçüme sahip 548 parsel, 12.480 m² yüz ölçüme sahip 549 parsel, 14.640 m² yüz ölçüme sahip 550 parsel, 15.750 m² yüz ölçüme sahip 551 parsel ve 28.750 m² yüz ölçüme sahip 552 parsel sayılı taşınmazların hisseli olarak malikidirler.

12. Başvuruculaların Kocaeli'nin Kartepe ilçesi Çiftlik Mahallesi'ndeki maliki oldukları 433, 454, 463, 464, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, ve 552 sayılı parsellerin de bulunduğu alanın 1/5.000 ölçekli nâzım imar planında "tarımsal niteliği korunacak alan" olarak belirlendiği ancak bölgeye dair henüz 1/1.000 ölçekli uygulama imar planının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

13. Ayrıca başvuruculaların taşınmazları, Genelkurmay Başkanlığının 29/11/2005 tarihli ve "Askerî Güvenlik Bölgesi" konulu yazısı ile onaylanan Deniz Hava Komutanlığı Askerî Güvenlik Bölgesi içinde kalmaktadır. Bu itibarla taşınmazların tapu kaydına askerî güvenlik sahası (bölgesi) içinde kaldığı gerekçesiyle dosya kapsamından tespit edilemeyen bir tarihte

''askerî güvenlik bölgesi'' şerhi konulmuştur.

14. Başvurucular; askerî güvenlik bölgesi için ayrılan ve yapılaşmasına izin verilmeyen mezkûr taşınmazlarına hukuken el atmanın söz konusu olmasına karşın hâlen yapılaşmanın gerçekleşmediğini, taşınmazlarının kamusal alan olarak ayrılması nedeniyle mülkiyet haklarının zedelendiğini belirterek 20/11/2012 tarihinde Millî Savunma Bakanlığı aleyhine kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan tazminat davası açmıştır.

15. Kocaeli 3. Asliye Hukuk Mahkemesi yapmış olduğu yargılama sonucunda 30/12/2013 tarihinde dava konusu taşınmazların idari eylem ve işlem sonucunda tasarruf haklarının kısıtlanması söz konusu olduğundan, doğan zararın ancak idari yargıda açılacak bir tam yargı davasına konu edilebileceği gerekçesiyle mahkemenin görevsizliğine ve dava dilekçesinin yargı yolu yönünden reddine karar vermiştir. Temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesi tarafından 13/5/2014 tarihinde onanmıştır.

16. Başvurucular, taşınmazlarının askerî güvenlik bölgesine ayrılması nedeniyle tasarruf haklarının kısıtlandığı iddiasıyla 3/7/2015 tarihinde bu yerlerin kamulaştırılması ya da takas edilmesi talebiyle Millî Savunma Bakanlığı İzmit İnşaat Emlak Bölge Başkanlığına (Başkanlık) başvuruda bulunmuştur.

17. Başvuruculara talebini değerlendiren Başkanlık 14/7/2015 tarihli cevap yazısında mezkûr taşınmazlar hakkında çalışmalara başlandığını, 24/7/2015 tarihli cevap yazısı ile de ilgili mevzuat hükümlerine göre mezkûr talebin bölgede yetkili komutanlık olan Gölcük (Kocaeli) Deniz Ana Üs Komutanlığına iletilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucular ise mezkûr Komutanlık nezdinde herhangi bir talepte bulunmamıştır.

18. Bu karar üzerine başvurucular, maliki oldukları taşınmazlarına Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Millî Savunma Bakanlığı tarafından kamulaştırma işlemi uygulanmadan el atıldığını belirterek 18/11/2015 tarihinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Millî Savunma Bakanlığı aleyhine taşınmazlar üzerindeki tasarruf haklarının kısıtlandığı hâlde kamulaştırma bedeli ödenmemesinden kaynaklanan zararlarının tazmin edilmesine karar verilmesi talebiyle tam yargı davası açmıştır.

19. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan araştırmada başvuruculardan İhsan Uygun'un 21/1/2016 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır.

20. Kocaeli 2. İdare Mahkemesi, yapmış olduğu yargılama sonucunda 16/11/2016 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Maliki oldukları taşınmazların tarımsal niteliği korunacak alan ve askerî güvenlik bölgesi içinde bırakılmasının başvuruculara bu taşınmazları kullanma, bunlardan yararlanma ve tasarruf etme haklarını önemli ve mülkiyet haklarını ihlal eder düzeyde sınırlandırmadığı açıktır.

ii. Bu durumda tarımsal niteliği korunacak alan ve askerî güvenlik bölgesinde kalan davaya konu taşınmazların bu nitelikleri dikkate alındığında mülkiyet hakkından doğan kullanma ve yararlanma veya tasarruf haklarının kullanılmasına engel bir durum oluşmamakta olup belirli tasarrufların ve kullanımların idari izne tabi tutulması da bu anlamda mülkiyet hakkının ihlali şeklinde yorumlanamayacaktır.

iii. Sonuç olarak dava konusu taşınmazlara yönelik herhangi bir hukuki el atma söz konusu olmayıp taşınmazların bulunduğu alanın askerî güvenlik bölgesi olarak belirlenmesi de tazminatı gerektirir bir ihlal hâli oluşturmamaktadır.

21. Karara karşı yapılan istinaf başvurusu İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dokuzuncu İdari Dava Dairesi tarafından 19/4/2017 tarihinde kanun yolu kapalı olarak reddedilmiştir. Nihai karar başvurucuların vekiline 29/5/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucuların vekili 21/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat Hükümleri

23. 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun "Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı dışında kullanılamaz. Ancak, alternatif alan bulunmaması ve Kurulun uygun görmesi şartıyla;

a) Savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçlar,

b) Doğal afet sonrası ortaya çıkan geçici yerleşim yeri ihtiyacı,

c) Petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetleri,

ç) İlgili bakanlık tarafından kamu yararı kararı alınmış madencilik faaliyetleri,

d) Bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plân ve yatırımlar,

e)Kamu yararı gözetilerek yol altyapı ve üstyapısı faaliyetlerinde bulunacak yatırımlar,

f) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun talebi üzerine 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımı ile ilgili yatırımları,

g) Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımları,

İçin bu arazilerin amaç dışı kullanım taleplerine, toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile Bakanlık tarafından izin verilebilir. Bakanlık bu yetkisini valiliklere devredebilir. Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri dışında kalan tarım arazileri; toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile valilikler tarafından tarım dışı kullanımlara tahsis edilebilir.

Tarımsal amaçlı yapılar için, projesine uyulması şartıyla ihtiyaç duyulan miktarda her sınıf ve özellikteki tarım arazisi valilik izni ile kullanılır.

..."

24. 18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu'nun "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı;

a) Yurt savunması bakımından hayati önemi haiz tesisler ve bölgeler ile sınırların, güvenlik ve gizliliğini sağlamak için bunların çevrelerinde, kıyılarında ve havalarında; kara, deniz ve hava askeri yasak bölgelerinin,

b) Yurt savunması veya yurt ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunan veya kısmen dahi tahripleri veya devamlı olarak ya da geçici bir zaman için faaliyetten alıkonulmaları halinde

milli güvenlik veya toplum hayatı bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilecek; diğer askeri tesis ve bölgeler ile kamu veya özel kuruluşlara ait her türlü yer ve tesislerin etrafında güvenlik bölgelerinin,

Kurulması, kaldırılması ve gerektiğinde genişletilmesine ilişkin esas ve yöntemlerin düzenlenmesidir."

25. 2565 sayılı Kanun'un "Özel ve askeri güvenlik bölgeleri" kenar başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"a) Kamu veya özel kuruluşlara ait stratejik değeri haiz her türlü yer ve tesislerin çevresinde bu Kanun hükümlerine göre özel güvenlik bölgeleri kurulabilir.

b) Birinci derece kara ve deniz askeri yasak bölgesi olarak ilan edilmeyen Silahlı Kuvvetlere ait kışla, kıta, karargah, kurum, ordugah ve tesisler ile sualtı ve suüstü tesislerinin, her türlü patlayıcı, yanıcı, akaryakıt ve gizlilik dereceli maddelerin konmasına tahsis edilmiş sabit ve seyyar depo ve cephaneliklerle, bu gibi maddeleri dolduran, boşaltan tesisler ve atış poligonlarının çevresinde; bu yerlerin dış sınırlarından itibaren en fazla dörtyüz metreye kadar geçen noktaların birleştirilmesi ile tespit edilecek askeri güvenlik bölgeleri Genelkurmay Başkanlığınca tesis edilebilir. Bu bölgelerin çevresinin işaretlenmesine ilişkin esaslar yönetmelikte gösterilir."

26. 2565 sayılı Kanun'un "Güvenlik bölgelerinde uygulanacak esaslar" kenar başlıklı 21. maddesi şöyledir:

"Güvenlik bölgelerinde aşağıdaki esaslar uygulanır:

a) Bölge içindeki gerçek ve tüzelkişilere ait mallar kamulaştırılabilir.

b) (Değişik: 15/6/1987 - 3384/1 md.) Güvenlik bölgelerinin dış sınırlarından itibaren en çok ikiyüz metreye kadar olan saha dahilinde yangın ve patlama tehlikesi gösteren her türlü maddenin imali, depolanması ve satış yerlerinin açılması yasaklanabilir. Bu yasakla ilgili sınır, özel güvenlik bölgelerinde mahalli mülki amirler; askeri güvenlik bölgelerinde ise askeri tesisin teknik özellikleri ve hassasiyeti dikkate alınarak garnizon komutanı ve mahalli mülki amirler tarafından birlikte tespit edilir.

c) (Ek: 9/10/1996 - 4188/1 md.) Kamulaştırma yapılan güvenlik bölgelerine ve güvenlik bölgesi tesis edilen deniz sahasına, buradaki tesislerde görevli olanlarla, askeri güvenlik bölgelerinde yetkili komutanlığın, kamu ve özel kuruluşlara ait tesislerde ise, bu konuda yetkili makamın izin verdiği kişilerden başkası giremez ve oturamaz.

d) Bu bölgelerin güvenliğinin sağlanması, bölgeye giriş ve kamulaştırılmayan taşınmaz mallardan yararlanma esasları yönetmelikte gösterilir. 22/7/1981 tarih ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun hükümleri saklıdır.

e) (Ek: 26/2/2008-5740/1 md.) Askeri güvenlik bölgesi olarak tespit edilen, Türk Silâhlı Kuvvetlerine ait kışla, kıta, karargah, kurum, ordugah gibi tesislerin, fotoğraf ve filminin çekilmesi, harita, resim ve krokisinin yapılması, not alınması veya harita uygulaması gibi faaliyetlerde bulunulması, bölgenin savunma ve güvenlik tedbirlerini aksatacak, bozacak ve açıklayacak cihazlar kullanılması, bu amaçla görevlendirilmiş olanlar ile ilgili birlik komutanlığı tarafından izin verilmiş olanlar dışındakilere yasaktır.

f) (Ek: 15/8/2017-KHK-694/46 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/43 md.) Güvenlik

bölgelerinin dış sınırlarından itibaren ikiyüz metreye kadar olan bölgelerde hangi tür zirai ürünün yetiştirileceğine mahalli mülki amirler tarafından karar verilebilir."

27. 30/4/1983 tarihli ve 18033 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) ''Tanımlar'' kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

7) Güvenlik Bölgeleri

...

B - Askeri Güvenlik Bölgeleri

a) Daimi Askeri Güvenlik Bölgeleri:

Birinci derece kara ve deniz yasak bölgesi olarak ilan edilmeyen silahlı kuvvetlere ait kışla, kıta, karargah, kurum ve ordugah ve tesisler ile sualtı ve suüstü tesislerinin her türlü patlayıcı, yanıcı, akaryakıt ve gizlilik dereceli maddelerin konmasına tahsis edilmiş sabit ve seyyar depo ve cephaneliklerle, bu gibi maddeleri dolduran, boşaltan tesisler ve atış poligonlarının çevresinde; bu yerlerin dış sınırlarından itibaren en fazla dörtyüz metreye kadar geçen noktaların birleştirilmesi ile tesbit edilen alanlar ile (ŞEKİL - 9)

b) Belirli Süreler İçin (Geçici) Kurulan Askeri Güvenlik Bölgeleri:

Mal ve can güvenliği bakımından girilmesinde sakınca görülen atış alanları ile tatbikat bölgeleri içinde atış ve tatbikatın devam ettiği sürece kara, deniz ve hava askeri güvenlik bölgesi olarak sınırları ve kapsamı ilgili makamlarca uygun araçlarla ilan edilen alanlardır."

28. Yönetmelik'in ''İkinci derece kara askeri yasak bölgelerinde uygulanacak esaslar'' kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

8) Bölgenin savunma gücü ve gizliliğini ihlal etmemek şartiyle taşınmaz mallar üzerinde inşaat, hafriyat, tadilat, orman yetiştirmek veya kesmek, bataklık kurmak veya kurutmak gibi hususlar kendi özel kanunlarına göre ilgili mercilerce izin ve ruhsat verilmeden önce, bölgenin savunma gücü ve gizliliği yönünden yetkili komutanlığın da izninin alınması zorunludur. Dilek sahibi dilekçesinde yapacağı işin mahiyetini detaylı olarak ifade ederek konuya ait belge ve planlardan tasdikli birer suretini vermek zorundadır. Yetkili komutanlık bu istemi kabule değer görmediği takdirde red sebebini gerekçesiyle birlikte yazılı olarak ilgili merci kanalı ile dilekçe sahibine bildirir. İtiraz vukuunda konu bir kerede Genelkurmay Başkanlığınca tetkik edilerek sonuçlandırılır.

9) İzin ve ruhsata tabi olmayan mahal veya işler ile bu şekilde başlatılmış olan işlerde yapılacak tadilat istekleri hakkında da yukarıdaki fıkra esasları uygulanır. Ancak müracaat doğrudan doğruya yetkili komutanlığa yapılır.

10) Yetkili komutanlıkça izin verilmeyen veya komutanlıkça kabul edilen şartlara uymayan her türlü inşaat ve eylemler durdurulur.

Böyle yapılar, yetkili komutanlığın tayin ve tebliğ edeceği süre içinde sahipleri tarafından yıktırılır.

Süresi içinde yıkılmaması halinde yetkili komutanlığın istemi üzerine mahalli mülki idare

amirliğince başkaca bir işlem ve karara gerek kalmadan yıktırılır ve masrafı sahiplerinden alınır.

...''

29. Yönetmelik'in ''Askeri ve özel güvenlik bölgelerinde uygulanacak esaslar'' kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1) Bölge içindeki gerçek ve tüzel kişilere ait mallar kamulaştırılabilir.

2) Kamulaştırılmasına gerek duyulan mallardan askeri güvenlik belgelerinde olanlar Milli Savunma Bakanlığınca, özel güvenlik bölgelerinde olanlar ise bu konulardaki yasalar uyarınca kamulaştırılır.

..."

30. Yönetmelik'in ''Askeri ve özel güvenlik bölgelerinin arazide işaretlenmesi'' kenar başlıklı 23. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2) Kamulaştırma yapılmayan güvenlik bölgelerinin çevresi:

A - Arazide işaretlenmez,

B -Bu bölgelerdeki kamulaştırma yapılmayan taşınmaz malların tapu kaydına, taşınmazın güvenlik bölgesi içinde olduğu işletilir ve taşınmaz mal sahiplerine gerekli tebligat yapılır. Varsa imar planlarında güvenlik bölgeleri belirtilir.

..."

31. Yönetmelik'in ''Askeri ve özel güvenlik bölgelerinde kamulaştırılmayan mallardan yararlanma esasları'' kenar başlıklı 24. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1) Bu bölgeler içinde kalan ve kamulaştırılmayan malların maliklerinin ve diğer Türk Vatandaşlarının bölgede oturmaları zirai faaliyetleri, meslek ve sanatlarını icra etmeleri serbesttir. Ancak bölgede oturanlar dışındaki Türk Vatandaşlarının bölgede oturmaları, zirai faaliyetlerini meslek ve sanatlarını icra etmeleri;

A - Askeri Güvenlik Bölgelerinde; yetkili komutanlığın isteği üzerine Genelkurmay Başkanlığının uygun görmesi halinde, Milli Savunma Bakanlığının,

B- Özel Güvenlik Bölgelerinde; bölgeye girip çıkma müsaadesi vermeye yetkili makamın isteği üzerine, bu özel güvenlik bölgesi kurulmasına ilişkin kararnameyi çıkaran makamın,

Teklifi ile alınacak Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırlandırılabilir.

...

(Değişik ikinci paragraf: 30/9/2014-2014/6845 K.) Askeri güvenlik bölgelerindeki kamulaştırılmayan mallar yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere satılamaz, devredilemez ve kiralanamaz. Özel güvenlik bölgelerinde bulunan taşınmazlar yabancı ülkelerde kendi kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri dışındaki yabancı tüzel kişilere satılamaz, devredilemez ve kiralanamaz. Bu taşınmazların yabancı uyruklu gerçek kişilere satılması, devredilmesi ve kiralanması taşınmazın bulunduğu yerdeki valiliğin iznine tabidir. Valilik iznine tabi hususlar, 2644 sayılı Tapu Kanununun 36 ncı maddesinin uygulanmasına ilişkin yönetmelik gereğince oluşturulan komisyon tarafından taşınmaz

edinimi ya da kiralamanın ülke güvenliğine uygunluğu değerlendirilerek karara bağlanır.

2) Bu mallar üzerinde inşaat, hafriyat, tadilat, orman yetiştirme veya kesmek gibi hususlar 9 uncu maddenin 8, 9 ve 10 uncu bendleri hükümlerine tabidir. Özel güvenlik bölgelerinde 9 uncu maddenin 8 inci bendinde sözü edilen yetkili komutanlık, bu bölgeler içinde yetkili makamdır.

3) Bu bölgeler içinde kalan ve kamulaştırılmasına gerek duyulmayan mallar, yetkili komutanlık veya yetkili makam tarafından tespit edilir.''

2. Yargı Kararı

32. Danıştay Altıncı Dairesinin 9/1/2017 tarihli ve E.2014/7479, K.2017/8 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...

Dava, mülkiyeti davacıya ait Çanakkale İli, ... İlçesi, ... Mahallesi, .. Mevkii, ... ada, ... parsel sayılı taşınmaza günübirlik turistik tesis kurulabilmesi için inşaat izni verilmesi isteminin Genelkurmay Başkanlığının ... tarihli kararı ile Askeri Güvenlik Bölgesi olarak ilan edilen alanda kalması ve tapuya bu yönde şerh verilmesi nedeniyle reddi üzerine; kendisine inşaat izni verilmemesi ve taşınmazını günübirlik tesis alanı olarak kullanamaması nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen 50.000,00.-TL zararın tazmini istemiyle açılmış; İdare Mahkemesince, Danıştay Altıncı Dairesinin 22.1.2011 tarihli, E:2009/9102, K:2011/4660 sayılı bozma kararına uyularak, davacının 04/06/2008 tarihli başvurusunun cevap verilmemek suretiyle zımnen reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın Mahkemenin 20.01.2012 tarihli, E:2011/118, K:2012/48 sayılı kararı ile reddine karar verildiği, hukuka aykırı bulunmayan işlem nedeniyle davacının maddi zarara uğradığını kabule olanak bulunmadığı, diğer yandan, davacı tarafından, dava dilekçesinde, taşınmazını günübirlik turistik tesis yaparak işletemediğinden bahisle zarara uğradığı iddia edilmekte ise de, söz konusu taşınmaza günübirlik turistik tesis yapılarak işletilememesinin gerçekleşmiş bir zarar olduğunu da kabule imkan bulunmadığı, uğranıldığı ileri sürülen zararın elde edilmesi kesin olan gelirden yoksunluk mahiyetinde bulunmadığı gerekçesiyle reddine karar verilmiş, bu karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

...

2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun 7.maddesinin 2. fıkrasında, kara sınır hattı boyunca ve kıyılarda tesis edilen birinci derece kara askeri yasak bölgelerinde kamulaştırma yapılmasının zorunlu olmadığı, 3.fıkrasında, 2'nci fıkra hükümlerine göre kamulaştırılmayan taşınmaz mallardan yerli halkın yararlanmasına ilişkin esaslar ile birinci derece kara askeri yasak bölgelerinin, bölge içindeki geçiş yollarının güvenliğinin sağlanması ve bölgeye girme yasağı ile ilgili diğer esasların yönetmelikle tespit edileceği, Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinin 24.maddesinde, bu bölgeler içinde kalan ve kamulaştırılmayan malların maliklerinin ve diğer Türk vatandaşlarının bölgede oturmaları, zirai faaliyetleri, meslek ve sanatlarını icra etmelerinin serbest olduğu hükümlerine yer verilmiştir.

Uyuşmazlıkta, dava konusu taşınmazın, tapuya verilen askeri güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle kısıtlı olduğu, davacının taşınmazın günübirlik turistik tesis inşaatı yaparak işletememesinden kaynaklı zararının henüz gerçekleşmemiş, muhtemel bir zarar olduğundan tazmin edilmemesinde hukuka aykırılık bulunmamakta ise de,davacının,

mülkiyet hakkını 2565 sayılı Kanun ve Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliğinin 24.maddesi uyarınca, taşınmazının özel askeri güvenlik bölgesi olarak belirlenmesi nedeniyle kullanamadığı da kuşkusuzdur. Taşınmazın bir kamu hizmeti nedeniyle kullanılmasından doğan olumsuz durumun taşınmazı dolaylı ya da doğrudan kullanan idarece giderilmesi gerekmektedir. Davacının dilekçesinde taşınmazını kullanamaması nedeniyle de maddi zararının olduğu ifade edilmiş olup, davalı idareye en son başvuru yapılan 4.06.2008 tarihinden bakılan davanın açıldığı tarihe kadar olan dönemde (24.02.2009) davacının taşınmazını kullanamaması sebebiyle (mevcut haliyle kiraya vermesi halinde getireceği gelir mahrumiyeti vb.) uğradığı zararın taşınmazın mevcut niteliği gözetilerek keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmak suretiyle tespit edilerek yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir.

...''

B. Uluslararası Hukuk

33. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

34. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin -özünde- mülkiyet hakkını güvence altına aldığını kabul etmektedir. AİHM'e göre bu madde üç belirgin kural içermektedir. Bu kurallardan ilki, maddenin birinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan mülkiyetin barışçıl yararlanmaya (mülkiyetin dokunulmazlığına saygı) ilişkin genel nitelikli kuraldır. İkinci kuralın bulunduğu birinci paragrafın ikinci cümlesi ise mülkiyetten yoksun bırakmayı içerir ve bunu bazı koşullara bağlar. İkinci paragrafta yer alan üçüncü kural ise taraf devletlere mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrolünü veya vergilerin ya da diğer katkıların veya cezaların yerine getirilmesini sağlama yetkisi tanımaktadır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç [GK], B. No: 7151/75-7152/75, 23/9/1982, § 61). Ancak bu üç kural birbiriyle bağlantılı olup ikinci ve üçüncü kuralların genel nitelikli birinci kuralın ışığında incelenmesi gerektiği AİHM tarafından ifade edilmiştir (James ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 8793/79 21/2/1986, § 37; Lithgow ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 9006/80 ... 8/7/1986, § 106).

35. AİHM, imar planında taşınmazın kamu hizmetine ayrılmasının ve bu çerçevede kamu makamlarının süre sınırlaması olmaksızın herhangi bir zamanda taşınmazı kamulaştırmaya yetkili olmalarının mülkiyet hakkının kullanımını belirsiz ve kullanılamaz hâle getireceğini vurgulamıştır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç, § 60; Hakan Arı/Türkiye, B. No: 13331/07, 11/1/2011, § 35).

36. Sporrong ve Lönnroth/İsveç kararına konu olayda başvuruculara taşınmazlarının imar planı çerçevesinde kamulaştırılması öngörülerek on iki ve yirmi beş yıl süren inşaat yasakları uygulanmıştır. AİHM; bu taşınmazlar henüz kamulaştırılmadığından mülkten

yoksun bırakmanın söz konusu olmadığını, gerçek anlamda bir kamulaştırmanın olmadığı ve dolayısıyla mülkiyetin devredilmediği bu gibi durumlarda görünenin arkasına bakılması ve şikâyet edilen hususta gerçek durumun ne olduğunun araştırılması gerektiğini belirtmiştir. AİHM bu bağlamda getirilen kamulaştırma tedbirlerinin taşınmazlar üzerindeki sınırlandırıcı etkilerinden söz etmiş ve bu tedbirlerin taşınmazların değerinde olumsuz etkiye yol açtığını, başvuruculaların taşınmazlarından dilediği gibi yararlanmaları veya taşınmazlarını kullanmalarının önemli ölçüde kısıtlandığını vurgulamıştır. AİHM bu gibi kamulaştırma izinlerinin genel kamulaştırma sürecinin ilk aşaması olması nedeniyle kontrol amacı da gütmediğini belirterek müdahaleyi mülkiyetten barışçıl yararlanma ilkesine ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiştir. AİHM sonuç olarak kamulaştırma tedbirlerinin uygulandığı sürenin uzunluğu ve bu süre içinde getirilen kısıtlamalar nedeniyle başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiği kanaatiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç, §§ 56-74).

37. AİHM, imar planının hukuka aykırılığından değil de bu planın herhangi bir tazmin olmaksızın taşınmaz üzerinde meydana getirdiği kısıtlamaların sonuçlarından şikâyetçi olunması durumunda imar planının iptali istemiyle açılacak davanın tüketilmesi gerekli bir hukuk yolu olmadığını belirtmiştir (Rossitto/İtalya, B. No: 7977/03, 26/5/2009, § 19; Ayangil ve diğerleri/Türkiye, B. No: 33294/03, 6/12/2011, § 30). AİHM kararlarında, bu tür şikâyetler bakımından söz konusu kısıtlamalar nedeniyle oluşan zararın tazmini olanağını sağlayan mevcut ve yeterli hukuk yollarının kullanılması gerektiği kabul edilmektedir (Gülizar Öz/Türkiye (k.k.), B. No: 40687/98, 1/7/2004; Pınar Güngör/Türkiye (k.k.), B. No: 46745/99, 6/3/2007; Rabia Tan ve diğerleri/Türkiye, B. No: 8095/02, 31/1/2008, §§ 37-41; Remzi Tekin Bozkurt/Türkiye (k.k.), B. No: 38045/05, 2/3/2010).

38. Köktepe/Türkiye (B. No: 35785/03, 22/7/2008) kararında, taşınmazın tapu kaydına konulan şerhin mülkiyet hakkına etkisi ayrıntılı olarak tartışılmıştır. AİHM; derece mahkemelerinin anayasal gerekçelerle başvurucunun mülkünün bir bölümüne tahdit getirdiğini, bu mahrumiyetin doğanın ve çevrenin korunması şeklindeki kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu, dolayısıyla hukuka aykırı ve keyfî hiçbir işlem bulunmadığını kabul etmiştir. Bununla birlikte AİHM, başvurucunun taşınmazı 1993 yılında iyi niyetle edindiğini vurgulamıştır. Mülkiyet hakkına yapılan bu müdahaleye karşın iç hukukta etkin bir tazminat yolunun mevcut olmadığı ise kararda özellikle belirtilmiştir. AİHM, başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanması engellendiği hâlde bir tazminat ödenmemiş olması nedeniyle kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunmasının gereklilikleri arasındaki adil dengenin bozulduğu sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda başvurucunun şahsi olarak olağan dışı ve aşırı bir yüke katlanmış olduğu kanaatiyle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Köktepe/Türkiye, §§ 67-93).

39. Kutlu ve diğerleri/Türkiye (B. No: 51861/11, 13/12/2016) kararına konu olayda başvuruculaların taşınmazlarından 81 ada 44 parsel sayılı taşınmaz baraj inşaatı kapsamında su rezervuarının etrafında kısa mesafeli koruma alanında, 84 ada 72 ve 76 parsel sayılı taşınmazlar ise mutlak koruma alanında yer almaktadır. Mutlak koruma alanında, her türlü inşaat ve tarımsal faaliyet yasaklanmış iken kısa mesafeli koruma alanında ise her türlü inşaat yasak olmakla birlikte suni gübre veya kimyasal ürünler kullanmamak şartıyla ve yetkili bakanlığın izniyle tarımsal faaliyet yapılabilmektedir. Başvuruculaların açtığı tazminat davasında asliye hukuk mahkemesince söz konusu taşınmazlara ulaşımın ve taşınmazlar üzerinde tarım yapmanın eskisinden daha güç olduğu belirtilerek ve taşınmazların değer

kaybettiği kabul edilerek tazminat ödenmesine karar verilmiştir. AİHM mutlak koruma alanındaki taşınmazlar yönünden kamulaştırma zorunluluğuna işaret ederek mülklerin tam değerine uygun bir tazminat ödenmediği için müdahalenin ölçülü olmadığına karar vermiştir (Kutlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 53-61). AİHM bunun yanında kısa mesafeli koruma alanındaki taşınmaz yönünden ise zirai bir kullanıma izin verildiği için bir kamulaştırma zorunluluğundan söz edilemez ise de bir mal veya mülk teşkil edebilecek taşınmazın kamulaştırılması hakkı bulunmaması nedeniyle, yönetmelikle ilgili kısıtlamalardan kaynaklanan zarara uygun düşen bir tazminat ödenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Kutlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 68-70). AİHM başvuruya konu olayda ise bilirkişi raporunda taşınmazın değer düşüklüğünün %40 olarak belirlenmiş olmasına rağmen mahkemece yeterli bir gerekçe gösterilmeden %25 olarak belirlenerek daha az tazminata hükmedilmesi adil dengeyi bozduğu için bu durumun mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını kabul etmiştir (Kutlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 71-76).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

40. Mahkemenin 29/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu İhsan Uygun Yönünden

41. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ile İçtüzük'ün 83. maddesi gereği başvuranın istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve ilgilinin yargılama giderleri dışında 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

42. Anılan düzenlemelerde genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

43. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy § 32; Osman Sandıkçı, B. No: 2013/6297, 10/3/2016; Selman Kapan ve diğerleri, B. No: 2013/7302, 20/4/2016, § 50).

44. Başvuru konusu olayda başvurucu olarak bildirilen İhsan Uygun'un 21/1/2016 tarihinde vefat ettiği tespit edilmiştir. Av. Adem Furkan Demirci tarafından söz konusu başvurucu

açısından da mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuru yapılmış, başvuru formunda başvurucunun öldüğü konusunda bir bilgiye yer verilmemiştir.

45. Kamu gücü tarafından hakkı ihlal edilen kişinin bireysel başvuru yapmadan önce ölmesi durumunda ölen kişi adına bir başkası tarafından bireysel başvuru yapma imkânı bulunmamaktadır (Abdurrehman Uray, B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 30). Ölen adına vekâlet ilişkisine dayanılarak bir avukat tarafından başvuru yapılamayacağı gibi böyle bir başvurunun takibi de söz konusu olamaz.

46. Açıklanan gerekçelerle başvuru tarihinden önce vefat eden İhsan Uygun adına vekâlet ilişkisi sona ermiş olan avukat tarafından yapılan bireysel başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

47. Bu durumda Av. Adem Furkan Demirci aleyhine Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapmaları nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

B. Nuran Kaya Yönünden

1. Nâzım İmar Planında Taşınmazların Tarımsal Niteliği Korunacak Alan Olarak Belirlenmesine İlişkin Şikâyet Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

48. Başvurucu, nâzım imar planlarında taşınmazlarının tarımsal niteliği korunacak alan olarak ayrılmış olması nedeniyle taşınmazlarını yıllardır kullanamadığından ve taşınmazlarından emsal parseller gibi yararlanamadığından yakınmaktadır. Başvurucu, idarenin üzerine düşen kamulaştırma görevini yerine getirmeyerek mağduriyetinin artmasına neden olduğunu iddia etmektedir.

49. Başvurucu ayrıca Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/12/2010 tarihli ve E.2010/5-662, K.2010/651 sayılı kararı üzerine uygulama imar planında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılmak suretiyle tasarrufu kısıtlanan taşınmazlarla ilgili taşınmaz bedelinin tahsili istemiyle davalar açılmaya başlandığını, Yargıtay içtihatları kapsamında davanın kazanılma ihtimali yüksekken 13/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesiyle 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun geçici 20. maddesine eklenen beşinci fıkra nedeniyle davanın reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucu; dava devam ederken aleyhine yapılan yasal değişiklik sebebiyle davanın reddedilmesinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesine aykırılık oluşturduğunu, taşınmazları üzerinde tasarruf hakkına yönelik kısıtlılığın devam ettiğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Bakanlık görüşünde; ilgili mevzuat ve ilkeler birlikte değerlendirildiğinde plan kararlarıyla getirilen düzenlemelerle mülkiyet hakkının ihlalinden söz edilebilmesi için ancak bu hakkın unsurlarından olan kullanma, yararlanma ve tasarruf hakkının ortadan kalkmasının veya önemli bir düzeyde kısıtlanmış olmasının gerektiği ifade edilmiştir. Bakanlığa göre mevcut uyuşmazlıkta başvurucunun taşınmazlarının tarımsal niteliği korunacak alan olarak belirlenmesi kendisinin söz konusu taşınmazları kullanma, bu taşınmazlardan yararlanma ve tasarruf etme haklarını önemli ölçüde ve mülkiyet hakkını ihlal eder düzeyde sınırlandırmamıştır. Bakanlık ayrıca tarımsal niteliği korunacak alanda kalan başvurucunun taşınmazlarının bu nitelikleri dikkate alındığında mülkiyet hakkından doğan kullanma ve yararlanma veya tasarruf haklarının kullanılmasına engel bir durumun

oluşmadığını, belirli tasarrufların ve kullanımların idari izne tabi tutulmasının da bu anlamda mülkiyet hakkının ihlali şeklinde yorumlanamayacağını ve söz konusu taşınmazlara yönelik hukuki bir el atmanın söz konusu olmadığını vurgulayarak başvurucunun şikâyetlerinin incelenmesinde bu hususların da dikkate alınması gerektiğini bildirmiştir.

51. Başvurucu vekili cevap dilekçesinde, başvurucunun tasarruf hakkının bir kamulaştırma şerhi olmaksızın süresiz olarak kısıtlandığını ifade etmiştir. Karşı beyanda kısıtlılık sebebiyle başvurucunun imar izni alamadığı ve taşınmazlar üzerinde inşaat yapamadığı, taşınmazları yatırım amacıyla da olsa kullanamadığı hususlarına da dikkat çekilmiştir.

b. Değerlendirme

52. Başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamındaki taşınmazlarının nâzım imar planında imar durumunun "tarımsal niteliği korunacak alan" olarak belirlenmesinin mülkü kullanma, ondan yararlanma ve tasarruf etme konusunda bir kısıtlamaya yol açtığı için mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği söylenebilir. Taşınmazların imar durumlarında değişiklik yapılması kural olarak mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolü veya düzenlenmesi çerçevesinde incelenmektedir (Süleyman Günaydın, B. No: 2014/4870, 16/6/2016, § 65).

53. Nâzım imar planında taşınmazların imar durumlarının belirlenmesine yönelik şikâyetler Anayasa Mahkemesince daha önce Tam Petrol Ürünleri Alım Satım Ltd. Şti. (B. No: 2013/2131, 10/6/2015) kararında incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu başvuruda taşınmazların bulunduğu bölgenin nâzım imar planında kısmen “ulaşım ve transfer alanı”, kısmen de “parklar ve dinlenme alanı” olarak belirlenmesi yönündeki müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu kabul etmiş, müdahalenin kamu yararı ile bireyin hakları arasındaki adil dengeyi de bozmadığı sonucuna varmıştır (Tam Petrol Ürünleri Alım Satım Ltd. Şti., §§ 35-62).

54. Somut olayda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Buna göre başvurucunun taşınmazlarının nâzım imar planında imar durumunun tarımsal niteliği korunacak alan olarak belirlenmesinin 3194 sayılı Kanun'un 5., 8. ve 10. maddelerinde yer alan hükümlere dayalı olduğundan ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir bir kanuni dayanağı bulunmaktadır. Öte yandan Anayasa'nın 44. maddesinin birinci fıkrasına göre devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeterli toprağı bulunmayıp çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Dolayısıyla müdahalenin tarım arazilerinin korunması yönünde kamu yararına dayalı meşru bir amacı da bulunmaktadır.

55. Öte yandan müdahalenin ölçülülüğü bakımından ise Tam Petrol Ürünleri Alım Satım Ltd. Şti. başvurusundan farklı olarak nâzım imar planında taşınmazların imar durumunun kamu hizmetine ayrılması gibi bir durum dahi söz konusu değildir. Buna göre taşınmazlar kamu hizmetine ayrılmadığı için taşınmazların kamulaştırılması da gerekmemektedir. Taşınmazların imar planında kat sayısının belirlenmesi veya mülkiyeti maliklerinde bırakılacak şekilde imar durumlarının konut ya da ticari veya zirai alan olarak belirlenmesi yönündeki müdahaleler ise mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolü ya da düzenlenmesi kapsamında olduğundan söz konusu idari süreçlere maliklerin etkili bir biçimde yargı mercileri önünde itiraz edebilmelerinin sağlanabilmesi kaydıyla herhangi bir tazminat ödenmese dahi adil dengeyi bozmamaktadır. Dolayısıyla olayda nâzım imar planında taşınmazların imar durumlarının tarımsal niteliği korunacak alan olarak belirlenmesinin kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil denge bozulmamış olup müdahale ölçülüdür.

56. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

57. Açıklanan gerekçelerle müdahalenin ihlal oluşturmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Taşınmazların Askerî Güvenlik Bölgesi İlan Edilmesine İlişkin Şikâyet Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

58. Başvurucu, taşınmazlarının askerî güvenlik sahası olarak ayrılmış olması nedeniyle taşınmazlarını yıllardır kullanamadığından ve taşınmazlarından emsal parseller gibi yararlanamadığından yakınmaktadır. Başvurucu, idarenin üzerine düşen kamulaştırma görevini yerine getirmeyerek mağduriyetinin artmasına neden olduğunu iddia etmektedir.

59. Bakanlık görüşünde; başvurucunun taşınmazlarının askerî güvenlik bölgesi içine alınmasının kendisinin söz konusu taşınmazları kullanma, bu taşınmazlardan yararlanma ve tasarruf etme haklarını önemli ölçüde ve mülkiyet hakkını ihlal eder düzeyde sınırlandırmadığı belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca askerî güvenlik bölgesinde kalan başvurucunun taşınmazlarının bu nitelikleri dikkate alındığında mülkiyet hakkından doğan kullanma ve yararlanma veya tasarruf haklarının kullanılmasına engel bir durumun oluşmadığını, belirli tasarrufların ve kullanımların idari izne tabi tutulmasının da bu anlamda mülkiyet hakkının ihlali şeklinde yorumlanamayacağını ve söz konusu taşınmazlara yönelik hukuki bir el atmanın söz konusu olmadığını vurgulayarak başvurucunun şikâyetlerinin incelenmesinde bu hususların da dikkate alınması gerektiğini bildirmiştir.

60. Başvurucu vekili cevap dilekçesinde, başvurucunun tasarruf haklarının bir kamulaştırma şerhi olmaksızın süresiz olarak kısıtlandığını ifade etmiştir. Karşı beyanda kısıtlılık sebebiyle başvurucunun imar izni alamadığı ve taşınmazlar üzerinde inşaat yapamadığı, taşınmazları yatırım amacıyla da olsa kullanamadığı hususlarına da dikkat çekilmiştir.

b. Değerlendirme

61. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

62. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun taşınmazları üzerine konulan ve devam eden şerh nedeniyle taşınmazlarından etkin bir şekilde yararlanamadığına, dilediği gibi tasarruf edemediğine ve idarenin hâlihazırda kamulaştırma görevini yerine getirmediğine yönelik şikâyetlerinin mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurunun bu kapsamda incelenmesi uygun görülmüştür.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

63. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Mülkün Varlığı

64. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvuruya konu taşınmazların başvurucu adına tapuda kayıtlı olduğu anlaşıldığına göre Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkün varlığında tereddüt bulunmamaktadır.

(2) Müdahalenin Varlığı ve Türü

65. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve onun üzerinde tasarruf etme, ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

66. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

67. Başvuruya konu olayda başvurucunun taşınmazları askerî güvenlik bölgesi ilan edilerek tapu kayıtlarına bu yönde bir şerh konulmuştur. Bu şerhin yol açtığı kısıtlamalar 2565 sayılı Kanun'da ve Yönetmelik'te gösterilmiştir. Buna göre 2565 sayılı Kanun'un 21. maddesinde idareye kamulaştırma konusunda bir takdir yetkisi tanınmış ve kamulaştırılmayan taşınmazlar yönünden de yararlanma esaslarının yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir. Ayrıca aynı maddede güvenlik bölgelerinin dış sınırlarından itibaren iki yüz metreye kadar olan bölgelerde hangi tür zirai ürünün yetiştirileceğine mahallî mülki amirler tarafından karar verilebileceği belirtilmiştir. Yönetmelik'in 24. maddesinde zirai faaliyet yapılmasına izin verilmekle birlikte bu taşınmazların yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere satılamayacağı, devredilemeyeceği ve kiralanamayacağı, ayrıca bu taşınmazlar üzerinde

inşaat, hafriyat, tadilat, ağaç yetiştirme veya kesme gibi hususların ise 9. maddenin 8., 9. ve 10. bentleri hükümlerine tabi olduğu düzenlenmiştir. Söz konusu hükümlerde ise bu işlemlerin yetkili komutanlığın iznine bağlı olduğu açıklanmıştır.

68. Somut olayda başvuruya konu taşınmazlar kamulaştırmaya konu olmadığı gibi bu taşınmazların maliklerinin elinden çıkmasına yol açabilecek bir mülkten yoksun bırakmadan ya da yapılaşma yasağı gibi uzun süren ağır hukuki sınırlamalara rağmen kamulaştırmama nedeniyle taşınmazın akıbetinin belirsiz hâle gelmesinden de söz edilemeyeceği anlaşılmaktadır. Öte yandan başvurucu, tapuda tarla vasıflı olan taşınmazlarını zirai amaçlarla da kullanabilmektedir. Bununla birlikte idarenin 2565 sayılı Kanun ve Yönetmelik hükümlerine göre hangi zirai ürünlerin ekilebileceğine karışabilmesi mümkün olduğu gibi taşınmaz üzerindeki her türlü inşaat, hafriyat, tadilat gibi faaliyetler için de genel ruhsat işlemleri dışında ayrıca bu Kanun ve Yönetmelikle yetkili komutanlıktan izin alınması koşulu getirilmiştir. Bunun yanında aynı düzenlemelere göre başvurucunun söz konusu taşınmazları dilediği gibi satabilmesi, devredebilmesi ve kiraya verebilmesinin de mümkün olmadığı, tasarruf yetkisinin de sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla taşınmazların askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi suretiyle başvurucunun mülkten yararlanma, tasarruf etme ve onu kullanma yetkilerine getirilen söz konusu kısıtlamaların mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur.

69. Öte yandan olayda taşınmazlar malikinin elinde bırakıldığından bir mülkten yoksun bırakmadan söz edilemez. Nitekim uyuşmazlık konusu taşınmazların kamulaştırılmasına gerek görülmemiştir. Başvurucu ayrıca taşınmazların askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi nedeniyle hukuki veya fiilî olarak bir yapılaşma yasağının olduğuna dair somut bir bilgi veya belge de gösterememiştir. Dolayısıyla taşınmazlarının askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesinin getirdiği kısıtlamaların boyutu ve kapsamı itibarıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kullanımının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

(3) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

70. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

71. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(a) Kanunilik

72. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin

kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

73. Somut olayda başvurucunun taşınmazlarının askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi ve bu bağlamda çeşitli kısıtlamalara tabi tutulması yönündeki müdahale 2565 sayılı Kanun'un 20. ve 21. maddelerinde yer alan hükümlere dayanmaktadır. Buna göre müdahalenin ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir bir kanuni dayanağı bulunmaktadır.

(b) Meşru Amaç

74. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53-56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

75. Başvurucunun taşınmazlarının Genelkurmay Başkanlığının yazısı ile Deniz Hava Komutanlığının askerî güvenlik bölgesi içinde kaldığı için askerî güvenlik bölgesi ilan edildiği ve söz konusu kısıtlamaların uygulandığı görülmektedir. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin millî güvenliğin sağlanması yönünde kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu kuşkusuzdur.

(c) Ölçülülük

(i) Genel İlkeler

76. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

77. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

78. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966,

15/2/2017, §§ 58-60).

(ii) İlkelerin Olaya Uygulanması

79. Yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere millî güvenliğin sağlanması amacına dayalı olarak mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesi ve düzenlenmesi kapsamında belirli sınırlamalar öngörülebilir. Askerî güvenlik bölgelerinde getirilecek kısıtlamalar bakımından idareye geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Dolayısıyla bu bölgeler ile ilgili başvurularda her somut olayın kendine özgü koşulları çerçevesinde getirilen kısıtlamaların mahiyeti, kapsamı ve mülk sahibine getirdiği külfet tartışılarak değerlendirme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim 2565 sayılı Kanun'da da kısıtlamaların farklılaşabileceği gözetilerek kimi durumlarda kamulaştırma yapılması usulü dahi benimsenmiştir.

80. Bu çerçevede bir taşınmazın askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi müdahaleyi her durumda ölçüsüz kılmamaktadır. Müdahalenin orantılılığı bakımından önem taşıyan husus ise getirilen kısıtlamaların kapsamı ve boyutu ile ilgilidir. Askerî güvenlik bölgesi ilan edilmekle birlikte somut olayın özelliklerine göre taşınmazın malikin elinde bırakılarak izin çerçevesinde yapılaşma da dâhil olmak üzere belirli ölçülerde kullanılmasına imkân tanınması müdahaleyi ölçüsüz kılmayabilir. Somut olayda askerî güvenlik bölgeleri yönünden getirilen genel sınırlamalardan farklı olarak herhangi bir hukuki veya fiilî yapılaşma yasağı uygulandığına dair somut bir bilgi veya belge de ortaya konulamamıştır. Başvurucunun bu taşınmazları askerî güvenlik bölgesi ilan edildikten önce edindiği ve bu çerçevede söz konusu kısıtlamaların taşınmazın değerinde azalmaya yol açtığı yönünde açık bir yakınması da söz konusu değildir. Yine başvurucunun taşınmazlarının tapuda hâlen tarımsal nitelikte olduğu kayıtlı olup bu nitelikte kullanılmaya devam edildiği anlaşıldığı gibi bu taşınmazların daha önce veya hâlen başka surette kullanıldığı da öne sürülmemiştir.

81. Başvuru formu ve başvuruya konu dava sürecinde başvurucu tarafından verilen dava dilekçesi incelendiğinde başvurucunun müdahaleyi hukuki el atma olarak nitelendirdikleri ve taşınmazların getirilen kısıtlamalara rağmen kamulaştırılmamasından yakındıkları görülmektedir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesinin Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018) başvurusunda taşınmazların imar durumlarının uygulama imar planında kamu hizmeti alanı olarak tahsis edildiği müdahaleler bakımından uzun süre kamulaştırma yapılmaması nedeniyle ihlal sonucuna vardığı hatırlatılmalıdır. Bununla birlikte somut olayda ise başvurucunun iddiasının aksine taşınmazların kamu hizmetine tahsisi şeklinde bir müdahale bulunmadığı gibi askerî güvenlik bölgesi ilan edilmesi nedeniyle kamulaştırma zorunluluğuna yol açabilecek boyutta bir kısıtlamadan da söz edilemez.

82. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetleri ve olayın koşulları dikkate alındığında müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği, olayda mülkiyet hakkının korunmasının gerektirdiği bireysel yarar ile kamu yararı amacı arasındaki adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

83. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu İhsan Uygun adına yapılan başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması

nedeniyle REDDİNE,

B. Başvurucu Nuran Kaya yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca avukat Adem Furkan Demirci'den 2.000 TL disiplin para cezasının TAHSİLİNE,

E. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA

F. Kararın bir örneğinin (İhsan Uygun adına başvuru yapan Avukat Adem Furkan Demirci yönünden) İstanbul Barosu ve Türkiye Barolar Birliğine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SABRİ UHRAĞ

B. No: 2017/34596 | Karar tarihi: 29.12.2020

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/34596

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SABRİ UHRAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/34596)

Karar Tarihi: 29/12/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 28/1/2021-31378

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Sabri UHRAĞ

Vekili : Av. Meral ÇOLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucuya ait taşınmazın madencilik faaliyetlerine bağlı olarak tasman etkisi sonucu zarar görmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/9/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

7. İkinci Bölüm tarafından 21/7/2020 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

9. Ülkemizde en önemli taş kömürü rezervleri başvuruya konu taşınmazın da yer aldığı Zonguldak havzasında bulunmaktadır. Bu çerçevede Zonguldak havzası taş kömürlerinin 19. yüzyıl ortalarından itibaren ülkemizin ekonomik, endüstriyel ve toplumsal gelişiminde önemli bir payı olduğu kabul edilmektedir. Havza-i Fahmiye olarak adlandırılan anılan bölgedeki taş kömürü havzasının sınırları 17/1/1326 (1910) tarihli ve 289 sayılı Tezkere-i Samiyye (Sadaret Tezkeresi) ile belirlenmiştir. Tezkere ile havzanın bir haritasının da yapılması amaçlanmış ancak bu harita yapılamamış, Ereğli kömür havzasının sınırını gösteren 1295 tarihli Bahriye Nezareti haritasıyla yetinilmiştir. Buna göre Zonguldak merkez ilçesi, Ereğli, Bartın, Çaycuma ve Kurucaşile ilçelerinin tamamı, Devrek, Ulus ve Karabük ilçelerinin de bir kısmı havza kapsamı içine alınmıştır.

10. Cumhuriyet döneminde 5/2/1958 tarihli ve 4/9925 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile havzanın sınırları genişletilmiştir.

11. 10/10/1983 tarihli ve 96 sayılı Türkiye Taşkömürü Kurumu Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 14. maddesiyle Tezkere-i Samiyye ile belirlenen ve bilahare 5/2/1958 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile genişletilen saha, kömür havzasına tahsis edilmiştir.

12. Öte yandan Tezkere-i Samiyye ile havza içinde kalan taşınmaz malların kazandırıcı zamanaşımı yoluyla iktisap edilmesi yasaklanmıştır.

13. Cumhuriyet döneminde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 10/6/1953 tarihli ve E.1953/6, K.1953/5 sayılı kararı ile Tezkere-i Samiyye'nin hâlen geçerli olduğu, bu

tezkerenin konusunu oluşturan taşınmazların kamu malları kapsamına alındığı ve bu nedenle söz konusu kömür havzasındaki taşınmazların kazandırıcı zamanaşımı yoluyla iktisap edilemeyeceği kabul edilmiştir. Bununla birlikte Tezkere-i Samiyye gereği kazanılmış olan haklar saklı tutulmuş, bu kapsamda 17/1/1326 (1910) tarihinden önce on yıllık kazandırıcı zamanaşımı şartı gerçekleşmişse zilyedi lehine tescil kararı verilebilmesi mümkün görülmüştür.

14. 96 sayılı KHK'nın 14. maddesinde Tezkere-i Samiyye ile belirlenen ve bilahare 5/2/1958 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile genişletilen ve aynı madde ile kömür havzasına tahsis edilen sahanın kamu malı olduğu hükme bağlanmıştır.

15. Nihayet 5/6/1986 tarihli ve 3303 sayılı Taşkömürü Havzasındaki Taşınmaz Malların İktisabına Dair Kanun 19/6/1989 tarihli ve 19139 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'un 1. maddesine göre söz konusu taş kömürü havzası dâhilindeki taşınmazların zilyetleri adına tesciline imkân sağlanmıştır. Buna karşılık aynı Kanun'un 3. maddesinde ise tespit ve tescil edilen taşınmazların maliklerinin maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlardan dolayı bir hak ve tazminat talep edemeyecekleri düzenlenmiştir.

16. Ayrıca Tezkere-i Samiyye, Anayasa Mahkemesi kararına da konu olmuştur. Mahkemenin 25/3/1963 tarihli ve E.1963/28, K.1963/66 sayılı kararı ile Tezkere-i Samiyye'nin dayanağı olan itiraz konusu 289 sayılı Meclisi Vükelâ (Bakanlar Kurulu) kararının kanun niteliğinde olmadığı, idari bir karardan ibaret olduğu belirtilerek itirazın görev yönünden reddine karar verilmiştir.

B. Başvuruya Konu Dava Süreci

17. Zonguldak'ın Merkez ilçesine bağlı Dilaver Mahallesi'nde bulunan 1008 ada 14 parsel sayılı taşınmaz kadastro sonucu 5/7/2011 tarihinde başvurucu adına tapuya tescil edilmiştir. Bu taşınmaz üzerinde 1975 yılında yapılmış iki katlı yığma kârgir niteliğinde bir konut bulunmaktadır. Kadastro tespitine itiraz sonucu hisseli hâle gelen taşınmazda 24/12/2012 tarihinde ifrazen taksim işlemi gerçekleştirilmiş, sonuç olarak ifraz edilen taşınmazlardan 1008 ada 19 parsel iki katlı kârgir ev ve bahçesi nitelikli ve 377,54 metrekare yüz ölçümlü olarak başvurucu adına tapuya tescil edilmiştir. Taşınmazın bulunduğu alan Zonguldak Belediyesinin 17. Etap İmar Islah Planı'nda ayrık nizamda üç katlı konut yapılaşması alanı olarak gösterilmiştir.

18. Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü (TTK), Demir Mad. Pet. Ür. İnş. Tur. Nak. San. Tic. A.Ş. ile dosya kapsamından anlaşılamayan bir tarihte rödövans sözleşmesi imzalamak suretiyle söz konusu şirkete 7 No.lu ruhsat sahasında maden işletme hakkını devrederek madencilik faaliyetinde bulunma izni tanımıştır. Başvurucunun beyanına göre anılan sahada 1990-1996 yılları arasında TTK, 1996 yılından günümüze değin ise rödövans işletmecisi faaliyette bulunmaktadır.

19. Başvurucu, mezkûr taşınmazının kusurlu kömür üretimi nedeniyle oluşan tasmandan dolayı meydana gelen çökmeler sebebiyle hasar görerek tamamen kullanılamaz hâle geldiği iddiasıyla TTK ile Demir Mad. Pet. Ür. İnş. Tur. Nak. San. Tic. A.Ş. aleyhine Zonguldak 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) 10/8/2011 tarihinde alacak davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; yıkım, enkaz nakliye ve yeniden inşa dolayısıyla uğradığı zararlardan fazlaya ilişkin haklarını saklı tutup 10.000 TL zararın yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

20. Mahkeme 4/9/2012 tarihinde inşaat mühendisi, maden mühendisi ve maden-jeoloji yüksek mühendisinden müteşekkil teknik bilirkişiler eşliğinde mahallinde keşif yapmıştır. Keşif sonucu düzenlenen 4/9/2013 tarihli teknik bilirkişi raporunda; dava konusu binanın tamamen kullanılamaz durumda olduğu, meydana gelen hasarın %15'inin yapımdan kaynaklanan kusurlardan, %85'inin ise davalıların Neomi damarında kömür üretiminden doğan tasman etkisiyle meydana gelen oturmadan kaynaklandığı, dava tarihi itibarıyla yıpranma payı ve yapımdan kaynaklanan kusur oranı düşüldükten sonra iki katlı binanın değerinin 34.454 TL olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mezkûr rapora göre dava konusu yapının bulunduğu taşınmaz 3303 sayılı Kanun kapsamında kalmaktadır.

21. Davalı TTK cevap dilekçesinde; dava konusu taşınmazın 3303 sayılı Kanun hükümleri uyarınca tespit ve tescil edildiğini, bu Kanun hükümleri uyarınca taşınmaz malların sahiplerinin maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlar dolayısıyla bir hak ve tazminat talep edemeyeceklerini belirtmiştir. TTK'ya göre ayrıca rödövans işletmecisi diğer davalı Şirket ile yapılan sözleşmenin 15. maddesi hükmü uyarınca üretim faaliyetleri esnasında işletmeci tarafından özel kişiye veya kamuya ait mallara veya taşınmazlara verilecek her türlü zararın sorumluluğu işletmeciye aittir. Diğer davalı Şirket de cevap dilekçesinde TTK ile akdettikleri mezkûr sözleşmenin kendi aralarındaki iç ilişkiyi düzenlediğini belirtmiştir.

22. Mahkeme 28/11/2013 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, Yargıtay 14. Hukuk Dairesinin 23/9/2013 tarihli ilamına da atıf yapılmak suretiyle 3303 sayılı Kanun'un 3. maddesi uyarınca tapu kayıt maliklerinin dahi maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlardan dolayı bir hak ve tazminat talep etme hakları bulunmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca başvurucunun şahsi hak iddiasına dayalı olarak taş kömürü havzasında bulunan yapısında oluşan zararın tazmini için herhangi bir hakka sahip olmadığı ifade edilmiştir.

23. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 4. Hukuk Dairesince 28/11/2016 tarihinde onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi aynı Daire tarafından 15/6/2017 tarihinde reddedilmiştir.

24. Nihai karar, başvurucunun vekiline 31/7/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

25. Başvurucu 6/9/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat Hükümleri

26. 3303 sayılı Kanun'un "Tazminat hakkı" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

''Bu Kanuna göre tespit ve tescil edilen taşınmaz malların sahipleri; madenler üzerinde herhangi bir hak iddia edemezler, işletme ve arama hakları yoktur, maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlardan dolayı bir hak ve tazminat talep edemezler.

Madenleri işleten kurum veya tahsis sahiplerinin arama ve işletme hakları aynen devam eder, iş ve emniyet sahaları ile bu sahaların uzantısı içinde mevcut her türlü yeraltı ve yerüstü tesisleri aynen muhafaza edilir. Bu Kanuna göre tespit ve tescil edilen taşınmaz malların sahipleri, mülkiyet hakkına dayanarak bu konularda bir hak ve tazminat iddiasında bulunamazlar."

Bu hususlar tapu sicilinin beyanlar hanesinde gösterilir.''

27. Anılan maddenin gerekçesi şöyledir:

"Maddede adlarına tescil ve tespit yapılan mal sahiplerinin madenler üzerinde herhangi bir hak iddia edemeyecekleri tespit olunmuştur. Bu, Anayasanın 168 inci maddesindeki 'Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufuyladır' hükmü gereğidir. Kömür Havzasındaki madenlerin aranması, işletilmesi ve muhafazasında kamu yararının mevcutiyeti ve önemi nazara alınmıştır. Burada fertlerin mülkiyet haklarının kısmen kısıtlanmasında madenlerin Devlete ait olduğu ilkesi göz önünde bulındurulmuştur. Bu Kanun ile fertlere sağladığı mülkiyet hakkı nedeniyle Devletin gösterdiği fedakârlık nazara alınarak fertlerin de Devletten bir hak talep etmelerinin doğru olmayacağı düşünülüp fertlerin haklarında da ölçülü ve hukuka dayalı kısıtlamalar getirilmiştir. Yani buradaki mülkiyet hakkının kısıtlanması Anayasamızın 35 inci maddesinde yer alan kamu yararına dayalı bir kısıtlamadır. İşte bu nedenledir ki, bu kanuna göre hak iktisap edecek fertlerin tazminat istemeleri hakkaniyete uygun görülmemiştir. Amaç maddesinde de belirtildiği üzere kanunun amacı hak sahibi vatandaşların taşınmaz mallarını tesciline imkân sağlamaktır. Fertlerin mağduriyetini giderirken Devletinde menfaatlerini göz önünde bulundurmak mecburiyeti bulunduğu bir gerçektir. Hal böyle olunca halen kömür havzasında faaliyetlerini sürdüren ve kamu hizmeti gören Türkiye Taşkömürü Kurumunun bu faaliyetlerini idame ettirebilmesi için iş ve emniyet sahaları ve bu sahaların uzantılarında bulunan her türlü yer altı ve yer üstü tesislerinin de aynen muhafazasında zaruret bulunmaktadır. Bu sebepledir ki, bu tesislerin muhafazasına dair de düzenleme yapılmıştır.

Ayrıca Kurumun maden işletmeciliği nedeni ile tazminat ödeme durumunda kalması halinde halen miktarı milyarları bulunan bir ödeme ile karşı karşıya kalması durumu meydana gelecektir. Bu ise sermayesi nazara alındığında kurumun hayatının devamına engel olabilecektir. Yukarıda da belirtildiği veçhile kamu yararı nedeniyle fertlerin tazminat talep edememeleri zarureti karşısında maddedeki düzenleme yapılmıştır."

28. 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun "Madencilik faaliyetlerinde izinler" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Madencilik faaliyetlerinin yapılması ve ruhsatlandırma işlemlerinin yürütülmesi ile ilgili olarak yeni verilecek ruhsat alanlarına maden işletme yöntemi, faaliyetin yapıldığı bölge, madenin cinsi, yapılacak yatırımın çevresel etkileri, şehirleşme ve benzeri hususlar dikkate alınarak, temdit talepleri dahil ruhsat verilen alanlarda kazanılmış haklar korunmak kaydıyla, ilgili kurumların görüşleri alınarak Bakanlık tarafından kısıtlama getirilebilir. İlk müracaat veya ihale yolu ile yapılacak ruhsatlandırmalarda müracaatın yapılacağı alanlar diğer kanunlar ile getirilen kısıtlamalar gözönüne alınarak Bakanlıkça ruhsat müracaatına kapatılabilir. Kısıtlama gerekçesi ortadan kalkan alanlar ihale yoluyla aramalara açılır. Bu Kanun dışında madencilik faaliyetleri ile ilgili olarak yapılacak her türlü kısıtlama ancak kanun ile düzenlenir."

29. 3213 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"3867 sayılı Ereğli Kömür Havzasındaki Ocakların Devletçe İşlettirilmesi Hakkında Kanun ile Devletçe işlettirilmesi kararlaştırılan Ereğli Kömür Havzasındaki madencilik faaliyetleri bu Kanun hükümlerine tâbidir.

...

Türkiye Taşkömürü Kurumu ile Türkiye Kömür İşletmeleri, uhdelerinde bulunan maden ruhsatlarını işletmeye, işlettirmeye, bunları bölerek yeni ruhsat talep etmeye ve bu

ruhsatları ihale etmeye yetkilidir. Bu fıkra kapsamında yapılacak ihale sonucunda Türkiye Taşkömürü Kurumu ile Türkiye Kömür İşletmeleri, ihaleyi kazananla yapacağı sözleşme hükümleri saklı kalmak kaydıyla ihale edilen sahayı devredebilir ve ihaleyi kazanan adına ruhsat düzenlenebilir. Ruhsat devrine esas olan sözleşme ilgili ruhsatın siciline şerh edilir. Genel Müdürlük bu sözleşmenin tarafı değildir.

Ancak, Türkiye Taşkömürü Kurumunun halen kendisi tarafından doğrudan işletilen işletme izin alanlarında oluşturulacak ruhsatlar bu madde kapsamında ihale edilemez. Kamu kurum ve kuruluşları ruhsat sahalarındaki rödövansçılarının rödövansa konu olan kısmını ruhsat sahalarından bölerek rödövans sözleşmesinin hükümleri saklı kalmak kaydıyla rödövans sözleşmesi sona erene kadar rödövans sözleşmesini yaptığı kişiye devredebilir ve rödövansçı adına ruhsat düzenlenebilir. Ruhsat devrine esas olan rödövans sözleşmesi ilgili ruhsatın siciline şerh edilir. Genel Müdürlük bu sözleşmenin tarafı değildir. Bu fıkra kapsamında devredilmiş olan ruhsat sahalarında yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak Maden Kanunu, İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar ruhsatı devralana aittir.

...

3303 sayılı Taşkömürü Havzasındaki Taşınmaz Malların İktisabına Dair Kanun ile maden işletmeciliğine tanınan haklar, Ereğli Kömür Havzası içerisindeki taşkömürü madenciliği için geçerlidir.

..."

30. 3213 sayılı Kanun'un ek 7. maddesi şöyledir:

"Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödövans sözleşmeleri Genel Müdürlüğün iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödövans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur. Genel Müdürlük rödövans sözleşmelerinin tarafı değildir."

2. Yargı İçtihatları

31. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 10/10/2012 tarihli ve E.2011/10945, K.2012/14753 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacı, kömür üretimi yapan davalı şirketin gerekli tedbirleri almadan evinin bulunduğu bölgede önemli ölçüde hafriyat yapması nedeniyle evinde hasar meydana geldiğini belirterek, oluşan değer kaybı ile evin eski hale getirme bedelinin tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı, davacının tapu maliki olmaması nedeniyle zilyetliğe dayandığını, gecekondu niteliğindeki evde meydana gelen zararın tazmininin talep edilemeyeceğini ileri sürerek davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece yapılan yargılama sonucunda; yapılan keşif vedosya kapsamından davalı şirketin rödavans sözleşmesine göre yaptığı imalatın davacıya ait evin bulunduğu taşınmazın etki alanında bulunduğu, maden şirketinin yer altındaki çalışmalarının davacının evine zarar verdiği, rödavans sözleşmesi gereğince oluşan zarardan davalı şirketin sorumlu olduğu belirtilerek davanın kabulüne karar verilmiştir.

Dosya kapsamından davacıya ait evin, Hazineye ait arazi üzerine gecekondu mahiyetinde yapılmış, yapı ruhsatı ve projesi olmayan 25 yıllık bir ev olduğu hususları birlikte değerlendirildiğinde, zararlı sonucun meydana gelmesinde davacının bölüşük kusuru olduğu

kabul edilmelidir. Şu durumda, BK'nun 44/1. maddesi uyarınca zarar miktarından uygun bir oranda indirim yapılması gerekirken bu konunun düşünülmemiş olması doğru olmamış kararın bozulması gerektirmiştir...."

32. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 22/1/2015 tarihli ve E.2014/17866, K.2015/792 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

Mahkemece, görüşüne başvurulan bilirkişi heyeti raporu uyarınca, davacı derneğe ait binanın 1964 yılında yapıldığı, kolon ve kirişlerindeki çatlaklardan dolayı tehlike arz etmesi nedeni ile belediye tarafından yıkıldığı, yıkılmadan önce yapılan tespite göre binanın kömür madenciliği yapılan yerlerde görülen ve tasman denilen yer altındaki üretimin yer üstünde yer değiştirme ve birim deformasyonların ortaya çıkmasına neden olmasından dolayı oturulamaz hale geldiği aynı zamanda 46 yıllık yıpranma payı, üretimi sırasındaki işçilik ve malzeme durumu gözetildiğinde 2010 yılı itibari ile hesaplanacak değerinden %40+%10 indirim yapılması gerektiği gözetilerek hesaplanan 16.738,00 TL nin ödetilmesine karar verilmiştir.

Dairemizce eksiklik nedeni ile dosyanın mahalline çevrilmesinden sonra eklenen tapu kaydına göre dava konusu yapının bulunduğu taşınmazın 3303 sayılı Taşkömürü Havzasındaki Taşınmaz Malların İktisabına Dair Kanun kapsamında kaldığı, taşınmazın 05/07/2011 tarihinde kadastro kanunu uyarınca zilyedi davacı adına tapulandığı, beyanlar hanesine 3303 sayılı Kanunun 3. maddesi gereğince idarenin ve ruhsat sahiplerinin maden arama ve işletme faaliyetlerine müdahale edilemez ve bundan doğacak zararlardan mülkiyet hakkına dayanılıp tazminat davası iddiasında bulunulamaz şerhi yazılı bulunduğu anlaşılmaktadır.

3303 sayılı Taşkömürü Havzasındaki Taşınmaz Malların İktisabına Dair Kanun'un 3. maddesinde ''Bu Kanuna göre tespit ve tescil edilen taşınmaz malların sahipleri; madenler üzerinde herhangi bir hak iddia edemezler, işletme ve arama hakları yoktur, maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlardan dolayı bir hak ve tazminat talep edemezler.

Madenleri işleten kurum veya tahsis sahiplerinin arama ve işletme hakları aynen devam eder, iş ve emniyet sahaları ile bu sahaların uzantısı içinde mevcut her türlü yeraltı ve yerüstü tesisleri aynen muhafaza edilir. Bu Kanuna göre tespit ve tescil edilen taşınmaz malların sahipleri, mülkiyet hakkına dayanarak bu konularda bir hak ve tazminat iddiasında bulunamazlar. 'Bu hususlar tapu sicilinin beyanlar hanesinde gösterilir.' hükmüne yer verilmiştir.

Bu itibarla, davalı şirketin diğer davalı genel müdürlük ile arasında imzalanan rödovans sözleşmesi gereğince kömür üretimi yaptığı, bilirkişi raporu uyarınca tasman etkisinin kömür madenciliği yapılan yerlerde görülen bir sonuç olduğu, anılan kanun maddesi uyarınca tapu kayıt maliklerinin dahi maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlardan dolayı bir hak ve tazminat talep etme hakları bulunmadığı, dava tarihi itibari ile davacının zilyetlik hükümlerine dayandığı, sonrasında tapu maliki olduğu anlaşılmış ise de taş kömürü havzasında bulunan yapısında oluşan zararın tazmini için açtığı davanın yukarıda anılan yasa maddesi uyarınca reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış, bu nedenle kararın bozulması gerekmiştir.

3. Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Raporu

33. Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) "Doğal Afetlerde Meydana Gelen Can ve Mal

Kaybını En Aza İndirmek İçin Alınması Gereken Tedbirler" konulu 345 sıra sayılı 10/58 Esas No.lu Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'na da değinmek gerekli görülmüştür. Bu raporun ilgili kısmı şöyledir:

"...

Komisyon son .olarak 19-20 Haziran 1997 tarihleri arasında kömür havzalarında meydana gelen tasman olayının incelemek Üzere Zonguldak İline gitmiştir.

Burada Zonguldak Valiliği, Türkiye Taş Kömürü Kurumu (TTK), Zonguldak ve Kozlu Belediye Başkanlığı ziyaret edilmiş, yapılan toplantı ve geziler sonucunda;

- Tasman olayı; 27.12.1993 gün ve 3956 sayılı kanunla 7269 sayılı kanun kapsamına alınana kadar doğal afet olarak kabul edilmiyordu. Bu değişiklikten sonra taşınan olayı doğal afet olarak kabul edildi.

- Tasman olayının doğal afet kabulü ve 7269 sayılı kanun kapsamına alınmasından sonra Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından gereken etüd ve tespit işlemleri yapılmıştır.

- Zonguldak ve Kozlu Belediyelerinin İller Bankasından aldığı paylar tasman olayı nedeniyle 1997 yılında artırılmıştır. Bu payın 1998 yılında da artırılması gerekir.

- 7269 sayılı kanun gereği ilk yapılacak işlemlerden biri yöre için 'Afete Maruz Bölge' kararı almaktır. Ancak, bu durumda tüm bölgedeki inşaat faaliyetlerinin durdurulması gereklidir. Bu da bölgedeki tüm yatırımların iptali anlamındadır.

- 3956 sayılı yasa gereği, 29.12.1993 tarihinden önce uğranılan hasarların giderilmesi mümkün değildir. Yeni bir kanun teklifi veya idarî bir düzenleme ile 29.12.1993'ten önce tasmandan zarar görenlerin de kanun kapsamına alınması gereklidir.

- TTK'nın üretim planlamasına uygun, mevcut ve muhtemel tasman etki haritası hazırlanarak, yapılaşmanın tasmanın etki alanının dışında gerçekleştirilmesinin sağlanması lâzımdır.

- Belediyeler ve maden kanunu gereği, Belediye sınırları içindeki özel ve resmî maden kuruluşları, Hazineye brüt kârının % 5'ini, Belediyelere de brüt kârının % 2'sini vermek zorundadır.

- Ancak, TTK sürekli zararda olduğundan Belediyeler ve Hazine bu kaynağı kullanamamaktadır. Bu hüküm brüt kâr yerine cironun binde 5'i olarak değiştirilmelidir.

- Zonguldak tasman olayı çıkarılacak özel bir yasa ile düzenlenmelidir. Zira 7269 sayılı kanun kapsamında olan işin çözümü için tüm 7269 sayılı kanun hükümlerinde değişiklik gerekmektedir. Ayrıca, Afetler Fonu da bu ölçekte bir çalışma için son derece yetersiz kalmaktadır.

- Kömür üreten Avrupa ülkelerinde (özellikle Almanya'da) kömür ton fiyatlarına yapılan ilave ile oluşturulan fonla kömür çıkartılması sırasında oluşan tasman zararları gideriliyor. Türkiye'de de buna benzer bir yöntemle kaynak oluşturulabilir;

Gibi konular görüşülmüştür.

...

DEĞERLENDİRME

...

12. Tasman olayı 1993 yılında 7269 sayılı kanun kapsamına alınmış olmasına rağmen, gerek olayın oluş nedeni ve gerekse 7269 sayılı yasanın özellikleri nedeniyle olay bugüne kadar çözülememiş aksine havzadaki tüm yerleşimlerin afet bölgesi (yapı için yasak bölge) olarak ilân zorunluluğu şehirleşme açısından büyük bir olumsuzluk yaratmıştır.

Ayrıca yasa, yürürlüğe girdiği tarihten sonraki yapıları kapsadığı için, önceden meydana gelen zararlar karşılanamamaktadır.

...

ÖNERİLER

...

21. Tasman olayı, bölgenin sosyo- ekonomik gelişimini de kapsayacak yeni ve özel bir yasa çıkarılarak çözülmelidir. Bu yasa içerisinde bölge için yeni bir bölge planı hazırlanması, tüm sosyal ve teknik altyapı sorunlarının yeniden düzenlenmesi ve bölgeye ilave kaynak transferine imkân sağlanmalıdır."

B. Karşılaştırmalı Hukuk

34. Amerika Birleşik Devletleri'nin çeşitli eyaletlerinde kömür çalışmasından kaynaklanan tasman hasarlarının karşılanmasına yönelik sigorta düzenlemeleri bulunmaktadır. Avustralya'da tasman bölgelerinde inşa edilebilen bina türlerini ve iyileştirmeleri değerlendirerek ve kontrol ederek maden ocaklarının maden hasar riskini azaltmaktan devlet sorumlu tutulmuş olup zarar gören yerler için teminat veya onarım hizmetlerinin sunulması öngörülmüştür. Almanya'da devletin oluşturduğu bir sigorta fonu olduğu gibi, diğer ülkelerden farklı olarak tasman hasarı olan bölgelerde yapılan maden çalışmalarının işletmecileri de oluşan hasarlara karşı mülk sahiplerine tazminat ödemekle yükümlü tutulabilmektedir.

C. Uluslararası Hukuk

35. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

36. Sözleşme'nin "Etkili başvuru hakkı" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

37. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) yakın tarihli Dimitar Yordanov/Bulgaristan (B. No: 3401/09, 6/9/2018) kararına konu olayda başvurucunun evi madencilik faaliyetleri sebebiyle zarar görmüş ancak tazminat davası, zarar ile faaliyet arasında illiyet bağının gösterilemediği gerekçesiyle reddedilmiştir. AİHM kömür çıkarılmasının çevresel tehlikeye

yol açan bir faaliyet olduğunu, madenin olayda mayın patlatma yoluyla çıkarıldığını belirtmiştir. AİHM bununla birlikte Kamu Sağlığı Kanunu uyarınca çıkarılan, yerleşim bölgelerinde sağlık ve güvenlik gerekliliklerini belirleyen Bakanlık kararıyla endüstriyel olmayan binaların etrafında sanitayson (sağlıkla ilgili güvenli) alanlar belirlemiştir. Başvurucunun evinin bulunduğu bölgede bu alanın genişliği 500 metre olarak tayin edilmiştir. Buna karşılık somut olayda maden zamanla genişlemiş ve başvurucunun evine 160-180 metre kadar yaklaşmıştır. Olayda maden tamamen devlete ait bir şirket tarafından yönetilmektedir. AİHM, şirketin ayrı bir tüzel kişiliğinin olmasının devletin doğrudan sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağını vurgulamıştır. AİHM'e göre şirket olağan bir ticari faaliyet içinde değildir, aksine çevre, sağlık ve güvenlik gerekliliklerini konu alan katı düzenlemelere tabi bir alanda faaliyet yürütmektedir. Öte yandan madeni kuran ve onun faaliyetlerini yürütmesi için oldukça önemli devlet ihtiyaçları ile ilgili kanun uyarınca özel mülkiyete konu mülkleri kamulaştıran karar da devlet tarafından alınmıştır. Belirtilen hususlar, şirketin bir devlet faaliyeti yürütme aracı olduğunu ve buna göre devletin onun eylemlerinden veya ihmallerinden sorumlu tutulması gerektiğini göstermektedir (Dimitar Yordanov/Bulgaristan, §§ 59, 60).

38. AİHM, müdahaleyi mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelemiştir (Dimitar Yordanov/Bulgaristan, § 62). AİHM, Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesinin gerektirdiği ilk ve en önemli ölçütün kanunilik olduğunu, buna göre müdahalenin öncelikle kanuni bir dayanağının bulunmasının gerektiğini belirtmiştir (Dimitar Yordanov/Bulgaristan, § 63). AİHM'e göre başvurucunun açtığı tazminat davasına konu maden ocağı faaliyetleri kapsamında başvurucunun konutunun yakınında mayın patlatılması -mesafe dikkate alındığında- açık bir biçimde kanun hükümlerine aykırıdır ve müdahale ile kanunilik ölçütü yönünden mülkiyet hakkı ihlal edilmiştir (Dimitar Yordanov/Bulgaristan, §§ 64, 65).

39. Öte yandan AİHM, Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin ulusal düzeyde korunması için etkili bir başvuru yolunun var olması gerektiğini belirtmektedir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi yetkili ulusal makamlar tarafından Sözleşme kapsamına giren bir şikâyetin esasının incelenmesine izin veren ve uygun bir telafi yöntemi sunan bir iç hukuk yolunun sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu hukuk yolunun teoride olduğu kadar pratikte de etkili bir yol olması gerekmektedir (İlhan/Türkiye [BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, § 97; Kudla/Polonya [BD], B. No: 30210/96, 26/10/2000, § 157; Özpınar/Türkiye, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 82).

40. AİHM, etkili başvuru hakkının Sözleşme çerçevesinde savunulabilir nitelikteki bir şikâyetin mahkemelerce etkili bir şekilde incelenmesini ve öngörülen yolun uygun bir telafi imkânı sunmaya elverişli olmasını güvence altına aldığını vurgulamaktadır (Kudla/Polonya, § 157; Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, B. No: 11379/03, 10/2/2011, § 35). AİHM, iç hukuktaki düzenlemelerin başvuruculara bu anlamda asgari güvenceleri içerecek şekilde yeterli bir hukuk yolu sunup sunmadığını irdelemektedir (Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, § 36).

41. Hazine arazisi üzerinde inşa edilen bir gecekondunun etrafında bulunan çöplüğün patlaması üzerine zarar gördüğü olayın ele alındığı Öneryıldız/Türkiye ([BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004) kararında AİHM, mülkiyet hakkının pozitif yükümlülükler yönünden ihlal edildiğine karar verdiği gibi meseleyi etkili başvuru hakkına ilişkin 13. madde yönünden de ele almıştır. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi ulusal hukuk sistemlerinin yetkili ulusal otoritelere Sözleşme kapsamındaki ileri sürülebilir bir şikâyetin özünü ele almalarına salahiyet tanıdığı etkili bir hukuk yolunu erişilebilir kılmalarını gerektirir. Bunun

amacı ise uluslararası şikâyet mekanizmasını AİHM önünde harekete geçirmek zorunda kalmadan önce bireylerin Sözleşme haklarının ihlalleri için ulusal düzeyde uygun bir telafi elde edebilecekleri bir yol sağlamaktır (Öneryıldız/Türkiye, § 145). Bununla birlikte AİHM; 13. madde ile sağlanan korumanın herhangi bir özel çözüm yöntemi gerektirecek kadar ileri gitmediğini, taraf devletlerin bu hüküm kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusunda belirli bir takdir aralığının olduğunu kabul etmiştir (Öneryıldız/Türkiye, § 146). AİHM, başvurucunun evinin ve eşyalarının kaybı yönünden tazminat yolu etkin bir şekilde işletilmediği için Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile bağlantılı olarak 13. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (Öneryıldız/Türkiye, §§ 156, 157).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

42. Mahkemenin 29/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu; tapu ile maliki bulunduğu taşınmaz üzerindeki konutunun ruhsat devri olmaksızın maden işletme sahası içinde 3213 sayılı Kanun'un 5. maddesine aykırı bir biçimde işletme ruhsatı bölünmek suretiyle TTK tarafından davalı özel şirkete yaptırılması ve kusurlu madencilik faaliyetleri sebebiyle kullanılamaz hâle geldiğinden yakınmaktadır. Başvurucuya göre yerel mahkeme kararında atıf yapılan 3303 sayılı Kanun, usul ve yasalar ile fen ve teknolojinin gereklerine uymayan kusurlu madencilik faaliyetlerini koruma altına almamaktadır. Başvurucu; TTK ile diğer davalı Şirket arasındaki ilişkinin rödövans olmayıp asıl-alt işveren ilişkisi olduğunu, bu nedenle de sözleşmenin muvazaalı olarak kabul edilmesi gerektiğini iddia etmektedir.

44. Diğer yandan başvurucu, Anayasa Mahkemesinin 24/5/2012 tarihli kararı ile 3213 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "...bu Kanunun 7. maddesinde belirtilen hükümler..." ibaresinin iptal edilmesi ile ortaya çıkan yeni durum karşısında aynı Kanun'un ek 1. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan düzenlemenin de yine aynı gerekçelerle Anayasa'ya aykırı bir durum arz ettiğini ileri sürmektedir. Başvurucuya göre devlet, sağlıklı çevre ortamlarının sağlanması yükümlülüğünü somut olayda yerine getirememiştir. Başvurucu son olarak derece mahkemelerince davasının yeterli gerekçe gösterilmeden reddedildiğini ifade etmektedir. Başvuru sonuç olarak arazide tümüyle meydana gelen geniş kapsamlı heyelan sebebiyle tapulu taşınmazını kullanamadığını ve taşınmazdaki hareketlenmenin devam etmekte olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda başvurucu; adil yargılanma, mülkiyet ve yaşam haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

45. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

46. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir."

47. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

48. Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında ayrıca adil yargılanma ve yaşam haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte başvurucunun tapu ile maliki olduğu taşınmaz üzerinde bulunan konutunun madencilik faaliyetleri sebebiyle kullanılamaz duruma geldiği hâlde tazminat davası açılamaması yönündeki şikâyeti özü itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirmektedir. Başvuruya konu olayda başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamında yer alan konutunun madencilik faaliyetleri sonucu büyük ölçüde tasman etkisi sebebiyle yıkılarak kullanılamaz hâle geldiği hususunda bir tartışma bulunmamaktadır. Başvurucunun -iddiaya göre- hatalı yürütülen madencilik faaliyeti nedeniyle madeni işleten özel Şirket ile rödövans sözleşmesi yoluyla Şirkete maden işletme iznini verip -iddiaya göre- denetim ve gözetim görevini yerine getirmeyen TTK aleyhine açtığı tazminat davası derece mahkemelerince işin esası incelenmeden sadece 3303 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının "Bu Kanuna göre tespit ve tescil edilen taşınmaz malların sahipleri; ... maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlardan dolayı bir hak ve tazminat talep edemezler." hükmüne göre reddedilmiştir. Anılan hüküm bir taşınmazın madencilik faaliyetleri nedeniyle zarar görmesi nedeniyle açılacak tazminat davalarında mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının esasının incelenmesini ve giderim sağlanmasını engellediğinden başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

49. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

50. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvuruya konu taşınmazın başvurucu adına tapuya tescil edildiği ve üzerindeki konutun da başvurucuya ait olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkünün mevcut olduğu açıktır.

a. Genel İlkeler

51. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

52. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı

zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

53. Anayasa'nın "Tabiî servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi" kenar başlıklı 168. maddesine göre madenler de dâhil "[t]abiî servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabiî servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir." Dolayısıyla devlet, hüküm ve tasarrufu altında olan madenleri kendisi arayıp işletebileceği gibi bu hakkı gerçek ve tüzel kişilere de devredebilir. Bununla birlikte anılan hak devredilse bile devletin uyulması gereken şartları belirleme gözetim ve denetim yükümlülüğü devam etmektedir. Bu yükümlülüğün usul ve esasları kanunla düzenlenir.

54. Öte yandan Anayasa'nın 56. maddesinde "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir." denildikten sonra "Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ... ödevidir." hükmüne yer verilmiştir. Madencilik faaliyetleri, sağladığı ekonomik yararlar yanında çeşitli çevresel sorunlara da yol açar. Bunların başında tasman gelir. Tasman; yeryüzünde doğal eğiminin değişmesine, böylelikle aşınma, taşınma, heyelan, göçük gibi olayların meydana gelmesine neden olabilir. Dolayısıyla gerek devlet tarafından gerek devletin izni ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen madencilik faaliyetleri sırasında tasman etkisiyle çevrenin zarar görmemesi için gerekli tedbirleri almak devletin anayasal görevidir.

55. Bunun yanında yerleşim yerlerinin altında ya da yakınında madencilik faaliyeti yapılması, tasman etkisini çevrecilik faaliyeti yanında ayrıca daha da önemli hâle getirir. Böyle bir durumda kişilerin hayatı, sağlığı ve başta taşınmazları olmak üzere malları doğrudan etkilenebilir. Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." hükmüne yer verilerek mülkiyet hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 5. maddesi ise insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır. Mülkiyet hakkının etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin bu haklara müdahaleden kaçınmasıyla sağlanamaz. Anayasa’nın 5. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde 35. maddesi uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu pozitif yükümlülükler kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere söz konusu temel hakların korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 37; AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, § 13; Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

56. Devletin pozitif yükümlülükleri nedeniyle mülkiyet hakkı bakımından koruyucu ve düzeltici bazı önlemler alması gerekmektedir. Koruyucu önlemler mülkiyete müdahale edilmesini önleyici; düzeltici önlemler ise müdahalenin etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle

telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamaktadır. Mülkiyet hakkına müdahalenin malik üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçların mümkünse eski hâle döndürülmesi, mümkün değilse malikin zarar ve kayıplarının telafi edilmesini sağlayan idari veya yargısal birtakım hukuki mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereğidir (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri A.Ş.,B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 46, 48).

57. Dolayısıyla devletin özellikle yerleşim yerlerinin altında ya da yakınında madencilik faaliyeti yapılması hâlinde tasman etkisiyle kişilerin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı yanında mülkiyet hakkının zarar görmemesi için gerekli tedbirleri alma şeklinde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır.

58. Tüm bu anayasal kurallar birlikte değerlendirildiğinde devlet bir taraftan Anayasa'nın 168. maddesi uyarınca doğrudan kendisi madenleri arayıp işletme ya da bu hakkı gerçek veya tüzel kişilere devretme salahiyetine sahipken diğer taraftan Anayasa'nın 56. maddesi uyarınca sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkı, 5. ve 17. maddeleri uyarınca yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, 5. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkını koruyacak tedbirleri almak yükümlülüğü altındadır.

59. Devletin temel hak ve özgürlükler ile ilgili anılan yükümlülüklerini ihlal ettiğini, -maden aranması ve işletilmesi hakkının devredildiği durumlarda- ayrıca üçüncü kişilerin söz konusu haklara zarar verdiğini savunulabilir şekilde iddia eden herkese yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının, diğer bir ifadeyle etkili başvuru hakkının sağlanması ise Anayasa'nın 40. maddesinin gereğidir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

60. Başvuru konusu taşınmazın da bulunduğu Havza-i Fahmiye'de taş kömürü 19. yüzyılın başlarında bulunmuş, ortalarında ise madencilik faaliyetine başlanmıştır. Havzanın sınırları Osmanlı döneminde Tezkere-i Samiyye ile belirlenmiş, Cumhuriyet döneminde ise Bakanlar Kurulu kararıyla bu alan genişletilmiştir. Her iki dönemde de havza içindeki taşınmazlar kamu malı sayılmış ve buradaki taşınmazların kazandırıcı zamanaşımı ile edinilmesi yasaklanmıştır.

61. Bununla birlikte havza üzerinde yerleşim engellenememiş, madencilik faaliyetleri ile birlikte havzada fiilî yerleşim de başlamış ve gittikçe genişlemiştir. Bu fiilî durumun ortaya çıkardığı sorunları gidermek için 1986 tarihinde çıkarılan 3303 sayılı Kanun ile havza içindeki taşınmazların zilyetleri adına tesciline imkân sağlanmış ancak Kanun'un 3. maddesinde bu şekilde tescil ve tespit edilen taşınmazların maliklerinin maden işletmeciliği sebebiyle meydana gelen zararlardan dolayı bir hak ve tazminat talep edemeyecekleri hükme bağlanmıştır. Bu kısıtlamanın gerekçesi olarak da Anayasa'nın 166. maddesi uyarınca devletin hüküm ve tasarrufu altında olan madenlerin bulunduğu havza üzerinde bireylere mülkiyet hakkı tanımak suretiyle devletin fedakârlık gösterdiği ve onların mağduriyetlerini giderdiği, dolayısıyla madencilik faaliyetleri sonucu doğan zararlar nedeniyle bireylerin de bir hak talep etmelerinin hakkaniyete uygun olmayacağı gösterilmiştir.

62. Bu arada yerleşim birimlerinin altındaki ve yakınındaki madencilik faaliyetlerine gerek TTK gerek maden işletme hakkını devralan üçüncü kişiler tarafından devam edilmiştir. 19. yüzyıldan beri havzadaki taş kömürü madenciliği sürdürülmekte olup yoğun madencilik faaliyetleri sonucunda yer üstünde geniş alanları etkileyen yer yer aşınma, taşınma,

heyelan, göçük ve çökmeler meydana gelmektedir. Havza üzerinde yerleşim birimlerinin olması ise bu olaylar nedeniyle ortaya çıkan tehlikeyi daha da artırmaktadır. Yürütülen madencilik faaliyetlerinin tasman etkisiyle meydana gelen aşınma, taşınma, heyelan, göçük ve çökmeler 3303 sayılı Kanun uyarınca zilyetleri adına tescil edilen havza içindeki taşınmazlara da zarar vermekte ancak Kanun'un 3. maddesinin yukarıda belirtilen hükmü nedeniyle bunların maliklerinin uğradığı zararlar kamu makamları ve işletme hakkını devralan üçüncü kişiler tarafından karşılanmamakta ve bunlar aleyhine açılan davalar işin esası incelenmeksizin aynı hüküm nedeniyle reddedilmektedir.

63. Yukarıda da açıklandığı üzere Anayasa'nın 168. maddesi uyarınca madenler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ve devlet bunları arayıp işletebileceği gibi bu hakkını üçüncü kişilere de devredebilir. Devlet, maden havzalarında maden arama ve işletme faaliyeti icra edilmesini gerekli görebileceği gibi bu faaliyetlerin icra edildiği taşınmazlar üzerinde yerleşim yapılmasını da mümkün kılabilir. Bununla birlikte devletin fiilî durumdan kaynaklanan sorunları çözmek amacıyla taş kömürü madeninin bulunduğu havzadaki kamu malı niteliğindeki taşınmazlar üzerinde bireylere mülkiyet hakkı tanıyarak onlara menfaat temin etmesi, onun aynı bireylere karşı Anayasa'nın 5. ve 35. maddelerinden kaynaklanan mülkiyet hakkından etkili bir şekilde yararlanmalarını temin için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Sonuç olarak devletin yer altı madenciliği gibi tehlike arz eden bir faaliyetin yürütüldüğü havzada yapılaşmaya izin verip en azından engel olmayıp sonrasında sırf bireylere menfaat temin ettiği gerekçesiyle anayasal yükümlülüklerini yerine getirmemesi kabul edilemez.

64. Nitekim bireysel başvuruya konu aynı havza içinde yer alan Ereğli kömür havzası kapsamında çevre ile ilgili bazı yükümlülüklerden TTK'yı muaf tutan kuralı inceleyen Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği bir kararında (E.2011/110, K.2012/79, 24/05/2012) madencilik faaliyetleri ile Anayasa'nın 56. maddesi kapsamında devlete yüklenen yükümlülükler arasında bağlantı kurduktan sonra şu değerlendirmede bulunmuştur:

"Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, getirilecek kuralın, ekonomik, bürokratik ve fiili yükümlülüklere yol açacağı ve üretim faaliyetlerinin etkileneceği gerekçeleriyle vazgeçilecek haklardan değildir. İnsanın, toplumun ve çevrenin varlık, sağlık ve güvenliği ile bu konuda Anayasa'nın Devlet'e yüklediği görev göz önünde bulundurulduğunda, itiraz konusu ibare ile Ereğli Kömür Havzasındaki Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun yürüteceği taşkömürü faaliyetlerinin Maden Kanunu'nun 7. maddesine tabi olmaması kabul edilemez."

65. Kaldı ki gerek Anayasa Mahkemesi gerekse de AİHM gecekondular veya diğer ruhsatsız yapılar bakımından bile idari makamların uzun süre (10 yılı aşan süreler gibi) hareketsiz kalmaları durumunda -binanın üzerinde olduğu arazi mülk kabul edilmemekle birlikte- binanın kullanımının mülk teşkil ettiği ve böyle bir binanın yıkılması durumunda hiçbir tazminat ödenmemesi hâlinde bütün külfetin başvurucuya yüklenmesinin ölçüsüz olduğu gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Rifat Algan, B. No: 2014/19138, 22/2/2018; İrfan Öztekin, B. No: 2014/19140, 5/12/2017; Keriman Tekin ve diğerleri/Türkiye, B. No: 22035/10, 15/11/2016; Kaya/Türkiye, B. No: 28106/10, 10/11/2020).

66. Bu çerçevede başvurucunun konutunda meydana gelen zarar nedeniyle mülkiyet hakkının devlet ya da üçüncü kişiler tarafından madencilik faaliyetleri sırasında ihlal edildiği iddialarının esasını inceletme ve zararlarını giderme imkânı sunan etkili bir hukuk yolunun bulunması Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı

olarak Anayasa'nın 40. maddesindeki etkili başvuru hakkının gereği olarak görülmelidir.

67. Bununla birlikte her ne kadar 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri çerçevesinde madencilik faaliyetlerinden kaynaklanan zararların karşılanmasına ilişkin genel kurallar mevcut ise de 3303 sayılı Kanun'un 3. maddesi şeklen var olan dava yolunutaş kömürü havzası yönünden etkisiz hâle getirmekte, derece mahkemeleri işin esasını incelemeden davaları kategorik olarak reddetmektedir.

68. Somut olayda da başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamında yer alan konutu madencilik faaliyetleri sonucu büyük ölçüde tasman etkisi sebebiyle yıkılarak kullanılamaz hâle gelmiştir. Başvurucunun -iddiaya göre- kusurlu yürütülen madencilik faaliyeti nedeniyle madeni işleten özel Şirket ile rödövans sözleşmesi ile Şirkete maden işletme iznini verip -iddiaya göre- denetim ve gözetim görevini yerine yetirmeyen TTK aleyhine açtığı tazminat davası derece mahkemelerince işin esası incelenmeden sadece 3303 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrası uyarınca reddedilmiştir. Davada söz konusu taşınmazın başvurucuya ait olduğu ve bu taşınmazın 3303 sayılı Kanun kapsamında kaldığı tartışmasızdır. Öte yandan bilirkişi raporuna göre taşınmazın üzerindeki başvurucuya ait konutun iki katlı kârgir tarzda inşa edildiği ve bunun 1975 yılında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bilirkişi raporunda ayrıca dava konusu alanın mevcut imar planına göre üç katlı konut yapılaşması alanı olarak gösterildiği, önceki planda da benzer bir durumun söz konusu olduğu açıklanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun kendi taşınmazı üzerindeki imar planına uygun bir yapı, madencilik faaliyeti kapsamında büyük ölçüde (%85) tasman etkisinden dolayı yıkılmıştır.

69. Diğer taraftan somut olayda başvurucu hem TTK'nın hem de özel Şirketin kusurlarından dolayı zararın meydana geldiğini ileri sürmektedir. Ancak 3303 sayılı Kanun'un 3. maddesi kategorik olarak kusurlu-kusursuz sorumluluk ayrımı yapmaksızın hiçbir tazminat davası açılamayacağını düzenlemektedir. Bu sebeple gerek ilk derece mahkemesi gerek Yargıtay Dairesi zararın madencilik faaliyeti sırasında TTK'nın veya özel Şirketin kusurlu davranışlarından kaynaklanıp kaynaklanmadığını irdelememişlerdir.

70. Sonuç olarak mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının esasının incelenmesi ve giderim sağlanmasını engelleyen kanun hükmü nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

71. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

72. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması veya maddi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

73. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

74. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

75. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

76. İhlal, idari makamların veya derece mahkemelerinin Anayasa’ya uygun yorum yapmalarına imkân vermeyecek açıklıktaki bir kanun hükmünü uygulamaları veya kanundaki belirsizlikler sebebiyle ortaya çıkmışsa bu ihlal kanunun uygulanmasından değil doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda söz konusu ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebildiğinden söz edilebilmesi için ancak ihlale yol açan kanun hükmünün ortadan kaldırılması veya ilgili hükmün yeni ihlallere yol açılmayacak bir şekilde değiştirilmesi ya da yeni ihlallere yol açılmasının önüne geçilmesi için belirsizliğin giderilmesi suretiyle giderilebilir (Süleyman Başmeydan, B. No: 2015/6164, 20/6/2019, § 70).

77. Başvuruya konu olayda Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği ve ihlalin doğrudan 3303 sayılı Kanun'un 3. maddesinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

78. İlgili Kanun hükmü hâlen yürürlükte olduğuna göre yeniden yargılama mağduriyetin giderilmesi için uygun bir yol olmayacaktır. İhlalin giderilebilmesi ve benzeri yeni ihlallerin önüne geçilebilmesi için ihlale yol açan Kanun hükmünün gözden geçirilmesi konusunda ise takdir yetkisi yasama organına aittir. Önemli ölçüde tehlike arz eden bir faaliyet olan madencilik sebebiyle kategorik olarak hiçbir durumda tazminat talep edilmemesine yol açan söz konusu kanun hükmünün yukarıdaki anayasal ilkeler çerçevesinde gözden geçirilmesi bir düzenleme ile ihlalin giderimi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu çerçevede yukarıda değinilen anayasal ilkeler, uluslararası hukuk belgeleri ve yargı organlarının kararları ile karşılaştırmalı hukuk örnekleri dikkate alınarak yapılacak bir düzenleme benzeri ihlallerin de önüne geçerek bireysel başvurunun amacı ve işlevine de uygun olacağından kararın bir örneğinin bilgi ve takdiri için yasama organına gönderilmesi gerekir.

79. Diğer taraftan kararın bir örneğinin yasama organına gönderilmesi somut başvuru bağlamında başvurucunun ihlalden kaynaklanan mağduriyetini bütünüyle gidermemektedir. Buna göre ihlalin sonuçlarına ilişkin eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucunun varsa maddi ve manevi zararlarının da giderilmesi gerekmektedir. Başvurucunun da aralarında olduğu bu durumda olan kişiler yönünden tazminat hükümlerine ilişkin düzenleme yapılması hususunda keyfiyetin TBMM'ye bildirilmesi gerekir. Ancak makul bir süre içinde böyle bir düzenleme yapılmaması durumunda başvurucunun Anayasa Mahkemesinden maddi ve manevi zararlarını talep edebileceği ayrıca belirtilmelidir.

80. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.857,50 TL tutarındaki yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkı bağlamında etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Yapısal sorunun çözümü için keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.857,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET OSMAN KAVALA (2)

B. No: 2020/13893 | Karar tarihi: 29.12.2020

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13893

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MEHMET OSMAN KAVALA BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/13893)

Karar Tarihi: 29/12/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 23/3/2021-31432

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Mehmet Osman KAVALA

Vekili : Av. Ahmet Köksal BAYRAKTAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması, soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/5/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca tutuklamanın hukuki olmadığı ve tutukluluğun makul süreyi aştığı dışındaki iddialar yönünden kabul edilemezlik kararı verilmiş, anılan şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin ise Bölüm tarafından yapılması kararlaştırılmıştır.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

7. Birinci Bölüm tarafından niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucu Hakkındaki İlk Soruşturma ve Tutuklama Süreci

9. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2017/96115 sayılı soruşturma kapsamında başvurucu 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır.

10. Başvurucu, Gezi Parkı olaylarına ilişkin olarak hükûmeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme (26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi kapsamında) ve 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi kapsamında) suçlarından İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 1/11/2017 tarihinde tutuklanmıştır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Soruşturma dosyasında bulunan arama ve elkoyma tutanakları, iletişim tespit tutanakları, fiziki takip tutanakları, dijital inceleme tutanakları, fotoğraflar, şüpheli savunması, açık kaynak tespitleri, şüpheli hakkındaki ifadeler, yakalama tutanağı, şüpheli savunmaları ve diğer belgeler incelendiğinde, [başvurucunun] Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Hükûmetini ortadan kaldırmaya ve görevini yapmasını engellemeye yönelik bir ayaklanma olan ve tüm terör örgütlerinin ... (FETÖ/PDY, PKK/KCK, DHKPC, MLKP'nin) aktif olarak katıldığı ve destek verdikleri kamuoyunda 'Gezi olayları' olarak bilinen eylemlerin yöneticisi ve organizatörü olduğu, eyleme katılan şahıslara maddi yardımda bulunduğu, 15/7/2016 tarihinde ülkemizde gerçekleştirilmeye çalışılan darbe girişimi ile ilgili 15-16 Temmuz 2016 tarihinde Büyükada S. Otelde yapılan darbe teşebbüsü sürecinde darbenin organizatörlerinden olan H.J.B. ile yabancı uyruklu kişilerle irtibat kurarak darbe teşebbüsüne katılmak suretiyle anayasal düzeni cebir şiddet yöntemleri ile değiştirmek

suçlarını işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller bulunduğu, yüklenen suçların yasada öngörülen ceza miktarı, işlendiği iddia edilen suçların önemli ve ciddi sayılan katalog suçlardan olması nedeniyle tutuklama nedeninin kanun gereğince varsayıldığı, nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ve 6352 sayılı Yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 100. ve devam eden maddeleri uyarınca şüphelinin tutuklanmasına engel bir halinin (tutuklama yasağı ve yargılama engeli bulunmaması hali gibi) bulunmadığı, alması muhtemel ceza göz önüne alındığında kaçma şüphesinin bulunduğu, soruşturmanın henüz tamamlanmaması nedeniyle şüphelinin delilleri yok etme, gizleme, tanık ve mağdurlar üzerinde baskı oluşturma şüphesinin bulunduğu, işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik önlemi değerlendirildiğinde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. maddesinde ifade olunan ölçülülük ilkesi uyarınca daha hafif koruma önlemi olan adli kontrol tedbiri uygulamasının bu aşamada soruşturmaya konu suç ve bu şüpheli açısından yetersiz kalacağı ve amaca hizmet etmeyeceği kanaatine varılarak şüpheli ve müdafisinin serbest bırakılma istemlerinin reddi ile şüphelinin üzerine atılı olan Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından 5271 sayılı CMK'nın 100. ve devamı maddeleri uyarınca tutuklanmasına... [karar verildi.]"

11. Başsavcılık, hem Gezi Parkı olaylarıyla hem de 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle ilgili iddiaların yer aldığı 2017/96115 sayılı soruşturma dosyasında 14/12/2018 tarihinde tefrik işlemi gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda başvuruya yönelik olarak Gezi Parkı olayları kapsamında yöneltilen suçlamalara ilişkin soruşturmanın bir başka dosya (2018/210299 sayılı) üzerinden yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

12. Gezi Parkı olaylarıyla ilgili olarak 2018/210299 sayılı dosya üzerinden yürütülen soruşturma sonunda Başsavcılık tarafından 9/2/2019 tarihinde aralarında başvurucunun da olduğu on beş şüpheli hakkında iddianame tanzim edilmiştir. İddianamede; şüphelilerin Gezi Parkı olayları kapsamında hükûmeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, kamu malına zarar verme, ibadethanelere ve mezarlıklara saygısız davranma, zararlı maddeleri kanuna aykırı bir şekilde bulundurma, yağma gibi çeşitli suçlar işledikleri iddia edilmiştir.

13. İddianame, İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 4/3/2019 tarihinde kabul edilmiş ve E.2019/74 sayılı dosya üzerinden kovuşturmaya başlanmıştır.

14. Mahkeme 18/2/2020 tarihinde, başvurucunun Gezi Parkı olayları bağlamında işlediği ileri sürülen tüm suçlardan beraatine ve tahliyesine (başka suçtan tutuklu veya hükümlü değilse serbest bırakılmasına) karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, suçlamaya ilişkin olarak dayanılan iletişimin tespiti (telefon dinleme) kayıtlarının hukuka uygun delil niteliğinde olmadığı değerlendirmesine yer verilmiş; ayrıca başvurucunun Gezi Parkı olaylarını finanse ettiğini gösteren delillerin bulunmadığı, yine başvurucunun temininde rol aldığı ileri sürülen materyallerin şiddet eylemlerinde kullanıldığını gösteren kanıtların da olmadığı ifade edilmiştir. Mahkeme sonuç olarak başvurucunun da aralarında olduğu sanıklar yönünden "kamu düzeninin işleyişine karşı vahim nitelikte şiddet ve cebir içeren eylemlerde bulunan 'marjinal grupları' ve 'yasadışı sol örgütleri' yöneterek, yönlendirerek veya azmettirerek Hükûmetin icra kabiliyetini engelleyecek düzeyde bir girişimde bulunduklarına dair, mahkumiyetlerine yeter derecede hukuka uygun, somut ve kesin delil elde edilemediği" kanaatine ulaşmıştır.

15. Başsavcılık, başvurucunun üzerine atılı suçları işlediğinin sabit olduğu ve bu nedenle

cezalandırılması gerektiği düşüncesiyle beraat kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla istinaf incelemesi devam etmektedir.

B. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Süreci

16. Başvurucu 1/11/2017 tarihindeki tutuklama kararı ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 29/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması ve tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu başvuruyu 22/5/2019 tarihinde karara bağlamıştır. Bu kapsamda tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığı ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığı iddialarının kabul edilemez olduğuna, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında ki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir (Mehmet Osman Kavala [GK], B. No: 2018/1073, 22/5/2019).

18. Anayasa Mahkemesi tutuklamanın hukukiliği kapsamında yaptığı incelemede başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtilerin mevcut olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda yapılan değerlendirmeler şöyledir:

"70. Gezi olayları sırasında birtakım şiddet olaylarının gerçekleştiği, kamu mallarının zarar gördüğü, çok sayıda kişinin yaralandığı, güvenlik görevlisi ve sivillerden ölenlerin olduğu ve söz konusu olaylara ilişkin olarak birçok kişi hakkında çeşitli suçlardan soruşturma başlatıldığı ve kamu davalarının açıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda yaşanan şiddet olayları neticesinde güvenlik görevlisi ve sivillerden yaralanan ve ölenler olmuş, olaylar İstanbul dışında birçok ile yayılmış ve şiddet olayları da yaygınlaşmıştır. Dolayısıyla Gezi Parkı olaylarında yaygın şiddet hareketlerinin meydana geldiği, kamu düzeninin ciddi bir şekilde bozulduğu açıktır. Başvurucu; sosyal statüsü, ulusal ve uluslararası bağlantıları gözönüne alındığında olayların süreç içinde şiddete evrildiğini ve sonuçlarını öngörebilecek konumdadır. Başvurucunun şiddet olaylarının devam ettiği süreçte H.H.G. ile yaptığı görüşmede H.H.G.nin Gezi olaylarının ivmesinin düşmesinden, hareketin toparlanması, genişletilip derinleştirilmesi için daha geniş bir kitleyle buluşulmasından, Gezi olaylarını Anadolu'ya yaymak gibi fikirlerin olduğundan söz etmesi, başvurucunun da bu hususları tasdikleyici sözler söylemesi ve bu doğrultuda toplantılar için mekân konusunda yardımcı olmaya çalışması, bir başka görüşmede gaz maskesi, gözlük vesair malzeme teminine yardımcı olacağını belirtmesi, diğer bir görüşmede ise Gezi olaylarının siyasi durumu nasıl değiştireceğinden bahsetmesi, Gezi olaylarının yaşandığı süreç içinde Gezi olaylarıyla ilgili bir kısım toplantılar düzenlemesi veya düzenlenen toplantılara katılması ve eylemleri destekleyen bir kısım kişilerle görüş alışverişinde bulunarak ulusal ve uluslararası kamuoyu oluşturmaya çalışması hususları (bkz. § 24) birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun Gezi olaylarında yaşanan şiddet olaylarından ve elde edilmek istenen suçlama konusu yapılan siyasi sonuçtan (Soruşturma makamları olayların nihai olarak Hükûmeti düşürmeyi hedeflediğini iddia etmiştir.) sorumlu olduğuna yönelik soruşturma makamlarınca yer verilen bu hususların tutuklama için gerekli olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez."

19. Anayasa Mahkemesi, anılan kararda tutuklamaya konu suçlardan biri olan Gezi Parkı olaylarıyla bağlantılı olarak kuvvetli suç belirtisinin bulunduğu sonucuna vardığından

tutuklamaya konu diğer suç olan 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle bağlantılı suçlama bakımından ayrıca bir değerlendirme yapmaya gerek görmemiştir.

C. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Bireysel Başvuru Süreci

20. Başvurucu 1/11/2017 tarihli tutuklama kararıyla ilgili olarak 8/6/2018 tarihinde bu kez Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. AİHM 10/12/2019 tarihinde başvurucunun suç işlediğine dair makul şüphenin bulunmaması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. AİHM ayrıca tutuklamanın -Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde belirtildiği üzere- kişinin suç işlediğine dair makul bir şüphe nedeniyle yetkili bir adli makam önüne çıkarılmanın dışında bir amaçla uygulandığı gerekçesiyle 5. madde ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 18. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir (Kavala/Türkiye, B. No: 28749/18, 10/12/2019).

22. AİHM, başvurucunun Gezi Parkı olaylarına ilişkin olarak hükûmeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme (5237 sayılı Kanun'un 312. maddesi kapsamında) ve 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi kapsamında) olmak üzere iki ayrı suç işlediğine dair kuvvetli şüphe olması sebebiyle tutuklandığını tespit etmiş ve her iki suçlamaya dair olguları ayrı ayrı incelemiştir. Bu bağlamda AİHM her iki suçlama yönünden de makul şüphenin bulunmadığı sonucuna varmıştır. AİHM 15 Temmuz darbe teşebbüsü ile ilgili suçtan verilen tutuklama kararı yönünden şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"154. Mahkeme, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsüne ilişkin suçlamalarla ilgili olarak, bu suçlamaların genel olarak başvuran ile -Hükümete göre, darbe teşebbüsünün organize edilmesinde yer aldığı suçlaması kapsamında ceza soruşturmasına konu olan- H.J.B. arasındaki 'yoğun temasların' varlığına dayandırıldığını gözlemlemektedir. Ancak Mahkemeye göre, dava dosyasındaki deliller bu şüpheyi haklı kılmak açısından yetersizdir. Savcılık, başvuranın yabancı vatandaşlarla ilişkiler yürütmesi ve başvuranın cep telefonunun ve H.J.B.'nin cep telefonunun aynı baz istasyonundan sinyal göndermesi hususlarına dayanmıştır. Ayrıca, dava dosyasından, başvuranın ve H.J.B.'nin darbe girişimi sonrasında 18 Temmuz 2016 tarihinde bir restoranda karşılaştıkları ve kısa bir şekilde selamlaştıkları anlaşılmaktadır. Mahkemeye göre, dosyaya dayanılarak, başvuranın ve söz konusu şahsın yoğun temasları bulunduğu tespit edilemez. Ayrıca, diğer ilgili ve yeterli koşulların bulunmadığı dikkate alındığında, başvuranın şüpheli bir kişiyle veya yabancı vatandaşlarla temaslarının bulunması, tarafsız bir gözlemciyi, başvuranın anayasal düzeni ortadan kaldırma teşebbüsünde bulunduğuna ikna etmeye yeterli bir delil olarak değerlendirilemez...

155. Mahkemeye göre, cebir ve şiddet kullanarak anayasal düzeni ortadan kaldırma teşebbüsünde bulunma şüphesinin, söz konusu suçun niteliği göz önünde bulundurulduğunda, somut ve doğrulanabilir olaylarla veya delillerle desteklenmesi gerektiği oldukça açıktır. Buna karşın, başvuranın başlangıçta tutuklanmasına ve tutukluluk halinin devamına yönelik mahkeme kararlarından veya iddianameden, başvuranın hürriyetinden yoksun bırakılmasının, itham edildiği suçları işlediği yönünde makul bir şüpheye dayandırıldığı görülmemektedir.

(v) Sonuç

156. Mahkeme, yukarıda belirtilen gerekçelerle, kendisine sunulan delillerin, başvuranın ilk tutuklandığı zaman hakkında makul bir şüphe bulunduğu sonucunu desteklemek açısından yetersiz olduğu kanısındadır. Ayrıca, başvuranın yakalanması sonrasında ve bu dava kapsamına giren devam eden tutukluluk süresi boyunca dava dosyasına eklenen delillerin, başvuranın ilk tutuklanmasını ve tutukluluk halinin devamını haklı kılacak bir şüphe doğuran olaylar veya bilgiler olduğu ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla, başvuranın bir suç işlediği yönünde 'makul bir şüpheye' dayanılarak hürriyetinden yoksun bırakıldığı yeterli bir şekilde ispat edilmemiştir."

23. AİHM, ihlal kararının giderimi kapsamında başvurucunun tutukluluğunun sona erdirilmesi ve bir an önce serbest bırakılması için Hükûmetin tüm önlemleri alması gerektiğine karar vermiştir (Kavala/Türkiye, §§ 217-219).

24. AİHM Büyük Dairesi Paneli 12/5/2020 tarihinde, Hükûmetin davanın Büyük Daireye taşınması talebini reddetmiş ve karar böylece kesinleşmiştir. Kararın kesinleşmesini müteakip kararların icra organı olan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 3/9/2020 tarihinde aldığı kararda -Türk makamlarının başvurucunun 9/3/2020 tarihinden itibaren başka bir soruşturma kapsamında tutuklu olduğunu beyan etmelerine rağmen- eldeki bilgilerin başvurucunun devam eden tutukluluğunun AİHM kararında tespit edilen ihlallerin devamı olduğuna dair güçlü bir kanı oluşturduğunu belirtmiştir. Komite ayrıca yetkili mercileri mümkün olan en kısa zaman içinde AİHM'in tespitleri çerçevesinde gerekli önlemleri almaya davet etmiş ve başvurucunun derhâl serbest bırakılması konusunda çağrı yapmıştır. Komite daha sonra da aynı yönde kararlar almıştır.

D. Somut Başvuruya Konu Tutuklama Süreci

25. Başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/96115 sayılı soruşturma dosyası üzerinden yürütülen soruşturmada, 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi kapsamında) suçundan sürdürülen tutuklulukla ilgili olarak 11/10/2019 tarihinde resen tahliye kararı verilmiştir. Başsavcılığın tahliye kararında, başvurucunun Gezi Parkı olaylarıyla ilgili suçlamalardan yargılandığı davada tutuklu olmasına ve "mevcut delil durumu göz önüne alınarak tutuklama tedbirinin devamının artık ölçülü olmayacağı" değerlendirmesine dayanılmıştır.

26. Başsavcılık 18/2/2020 tarihinde, 2017/96115 sayılı dosya üzerinden yürütülen soruşturma kapsamında -anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yönünden- başvurucunun yeniden gözaltına alınmasına karar vermiştir. Başvurucu, gözaltı sürecinin sonunda anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanması istemiyle İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Tutuklamaya sevk yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"Hakkında Cumhuriyet Başsavcılığımızca Türkiye Cumhuriyeti devletinin anayasal düzenini değiştirmeye teşebbüs suçundan soruşturma yürütülüp yakalama kararı ile aranmakta olan şüpheli H.J.B.nin FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün Amerika Birleşik Devletleri ülkesindeki, onursal başkanlığını Fetullahçı terör örgütü lideri Fetullah Gülen'in yaptığı Rumi Forum Vakfı'nın organizasyon komitesinde görev yaptığı, örgüt liderinin çalışmalarını tanıtmak için lobi faaliyeti yürüttüğü, 15/7/2016 tarihli darbe girişiminin sabahında yurt dışından İstanbul'a geldiği ve doğrudan Büyükada S. otele yerleştiği, 18/7/2016 tarihinde ülkemizden ayrıldığı, şüpheli Mehmet Osman Kavala'nın H.J.B. ile 18/7/2016 tarihinde Karaköy semtinde bir restorantta buluştukları, bunun yanında yapılan iletişim analizlerinden de

anlaşılacağı üzere; darbe girişimi öncesi ve sonrasında yoğun irtibatlarının bulunduğu, yine iletişim analizine göre şüpheli Mehmet Osman Kavala'nın diğer şüpheli H.J.B. ile darbe girişimi öncesi 27/6/2016 tarihinde önce Şişli ilçesinde şüpheli Mehmet Osman Kavala'ya ait Menka anonim şirketi adlı iş yerinde devamında da 30/6/2016 tarihinde Diyarbakır ilinde bir araya gelerek PKK Terör Örgütü irtibatlı kişilerle buluştuklarının tespit edildiği, 15/7/2016 tarihinde FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarınca gerçekleştirilen darbe teşebbüsü sürecinde şüpheli H.J.B. ile şüpheli Mehmet Osman Kavala'nın suç tarihlerindeki irtibatları, şüpheli H.J.B.'nin FETÖ/PDY ile olan irtibatları dikkate alındığında, şüpheli Mehmet Osman Kavala'nın 15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün karar sürecine katıldığına dair bulgulara ulaşıldığı, 26/7/2016 tarihinde başlatılan bu soruşturma kapsamında başka suçtan tahliyesine müteakip kaçma şüphesi göz önünde bulundurularak 18/2/2020 tarihinde gözaltı kararı verildiği, hakkında Türkiye Cumhuriyeti hükümetini cebir, şiddet kullanarak çalışamaz hale getirmek suçu yönünden kovuşturma bulunan Mehmet Osman Kavala'ya, Türkiye Cumhuriyeti devletinin anayasal düzenini cebir, şiddet kullanarak değiştirmeye teşebbüs (darbe teşebbüsü) suçunun niteliği, mevcut delil durumu, şüphelinin kaçma ihtimalinin bulunması, adli kontrol tedbirlerinin yetersiz olduğu dikkate alınarak, şüpheli Mehmet Osman KAVALA'nın atılı Türkiye Cumhuriyeti devletinin anayasal düzenini cebir, şiddet kullanarak değiştirmeye teşebbüs (darbe teşebbüsü) suçu yönünden CMK 100 maddesi gereğince sorgusu yapılarak tutuklanmasına karar verilmesi kamu adına talep olunur."

27. Başvurucunun Hâkimlikteki sorgusu sırasında iki müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu; Hâkimlik önündeki sorgusunda yaklaşık 2 yıl 4 aydır hukuksuz bir şekilde tutuklu olduğunu, AİHM kararında açıkça tespit edilen hak ihlalinin yeni gözaltı kararı ve tutuklamaya sevk yazısıyla devam ettirilmeye çalışıldığını, 15 Temmuz darbe girişimine destek olmakla ilgili tüm iddiaların asılsız olduğunu ifade etmiştir. Başvurucunun müdafileri de H.J.B. isimli kişi ile müvekkillerinin hiçbir şekilde telefonla görüşmediğini belirtmiş ve bu hususa ilişkin HTS analiz raporunu sunmuştur. Başvurucu müdafileri ayrıca aynı suç kapsamında 11/10/2019 tarihinde başvurucunun resen tahliyesine karar verildiğini, dolayısıyla aynı suçtan tekrar tutuklamaya sevk durumunun söz konusu olduğunu, AİHM'in bu soruşturmadaki tutuklamanın hukuka aykırı olduğuna karar verdiğini, bu dosya kapsamında soruşturma aşamasında tutuklu olarak geçirilecek azami iki yıllık sürenin de dolduğunu dile getirmiştir.

28. Hâkimlik 19/2/2020 tarihinde başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin üzerine atılı Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme suçunu işlediği iddiasıyla tutuklamaya sevk edilmiş olup, soruşturma dosyası kapsamında bulunan arama ve el koyma tutanakları, diğer kolluk tutanakları, dijital inceleme tutanakları, fotoğraflar, açık kaynak tespitleri incelendiğinde, şüphelinin 15 Temmuz 2016 tarihinde ülkemizde gerçekleştirilmeye çalışılan darbe girişimi ile ilgili 15-16 Temmuz 2016 tarihinde Büyükada S. otelde yapılan toplantı sürecinde darbenin organizatörlerinden olan H.J.B. ve diğer yabancı uyruklu kişi ve kişilerle irtibatlı olarak darbe teşebbüsüne katıldığına dair tespitler, yine iletişim analizine göre şüpheli Mehmet Osman KAVALA'nın diğer şüpheli H.J.B. ile darbe girişimi öncesi 27 Haziran 2016 tarihinde önce Şişli ilçesinde şüpheli Mehmet Osman Kavala'ya ait Menka Anonim Şirketi adlı iş yerinde devamında da 30/6/2016 tarihinde Diyarbakır ilinde bir araya gelerek PKK Terör Örgütü irtibatlı kişilerle buluştuklarının tespit edildiği, yine H.J.B.nin FETÖ/PDY ile olan irtibatları dikkate

alındığında ve şüpheli ile cep telefonlarının aynı zaman diliminde aynı baz istasyonundan gelen sinyalleri yayınladığı olgusu birlikte değerlendirildiğinde şüpheli Mehmet Osman Kavala'nın 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün karar sürecine katılmış olabileceğine dair kuvvetli suç şüphesini gösterir somut delil niteliğinde olduğu, her ne kadar şüpheli hakkında bu soruşturma kapsamında 11/10/2019 tarihinde re'sen tahliye kararı verilmiş ise de, kamuoyunda gezi parkı davası olarak bilinen dosyadan verilen tahliye kararı nedeniyle atılı suçun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında şüphelinin kaçma şüphesinin bulunduğu, atılı suçun CMK'nın 100. maddesinde sayılan suçlardan olması nedeniyle tutuklama sebeplerinin var kabul edilmesi gerekliliği, soruşturma konusu suçun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağından CMK'nın 100. ve devamı maddeleri gereğince şüphelinin tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

29. Başvurucunun bu tutuklama kararına yaptığı itiraz 25/2/2020 tarihinde İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

30. Öte yandan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 9/3/2020 tarihinde başvurucuyu bu kez devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanması istemiyle İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Anılan sevk yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"H.J.B. hakkında yapılan ek araştırmada; adı geçenin yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiği, şüphelinin 15/7/2016 tarihinde darbe girişiminde bulunan FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün Amerika Birleşik Devletleri ülkesinde olan ve onursal başkanlığını örgüt lideri Fetullah Gülen'in yaptığı Rumi Forum Vakfı'nın organizasyon komitesinde görev yaptığı, örgüt liderinin çalışmalarını tanıtmak için lobi faaliyetlerinde bulunduğu, 15/7/2016 günü Büyükada S. Otel'de darbe teşebbüsünün devam ettiği saatlerde şüpheli H.J.B.nin kendi faaliyetlerini kamufle etmek amacıyla uluslararası toplantıya katılıyormuş görünümü altında ülkemize geldiği, içeriği Ortadoğu'daki güncel meseleler olduğu katılımcılar tarafından belirtilen toplantıya şüphelinin bizzat katıldığı, toplantının devam ettiği süreçte FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün darbe teşebbüsü girişimini başlattıkları, şüpheli H.J.B.nin bu toplantıya katılma amacının desteklediği, gözetim altında bulundurduğu ve yönlendirdiği, FETÖ/PDY mensuplarınca gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ile irtibatının gizlenmesi maksadıyla olduğu, yürütülen soruşturmada otel görevlilerinden olup bilgisine başvurulan tanığın ifadesinde de belirtildiği üzere, şüpheli H.J.B.nin normalin ötesinde tedirgin ve gergin olduğu, tanığa ülkemize her gelişinde olağanüstü olayların vuku bulduğunu, önceki gelişlerinde İstanbul'daki ... bankasındaki patlama sonrasında da Gezi Olayları ve en sonunda da 15/7/2016 tarihinde darbe teşebbüsünde bulunulduğunu beyan ettiği, hatta kendisine darbe teşebbüsünün nereye varacağını sorduğunda; 'bu bir oyun bu bir düzmece böyle bir şeyin olacağına ihtimal vermiyorum.' şeklinde kendisini gizlemeye ve olayla irtibatının ortaya çıkmasını engellemeye yönelik sözler söylediği, iletişim tespitlerine ilişkin tanzim edilen analiz raporundan da anlaşılacağı üzere; şüpheli H.J.B. ile şüpheli Mehmet Osman Kavala arasında irtibat bulunduğu ancak bu irtibatın çoğunlukla yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirildiği, şüpheli H.J.B. ile şüpheli Mehmet Osman Kavala arasında gerek şüpheli Osman Kavala adına kayıtlı hatlar ile gerekse şüpheli Osman Kavala'nın yöneticisi olduğu ... Vakfı arasında birçok irtibatının tespit edildiği, bu irtibatların detayına ilişkin inceleme ve araştırmaların devam ettiği, şüpheliler H.J.B. ile Mehmet Osman Kavala'nın ortak baz verileri göz önüne alındığında, 27/11/2014, 1/6/2015, 03/6/2015, 5/6/2015, 7/3/2016, 9/3/2016, 28/6/2016,29/6/2016, 18/7/2016tarihlerinde baz ortaklıklarının

görüldüğü, bu suretle de bir araya gelmek suretiyle görüşmeler gerçekleştirdikleri, soruşturma dosyasındaki ifadelerinden anlaşılacağı üzere 18/7/2016 günü Karaköy'deki bir lokantada karşılaştıklarının anlaşıldığı, izah edildiği üzere yasadışı istihbari faaliyetlerde bulunan şüpheli H.J.B. ile şüpheli Mehmet Osman Kavala arasında gerek tanık beyanı gerekse iletişim tespitlerinden elde edilen veriler dikkate alındığında irtibat bulunduğu, bu irtibatlara ilişkin araştırmaların devam etmekte olduğu, bu itibarla şüpheli Mehmet Osman Kavala'nın atılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin anayasal düzenini cebir şiddet kullanarak değiştirme suçu ile birlikte ayrıca devletin güvenliği veya dış siyasal yararlar bakımından niteliği itibari ile gizli kalması gereken bilgileri siyasal veya askeri casusluk maksadıyla temin etmek suçunu da işlediğine dair bulgulara ulaşıldığı, atılı suçun niteliği, mevcut delil durumu dikkate alındığında, adli kontrol tedbirleri uygulanmasının yetersiz olacağı, şüphelinin kaçma ihtimali yanında delillere etki etme ihtimalinin bulunduğu anlaşılmakla, halen cezaevinde tutuklu bulunan şüpheli Mehmet Osman Kavala'nın SEGBİS sistemi kullanılarak sorgusu yapılarak, atılı devletin güvenliği veya dış siyasal yararlar bakımından niteliği itibari ile gizli kalması gereken bilgileri siyasal veya askeri casusluk maksadıyla temin etmek suçundan 5271 sayılı CMK'nın 100. vd. maddeleri uyarınca tutuklanmasına, karar verilmesi kamu adına talep olunur."

31. Başvurucunun sorgusu aynı tarihte yapılmış ve bu sırada başvurucunun iki müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu; Hâkimlik önündeki savunmasında H.J.B. ile telefon görüşmesi yapmadığının HTS kayıtlarıyla ortaya çıktığını, çalışma ofisinin Taksim'de -otellerin olduğu çevrenin ortasında- bulunduğunu, bu nedenle aynı baz istasyonunun kullanılmasının oldukça doğal olduğunu, bunun casusluk suçlaması ile bir ilgisinin bulunmadığını, atılı suçu işlemediğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca H.J.B. ile takriben dört yıl önce bir konferansta tanıştığını, bunun dışında bir tanışıklığının olmadığını, konferansın konusunun Türkiye'nin ve Orta Doğu'nun siyasi durumu ile ilgili olduğunu, bu kişinin Türkiye ve Orta Doğu üzerine araştırmalar yapan bir kurumun yöneticisi olduğunu belirtmiştir. Başvurucu bunların yanı sıra H.J.B.nin 15 Temmuz darbe girişimi ile ilişkilendirilmesinin sebebinin muhtemelen ... Üniversitesinde (S. Otel'de) düzenlenen ortak bir akademik toplantı olduğunu ancak bu toplantıya davet edilmediğini ve katılmadığını, katıldığı toplantıların hiçbirinin gizli olmadığını, bazı devlet görevlilerinin de bu toplantılara katıldığını dile getirmiştir. Başvurucu son olarak darbe girişimine destek olma suçlamasının iki sene sonra casusluk suçlamasına evrilmesinin adli sürecin doğal akışına aykırı olduğunu vurgulamıştır.

32. Başvurucunun müdafileri ise H.J.B. ile ilgili hususlar haricinde başvurucuya herhangi bir suç isnadının bulunmadığını, suçlamaların baz istasyonu kayıtlarına dayandığını, bu hususun yeni bir şey olmadığını, bunların soruşturmanın başından beri var olduğunu belirtmiştir. Ayrıca başvurucu müdafileri hangi gizli bilgilerin temin edildiğine ilişkin bir ibare ya da delil bulunmadığını, başvurucunun 15 Temmuz darbe girişimini organize ettiğine ilişkin de bir delilin olmadığını, sevk yazısında atıf yapılan tanığın başvurucuyla ilgili bir beyanının olmadığını, AİHM kararının kesinleşmesinin söz konusu olması nedeniyle AİHM kararını etkisiz kılmak için yeni bir suç üretilmeye çalışıldığını ileri sürmüştür.

33. İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan (5237 sayılı Kanun'un 328. maddesi kapsamında) 9/3/2020 tarihinde tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin üzerine atılı devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri

casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanması talep edilmekle; dosya içerisinde mevcut HTS baz analiz raporları, dijital inceleme tutanakları, tanık beyanına dair bilgi alma tutanakları ile şüphelinin, gerek FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne gerek PKK silahlı terör örgütü ile irtibatlı kişiler ile görüşen, bu terör örgütleri adına ve yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüten H.J.B. ile irtibatlarına dair dosya içerisinde mevcut 27/11/2014, 1/6/2015, 3/6/2015, 5/6/2015, 7/3/2016, 9/3/2016, 28/6/2016, 29/6/2016, 18/7/2016tarihlerinde periyodik ve 11/2014-7/2016 tarihleri arasında süreklilik arz eder şekilde ortak baz kayıtları, yine 18/7/2016 tarihinde bir lokantada birlikte görünmeleri, şüphelinin H.J.B. ile Türkiye ve Orta Doğu meselelerinin görüştüğü konferanslarda görüştüklerine dair beyanları birlikte değerlendirildiğinde; şüphelinin üzerine atılı suçu işlediği hususunda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırı göz önüne alındığında tutuklamanın ölçülü olduğu kanaatine varılarak CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince, şüphelinin devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

34. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz, İstanbul 11. Sulh Ceza Hâkimliğince 1/4/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

35. Anılan karar 6/4/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 4/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

36. Diğer taraftan Başsavcılık 20/3/2020 tarihinde 5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi kapsamında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan yürütülen soruşturmada başvurucunun "tutukluluk süresi üzerinden 2 yıl geçtiği" gerekçesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğinde bu suç yönünden tahliyesine karar verilmesi yönünde İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğine görüş bildirmiştir. Hâkimlik aynı tarihte, başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tahliye edilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyada mevcut tutanaklar, şüphelinin savunmaları, tanık anlatımları, adli raporlar ve tüm dosya kapsamından şüphelinin üzerine atılı Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterir deliller bulunduğu, ancak şüphelinin müsnet suç yönünden 2 yıldan fazla süredir tutuklu olduğu CMK 102/4 maddesi gereğince müsnet suç için azami tutukluluk süresinin 2 yıl olduğu, şüphelinin başka suçtan da tutuklu olduğu, delillerin toplanmış olduğu, delil karartma ihtimali bulunmadığı, şüphelinin tutuklulukta geçirdiği süre göz önünde bulundurulduğunda tutuklama tedbirinin ağır olacağı göze...[tilmiştir.]"

37. Başvurucunun devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan sürdürülen tutukluluk durumu İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğince 6/5/2020 tarihinde incelenmiş ve "atılı suçun vasıf ve mahiyeti, şüphelinin ifade ve savunması ile hazırlık dosyası kapsamındaki tüm bilgi ve belgeler birlikte değerlendirildiğinde şüphelinin üzerine atılı suç bakımından kuvvetli suç şüphesi altında bulunduğu anlaşılmış olup, atılı suçun kanun maddesinde belirtilen hürriyeti bağlayıcı cezanın alt ve üst hadleri ile şüphelinin suçunun sabit olması halinde verilebilecek ceza miktarı ile şüphelinin tutuklulukta geçirdiği süre nazara alındığında tutukluluk halinin sonlandırmasını gerektiren bir neden bulunmadığı, şüphelinin tutuklama gerekçelerinde belirtilen nedenlerin ortadan kalkmaması ve adli kontrol tedbirinin uygulanmasının yeterli

olmayacağı" gerekçeleriyle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

38. Başvurucu 20/5/2020 tarihinde tahliye talebinde bulunmuş ancak İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliği 28/5/2020 tarihinde "atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve delillerin henüz toplanmamış olması, şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin oluşu, soruşturma konusu suçun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında, adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı, suçun sabit görülmesi halinde verilmesi muhtemel ceza veya güvenlik tedbirleriyle tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, tutuklama nedenlerinin ortadan kalkmadığı" gerekçesiyle tahliye talebinin reddine ve tutukluluğun devam ettirilmesine karar vermiştir.

39. İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğince 4/6/2020 tarihinde başvurucunun tutukluluğunun devamına karar verilirken de "atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve delillerin henüz toplanmamış olması, atılı suçun yasada ön görülen cezasının üst sınırı, şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin varlığı ve bu kuvvetli şüphenin halen devam ettiği, şüphelinin kaçması, saklanması, veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut delillerin bulunması, soruşturma konusu suçun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında, adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı, suçun sabit görülmesi halinde verilmesi muhtemel ceza veya güvenlik tedbirleriyle tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu suretle şüphelinin tutukluluk halinin sonlandırılmasını gerektirecek nitelikte yeni bir delilin bulunmadığı, tutuklama nedenlerinin ortadan kalkmadığı" gerekçelerine dayanılmıştır.

40. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine başvurucunun tutukluluk durumu İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 29/7/2020 tarihinde değerlendirilmiş ve "soruşturma dosyasının yapılan incelenmesi sonucunda şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti mevcut delil durumu ve delillerin henüz toplanmamış olması, atılı suçun yasada öngörülen cezasının üst sınırı, soruşturma konusu suçun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının bu aşamada yetersiz kalacağı, suçun sabit görülmesi halinde verilmesi muhtemel ceza veya güvenlik tedbirleri ile tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu suretle adı geçen şüphelinin tutukluluk halinin sonlandırılmasını gerektirecek nitelikte yeni bir delinin bulunmadığı..." gerekçesiyle tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

41. Başvurucunun 17/8/2020 tarihli tahliye talebi İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliğince 28/8/2020 tarihinde "atılı suçun yasada ön görülen cezasının alt ve üst sınırı, şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin oluşu, şüphelinin tutukluluk halini ortadan kaldırmaya yeterli somut bir delilin bulunmaması, şüphelinin kaçma ve saklanma şüphesinin bulunması, adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı, suçun sabit görülmesi halinde verilmesi muhtemel ceza veya güvenlik tedbirleriyle tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu suretle şüphelinin tutukluluk halinin sonlandırılmasını gerektirecek nitelikte yeni bir delilin bulunmadığı, tutuklama nedenlerinin ortadan kalkmadığı" gerekçesiyle reddedilmiştir.

42. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 28/9/2020 tarihli iddianamesiyle başvurucu ve -diğer şüpheli- H.J.B. hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından cezalandırılmaları istemiyle kamu davası açılmıştır. İddianamede suçlamalara ilişkin yapılan değerlendirmeler özetle şöyledir:

i. İstihbarat faaliyetlerinin yalnızca bilgi toplama ve analiz etmenin ötesinde diğer devletlere

karşı ekonomik, kültürel, ideolojik, askerî baskı oluşturmak için aktif ve eylemsel olarak kullanılmaya başlandığı, birçok ülke istihbarat biriminin faaliyetlerini icra ederken sivil toplum kuruluşlarının rahat hareket edebilme özelliklerinden istifade ederek bu yapıları istihbarat faaliyetlerinde aktif olarak kullandıkları ve özellikle sivil toplum kuruluşlarının yurt dışı kaynaklı fonlarla yürüttükleri faaliyetlerle bir toplum mühendisliği çalışması ortaya koydukları ileri sürülmüştür.

ii. Başsavcılığa göre birçok ülke istihbarat biriminde görev alan üst yöneticiler emekli olduktan sonra diğer ülkelerle ilgili toplumsal, kültürel, siyasal araştırmalar yapacak olmaları dolayısıyla kendi ülkelerinde kurulmuş olan sivil toplum kuruluşlarında görev almakta; bu kuruluşlarda yürüttükleri çalışmaları da raporlaştırarak kendi istihbarat birimlerine sunmaktadır. Bu kapsamda iddianamede; İkinci Dünya Savaşı sonrası istihbarat faaliyetlerinde, istihbarat birimlerinden emekli olmuş veya ayrılmış kişiler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının saha araştırmalarıyla elde ettikleri bilgilerin ve yine saha çalışmalarıyla kurdukları ilişkilerin önemli bir yer tuttuğu ifade edilmiştir.

iii. Bu çerçevede G.S. tarafından kurulan ... Enstitüsünün temsilciliğini Türkiye'de ilk açan ve Türkiye'deki ... Vakfının kuruculuğunu da yapan başvurucunun 2002 yılında ... A.Ş.yi kurduğu ve Türkiye'deki faaliyetlerinin büyük bir bölümünü kâr amacı gütmeyen bu Şirket üzerinden kontrol ettiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra -... Vakfına yönelik Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 16/10/2018 tarihli denetim raporunun ilgili bölümüne atıf yapılarak- başvurucunun G.S.nin finanse ettiği ... Vakfından aldığı fonlarla ... A.Ş. üzerinden Türk toplumunun sosyal ve kültürel özelliklerini istihbari amaçla analiz ederek Türk vatandaşlarını dil, ırk, din, mezhep, bölge ve benzeri farklılıkları gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden projeler yürüttüğü iddia edilmiştir.

iv. ... Vakfının -bazı devletlerde olduğu gibi- ülkemizde sosyal ve demografik yapıdaki farklılıkları öne çıkararak ayrıştırma ve toplumsal bölünmeleri teşvik ederek ülke yönetimini değiştirmeyi hedeflediği öne sürülmüştür. Bu bağlamda başvurucunun da gerek ... A.Ş. gerekse kurucusu ve yöneticisi olduğu diğer sivil toplum kuruluşları ve şirketler aracılığıyla Türk halkının kültürel ve sosyal durumuna ilişkin araştırmalar yaparak detaylı ve önemli bilgilere ulaştığı, anılan kuruluşlar aracılığıyla ayrımcılığı amaçlayan faaliyetlerde bulunduğu iddia edilmiştir. Başsavcılığa göre başvurucu bir yandan ülke içindeki kurum ve kuruluşlar üzerinde yetki ve inisiyatif kullanarak yönlendirmeler yapmakta, diğer taraftan da yabancı ülke yetkilileri ve uluslararası kurum ve sivil toplum örgütleriyle irtibat kurarak ilişkileri yönlendirmektedir.

v. İddianamede toplumsal alanda yapılan bazı faaliyetlerle ilgili olarak da değerlendirmelerde bulunulmuştur. Buna göre görünüşte demokratik özgürlükleri geliştirip toplumsal tabana yayma söylemi ile yapılan bu faaliyetlerin asıl amacı demokratik meşru hükûmeti işlevsiz hâle getirmek, toplum içinde ayrımcılığı körüklemek, vatandaşların devlet ve milletle olan birlik ve beraberliğini -ülke menfaatleri aleyhine, yabancı devletler ve istihbarat örgütlerinin lehine- zayıflatarak buna zarar vermektir. Başsavcılık bu çerçevede başvurucunun kadın hakları, çocuk istismarı, kadına şiddet, azınlıkların asimilasyonu, ifade özgürlüğü, çevre duyarlılığı gibi son derece masumane konularda toplumun çeşitli kesimlerinde direnç noktaları oluşturarak bu projeler için bir araya gelecek insanlara ortam hazırladığı, birbirinden bağımsız bu toplulukları istediği her yönetime karşı kışkırtabildiği ve böylelikle amaçlarına engel gördüğü tüm yönetimleri kitlesel kalkışmalarla saf dışı bırakmayı denediği görüşündedir.

vi. Başvurucunun ... A.Ş. aracılığıyla özellikle Kürt, Ermeni, Rum, Hristiyan, Yahudi, Süryani, Ezidi kökenli vatandaşlara yönelik ayrıştırıcı projeleri finanse ederek toplumsal ayrışmayı tetikleyici faaliyetler yürüttüğü, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ikamet eden Kürt kökenli vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından öldürüldüğü veya ağır insan hakları ihlallerine maruz bırakıldığı algısını oluşturan, PKK terör örgütü ve uzantılarını topluma şirin göstermeye çalışan dizi, film, belgesel, araştırma, analiz faaliyetlerini destekleme amacıyla finansman sağladığı ileri sürülmüştür. Bu kapsamda;

- Başvurucudan ele geçirilen bir flash bellekteki videoda PKK terör örgütünün Kadın Savunma Birliklerinde (YPJ) yer aldığı anlaşılan kadın teröristlerle röportaj yapılarak hazırlanmış, içeriğinde Drama İstanbul Film Atölyesi tarafından hazırlandığı belirtilen, 5 dakika 58 saniyelik "Rojava'nın Işıkları-Kadın Devrimi" isimli belgeselin bulunduğu, belgesel içeriğindeki konuşmalarda açık bir şekilde "Kürt kadınlarının özgürlükleri için dağa çıkmalarının" özendirildiğinden bahsedildiği belirtilmiştir.

- Yine flash bellekte "Küçük Kara Balıklar-Güneydoğu'da Çocuk Olmak" isimli belgesel filmin bulunduğu, film içeriğinde "Türkiye Cumhuriyeti'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Kürt kökenli vatandaşları öldürdüğü" algısı oluşturan anlatımlar bulunduğu ifade edilmiştir.

- Başvurucuya ait cep telefonu üzerinde yapılan inceleme neticesinde Dersim'de köylerin yakıldığı ve halkın zorla göç ettirildiği algısı oluşturduğu iddia edilen "1994" isimli belgesel filmini hazırlamak için başvurucunun yönetmen D.T.ye maddi kaynak gönderdiği tespit edilmiştir.

- Başsavcılığa göre ilk bakışta sanatsal çalışmalar olarak değerlendirilebilecek söz konusu belgeseller aslında Kürt kökenli vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti devletine duydukları aidiyeti yok etmeye yönelik provokatif çalışmalardır. Anılan çalışmaların Kürt kökenli vatandaşları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından ayrıştırmayı, vatandaşlığından uzaklaştırmayı amaçlayan provokatif faaliyetler olarak gerçekleştiği ileri sürülmüştür.

- Başvurucunun aynı şekilde Ermeni kökenli vatandaşlara yönelik olarak 1915 olaylarını sürekli gündemde tutarak, bu olayları soykırım şeklinde nitelendirip bu konuda lobi faaliyeti yürüterek Ermeni kökenli vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti devletine karşı olumsuz tutum içinde olmalarına zemin hazırladığı belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun ... A.Ş. tarafından 22/4/2015 tarihinde "1915 yılında ölüme gönderilen Ermeni aydınları anısına" İstanbul'da düzenlenen "İn Memoriam24 Nisan" isimli konser ve bunun gibi birçok organizasyon ile Ermeni soykırımı iddialarını dillendirerek uluslararası alanda Türkiye karşıtı lobi faaliyeti yürüttüğü belirtilmiştir.

vii. Mali Suçları Araştırma Kurulu tarafından hazırlanan raporda ... A.Ş. hesaplarından, 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl döneminde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerle kapatılan kurum ve kuruluşların çalışanları ile hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan işlem yapılan çok sayıda kişiye para gönderildiği belirlenmiştir.

viii. İddianamede, başvurucunun üzerine atılı suçların daha iyi anlaşılabilmesi için Gezi Parkı olayları sürecine de bakılması gerektiği ifade edilmiştir. Başsavcılık bu kapsamda Gezi Parkı olaylarının ... Vakfının kurucu üyesi olan başvurucu tarafından koordine edildiği görüşündedir. Buna göre başvurucu özellikle Taksim Platformu, Taksim Dayanışması ve kalkışmanın ilerleyen süreçlerinde yaygın hâle getirilen forumların koordinasyonu üzerinde

büyük etki sahibidir. Başvurucunun anılan organizasyonlarda resmî olarak üyeliği bulunmasa da buradaki tüm kararlar başvurucuya danışılarak alınmıştır. Gezi Parkı olaylarıyla ilgili tüm uluslararası girişimler de başvurucu üzerinden yapılmış, Gezi Parkı olaylarına katılan eylemcilerin ihtiyaçları başvurucuya iletilerek giderilmiştir. Yine gerek Türkiye'de gerekse yurt dışında kalkışmaya (Gezi Parkı olayları) olan ilgiyi ve Türkiye Cumhuriyeti devletine yönelik baskıları artırmak maksadıyla belgesel, film, sergi gibi her türlü görsel yayın yöntemlerinin kullanılması ile yeni medya yapılanması kurulması çalışmaları başvurucu tarafından gerçekleştirilmiştir.

ix. Başvurucunun cep telefonunda yapılan incelemede casusluk suçundan hüküm giyen firari C.D. ile WhatsApp programı üzerinden yaptığı görüşmelerin yer aldığı belirlenmiş, bu görüşme içeriklerinden başvurucunun Avrupa'ya seyahat ettiği dönemlerde Almanya'da bulunan bu kişiyle sık sık yüz yüze görüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

x. Başvurucunun 15 Temmuz darbe girişimine ilişkin olarak hazırlık sürecinde de etkili olduğu iddia edilmiştir. Bu kapsamda;

- Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) yayın organı olduğu gerekçesiyle kapatılan Zaman gazetesi tarafından darbe girişiminden yaklaşık 9 ay önce 5/10/2015'te yayımlanan "Gülen Bebek" reklam filminden kısa bir süre sonra G.S.nin 6/11/2015 tarihinde Türkiye'ye geldiği, o tarihte yurt dışında olan başvurucunun Türkiye'ye döndüğü ve aynı gün akşam G.S. ve İ.A. (2016 yılında vefat eden iş adamı) ile bir davete katıldıkları, başvurucunun kendi telefonundan G.S. ve İ.A.nın fotoğraflarını çektiği tespit edilmiştir.

- İ.A.nın başvurucu ile uzun yıllardır sıkı ilişkisi olduğu, ... Enstitüsünün Türkiye temsilciliğini yaptığı ve Türkiye'deki ... Vakfını başvurucu ile birlikte kurduğu belirtilmiştir. İddianamede bir tanık ifadesine ve daha önce hazırlanan Gezi Parkı olayları iddianamesinde yer verilen bir telefon görüşmesine atıf yapılarak İ.A.nın FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'in Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) oturum izni alabilmesi için tavsiye mektubu veren eski büyükelçi ile FETÖ/PDY'nin bağlantısını sağlayan kişi olduğu ileri sürülmüştür.

- G.S.nin Türkiye'ye gelmesi ve başvurucu ile görüşmesinden kısa bir süre sonra başvurucunun 11/11/2015 tarihinde Almanya'ya gittiği ve 11/11/2015-14/11/2015 tarihleri arasında bu ülkede bulunduğu, darbe girişimini yöneten firari sanık A.Ö.nün de 14/11/2015 tarihinde darbe hazırlıkları kapsamında FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen ile görüşmek üzere ABD'ye gittiği belirtilmiştir.

- Başvurucunun 27/1/2016-29/1/2016 tarihleri arasında Avrupa Birliği'nin merkezi Brüksel'e gittiği (devam eden süreçte 4/3/2016 tarihinde FETÖ/PDY'ye ait Zaman gazetesine kayyım atandığı), H.J.B.nin 7/3/2016 tarihinde Türkiye'ye geldiği ve 7-8-9/3/2016 tarihlerinde İstanbul'da bulunduğu, bu süre içinde H.J.B. tarafından kullanılan telefon ile başvurucu tarafından kullanılan telefonun birçok defa aynı zaman diliminde aynı bölgeden sinyal aldığı ve 7-8-9/3/2016 tarihlerinde aynı mahalde bulundukları, H.J.B.nin İstanbul'da bir müddet kaldıktan sonra 10/3/2016 günü Adana'ya, aynı gün başvurucunun da Fransa'ya gittiği 10-11/3/2016 tarihlerinde Fransa'da bulunduğu ve çeşitli görüşmeler yaptığı tespit edilmiştir.

- H.J.B.nin 26/6/2016-29/6/2016 tarihleri arasında İstanbul'da bulunduğu, 30/6/2016 tarihinde Diyarbakır'a giderek Yenişehir, Bağlar, Sur ve Kayapınar ilçelerinde çeşitli görüşmeler yaptığı ve aynı gün akşam İstanbul'a döndüğü, 3/7/2016 tarihine kadar

İstanbul'da bulunduğu, başvurucunun ise H.J.B.nin İstanbul'a gelişinden bir gün sonra 27/6/2016 tarihinde Diyarbakır'a gittiği, burada çeşitli görüşmeler yaptıktan sonra aynı gün İstanbul'a döndüğü belirlenmiştir.

- H.J.B.nin 3/7/2016 tarihinde Türkiye'den çıkış yaptığı ve 15 Temmuz 2016 tarihinde sabah saatlerinde darbe girişimini takip etmek amacıyla Türkiye'ye tekrar giriş yaptığı, başvurucunun ise H.J.B.nin Türkiye'den ayrılmasından sonra 6/7/2016 tarihinde Fransa'ya gittiği, 6/7/2016-10/7/2016 tarihleri arasında Fransa'da bulunduğu ifade edilmiştir.

- Başsavcılık başvurucu ile H.J.B.nin 15 Temmuz darbe girişimi öncesindeki bu faaliyetlerinin hayatın olağan akışına aykırı bir şekilde darbe girişimi hazırlıkları ile kesiştiğini, bu durumun her iki şüphelinin de 15 Temmuz darbe girişiminden önceden haberdar oldukları ve darbe girişiminin altyapısını oluşturmak için yurt içi ve yurt dışı bir dizi bağlantı kurdukları anlamına geldiğini iddia etmiştir.

xi. İddianamede başvurucu ile diğer şüpheli H.J.B. arasındaki bağlantıya dair de bazı tespitlerde bulunulmuştur. Bu çerçevede;

- HTS kayıtlarına atıf yapılarak başvurucu ile H.J.B.nin 8/10/2016 tarihinde saat 12.18'de 28 saniye, saat 16.06'da 36 saniye, saat 16.10'da ise 193 saniye görüşme yaptığı belirtilmiştir.

-Başvurucu ile H.J.B.nin kullandığı cep telefonu hatlarının 300 saniye 500 metre aralığında ortak baz verdikleri noktaların tespitine yönelik olarak Başsavcılık tarafından inceleme yapılmış; bu kapsamda H.J.B.nin Gezi Parkı olaylarının gerçekleştiği 2013 yılı içinde toplam yedi kez Türkiye'ye geldiği, bu süre içinde 23/7/2013 tarihinde H.B.J. ile başvurucunun telefonlarının aynı bölgeden (Şişli) baz sinyali verdiği, bu tarihte başvurucu ve H.J.B.nin bir araya gelerek aynı mahalde bulundukları belirlenmiştir.

- H.J.B.nin 2014 yılı içinde toplam iki kez Türkiye'ye geldiği 31/5/2014-8/6/2014 ve 26/11/2014-30/11/2014 tarihleri arasında Türkiye'de bulunduğu, bu süre içinde 31/5/2014, 2/6/2014, 27/11/2014 tarihlerinde başvurucu ile bu kişinin telefonlarının aynı bölgeden (Şişli) baz sinyali verdiği, bu tarihlerde başvurucu ve H.J.B.nin bir araya gelerek aynı mahalde bulundukları ileri sürülmüştür.

- H.J.B.nin 2015 yılı içinde toplam iki kez Türkiye'ye geldiği, 31/5/2015-8/6/2015 tarihleri arasında Türkiye'de bulunduğu, bu süre içinde 1/6/2015 tarihinde iki farklı ilçede (Şişli, Fatih) telefonlarının aynı bölgeden (Şişli) baz sinyali verdiği, bu tarihte başvurucu ve H.J.B.nin bir araya gelerek aynı mahalde bulundukları iddia edilmiştir. Öte yandan iddianamede 2015 yılında 3/6/2015, 4/6/2015, 5/6/2015, 6/6/2015 tarihlerinde de telefonlarının aynı bölgeden (Şişli, Beyoğlu) baz sinyali verdiği, bu tarihlerde de başvurucu ve H.J.B.nin bir araya gelerek aynı mahalde bulundukları yönünde bir tespite de yer verilmiştir.

- H.J.B.nin 2016 yılı içinde toplam dört kez Türkiye'ye geldiği, ilk olarak 7/3/2016-13/3/2016 tarihleri arasında Türkiye'de bulunduğu (7/3/2016-10/3/2016 tarihlerinde İstanbul'da) bu süre içinde 7/3/2016, 8/3/2016, 9/3/2016 tarihlerinde başvurucu ile H.J.B.nin telefonlarının aynı bölgeden (Şişli, Beyoğlu) sinyal verdiği, bu tarihlerde başvurucu ve H.J.B.nin bir araya gelerek aynı mahalde bulundukları ileri sürülmüştür.

- Başvurucunun darbe girişiminden hemen sonra 18/7/2016 tarihinde H.J.B. ve Büyükada'daki toplantıya katılan S.T., M.D. ile Beyoğlu ilçesindeki bir lokantada akşam yemeğinde görüştükleri, sonrasında H.J.B.nin yurt dışına çıktığı belirtilmiştir.

xii. İddianamede; başvurucunun Hendek olayları olarak bilinen PKK/KCK terör örgütünün özerklik ilan ettiği, aynı zamanda 7/6/2015 tarihli seçimlerin gerçekleştiği dönemde iki buçuk aylığına farklı bir telefon kullandığı, sonrasında 15 Temmuz darbe girişiminden kısa bir süre önce (12 Mayıs) tekrar telefonunu değiştirerek yine seçim sürecinde kullandığı telefonu kullanmaya başladığı, söz konusu telefonu bu kez gözaltına alınmadan bir ay önce (2/9/2017) kullanmayı bıraktığı ve bu telefonunun aramalarda ele geçirilemediği belirtilerek bunların dikkat çekici olduğu ifade edilmiştir. Başsavcılığa göre başvurucunun cep telefonunu 2015 seçimleri ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi süreçlerindeki faaliyetlerinin deşifre olmaması amacıyla özellikle imha etmiş olması muhtemeldir. Başvurucunun bunların yanı sıra Almanya'da kayıtlı cep telefonu hatları kullandığına da vurgu yapılmıştır.

xiii. Başsavcılığa göre H.J.B.nin kısıtlı dönemde Türkiye'ye gelmesine ve başvurucuyla ortak iletişimleri olmasına rağmen aralarında doğrudan iletişimin az olması H.J.B.nin istihbari taktik ve usulleri bilmesinden ve uygulamasından, bu hususta başvurucuyla birlikte özel bir gayret göstermesinden kaynaklanmıştır.

xiv. Başvurucunun H.J.B. ile birlikte Büyükada'daki toplantıya katılan A.V. isimli kişiyle irtibatlı olduğu belirtilmiştir. Bu irtibata ilişkin olarak başvurucu ile A.V. arasında 15 Temmuz darbe girişiminden önce içeriği tespit edilemeyen mailleşmelerin olduğu ileri sürülmüştür. Başsavcılığa göre A.V., ... Group'ta İran ve Orta Doğu uzmanı olarak görevlidir. Resmî internet sitesinde misyonunu "daha barışçıl bir dünyayı İnşa edecek politikaları şekillendirmek ve savaşları önlemek" olarak belirten ... Grubu, dünyanın birçok bölgesinde politik araştırmalar ve analizler yaparak uluslararası politikaları yönlendiren, belirleyen, merkezi Brüksel'de olan ve New York, Washington ve Londra yönelim birimleri bulunan bir düşünce kuruluşudur. Söz konusu ... grubunun kurucuları arasında ... Vakfı Enstitüsü kurucusu G.S. ve FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'in ABD'de ikamet etmesi amacıyla Green Card alması için tavsiye mektubu sunan eski büyükelçi de bulunmaktadır.

xv. Başvurucunun 15 Temmuz darbe girişimi öncesinde diğer yıllara oranla daha fazla yurt dışına çıkış yaptığı belirtilmiştir. Buna göre başvurucu 2016 yılında 15 Temmuz darbe girişimine kadar olan süreç içinde Belçika'da (27-29/1/2016), Portekiz'de (11-5/2/2016), Fransa'da (10-11/3/2016), tespit edilemeyen bir ülkede (27-31/3/2016), Almanya'da (7-12/4/2016), tespit edilemeyen bir ülkede (22-25/4/2016), Yunanistan'da (27-29/4/2016), Almanya'da (1-5/5/2016), günübirlik olarak Almanya'da (31/5/2016), tespit edilemeyen bir ülkede (1-6/6/2016) ve Fransa'da (6-10/7/2016) bulunmuştur.

43. İddianamede yukarıda belirtilen tespitlerle ilgili hukuki değerlendirmelere de yer verilmiştir. Bu kapsamda yapılan açıklamalar özetle şöyledir:

i. Başsavcılık; başvurucu ve H.J.B.nin ülkenin sosyolojik, ekonomik ve siyasal tabanının analiz edilmesi, toplumun sinir uçlarının tespiti ve gerektiğinde bunların harekete geçirilebilmesi maksadıyla legal görünümlü ancak illegal amaca hizmet eden sivil toplum kuruluşları kurduklarını ve bunların desteklenmesini sağladıklarını, bu sayede toplumdaki ayrışmaların ortaya çıkarılmasında ve bunların derinleştirilmesinde araç olarak kullandıkları kurumlardan uygun şartlar altında faydalandıklarını değerlendirmektedir.

ii. Bu bağlamda başvurucu ve H.J.B.nin Gezi Parkı olaylarının yaşandığı dönemde bu hücreleri harekete geçirdikleri, toplumda kısmen mevcut olan ve kendileri tarafından derinleştirilen ayrışmaları kullandıkları ve soyut kavramlar etrafında toplumun farklı kesimlerini bir araya getirdikleri, bunun neticesinde her ideolojiden ve özellikle de Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen terör örgütlerinin sahada mevcut bulunan

potansiyel militan gücünden yararlandıkları, bu şekilde de terör örgütlerine eylemselliğe geçmeleri maksadıyla uygun ortam sağladıkları ileri sürülmüştür.

iii. İddianamede; başvurucu ve H.J.B.nin kamuoyunda Gezi Parkı olaylarının yaşandığı dönemde açığa çıkmaya başlayan eylemleri ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine yönelik faaliyetlerde bulundukları, uzun yıllardır Türkiye'de örgütledikleri ve maddi olarak destekledikleri sivil toplum kuruluşları aracılığıyla elde etmiş oldukları sosyolojik, ekonomik ve siyasal içeriği olan, devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri temin ederek amaçları doğrultusunda yabancı devletler lehine ve Türkiye aleyhine kullandıkları da iddia edilmiştir.

iv. Başsavcılığa göre H.J.B.nin doğrudan yabancı devlet istihbarat örgütleri ile organik bağ içinde bulunuyor olması ve bu kapsamda Türkiye aleyhine faaliyetlerde bulunması nedeniyle eylemleri, doğrudan devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçunu oluşturmaktadır. Başvurucunun da H.J.B.nin Türkiye'deki kolu ve yerel iş birlikçisi olarak faaliyet yürüttüğü ve onun eylemlerinin de aynı suça vücut verdiği öne sürülmüştür.

v. Başvurucu ve H.J.B.nin darbe girişimi öncesinde bu girişimi FETÖ/PDY adına sevk ve idare eden örgütün mahrem sorumluları ile birbirine paralel bir kısım faaliyet ve irtibatlarda bulunarak darbe girişimine hazırlık hareketlerinde yer aldıklarınıdeğerlendiren Başsavcılık, bu kapsamda başvurucu ile diğer şüphelinin yurt içinde ve yurt dışına yoğun seyahatler yapmalarına ve -örgütün mahrem sorumlularının yaptığı gibi- birbirlerini takip eder şekilde seyahat ve görüşmeler gerçekleştirdiklerine vurgu yapmıştır.

vi. Başsavcılığa göre H.J.B. darbe girişimine teşebbüs edildiği gün Türkiye'ye gelmiş, bu kapsamda faaliyetini gizlemek maksadıyla bir toplantı tertip etmiş, bu toplantının tarihini makul olmayan bahanelerle darbe girişimi gününe kadar ötelemiş, darbe girişimi günü de Adalar ilçesinde güvenli bir mesafeden bu darbe sürecini yönetmiştir. H.J.B.nin yerel iş birlikçisi olan başvurucu da darbe girişimi öncesinde FETÖ/PDY adına darbe girişimini sevk ve idare eden örgütün mahrem sorumluları ile birbirine paralel bazı irtibatlar gerçekleştirerek darbe girişimine hazırlık hareketlerinde bulunmuş, bu kapsamdaki eylemlere katılmıştır.

vii. Başsavcılık; başvurucu ve H.J.B.nin bu faaliyetleri dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırma veya bu düzen yerine başka bir düzen getirme ya da bu düzenin fiilen uygulanmasını önleme, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerini kısmen veya tamamen yapmasını engelleme ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırma veya görevlerini yapmasını tamamen engelleme suçlarını da işlediğini değerlendirmiştir.

44. İddianame, İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 8/10/2020 tarihinde kabul edilmiş ve E.2020/298 sayılı dosya üzerinden kovuşturma başlatılmıştır. Mahkemece aynı tarihte yapılan tensip incelemesiyle birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

45. Başvurucu 5/11/2020 tarihinde tahliye talebinde bulunmuş, Mahkeme "mevcut delil durumu dikkate alındığında üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunduğu, suçun kanundaki ceza miktarı göz önüne alındığında sanığın, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme yada kaçma şüphesini uyandıran olgular bulunduğundan tutuklama nedenlerin somut olarak oluştuğu, adli kontrol

hükümlerinin de yeterli olmayacağı" gerekçeleriyle 6/11/2020 tarihinde talebin reddine karar vermiştir.

46. Başvurucunun anılan karara yönelik itirazı da İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 23/11/2020 tarihinde verilen bir kararla "sanığın atılı devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme suçu yönünden dosya kapsamında tutuklu olduğu, tutuklama tedbirine İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 9/3/2020 tarihli kararıyla hükmedildiği, tensip zaptı içeriğine göre duruşmanın 18.12.2020 tarihine bırakıldığı ve sanığın henüz savunmasının alınmamış olduğu, ayrıca mahkemece C.F.B, İ.M.A, S.T., A.U, S.L.A.U, A.T., P.S. ve B.S.nin tanık olarak dinlenilmelerine karar verildiği, mevcut delil durumu ile sanığın üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti de göz önüne alındığında bu hali ile mahkemenin tutukluluk halinin devamına dair kararının usul ve yasaya uygun olduğu, bu aşamada kararda bir isabetsizliğin bulunmadığı, yapılan itirazın izah edilen nedenlerle yerinde olmadığı" gerekçeleriyle reddedilmiştir.

47. Başvurucu hakkındaki davaya bakan İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi 18/12/2020 tarihinde yaptığı ilk duruşmada başvurucunun savunmasını almış ve bazı tanıkları dinlemiştir. Mahkeme duruşma sonunda "atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunduğu, delillerin tam olarak toplanmadığı, bir kısım tanıkların dinlenemediği, suçun kanundaki ceza miktarı göz önüne alındığında sanığın, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme yada kaçma şüphesini uyandıran olgular bulunduğundan tutuklama nedenlerin somut olarak oluştuğu, adli kontrol hükümlerinin de yeterli olmayacağı" gerekçesiyle başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

48. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir ve başvurucunun tutukluluk durumu devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

49. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa."

50. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet

savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

51. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin -27/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle eklenen- (4) numaralı fıkrası şöyledir:

"Soruşturma evresinde tutukluluk süresi, ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işler bakımından altı ayı, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler bakımından ise bir yılı geçemez. Ancak, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu olarak işlenen suçlar bakımından bu süre en çok bir yıl altı ay olup, gerekçesi gösterilerek altı ay daha uzatılabilir."

52. 5271 sayılı Kanun'un "Cumhuriyet savcısının tutuklama kararının geri alınmasını istemesi" kenar başlıklı 103. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adlî kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır."

53. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

54. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir."

55. 5237 sayılı Kanun'un "Anayasayı ihlal" kenar başlıklı 309. maddesinin (1) numaralı

fıkrası şöyledir:

"Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar."

56. 5237 sayılı Kanun'un "Hükûmete karşı suç" kenar başlıklı 312. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs eden kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir."

57. 5237 sayılı Kanun'un "Siyasal veya askeri casusluk" kenar başlıklı 328. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin eden kimseye onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

58. Mahkemenin 29/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

59. Başvurucu; tutuklanmasına dayanak kabul edilen olguların kuvvetli suç belirtisi oluşturmadığını, üzerine atılı casusluk suçunun unsurlarının hiçbir şekilde oluşmadığını, olayda tutuklama nedenlerinin bulunduğundan söz edilemeyeceğini, aynı soruşturma kapsamında tutuklu kalmasının ölçülü olmayacağı gerekçesiyle 11/10/2019 tarihinde resen tahliye edilmesine karşın daha önce suçlama konusu yapılan olgulara dayanılarak yeniden tutuklandığını, bu durumun ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

60. Başvurucu ayrıca AİHM'in verdiği ihlal kararında H.J.B. adlı kişiyle olan irtibatlarının incelendiğini ve bu irtibatların suç oluşturmayacağının tespit edildiğini, AİHM tarafından yapılan bu tespite rağmen farklı bir suçlamayla da olsa aynı delillerle yeniden tutuklandığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca AİHM'in derhâl tahliye kararına rağmen aynı soruşturma, aynı eylem ve gerekçelerle verilen bu tutuklama kararıyla AİHM'in belirlediği hak ihlali durumunun devam ettirildiğini, bu suretle de Anayasa'nın 90. maddesinin ihlal edildiğini dile getirmiştir.

61. Bakanlık görüşünde; somut olaydaki tutukluluğa ilişkin olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 15 Temmuz darbe teşebbüsü ile ilgili soruşturmanın ilerleyen aşamalarında başvurucu hakkında yeni deliller elde edildiği, bu kapsamda H.J.B.nin yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiği belirtilmiştir. Bakanlık, Başsavcılığın yasa dışı istihbari faaliyetlerde bulunan şüpheli H.J.B. ile başvurucu arasındaki yakın iş birliği ve tanık beyanı ile iletişim tespitlerinden elde edilen verileri birlikte değerlendirerek casusluk suçunu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesi bulunduğundan bahisle başvurucunun tutuklanmasını talep ettiğine vurgu yapmıştır.

62. Bakanlık; başvurucu hakkında mevcut tutuklama kararına konu suç ve bu suçun işlendiği yönündeki deliller ile başvurucu hakkında verilen ve AİHM kararına konu 1/11/2017 tarihli tutuklama kararında belirtilen suç ve delillerin birbirinden farklı olduğunu, dolayısıyla başvurucunun mevcut tutukluluk hâlinin daha önce tutuklandığı suça ilişkin olmadığını, süreç içinde elde edilen yeni delillere bağlı olarak başka bir suç nedeniyle tutuklandığını, AİHM kararına konu tutukluluğun sona erdiğini, başvurucunun aynı olaylar ve suçlar kapsamında tekrar tutuklandığı iddiasının herhangi bir temelinin bulunmadığını da ifade etmiştir.

63. Bakanlık sonuç olarak başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olduğu, tutuklama kararında atıf yapılan delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturduğu, başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının bulunduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğu görüşündedir.

64. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında Bakanlar Komitesinin 3/9/2020 tarihinde derhâl serbest bırakılması yönünde çağrıda bulunduğuna işaret etmiş; daha önce Anayasa Mahkemesine ve AİHM'e yaptığı başvurularda ayrıntılı açıklamalar yaptığını, bu nedenle Bakanlık görüşüne karşı cevap hakkından vazgeçtiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

65. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

66. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

67. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özü, daha öncesinden tahliyesine karar verilen bir soruşturma dosyasında AİHM tarafından makul suç şüphesi oluşturmadığı değerlendirilen bir olguya dayanılarak yeniden tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna yöneliktir. Bu durumda başvurucunun anılan şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

68. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

69. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek koşuluyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

70. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak tutuklamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

71. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72). Diğer taraftan şüpheli veya sanığa isnat edilen eylemlerin ifade, basın ve sendika özgürlükleri ile siyasi faaliyette bulunma hakkı gibi demokratik toplum düzeni bakımından vazgeçilmez temel hak ve özgürlükler kapsamında olduğu hususunda ciddi iddiaların bulunduğu veya bu durumun somut olayın koşullarından anlaşılabildiği hâllerde tutuklamaya karar veren yargı mercilerinin kuvvetli suç şüphesini belirlerken daha özenli davranmaları gerekir. Buradaki özen yükümlülüğüne riayet edilip edilmediği Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 116).

72. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önleme amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesine göre şüpheli ya da sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli ya da sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur ya da başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturması hâllerinde tutuklama kararı verilebilecektir. Maddede ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması şartıyla tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlara ilişkin bir listeye yer verilmiştir (Halas Aslan, §§ 58, 59).

73. Bir suçun niteliği veya bu suça ilişkin olarak verilebilecek cezanın ağırlığı her zaman kaçma tehlikesinin bulunduğunu ortaya koyan bir durum olarak kabul edilemez. Bir ceza soruşturması veya kovuşturması bağlamında uygulanan tutuklama tedbirleri bakımından kaçma şüphesinin bulunup bulunmadığının veya devam edip etmediğinin belirlenmesinde -suçun ya da cezanın niteliğine ilişkin olanların yanı sıra- şüphelinin veya sanığın durumunun da özellikle dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda şüpheli veya sanığın sabit bir yerleşim yerinin olup olmadığı, mesleği, mal varlığı, ailesinden veya işinden kaynaklanan bağlantıları, yakalanma şekli, süreç içindeki tavır ve davranışları, başka bir ülkeye gitmesini veya orada barınmasını kolaylaştıran bazı özel koşulların bulunup bulunmadığı, kişilik özelliklerini ortaya koyan olgular, ahlaki durumunu gösteren tutum ve eylemleri gibi kişisel (subjektif) unsurlar birlikte değerlendirilerek bir kanaate ulaşılmalıdır (Eren Erdem, B. No: 2019/9120, 9/6/2020, § 135).

74. Diğer taraftan Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda dikkate alınacak hususlardan biri tutuklama tedbirinin isnat edilen suçun önemi ve uygulanacak yaptırımın ağırlığı karşısında ölçülü olmasıdır (Halas Aslan, § 72).

75. Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu hususta ki denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır (Gülser Yıldırım (2), §§ 123, 124).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

76. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Eldeki bireysel başvurunun konusu 9/3/2020 tarihinde uygulanan tutuklama tedbiridir. Başvurucu, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

77. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

78. Başvurucu hakkında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklama tedbiri uygulanmasına ilişkin olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının talep yazısında, başvurucunun daha önceden tutuklama tedbiri uygulanan anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunun yanı sıra talep konusu suç yönünden de kuvvetli suç şüphesinin mevcut olduğu ifade edilmiştir. Başsavcılık ilk olarak diğer şüpheli H.J.B. hakkında yapılan ek araştırmada, adı geçenin yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiğini belirtmiştir. Bu kapsamda H.J.B.nin -15 Temmuz darbe girişiminin arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY'nin kurucusu ve lideri olup ABD'de ikamet eden- Fetullah Gülen'in onursal başkanı olduğu Rumi Forum Vakfının organizasyon komitesinde görev yaptığı ve örgüt liderinin çalışmalarını tanıtmak için lobi faaliyetlerinde bulunduğu, ayrıca darbe teşebbüsünün yaşandığı gün kendi faaliyetlerini kamufle etmek için bir toplantıya katılma görüntüsü altında Türkiye'ye geldiği ve bunu FETÖ/PDY mensuplarınca gerçekleştirilen darbe teşebbüsüyle irtibatını gizlemek maksadıyla yaptığı vurgulanmıştır.

79. Tutuklama talep yazısında başvurucuyla ilgili olarak ise özellikle iletişimin tespitine dair analiz raporlarına değinilerek H.J.B. ile başvurucu arasında bağlantı bulunduğu ifade edilmiştir. Başsavcılık bu irtibatın çoğu zaman yüz yüze gerçekleştiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca başvurucu ile H.J.B.nin kullandıkları cep telefonlarının 2014-2016 yılları arasında dokuz ayrı tarihte aynı baz istasyonundan sinyal bilgisi aldıklarının tespit edildiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Başsavcılık; başvurucu ile H.J.B.nin 18/7/2016 tarihinde Karaköy'deki bir lokantada karşılaştıklarına vurgu yapmış, başvurucu ile -yasa dışı istihbari faaliyetlerde bulunan şüpheli- H.J.B. arasındaki irtibata yönelik araştırmaların devam

ettiğinin de altını çizmiştir.

80. İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında da başvurucu yönünden devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme bakımından kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu belirtilmiştir. Hâkimlik buna ilişkin olarak HTS baz analiz raporları, dijital inceleme tutanakları, tanık beyanı, H.J.B. ile irtibatına dair periyodik olarak süreklilik arz eden baz kayıtları, başvurucunun 18/7/2016 tarihinde H.J.B. ile bir lokantada birlikte görünmesi ve yine bu kişiyle, konusu Türkiye ve Orta Doğu meseleleri olan konferanslarda görüştüklerine dair beyanda bulunması gibi olgulara değinmiş ve -bunlar birlikte değerlendirildiğinde- kuvvetli suç şüphesinin mevcut olduğu sonucuna ulaşmıştır.

81. İddianamede ise başvurucuya isnat edilen suçlardan biri olan devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu yönünden dayanılan olguların genel olarak H.J.B. ile olan bağlantısı, sahibi veya yöneticisi olduğu kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yürüttüğü kimi faaliyetler ve başvurucudan ele geçirilen bir flash bellek ile cep telefonunda tespit edilen kayıtlar olduğu görülmektedir.

82. Başvurucunun -hakkında aynı suçlardan dava açılan diğer şüpheli- H.J.B ile bağlantısına ilişkin olarak iddianamede ayrıntılı tespitlere yer verilmiş ve bununla ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda başvurucunun cep telefonu ile H.J.B.nin cep telefonunun 2013 ve 2016 yılları arasında İstanbul'da aynı baz istasyonundan birçok kez sinyal aldığı, başvurucu ve H.J.B.nin 18/7/2016 tarihinde bir restoranda görüştükleri ve 8/10/2016 tarihinde de telefonla görüştüklerine dair kayıtların bulunduğu belirtilmiştir.

83. Soruşturma mercilerinin tespit ve değerlendirmelerine göre başvurucunun irtibatının bulunduğu H.J.B. Türkiye aleyhine casusluk yapan bir kişidir. Bu bağlamda soruşturma mercilerince ABD vatandaşı bir akademisyen olup bu ülkede faaliyet gösteren bir düşünce kuruluşunda Orta Doğu analisti ve uzmanı olarak çalışan H.J.B.nin Türkiye'nin sosyal, siyasal ve demografik yapısını çok iyi bildiği, bir taraftan PKK/KCK, PYD, diğer yandan da FETÖ/PDY ile irtibatının yoğun ve derin olduğu, bu terör örgütlerinin eylem stratejileri üzerinde inisiyatif kullanabilecek bir konumda bulunduğu ileri sürülmüştür. Adı geçen kişinin FETÖ/PDY liderinin onursal başkanlığını yaptığı bir vakfın organizasyon komitesinde görev aldığı da ifade edilmiştir. Dahası bu kişinin 15 Temmuz darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gün girişimi takip etmek, gerektiğinde yönlendirmek ve özellikle girişimin başarılı olması sonrasında darbenin uluslararası destekçileri ile koordinasyonu sağlamak üzere Türkiye'ye geldiği ve teşebbüsün yaşandığı gece gelişmeleri takip ederek uluslararası irtibatları sağladığı iddia edilmiştir.

84. Başvurucu ile aynı suçlardan cezalandırılması istemiyle hakkında dava açılan ve kaçak konumda olması nedeniyle yakalama emriyle aranan H.J.B.ye soruşturma mercilerince isnat edilen olguların değerlendirilmesi elbette eldeki başvuruda Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemenin kapsamında değildir. Bununla birlikte başvurucuya yöneltilen devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu yönünden dayanılan temel olguların başında bu kişiyle olan bağlantısının yer alması dolayısıyla başvurucu bakımından yapılacak olan değerlendirmede bu kişiyle ilgili tespitlerin de dikkate alınması gerekmektedir.

85. Bu bağlamda başvurucunun -soruşturma mercilerinin tespitlerine göre- FETÖ/PDY ile bağlantısı olan bir vakıfta görev alan, kısa bir süre önce ayrılmasına rağmen 15 Temmuz darbe teşebbüsünün yaşandığı gün Türkiye'ye gelen, teşebbüs sürecini İstanbul

Büyükada'daki bir otelde izleyen ve teşebbüsün engellenmesinden hemen sonra Türkiye'den ayrılan, yabancı uyruklu bir akademisyen olan H.J.B. ile bağlantısının bulunması söz konusu suçlama bakımından gözardı edilmemesi gereken bir durumdur. Başvurucu, H.J.B.yi tanıdığını fakat kendisiyle özel bir irtibatının bulunmadığını ifade etmektedir. Bununla birlikte başvurucu, bu kişiyle bazı konferanslarda bir araya geldiğini ve yine darbe teşebbüsünün engellenmesinden iki gün sonra İstanbul'da bir lokantada karşılaştığını, burada konuştuklarını söylemektedir.

86. Öte yandan soruşturma mercileri H.J.B.nin 2011 ve 2016 yılları arasında toplamda on yedi kez Türkiye'ye gelip Türkiye'den döndüğü fakat darbe teşebbüsü sonrasında ayrıldığı 19/7/2016 tarihinden beri Türkiye'ye giriş kaydının bulunmadığını belirlemiştir. Buna göre adı geçen kişi 26/10/2011-4/11/2011 tarihleri arasında, 9/10/2012-13/10/2012 tarihleri arasında, 15/3/2013 tarihinde, 11/4/2013-21/4/2013 tarihleri arasında, 18/5/2013-27/5/2013 tarihleri arasında, 17/7/2013-25/7/2013 tarihleri arasında, 28/7/2013-31/7/2013 tarihleri arasında, 3/10/2013-7/10/2013 tarihleri arasında, 31/5/2014-8/6/2014 tarihleri arasında, 26/11/2014-30/11/2014 tarihleri arasında, 15/1/2015-22/1/2015 tarihleri arasında, 31/5/2015-8/6/2015 tarihleri arasında, 7/3/2016-13/3/2016 tarihleri arasında, 19/3/2016 tarihinde, 26/6/2016-3/7/2016 tarihleri arasında ve 15/7/2016-19/7/2016 tarihleri arasında Türkiye'de bulunmuştur.

87. Başvurucunun ve H.J.B.nin kullandığı cep telefonlarının birçok farklı tarihte İstanbul'da aynı baz istasyonundan sinyal bilgisi aldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda H.J.B.nin Türkiye'de olduğu 23/7/2013, 31/5/2014, 2/6/2014, 27/11/2014, 1/6/2015, 3/6/2015, 4/6/2015, 5/6/2015, 6/6/2015, 7/3/2016, 8/3/2016 ve 9/3/2016 tarihlerinde cep telefonunun başvurucunun cep telefonuyla aynı baz istasyonundan sinyal bilgisi aldığı belirlenmiştir.

88. Diğer taraftan soruşturma mercileri başvurucunun işlediği ileri sürülen casusluk suçuyla bağlantılı olarak kimi projelere destek olduğunu ve finansman sağladığını iddia etmiş ve bununla ilgili olarak bazı olgulara değinmiştir. Bu kapsamda başvurucudan ele geçirilen bir flash bellekteki videoda PKK terör örgütünün YPJ'de yer aldığı anlaşılan kadın teröristlerle röportaj yapılarak hazırlanmış bir belgeselin bulunduğu, belgeseldeki konuşmalarda açık bir şekilde "Kürt kadınlarının özgürlükleri için dağa çıkmalarının" özendirildiğinden bahsedildiği belirtilmiştir. Yine flash bellekteki bir başka belgesel filmde "Türkiye Cumhuriyeti'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Kürt kökenli vatandaşları öldürdüğü" algısı oluşturan anlatımlar bulunduğu ifade edilmiştir. Bunların yanı sıra başvurucuya ait cep telefonu üzerinde yapılan inceleme neticesinde Dersim'de köylerin yakıldığı ve halkın zorla göç ettirildiği algısı oluşturduğu iddia edilen "1994" isimli belgesel filmini hazırlamak için başvurucunun yönetmen D.T.ye maddi kaynak gönderdiği tespit edilmiştir.

89. Anayasa Mahkemesince birçok kararda vurgulandığı üzere tutmanın bir amacı da kişi hakkındaki şüpheleri teyit etmek veya çürütmek suretiyle ceza soruşturmasını ve/veya kovuşturmasını ilerletmektir (Dursun Çiçek, B. No: 2012/1108, 16/7/2014, § 87; Halas Aslan, § 76). Bu nedenle yakalama veya tutuklama anında tüm delillerin yeterli düzeyde toplanmış olması mutlaka gerekli değildir. Bu bakımdan suç isnadına ve dolayısıyla tutuklamaya esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, § 73).

90. Ayrıca başvurucuya isnat edilen eylemlerin hangi suçun konusunu oluşturduğunu veya

ilgili suçlar bakımından kanunlarda öngörülen unsurların bulunup bulunmadığını tespit etmek Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurularda yaptığı incelemenin kapsamında değildir. Bu bağlamda başvurucuya isnat edilen ve yukarıda açıklanan eylemlerin ve bununla ilgili olarak soruşturma mercilerince dayanılan olguların hangi suç kapsamında olduğunu, bu suçla ilgili kanuni unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini ve başvurucunun isnat konusu suçları işleyip işlemediğini bir bütünlük içinde belirleme görevi, yapılacak yargılama sonucunda toplanan delillere göre yargılama süreçlerini yürüten adli mercilere aittir. Yine bu belirlemeye göre varılacak sonucun hukuka uygun olup olmadığı kanun yolu incelemesi ile tespit edilebilir (Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4/12/2013, § 77).

91. Buna göre Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemenin sınırı, soruşturma mercilerince ortaya konulan ve tutuklamaya esas alınan olguların başvurucu yönünden kuvvetli suç belirtisi niteliğini taşıyıp taşımadığının belirlenmesidir. Bu belirleme yapılırken somut olayın kendi özelliklerinin yanı sıra tutuklamaya konu olan suçun niteliğinin de dikkate alınması gerekmektedir. Zira bireysel başvuruya konu tutuklama tedbiri devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu yönünden uygulanmıştır. Anılan suçun düzenlendiği 5237 sayılı Kanun'un 328. maddesinin (1) numaralı fıkrasında devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgilerin siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin edilmesi yaptırıma bağlanmıştır. Buna göre suçun konusu özünde devlet sırrı olan bilgi ve belgelerdir. Ayrıca bunların temininin siyasal veya askerî casusluk amacıyla yapılması anılan suçun unsurudur. Bu bakımdan söz konusu suçun temel özelliklerinden birinin gizlilik olduğu söylenebilir.

92. Doğası gereği gizlilik içinde işlenen casusluk türü suçların ortaya çıkarılmasında, bunlara dair delil ve olguların belirlenmesinde soruşturma mercilerinin diğer suçlara göre oldukça zor bir konumda oldukları hatırda tutulmalıdır. Dahası bu tür suçların konusunu oluşturan eylemlerin çoğu kez diğer ülkelerin istihbarat örgütleriyle iş birliği içinde icra edilmesi ve suçların faillerinin eylemlerini gizleme konusunda diğer şüphelilere göre daha fazla kabiliyet sahibi olması gibi olgular, bunlarla ilgili en azından soruşturmanın başlangıcında veya tutuklama gibi koruma tedbirlerinin uygulandığı aşamada aranan delil türü ve düzeyiyle ilgili kısmen farklı ölçütler benimsenmesini zorunlu kılabilir.

93. Yapılan bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde başvurucu yönünden soruşturma mercilerince dayanılan ve Sulh Ceza Hâkimliği tarafından tutuklamaya esas alınan -Türkiye aleyhine casusluk yaptığı, ayrıca 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle ve teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY ile irtibatı olduğu ileri sürülen- H.J.B. ile bağlantısına dair "teşebbüsten hemen sonra bir lokantada görüşme, birçok farklı tarihte aynı mahalde bulunmaya işaret eden telefon sinyal bilgilerinin kesişmesi, bazı konferanslarda yüz yüze görüşme, aynı gün içinde birkaç kez telefonla konuşma" gibi olguların ve bunların yanı sıra casusluk suçuyla bağlantılı olarak -PKK terör örgütünün ideolojisiyle ve iddialarıyla özdeşleştirilebilecek- bazı projelere destek verdiği veya finansman sağladığı iddiasıyla ilgili olarak "başvurucudan ele geçirilen bir flash bellekteki ve cep telefonundaki tespitlerin" -isnat konusu suçun niteliği ve özellikleri de dikkate alındığında- bütünüyle kuvvetli suç belirtisi olarak kabul edilebileceği değerlendirilmiştir.

94. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön şartı yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

95. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının tutuklama talep yazısında atılı suçun niteliğine ve mevcut delil durumuna dikkat çekilmiş; buna göre adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, başvurucunun kaçma ve bunun yanında delillere etki etme ihtimalinin bulunduğu değerlendirmesine yer verilmiştir. İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında da "atılı suçun vasıf ve mahiyeti, kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırı göz önüne alındığında tutuklamanın ölçülü olduğu kanaatine varıldığı" ifade edilmiştir.

96. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

97. Bunun yanı sıra başvurucunun yabancı uyruklu bir kişiyle birlikte Türkiye aleyhine casusluk yaptığı ileri sürülmektedir. Ayrıca soruşturma dosyasındaki bilgilerden başvurucunun yurt dışında bulunan birçok kişi, kurum ve kuruluşla bağlantısının olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda isnat edilen suçun niteliği ve başvurucunun yurt dışı bağlantısı dikkate alındığında serbest bırakıldığı takdirde bir başka ülkeye kaçma ve burada yaşamını sürdürme imkânının diğer kişilere göre daha fazla olduğu söylenebilir. Yine tutuklamaya konu casusluk suçunun niteliği ve bu suçla ilişkili kişilerin imkân ve kabiliyetleri delillere etki edilmesi ihtimalini artıran bir faktör olarak kabul edilebilir.

98. Dolayısıyla soruşturma mercilerinin ve tutuklamaya karar veren Sulh Ceza Hâkimliğinin suçun niteliğine de vurgu yaparak başvurucuyla ilgili olarak delilleri etkileme tehlikesi ile kaçma şüphesinin bulunduğuna yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temelinin olmadığı söylenemez.

99. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

100. Yukarıda da değinildiği üzere başvurucuya isnat edilen ve tutuklamaya konu olan devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu, soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakan bir niteliğe sahiptir. Ayrıca anılan suç ile "devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri"nin güvenliğinin korunması hedeflenmiştir. Buna göre suçun koruduğu hukuki değer ile millî güvenlik arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla bu nitelikteki bir suç bakımından tutuklama dışındaki diğer koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Bu itibarla somut olayın koşullarında tutuklamaya konu suçun niteliği ve önemi ile suç için kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığı gözönünde bulundurulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirlerinin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

101. Öte yandan başvurucu hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yönünden 19/2/2020 tarihinde uygulanan tutuklama tedbirinin henüz sürdürüldüğü aşamada (9/3/2020 tarihinde) soruşturma mercilerinin başvurucunun ayrıca devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından da tutuklanması yoluna gittiği görülmektedir. Başsavcılığın tutuklama talep yazısında bireysel başvuruya konu bu suç yönünden neden ayrıca tutuklama tedbirine başvurulmasının istendiği ifade edilmiştir. Anılan yazıda diğer şüpheli H.J.B. yönünden

yapılan ek (yeni) araştırmalarda bu kişinin diğer ülkeler adına istihbari faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiği belirtilmiş ve bununla ilgili bazı hususlara dikkat çekilmiştir. Başsavcılık, başvurucunun bu kişiyle bağlantısına ilişkin tespit ve olgulara değinip bunlarla ilgili araştırmanın devam ettiğine de vurgu yaparak başvurucu hakkında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından da tutuklama tedbirinin uygulanması gerektiği yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur. Sulh Ceza Hâkimliğince anılan suçtan verilen tutuklama kararının da esas olarak aynı hususlara dayandığı görülmektedir. Buna göre tutuklama tedbirinin süreç yönünden ölçülü olduğunun kabulü mümkün görünmektedir.

102. Açıklanan gerekçelerle tutuklama tedbirinin hukukiliğine ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

B. Tutukluluk Süresinin Soruşturma Aşaması İçin Kanunda Öngörülen Azami Sınırı Aştığına ve Makul Olmadığına İlişkin İddialar

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

103. Başvurucu; ilgili ve yeterli olmayan delil ve gerekçelerle uzun süredir tutuklu bulunduğunu, iki buçuk yılı aşkın bir süredir devam eden tutuklulukta yargılamaya engel olunabileceğinin, kaçabileceğinin, delilleri karartabileceğinin söylenemeyeceğini, bu hususlara ilişkin bir gerekçe sunulmadan ve savunmalarına cevap verilmeden tutukluluğunun devam ettirildiğini, tutukluluğunun makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, adil yargılanma hakkının ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

104. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkındaki tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olduğu, kanunda öngörülen sürelere uygun olduğu ve soruşturma sürecinin yürütülmesinde bir özensizliğin bulunmadığı belirtilmiş; tutukluluk süresinin makul olduğu değerlendirilmiştir.

105. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarının dışında ayrı bir açıklamaya yer vermemiştir.

2. Değerlendirme

106. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin ikinci fıkrasının ilk ibaresi ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi ve yedinci fıkrası şöyledir:

"Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir.

...

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma

sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

107. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Bu itibarla somut olayda başvurucunun iddialarının özü, tutukluluğun süresinin kanuna uygunluğuna ve makullüğüne ilişkindir. Bu nedenle başvurucunun bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin -ikinci fıkrası da gözetilerek- üçüncü ve yedinci fıkraları bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Soruşturma Aşamasında Tutukluluk Süresinin Kanuna Uygunluğu Bakımından

108. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

109. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26).

110. 7188 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesine (4) numaralı fıkra eklenmiştir. Bu düzenlemeyle soruşturma aşaması için azami tutukluluk süreleri öngörülmüştür. Bu itibarla somut olayda başvurucu hakkındaki tutukluluğun soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami süreyi aşıp aşmadığıyla ilgili bir belirlemenin yapılması söz konusu olabilir. Bununla birlikte soruşturma dönemi için kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığı yönünde Anayasa Mahkemesince yapılacak bir tespitin ve verilecek ihlal kararının başvurucunun serbest bırakılmasına imkân sağlayacağı söylenemez. Zira bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki iddianame kabul edilmiş ve kovuşturma aşamasına geçilmiş hatta ilk duruşma yapılmıştır. Bu durumda Anayasa Mahkemesince incelemeye devam edilmesinin ihlalin tespiti ve talep edilmesi koşuluyla tazminata hükmedilmesi dışında bir sonucu bulunmamaktadır.

111. Dolayısıyla başvurucu yönünden soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılıp aşılmadığı hususu 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun soruşturma aşaması için öngörülen azami süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Yargıtayın da anılan iddianın ceza davası devam ederken tazminat istemine konu edilemeyeceği yönünde bir içtihadı olduğu tespit edilmemiştir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur. Bu nedenle tutukluluk süresinin soruşturma aşaması için kanuna uygunluğu bakımından öncelikle bu başvuru yolunun tüketilmesi

gerektiği sonucuna varılmıştır.

112. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

ii. Tutukluluk Süresinin Makullüğü Bakımından

113. Anayasa Mahkemesince, bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla yargılamasına tutuklu olarak devam edilen başvurucu hakkındaki soruşturma ve kovuşturma süreçlerindeki tutukluluğun bir bütün olarak makul süreyi aştığının tespit edilmesi ve bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi hâlinde giderim olarak başvurucunun tahliyesi söz konusu olacaktır. Buna karşılık 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası tutukluluğu devam eden başvurucular yönünden tahliyeye imkân sağlamamaktadır. Dolayısıyla anılan başvuru yolunun tutukluluğu devam eden kişiler bakımından ileri sürülen tutukluluk süresinin makullüğüyle ilgili şikâyetler bakımından bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu söylenemeyecektir.

114. Nitekim Anayasa Mahkemesi tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiası bakımından anılan tazminat yolunun yalnızca başvurucunun tahliyesine veya ilk derece mahkemesince mahkûmiyetine karar verildiği durumlarda, bir başka ifadeyle suç isnadına bağlı tutmanın sona erdiği hâllerde bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gereken etkili bir hak arama yolu olduğunu kabul etmektedir (İrfan Gerçek, §§ 33-45; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

115. Somut olayda başvurucunun tutukluluk durumunun devam etmesi nedeniyle tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiası yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma yolunun tüketilmesi gerekli değildir. Başvurucu, tutukluluğa ilişkin olağan başvuru yolu olan itiraz kanun yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu itibarla anılan iddia bakımından başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılmıştır.

116. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

117. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin makul sürede yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu belirtilmiştir (Murat Narman, § 60; Halas Aslan, § 66).

118. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan serbest bırakılmayı isteme hakkı uyarınca, bir ceza soruşturması veya kovuşturması kapsamında tutuklu olan kişiler ilgili yargı mercilerinden serbest bırakılmalarına karar verilmesini talep edebilir. Yargı organlarınca tutukluluğun her aşamasında gerek kişinin serbest bırakılma talebi üzerine gerekse resen yapılan incelemelerde tutulmanın meşru nedenlerinin açıklanması

Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının bir gereğidir (Halas Aslan, § 67).

119. Anılan maddede ayrıca tutuklanan kişilerin makul sürede yargılanmayı isteme hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Hürriyeti kısıtlanarak yargılanan kişinin yargılamanın makul sürede bitirilmesindeki menfaati, işin doğası gereği diğerlerine göre daha fazladır. Buna göre başta savcılıklar ve mahkemeler olmak üzere tüm kamu organları, tutuklu olarak sürdürülen soruşturma/kovuşturma süreçlerinin -adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelere riayet edilmek koşuluyla- süratli bir şekilde sonuçlandırılması için özenli davranmalıdırlar (Halas Aslan, §§ 68-71).

120. Öte yandan tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir kişinin tutuklu kaldığı sürenin makul olup olmadığı her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir (Murat Narman, § 61). Suç isnadına bağlı tutulma süresinin makul olup olmadığının hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih; doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklanma tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (Murat Narman, § 66).

121. Bir ceza soruşturması veya kovuşturması kapsamında sürdürülen tutukluluğun makul süreyi aşıp aşmadığı öncelikle tutukluluğa ilişkin kararların gerekçeleri üzerinden tespit edilebilir. Tutukluluğa ilişkin kararların gerekçelerinde tutuklamanın ön şartı olan kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunduğunun, tutuklama nedenlerinin ve tutuklamanın neden ölçülü olduğunun ortaya konulması gerekmektedir (Halas Aslan, §§ 74, 75).

122. Başlangıçtaki bir tutuklama için kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunun tüm delilleriyle birlikte ortaya konulması her zaman mümkün olmasa da belirli bir süre geçtikten sonraki tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunun somut olgularla birlikte açıklanması gerekir (Halas Aslan, § 76). Ayrıca belirli bir süreyi aşan tutukluluğa ilişkin devam kararlarında tutuklama nedenlerinin soyut olarak belirtilmesi yeterli değildir (Hanefi Avcı, B. No: 2013/2814, 18/6/2014, § 70). Son olarak tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda tutuklamanın ölçülü olduğuna ilişkin olguların, özellikle tutuklamaya göre temel hak ve özgürlüklere daha hafif etkide bulunan adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kaldığının ortaya konulması gerekir (Halas Aslan, § 78).

123. Tutukluluğun uzun sürdüğü veya makul süreyi aştığı şikâyetiyle yapılan bireysel başvurularda, tutukluluğa ilişkin gerekçelerin ilgili ve yeterli olmadığı veya tutuklu olarak sürdürülen soruşturma/kovuşturma süreçlerinin kamu organlarının özen yükümlülüğü ile bağdaşmayan tutumları nedeniyle tamamlanmadığı kanaatine varılırsa tutukluğun makul süreyi aştığı sonucuna ulaşılacaktır (Halas Aslan, §§ 82, 83).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

124. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen 2017/96115 sayılı soruşturma kapsamında 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır. Anılan soruşturma kapsamında 1/11/2017 tarihinde başvurucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve Gezi Parkı olaylarına ilişkin olarak ise hükûmeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçları yönünden tutuklanması yoluna gidilmiştir.

125. Sonrasında başvurucu hakkında Gezi Parkı olayları kapsamında hükûmeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçuyla ilgili soruşturmanın

tefrik edilerek bir başka dosya üzerinden yürütülmesi kararlaştırılmış ve bu olayla ilgili iddianame tanzim edilmiştir.

126. Diğer taraftan 2017/96115 sayılı soruşturma dosyasında 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yönünden soruşturmaya 11/10/2019 tarihine kadar başvurucu tutuklu olarak devam edilmiştir. Anılan tarihte Başsavcılık tarafından resen başvurucunun tahliyesine karar verildiği görülmektedir. Öte yandan başvurucu hakkındaki ceza infaz kurumu kayıtlarından başvurucunun 1/11/2017-11/10/2019 tarihleri arasındaki tutulmasının 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan verilen tutuklama kararı uyarınca gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Buna göre tefrik edilen hükûmeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçu yönünden verilen tutuklama kararı 11/10/2019-18/2/2020 tarihleri arasında infaz görmüştür.

127. Başvurucu aynı (2017/96115 sayılı) soruşturmada 18/2/2020 tarihinde yeniden gözaltına alınmış ve 19/2/2020 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tekrar tutuklanmıştır. Bunun yanı sıra 9/3/2020 tarihinde başvurucunun bu kez devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanması söz konusu olmuştur. Öte yandan 20/3/2020 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yönünden uygulanan tutukluluk sona erdirilmişse de aynı dosyada devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu yönünden tutukluluğun devam ettirildiği görülmektedir.

128. Anayasa Mahkemesi kişiler hakkındaki birden fazla suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların bir dosya üzerinden yürütülmesi veya bir dosyada birleştirilmiş olması hâlinde -bu soruşturma ve kovuşturmaların belli bir bütünlük içinde yürütüleceğini gözönüne alarak- uygulanan bir tutuklama tedbirinin soruşturma ve kovuşturmaların tamamı açısından sonuç doğuracağına vurgu yapmış; bu itibarla da kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin veya suç isnadına bağlı tutulma süresinin her bir suç için ayrı ayrı değil tüm suçlar için tek bir süre olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir (Burak Döner, B. No: 2012/521, 2/7/2013, §§ 46-48; Abdullah Ünal, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 41).

129. Buna göre eldeki bireysel başvuruya konu soruşturma/kovuşturma dosyası bakımından başvurucunun 18/10/2017-11/10/2019 tarihleri arasında ve yine 18/2/2020 tarihinden itibaren suç isnadına bağlı olarak özgürlüğünden yoksun kaldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak tutulduğu toplam süre yaklaşık 2 yıl 10 aydır.

130. Başvurucunun isnat edilen suçlar yönünden kuvvetli suç şüphesi altında bulunduğu, ilk tutuklama kararı da dâhil olmak üzere tutukluluğa ilişkin tüm kararlarda vurgulanmıştır. Başvurucu hakkında verilen 9/3/2020 tarihli tutuklama kararı yönünden kuvvetli suç şüphesinin olduğu Anayasa Mahkemesi tarafından da kabul edilmiştir. Buna göre başvurucu hakkındaki tutukluluğa ilişkin kararlarda atıf yapılan delillerin özellikle de H.J.B. ile bağlantısına ilişkin olguların isnat konusu suçlar bakımından kuvvetli suç belirtisi niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla anılan kararların tutukluluğun ön koşulu olan kuvvetli suç belirtisinin bulunması bağlamında ilgili ve yeterli ölçüde açıklayıcı olduğu söylenebilir.

131. Öte yandan sulh ceza hâkimliklerinin ve ağır ceza mahkemelerinin tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinde yer alan tutuklama nedenlerine ve ölçülülüğe ilişkin

açıklamalar incelendiğinde kaçma şüphesine, delillerin karartılması ihtimalinin bulunmasına, delillerin henüz toplanmamış olduğuna, suçun ağırlığına, suçun sabit olması hâlinde verilebilecek ceza miktarına, isnat edilen suça göre tutuklama tedbirinin ölçülü/orantılı olmasına, adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağına dayanıldığı görülmektedir.

132. Başvurucu hakkında bireysel başvuruya konu soruşturma/kovuşturma dosyası bakımından 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve ayrıca devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından tutuklama tedbirinin uygulanması yoluna gidilmiştir. Anılan suçlar doğrudan millî güvenliği hedef alan niteliktedir ve hukuk sistemindeki en ağır suçlar arasında yer almaktadır.

133. Diğer taraftan 15 Temmuz darbe teşebbüsü gibi kapsamlı bir kalkışmayla ilgili delillerin toplanmasının ve olayların aydınlatılmasının başta soruşturma mercileri olmak üzere kamu makamlarını ne denli büyük zorluklarla karşı karşıya bıraktığı gözardı edilmemelidir. Dahası somut olayda olduğu gibi darbe teşebbüsünün uluslararası boyuta yöneldiği durumlarda soruşturmanın zorluğunun daha da arttığı açıktır. Ayrıca aynı olayla bağlantılı olarak casusluk suçlamasının da söz konusu olmasının soruşturma veya kovuşturma süreçlerinin tutuklu olarak sürdürülmesi ihtiyacını büyüttüğü söylenebilir.

134. Bu itibarla başvurucuya isnat edilen suçlamaların niteliği ile suça konu edilen olay ve eylemlerin özellikleri birlikte dikkate alındığında başvurucu hakkındaki tutukluluğun sürdürülmesine yönelik kararlarda yargı mercilerince ifade edilen gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, dolayısıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu açıklamaların 2 yıl 10 aylık tutukluluk süresi bakımından ilgili ve yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

135. Diğer taraftan başvurucu hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve ayrıca devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından yürütülen soruşturmanın diğer suçlara ilişkin soruşturmalara göre zorluğu ve karmaşıklığı ortadadır. Soruşturma konusu olaylara ilişkin olarak başvurucu ile diğer şüpheli arasındaki bağlantıya dair olguların tespiti amacıyla yurda giriş ve yurttan çıkış kayıtlarının tespiti, telefon sinyal bilgilerinin belirlenmesi ve eşleştirilmesi, başvurucunun ilgili olduğu kurum ve kuruluşlarla ilgili araştırmalar yapılması gibi karmaşık işlemlerin yapıldığı bu süre içinde ulaşılan her bir yeni bulgunun başka birtakım araştırma ve incelemeler yapma ihtiyacını ortaya çıkarması da söz konusu olabilmektedir. Bu bakımdan delillerin toplanmasındaki güçlük de dikkate alındığında soruşturma süreci bakımından bir özensizlik bulunduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Başvurucu hakkında iddianamenin kabulünden kısa bir süre sonra duruşma açılması ve yargılamaya başlanması karşısında kovuşturma aşaması için farklı bir değerlendirme yapılmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

136. Bu bağlamda başvurucu hakkındaki tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olması, isnat konusu suçlara yönelik soruşturma/kovuşturma sürecinin yürütülmesinde bir özensizliğin tespit edilmemiş olması dikkate alındığında yaklaşık 2 yıl 10 aylık tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

137. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Tutukluluk süresinin soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu başvurucunun, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin etme suçundan dolayı tutuklanmasının hukuki olmadığı ve tutukluluğun makul süreyi aştığı şikayetleri yönünden ihlal bulmamış, soruşturma aşamasındaki tutukluluk süresinin kanunda öngörülen azami sınırı aştığı şikayetinin ise kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2. Somut başvuruya konu tutuklama kararını değerlendirmeden önce başvurucu hakkında 2017 yılından itibaren yürütülen soruşturma ve kovuşturma süreçlerine kısaca değinmek gerekmektedir. İlk olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/96115 sayılı soruşturma dosyasında -mevcut bulgulardan hareketle- başvurucuya (a) Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, (b) anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve (c) devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme şeklinde üç farklı suç isnadında bulunulmuştur. Başvurucunun sorgusunda anılan suçlara dayanak olarak gösterilen olay ve olgulara, özellikle de somut başvuruya konu tutuklama kararının temel gerekçesi olan yabancı uyruklu H.J.B. ile ilişkisine dair sorular sorulmuştur.

3. İstanbul 1. Sulh Ceza Hakimliği, 1/11/2017 tarihinde Gezi olaylarıyla ilişkili olarak Türk

Ceza Kanunu'nun (TCK) 312. maddesi ve 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle bağlantısının bulunduğu iddiasıyla da TCK'nın 309. maddesi kapsamında başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Gerek tutuklamaya sevk yazısında gerekse tutuklama kararında başvurucunun "15-16 Temmuz 2016 tarihinde Büyükada S. Otelde yapılan darbe teşebbüsü sürecinde darbenin organizatörlerinden olan H.J.B ile yabancı kişi ve kişilerle olağanın ötesinde yoğun irtibat kurarak darbe teşebbüsüne katılmak suretiyle anayasal düzeni cebir şiddet yöntemleri ile değiştirmek suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini gösteren somut deliller bulunduğu" ifade edilmiştir.

4. Başvurucu hakkında Gezi olaylarına ilişkin yürütülen soruşturma 14/12/2018 tarihinde tefrik edilerek soruşturmaya 2018/210299 sayılı dosya üzerinden devam edilmiş, bu kapsamda iddianame hazırlanmış ve yargılama İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesinde başlamıştır. Bu süreçte savcılık, 2017/96115 sayılı soruşturma dosyası üzerinden yürütülen 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle ilgili soruşturmada verilen tutuklama kararı bakımından 11/10/2019 tarihinde başvurucunun resen tahliyesine karar vermiştir.

5. Başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına dair bireysel başvurusu Anayasa Mahkemesi tarafından başvuruda hak ihlali olmadığı şeklinde karara bağlanmıştır. Gezi olaylarıyla ilgili tutuklama kararı yönünden kuvvetli suç belirtisinin bulunduğunu tespit eden Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle bağlantılı tutuklama yönünden ayrı bir değerlendirme yapmamıştır (Mehmet Osman Kavala [GK], B. No: 2018/1073, 22/5/2019).

6. Buna karşılık Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) başvurucunun suç işlediğine dair makul şüphe bulunmadığı, dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. AİHM'e göre "diğer ilgili ve yeterli koşulların bulunmadığı dikkate alındığında, başvuranın şüpheli bir kişiyle veya yabancı vatandaşlarla temaslarının bulunması, tarafsız bir gözlemciyi, başvuranın anayasal düzeni ortadan kaldırma teşebbüsünde bulunduğuna ikna etmeye yeterli bir delil olarak değerlendirilemez" (Kavala/Türkiye, B.No: 28749/18, 10/12/2019, § 148)

7. Başvurucu hakkındaki Gezi olaylarının yöneticisi ve organizatörü olduğu iddiasıyla başlayan yargılama sonunda İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi 18/2/2020 tarihinde beraat ve tahliye kararı vermiştir. Bu kararı müteakip başvurucu 19/2/2020 tarihinde daha önce tahliye kararı verilen 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin suçlamadan dolayı sulh ceza hakimliğince tekrar tutuklanmıştır.

8. Başvurucu ayrıca 9/3/2020 tarihinde somut başvuruya konu olan devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan da tutuklanmıştır. Tutuklama kararında, suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphenin bulunduğu ifade edilirken başvurucunun H.J.B. ile irtibatlarına dair bilgilere yer verilmiştir.

9. Bu karardan on bir gün sonra ise başvurucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yönünden kanunda öngörülen iki yıllık azami süreden fazla tutuklu kaldığı gerekçesiyle anılan suç yönünden tahliyesine karar verilmiştir.

10. Başvurucu hakkında 28/9/2020 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından cezalandırılması talebiyle dava açılmıştır. İddianamede esas itibarıyla başvurucunun muhtelif tarihlerde diğer sanık H.J.B. ile mahiyeti bilinmeyen

telefon görüşmeleri yaptığı, bu kişiyle telefonlarının aynı baz istasyonundan sinyal aldığı, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra bir lokantada akşam yemeğinde görüştükleri, darbe teşebbüsünden önce diğer yıllara oranla çok daha fazla sayıda yurtdışına çıkış yaptığı, toplumun sinir uçlarının harekete geçirilmesi için legal görünümlü ancak illegal amaca hizmet eden Sivil Toplum Kuruluşları (STK) kurduğu ve bunları desteklediği, doğrudan yabancı devlet istihbarat örgütleriyle organik bağı olan H.J.B.nin Türkiye'deki kolu ve yerli işbirlikçisi olduğu ileri sürülmüştür.

11. Olay ve olguları bu şekilde özetledikten sonra mevcut bireysel başvuruya konu şikayetlerin incelenmesine geçebiliriz.

A. Tutuklamanın Hukukiliği

a. Kuvvetli suç şüphesinin varlığı

12. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, bireylerin keyfi olarak özgürlüklerinden mahrum edilmemesini güvenceye alan bir anayasal haktır. Bu temel hak hukukun üstünlüğüyle bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfî olmaması, sadece olağan dönemlerde değil olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de uygulanması gereken temel bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B.No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 347, 348).

13. Ayrıca Anayasa ve kanunlarda öngörülen şartlar bulunmadan tutuklama tedbirinin keyfi bir şekilde uygulanması Anayasa'nın 38. maddesinde "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesini de zedeler. Anayasa Mahkemesinin vurguladığı gibi "masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğun ise istisna olmasını gerektirmektedir" (Mustafa Ali Balbay, B.No: 2012/1272, 4/12/2013, § 103).

14. Tutuklama tedbiri kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik ağır bir sınırlamadır. Bu nedenle tutuklamaya ancak zorunlu durumlarda ve kanuni şartları bulunduğunda başvurulabilir. Aksi takdirde tutuklama, kişinin kaçmasını ya da delilleri karartmasını engellemeye yönelik bir tedbir olmaktan çıkıp cezalandırma aracına dönüşebilir.

15. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından uygulanabilir. Suç işlendiğine dair kuvvetli belirti, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, § 72).

16. Somut başvuruya konu tutuklama kararında suçlamanın temel dayanağı, başka bir ifadeyle suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak gösterilen olgu başvurucunun H.J.B. ile olan irtibatıdır. Amerikan vatandaşı bir akademisyen olan ve bir düşünce kuruluşunda Orta Doğu analisti ve uzmanı olarak çalışan H.J.B., soruşturma mercilerine göre, PKK/KCK ve FETÖ/PDY terör örgütleriyle yoğun ve derin bağlantıları bulunan biridir. H.J.B.nin 5 Temmuz 2016 günü Büyükada'da bir otelde düzenlenen göstermelik bir toplantıya katılarak buradan darbe teşebbüsünü takip ettiği, gerekli tüm uluslararası irtibatları sağladığı, 18 Temmuz 2016 tarihinde de bir lokantada başvurucuyla görüştüğü ve sonrasında Türkiye'den ayrıldığı ileri sürülmüştür.

17. Başvurucu ise H.J.B.yi 2000 yılından itibaren tanıdığını, bazı uluslararası konferanslarda

bir araya geldiğini, bu konferansların hiçbirinin gizli olmadığını, hatta bir kısmına bazı kamu görevlilerinin de katıldığını, çalışma ofisinin olduğu yerde çok sayıda otel bulunduğundan telefonlarının aynı baz istasyonundan sinyal vermesinin anlaşılabilir bir durum olduğunu, bu kişiyle Karaköy'deki lokantada buluşmadığını, sadece karşılaştığını belirtmiştir.

18. Soruşturma mercileri, başvurucunun H.J.B. ile bağlantısıyla ilgili olarak bu ifadelerin aksini gösteren somut veriler ortaya koyamamışlardır. Gerek tutuklama kararında gerekse iddianamede birtakım varsayımlardan hareketle bazı çıkarımlar yapılarak yöneltilen soyut iddialar atılı suçun işlendiğine dair olgular olarak ifade edilmiştir. Bunun ötesinde başvurucunun H.J.B. ile telefonla veya yüz yüze yaptığı belirtilen görüşmelerinin içeriğine ilişkin somut hiçbir bilgiye yer verilmemiştir.

19. Başvurucunun H.J.B. ile ilişkisine dair en somut iddia 15 Temmuz darbe girişiminden birkaç gün sonra Karaköy'de bir lokantada buluştukları ve görüştükleridir. Başvurucu ısrarla böyle bir buluşma ve görüşme olmadığını, kültürel miras alanında uzman iki kişiyle gittiği lokantada kendisiyle karşılaştığını, H.J.B.nin başka bir grupla lokantaya gelerek ayrı bir masaya oturduğunu söylemiştir. Büyükada'daki toplantıya katılan akademisyenlerden birinin ifadesinde de başvurucunun H.J.B. ile aynı masaya oturmadığı ve birlikte olduğu bir grupla lokantadan ayrıldığı belirtilmiştir.

20. Soruşturma belgelerinde başvurucunun savunmasının ve tanık ifadesinin aksine bir belirti ortaya konabilmiş değildir. Dahası bir an için böyle bir görüşmenin gerçekleştiği kabul edilse bile, bu görüşmenin içeriğine dair herhangi bir iddia bulunmamaktadır. Bu nedenle yapıldığı varsayılan böyle bir görüşmenin başvurucunun üzerine atılı casusluk suçunu işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi mümkün görünmemektedir.

21. Diğer yandan HTS ve baz istasyonu kayıtlarından hareketle başvurucunun muhtelif tarihlerde H.J.B. ile görüşmeler yaptığı ileri sürülmüştür. Aynı şekilde bir an için tüm bu görüşmelerin gerçekleştiği varsayılsa bile bunların içeriklerine dair hiçbir bilgi, dahası iddia dahi bulunmamaktadır. İstanbul'da doğup büyüyen ve Türkiye üzerine akademik çalışmaları bulunan H.J.B. ile telefon görüşmesi yapıldığı yönündeki kayıtlar, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından kuvvetli belirti kabul edildiği takdirde, yıllar içinde bu kişiyle bir şekilde telefonla görüşmüş olan herkesin casusluk suçu bakımından kuvvetli şüphe altında olduğu ve dolayısıyla da tutuklanabileceği gibi hukuken hiçbir şekilde izah edilemeyecek bir durum ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla, yabancı istihbarat servislerine çalıştığı ileri sürülen bir akademisyenin görüştüğü kişilerin, görüşmelerin içeriğine dair herhangi bir tespit olmadan, salt bu görüşmeler nedeniyle casusluk suçunu işlediklerinin ileri sürülmesi ancak varsayıma dayanan ve soyut değerlendirmelerle mümkün olabilir.

22. Bu bağlamda, somut başvuruyla ilgili en önemli mesele başvurucunun tutuklandığı siyasal veya askerî casusluk suçunun varlığına dair kuvvetli belirti bir yana basit şüphenin dahi ortaya konulamamış olmasıdır. TCK'nın "Siyasal veya askerî casusluk" kenar başlıklı 328. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre "Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin eden kimseye onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir." Madde gerekçesine göre "temin edilen bilgilerin Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları gereği gizli kalmasının zorunlu", yani "sır niteliğinde" olması gerekmektedir.

23. Siyasal veya askerî casusluk suçunun unsuru "gizli kalması gereken bilgileri (devlet sırrını) siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etmektir" (O. Yaşar, H.T. Gökcan, M.

Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 2. Baskı, Cilt 6, Ankara: Adalet Yayınevi, 2014, s. 9074). Suçun konusu ise maddede "niteliği itibarıyla gizli kalması gereken", başka bir ifadeyle "devlet sırrı" mahiyetinde olan bilgilerdir (M. Balcı, Siyasal veya Askerî Casusluk Suçu, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, s.98; "devlet sırrı" konusunda ayrıca bkz. İ.Özgenç, Suç Örgütleri, 12. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019, ss.348-372).

24. Casusluk suçuna ilişkin bu bilgiler kapsamında somut olaya bakıldığında kuvvetli suç şüphesinin varlığını tespit etmeye yönelik temel soru şudur: "Başvurucu devletin gizli kalması gereken hangi bilgilerini temin etmiştir?" Bu sorunun cevabı ne tutuklama kararında ne de iddianamede bulunmaktadır. Daha da önemlisi başvurucunun hangi gizli bilgileri kimden, nasıl ve nerede temin ettiğine dair herhangi bir açıklama olmadığı gibi, kendisiyle "yoğun irtibatı" olduğu varsayılan H.J.B.nin hangi gizli bilgilere sahip olduğu ve bunları nasıl temin ettiği de soruşturma belgelerinden anlaşılamamaktadır.

25. Başvurucunun kurduğu ve desteklediği STK'lar vasıtasıyla devletin güvenliği ve siyasi yararları bakımından niteliği gereği gizli kalması gereken bilgileri elde ettiği, bunları Türkiye aleyhine ve yabancı devletlerin lehine kullandığı ileri sürülmüştür. Belirtmek gerekir ki sivil toplum örgütlerinin en önemli görevi ülkenin sosyo-ekonomik ve politik meseleleri üzerine araştırmalarda bulunmak, analizler yapmak, raporlar hazırlamak ve öneriler üretmektir. Kuşkusuz STK'lar da casusluk amacıyla kullanılabilir. Ancak bir STK'nın casusluk olarak nitelendirilebilecek faaliyetler yürüttüğünün veya bu tür faaliyetlerin örtülmesi amacıyla kullanıldığının soyut ve genel suçlamalarla değil, somut bilgi, belge ve olgulara dayanılarak gösterilmesi gerekir. Aksi takdirde her STK, benzer suçlamalarla etkisiz ve işlevsiz hale getirilebilir. Somut başvuruya konu soruşturma belgelerinde başvurucunun ilişkili olduğu STK'ların hangi gizli bilgileri elde ettikleri, Türkiye'nin aleyhine olacak şekilde bunları nasıl kullandıkları ve hangi ülkelere verdikleri açıklanmış değildir.

26. Diğer yandan, başvurucuda ele geçirilen belgesellerin, belgesel çekimine destek olmasının, "Ermeni olayları" üzerine toplantı organize etmesinin atılı suçla nasıl bir bağlantısının olduğu gösterilememiştir. Başvurucunun 15 Temmuz 2016 öncesinde diğer yıllara oranla daha sık yurtdışına çıkması da delil olarak gösterilmiş, ancak bu seyahatlerin içeriğine, buralarda yapılan temaslara ve en önemlisi isnat edilen suçlarla bağlantısına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu ve benzeri iddiaların, başvurucunun casusluk suçunu işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

27. Bu noktada çoğunluğun casusluk suçunun temel özelliklerinden birinin gizlilik olduğu, bu nedenle "soruşturmanın başlangıcında veya tutuklama gibi koruma tedbirlerinin uygulandığı aşamada aranan delil türü ve düzeyiyle ilgili kısmen farklı ölçütler benimsenmesi" (§§ 91, 92) gerektiği şeklindeki görüşü üzerinde durulmalıdır. Burada "delil türü ve düzeyiyle ilgili" hangi farklı ölçütlerin benimsendiği çoğunluk kararında açıklanmamaktadır. Bununla birlikte bir bütün olarak karardan casusluk suçundan dolayı tutuklamada kuvvetli belirtiye esnek yaklaşılması gerektiği görüşünün savunulduğu anlaşılmaktadır.

28. Öncelikle belirtmek gerekir ki tutuklamanın hukukiliğini incelerken Anayasa Mahkemesinin görevi, çoğunluğun da vurguladığı üzere, "başvurucuya isnat edilen eylemlerin hangi suçun konusunu oluşturduğunu" tespit etmek değil, "soruşturma mercilerince ortaya konulan ve tutuklamaya esas alınan olguların başvurucu yönünden kuvvetli suç belirtisi niteliğini taşıyıp taşımadığının belirlenmesidir" (§§ 90, 91). Bu nedenle

odaklanılması gereken nokta, tutuklama kararında belirtilen delillerin gerçekten bir suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe olarak kabul edilip edilemeyeceğidir.

29. Soruşturma belgelerinde gösterilen delillerin isnat edilen suç bakımından kuvvetli belirti oluşturup oluşturmadığı elbette her somut olayın şartları dikkate alınarak yapılmalıdır. Bu çerçevede isnat edilen suçun özellikleri de belli ölçüde göz önünde bulundurulabilir. Ayrıca casusluk türü suçlarda soruşturma mercilerinin suça ilişkin delilleri tespit etmek bakımından diğer pek çok suça göre daha zor bir konumda oldukları da kabul edilebilir.

30. Ne var ki tüm bu kabuller, hangi suçtan olursa olsun tutuklama kararı verilebilmesi için mutlaka kuvvetli şüphenin bulunması zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Dolayısıyla casusluk suçunun temel özelliğinin gizlilik olduğu tespitinden hareketle varsayımlara dayanan, soyut ve genel açıklamaların suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi, son tahlilde Anayasa'nın ve kanunların kişi hürriyeti ve güvenliği bakımından sağladığı güvenceyi anlamsız ve işlevsiz kılabilecektir.

31. Öte yandan bir an için diğer suçlardan farklı olarak casusluk suçuyla ilgili olarak soruşturmanın başlangıcında veya tutuklama tedbirinin uygulandığı aşamada kuvvetli suç belirtisine ilişkin delil türü ve düzeyinin farklılaşması gerektiği kabul edilse bile eldeki başvuruda sonuç değişmemektedir. Zira Anayasa Mahkemesinin başvuruyu karara bağladığı anda deliller toplanmış, kovuşturmaya başlanmış ve ilk duruşma yapılmış durumdadır. Başka bir ifadeyle Mahkeme, tutuklamanın hukukiliğini incelerken sadece soruşturmanın başlangıcında sunulan delilleri değil iddianamede başvurucuya isnat edilen tüm fiilleri de değerlendirme imkânına sahiptir. Buna karşın somut olayda sunulan delillerin başvurucuya isnat edilen casusluk suçunun işlendiğine dair hangi yönleriyle kuvvetli, makul veya basit şüphe oluşturduğu ortaya konulamamıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun siyasal veya askerî casusluk suçundan dolayı tutuklanması için ön şart olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin ortaya konulamadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvurucu hakkında anılan suçtan uygulanan tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu kanaatindeyim.

b. Tutuklamanın Ölçülülüğü

33. Diğer yandan, çoğunluğun tutuklamanın ölçülü olduğuna dair değerlendirmesine de katılmak mümkün değildir. Tutuklama tedbirinin hukuki olabilmesi için suç işlendiğini gösteren kuvvetli belirtinin bulunması yeterli değildir. Tutuklamanın aynı zamanda ölçülü olması gerekir. Bu nedenle somut olayın şartlarında ölçülülüğün unsuru olan gereklilik bakımından bir değerlendirme yapılması zorunluluğu vardır. Tutuklamanın gerekliliği yönünden birbiriyle ilişkili iki hususun ele alınması gerekmektedir. Birincisi başvurucunun, kendisine isnat edilen suçun işlendiği ileri sürülen tarihten ne kadar sonra tutuklandığı ve bu sürede soruşturma mercilerinin hareketsiz kalıp kalmadıkları değerlendirilmelidir. İkinci olarak, başvurucunun aynı delillere dayalı olarak daha önce tutuklanıp tutuklanmadığı ve tutuklandıysa ikinci tutuklamanın önceki suçlamayla bağlantılı olup olmadığı incelenmelidir.

34. Anayasa Mahkemesi başvuruculara ilişkin soruşturmanın başladığı tarih ile tutuklama tarihi arasında önemli zaman diliminin bulunduğu durumlarda tutuklamanın gerekliliğini incelemiştir. Soruşturmanın başlamasından itibaren uzun süre hareketsiz kalındıktan sonra tutuklama tedbirine başvurulması durumunda, soruşturma makamlarının tutuklamanın neden gerekli olduğunu gösterme yükümlülüğü bulunmaktadır. Mahkeme bir kişinin tutuklamaya konu suçun gerçekleştiği ileri sürülen tarihten dört yıl kadar sonra, yasama

dokunulmazlığına istisna getiren Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden ise yaklaşık iki yıl sonra tutuklanmasını ölçüsüz bulmuştur (Eren Erdem, B.No: 2019/9120, 9/6/2020, § 176). Anayasa Mahkemesi aynı şekilde bir kişinin hakkında soruşturma başlatılmasından yaklaşık iki yıl sonra soruşturma mercilerince suça ilişkin yeni bir olgu ortaya konulmaksızın tutuklanmasının ölçülü olmadığına karar vermiştir (A.C., B.No: 2016/64868, 27/2/2020, § 74).

35. Başvurucunun H.J.B. ile gerçekleştiği iddia edilen görüşmeleri 2013-2016 yıllarına ilişkindir. Yukarıda belirtildiği gibi (bkz. §§ 2, 3), bu bilgilerin sürecin başlangıcından itibaren soruşturma makamlarının elinde olduğu bilinmektedir. Başvurucunun 9/3/2020 tarihinde casusluk suçundan tutuklanmasına delil olarak gösterilen irtibata dair bilgiler genel hatlarıyla üç yılı aşkın bir süreden beri soruşturma dosyasında mevcuttur. Bu süre içinde bir de casusluk suçundan tutuklamayı haklı kılacak, söz konusu irtibatın içeriğine dair yeni bir olgu ortaya konabilmiş değildir. Bu nedenle H.J.B. ile irtibatın tespitinin üzerinden üç yılı aşkın bir süre geçtikten sonra başvurucunun casusluk suçundan tutuklanmasının neden gerekli olduğu soruşturma makamları tarafından gösterilmemiştir.

36. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi birçok kararında tutuklu olarak yargılandıkları davalarda tahliyelerine karar verilen kişilerin, bazı farklı olgu ve delillere dayalı olarak başlatılan yeni soruşturmalar kapsamında ikinci kez tutuklanmaları halinde soruşturma mercilerinin bu tutuklamanın neden gerekli ve ölçülü olduğunu göstermek zorunda olduklarını vurgulamıştır. Mahkemeye göre başvurucu ilk tutuklama tedbirine konu suçla ilgili yargılamada tahliye edildiği halde birtakım yeni delillere ulaşılsa bile "ikinci tutuklama tedbirine konu suçlama ilk tutuklama tedbirine konu suç ile temelde aynı olgulara dayanmakta" ise ikinci tutuklamanın gerekli ve ölçülü olduğu söylenemez (bkz. Abdullah Kılıç, B.No: 2016/25356, 8/1/2020, §§ 84, 85; Cihan Acar, B.No: 2017/26110, 27/2/2020, §§ 74, 75; Yetkin Yıldız, B.No: 2018/3292, 23/6/2020, §§ 68, 69).

37. Başvurucu hakkında son üç yıl içinde temelde aynı delillere dayalı olarak üç kez tutuklama, üç kez tahliye, bir kez de beraat kararı verilmiştir. Başvurucunun H.J.B. ile ilişkisi baştan itibaren tüm tutuklama kararlarında yer almıştır. Bu ilişkiye dair hususlar başvurucu hakkındaki ilk tutuklama kararında 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ilişkin suçlama bakımından kuvvetli suç şüphesini gösteren olgu olarak kabul edilmiştir. Bu suçlamayla ilgili olarak başvurucu hakkında tahliye kararı verilmiş olmasına rağmen, Gezi olaylarıyla ilgili davada beraatına ve tahliyesine karar verilmesi üzerine başvurucu aynı suçtan dolayı ikinci kez yeniden tutuklanmıştır. Bu ikinci tutuklama kararında da kuvvetli suç şüphesi bakımından esas olarak H.J.B. ile olan ilişkiye dayanıldığı görülmektedir. Aynı şekilde bu ikinci tutuklamadan kısa bir süre sonra siyasal veya askerî casusluk suçundan dolayı başvurucunun üçüncü kez tutuklanması da H.J.B. ile ilişkisine dayandırılmıştır.

38. Başvurucunun ikinci ve üçüncü kez tutuklanmasına karar verilirken H.J.B. ile ilişkinin mahiyetine ve içeriğine dair herhangi yeni bir bulgu ortaya konulamamıştır. Bu durumda hakkında resen tahliye kararı verilen başvurucunun temelde aynı olguya dayanılarak, üstelik öncesinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan ikinci kez tutuklanmış olmasına rağmen bir de casusluk suçundan yeniden tutuklanmasının neden gerekli olduğunun soruşturma belgelerinde gösterildiğini söylemek mümkün değildir.

39. Sonuç olarak (a) başvurucunun H.J.B. ile ilişkisine dair bilgilere soruşturma mercileri tarafından üç yılı aşkın bir süre önce erişilmesine, (b) bu ilişkinin niteliğine veya kapsamına dair (yeni) tespitler bulunmamasına, (c) aynı deliller nedeniyle daha önce iki kez tutuklama

kararı verilmesine ve (d) en önemlisi bunlardan birinde resen tahliye uygulanmasına karşın, aynı delillerin bu kez bireysel başvuruya konu siyasal veya askerî casusluk suçu bakımından tutuklamaya dayanak olarak kabul edilmesi tutuklama tedbirinin ölçüsüz olduğunu ortaya koymaktadır.

B. Tutukluluğun soruşturma aşamasında kanunda öngörülen azami süreyi aşması

40. Soruşturma evresinde tutukluluğun belli bir süreyi aşmaması 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) "Tutuklulukta geçecek süre" başlıklı 102. maddesinin (4) numaralı fıkrasında 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle yapılan değişiklikle getirilen önemli bir güvencedir. Başvuruya konu suç bakımından bu süre azami "bir yıl altı ay olup, gerekçesi gösterilerek altı ay daha uzatılabilir". Bu nedenle tutukluluk süresi soruşturma evresinde iki yılı aşamaz.

41. Öte yandan Anayasa Mahkemesi bir kişi hakkında birden fazla suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmanın aynı dosya üzerinden yürütüldüğü durumlarda azami tutukluluk süresinin her bir suç için ayrı ayrı değil tüm suçlar için tek bir süre olarak hesaplanması gerektiğine hükmetmiştir. Mahkemeye göre "Tutuklama tedbiri, bir yaptırım olmadığından aynı dosya kapsamındaki her bir suç için azami tutukluluk süresinin ayrı ayrı hesaplanması kabul edilemez" (bkz. Burak Döner, B.No: 2012/521, 2/7/2013, § 48; Abdullah Ünal, B.No: 2012/1094, 7/3/2014, § 41). Bu içtihat gereğince başvurucunun ilk tutuklama tarihinden itibaren soruşturma evresinde geçirdiği süreler tüm suçlar bakımından tek bir süre olarak hesaplanmalıdır.

42. Somut olayda 1/11/2017-11/10/2019 tarihleri arasında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan verilen tutuklama kararı uyarınca da tutulan başvurucu, 19/2/2020 tarihinde yine bu suçtan, 9/3/2020 tarihinde ise -aynı soruşturma dosyası kapsamında- bu kez siyasal veya askerî casusluk suçundan tutuklanmıştır. Bilahare anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan uygulanan tutuklama tedbiri sona erdirilmişse de casusluk suçundan tutukluluk devam ettirilmiştir. Bu durumda iddianamenin kabul edildiği 8/10/2020 tarihine kadar başvurucunun soruşturma aşamasındaki tutukluluğunun toplam süresi 1 yıl 18 ay 29 gündür. Dolayısıyla soruşturma evresi için kanunda öngörülen azami iki yıllık tutukluluk süresi aşılmış durumdadır. Nitekim İstanbul 3. Sulh Ceza Hakimliği, 20/3/2020 tarihinde başvurucunun müsnet suç yönünden iki yıldan fazla süredir tutuklu kaldığı, dolayısıyla kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığı gerekçesiyle anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tahliye kararı vermiştir.

43. Diğer taraftan 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının bu aşamada etkili bir yol olduğunu söylemek zordur. Evvela, soruşturma dönemi için azami bir tutukluluk süresi öngörülmesi güvencesi yeni getirildiği için yargılama sona ermeden bu yola başvurulabileceğine dair açık bir düzenleme veya yargı içtihadı bulunmamaktadır.

44. Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın makul süreyi veya kanunda öngörülen azami süreyi aştığı iddiasıyla yapılan başvurularda başvurunun incelendiği tarihte başvurucu tahliye edilmişse, Yargıtay'ın asıl davanın sonuçlanması ya da bu davada verilecek kararın kesinleşmesi beklenmeden tazminat talep edilebileceğine dair yerleşik hale gelen içtihatlarına atıf yapmak suretiyle, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir yol olduğuna karar vermiştir (bkz. Erkam Abdurrahman Ak, B.No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 58, 61; İrfan Gerçek, B. No:

2014/6500, 29/9/2016, §§ 41, 44). Buna karşılık somut olayda başvurucunun tutukluluğu devam ettiği gibi, soruşturma evresinde tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi aşması durumunda yargılama sona ermeden tazminat talebinde bulunulabileceğine dair Yargıtay kararları da mevcut değildir. Bu nedenle bu aşamada soruşturma evresinde tutukluluğun kanunda öngörülen süreyi aştığı iddiaları bakımından CMK'nın 141. maddesinde öngörülen yolun mutlaka tüketilmesi gereken etkili bir başvuru yolu olduğu söylenemez.

45. Açıklanan sebeplerle başvurucunun söz konusu şikâyeti yönünden başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmesi yerine şikâyetin kabul edilebilir bulunması ve ihlal kararı verilmesi gerektiğini düşünmekteyim.

C. Tutukluluğun makul süreyi aşması

46. Başvurucu, aynı eylemler nedeniyle uzun süredir tutuklu olduğunu, tutukluluğunun makul süreyi aştığını ileri sürmüş, çoğunluk bu şikâyet yönünden de ihlal bulmamıştır. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası tutuklanan kişilerin yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarını güvenceye bağlamıştır.

47. Anayasa Mahkemesine göre "makul sürede yargılanmayı" ve "serbest bırakılmayı isteme" haklarının birbirinin alternatifi değil tamamlayıcısı olarak değerlendirilmesi gerekir. Burada ifade edilen serbest bırakılmayı isteme hakkı uyarınca, bir ceza soruşturması veya kovuşturması kapsamında tutuklu olanlar ilgili yargı mercilerinden serbest bırakılmalarına karar verilmesini talep edebilirler. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası tutukluluğun her aşamasında yargı organlarınca gerek resen gerekse kişinin serbest bırakılma talebi üzerine yapılan incelemelerde tutulmanın meşru nedenlerinin açıklanmasını gerektirmektedir (Halas Aslan, B.No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 66, 67).

48. Bu bağlamda tutukluluğun devamına ilişkin mahkeme kararlarının gerekçeleri belirleyici olmaktadır. Tutuklulukta makul sürenin aşılıp aşılmadığı belirlenirken tahliye taleplerinin reddine ilişkin ve bunlara karşı itiraz üzerine verilen kararların gerekçelerine bakılmalı, bu gerekçelerin tutuklamanın sürdürülmesini haklı kılmak için ilgili ve yeterli olup olmadığı değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinde tutuklamanın ön şartı olan "kuvvetli suç şüphesini, tutuklama nedenlerinin varlığını ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilecektir" (Halas Aslan, § 75).

49. Somut olayda, çoğunluk kararında da belirtildiği üzere, ilk olarak 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınıp 1/11/2017 tarihinde tutuklanan başvurucu bireysel başvurunun karara bağlandığı gün itibarıyla bireysel başvuruya konu dava dosyası bakımından suç isnadına bağlı olarak yaklaşık 2 yıl 10 aydır tutulu bulunmaktadır (§ 129). Başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti oluşturmayan aynı delillere dayalı olarak bu kadar uzun süredir devam ettirilen tutukluluğun makul olduğu kabul edilemez. Esasen kuvvetli suç belirtisi tutuklamanın her aşamasında bulunması gerektiğinden hukuka aykırı tutukluluğun devam ettirilmesi her durumda Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasına aykırı olacaktır.

50. Bir an için çoğunluğun somut olayda ilk tutuklama bakımından kuvvetli suç belirtisi ve tutuklama nedenlerinin bulunduğu görüşü kabul edilse bile yine de başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığına karar verilmesi gerekmektedir. Nitekim Anayasa

Mahkemesi kuvvetli suç belirtisinin ve tutuklama nedenlerinin bulunduğunu tespit ettiği bazı başvurularda aynı hususların tekrarı niteliğinde, ilgili ve yeterli olmayan gerekçelerle bir suç isnadına bağlı olarak kişilerin iki yılın üzerinde tutuklu kalmasını makul olarak değerlendirmemiştir (Hanefi Avcı, B.No: 2013/2814, 18/6/2014, § 85).

51. Başvurucu hakkında soruşturma aşamasında muhtelif sulh ceza hakimliklerince yapılan 6/5/2020, 20/5/2020, 4/6/2020, 3/7/2020, 29/7/2020, 17/8/2020 ve 11/9/2020 tarihli tutukluluk incelemelerinde atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve delillerin tamamının toplanmamış olması, şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması, atılı suçun kanunda gösterilen cezasının üst sınırı, şüphelinin kaçma ve saklanma şüphesinin bulunması, adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacak olması ve tutuklama tedbirinin ölçülü olması hususlarına genel ve soyut olarak değinilmiştir. Kovuşturma aşamasında ise tutukluluğun devamına ilişkin olarak verilen 6/11/2020, 23/11/2020, 4/12/2020 ve 18/12/2020 tarihli kararlarda yukarıdaki gerekçelere ilave olarak başvurucunun henüz savunmasının alınmadığı, bazı tanıkların henüz dinlenmediği ve delilleri yok etme, gizleme ve değiştirme şüphesini uyandıran olgular olduğu belirtilmek suretiyle başvurucunun tahliye talepleri ve bunların reddine karşı yaptığı itirazlar kabul edilmemiştir.

52. Soruşturma ve kovuşturma mercilerinin tutukluluğun devamına ve bunlara itiraza dair kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun üç yıla yakın süre boyunca sürdürülmesini haklı kılacak özen ve içerikte olmadığı, aynı hususların tekrarı niteliğindeki matbu ifadelerden ibaret olduğu görülmektedir. Tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda başvurucunun casusluk suçunu işlediğine dair kuvvetli şüphenin varlığına dair herhangi bir somut olgudan bahsedilmediği gibi, soruşturma ve yargılamanın neden tutuklu olarak devam etmesi gerektiği de açıklanmamıştır. Halbuki başvurucu hakkındaki tutuklamaya konu suçlama bakımından delil olarak gösterilen bilgilerin önemli ölçüde toplandığı ve bunların toplandığı tarihten yıllar sonra tutuklama tedbirine başvurulduğu, en önemlisi bu süre içerisinde soruşturma mercilerince de ifade edildiği üzere başvurucunun birçok kez yurt dışına çıkmış olmasına rağmen kaçmadığı ve her seferinde Türkiye'ye döndüğü dikkate alındığında "kaçma" veya "delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme" gerekçelerinin tümüyle soyut kaldığı, inandırıcı somut olgularla desteklenmediği görülmektedir.

53. Diğer yandan, başvurucu hakkındaki tutuklamanın devamına ilişkin kararların gerekçelerinde tutuklamaya alternatif olarak 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinde yer alan adli kontrol tedbirlerinin neden yeterli görülmediği de dayanaklarıyla birlikte tartışılmış değildir. Gerekçelerde sadece isnat edilen suçların niteliğinden veya bunlara ilişkin kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığından hareketle adli kontrolün yeterli olmayacağı kanaati ifade edilmiş ancak başvurucunun durumuyla ilgili bir kişiselleştirme yapılmamıştır.

54. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere başvurucunun tutukluluğunun devamına ilişkin kararlarda kuvvetli suç şüphesini, tutuklama nedenlerinin varlığını ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilebilmiş değildir. Dolayısıyla anılan gerekçelerin somut olayın şartlarında üç yıla yaklaşan tutukluluk süresini haklı kılmak için yeterli olduğu söylenemez.

55. Yukarıda açıklanan gerekçelerle, başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması, tutukluluğun makul süreyi ve kanunda soruşturma evresi için öngörülen azami süreyi aşması nedenleriyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve yedinci

fıkraları kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini düşündüğümden, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Başkan Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurunun konusunu, önceki suçlamalar ve tutuklamalardan bağımsız olarak, başvurucunun 9.3.2020 tarihinde siyasal veya askeri casusluk isnadıyla tutuklanması nedeniyle, tutuklamanın hukuki olmadığı ve uzun süredir tutuklu kaldığı iddiaları oluşturmaktadır. Başvurudan sonraki süreçte başvurucu hakkında siyasal veya askeri casusluk suçundan (TCK m. 328) iddianame düzenlenmiş, kovuşturma evresi başlamıştır.

2. Tutuklama işlemi kişi özgürlüğüne ağır bir müdahaledir. Bu müdahalenin meşru sayılabilmesi, kanuni temelinin bulunması ve anayasal güvencelere uygun olmasına bağlıdır. Anayasanın 19/3. maddesi uyarınca suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ancak; kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla ve kanunda belirtilebilecek tutuklamayı zorunlu kılan diğer bir nedenle hakim kararıyla tutuklanabilir. Ayrıca Anayasanın 13. maddesi gereği tutuklamanın somut olay bağlamında demokratik toplum bakımından zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelmesi ve ölçülü olması gerekir. 5271 sayılı CMK'nın tutuklamayla ilgili 100-102. maddelerinde ise; kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delilin bulunması şartıyla, kaçma veya delilleri karartma (tutuklama) nedenlerinin varlığı halinde ve somut olay bakımından tutuklamanın ölçülü olması (aynı amaca daha hafif bir tedbirle ulaşılamaması) durumunda tutuklama kararı verilebileceği belirtilmektedir.

3. Belirtilen Anayasal ve yasal güvenceler karşısında; suç şüphesiyle tutuklamanın hak ihlali sonucunu doğurmaması için kanuna uygun yapılması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekmektedir. Tutuklama işlemi ile kamu gücü/erki, bireyin eyleminin suç oluşturduğunu ileri sürdüğünden, sanığın bu suçu işlediğine ilişkin makul şüphe oluşturan delilleri göstermelidir. Tutuklunun bu işleme karşı etkili başvuru yolunu kullanabilmesi için tutuklama kararı ve itirazın reddine ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin ve delillerin gösterilmesi anayasal bir zorunluluktur. Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiaları karşısında Anayasa Mahkemesinin (AYM) görevi, belirtilen üç anayasal kriter açısından değerlendirme yapmaktır. Bireysel başvurudaki bu inceleme suç unsurlarının bütünüyle değerlendirilmesini gerektirmez ise de gösterilen deliller ile suç tipi arasında mantıksal ve hukuki bir bağın varlığının incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Sözgelimi isnat edilen suç yönünden hukuken delil değeri bulunmayan bir olguya dayanılarak veya kuvvetli belirti oluşturmak bakımından yeterli bulunmayan emarelerle tutuklama kararı verildiği saptandığında tutuklamanın kanuni temelinin olmadığı kabul edilmelidir. Kanuni temeli bulunmayan bir tutuklama ise tutuklama mercileri yönünden keyfiliğe işaret etmektedir. Keyfiliğin bulunduğu yerde bireyler için hukuk güvenliği de tartışılır hale gelir. Öte yandan böylesi bir incelemeyi kapsamadığı takdirde bireysel başvuruda özgürlük hakkının etkili biçimde korunduğu söylenemez.

4. Çoğunluk görüşüyle yazılan karar gerekçesinde; iddia makamlarınca casus olduğu belirtilen HJB adlı ABD vatandaşı ile başvurucunun (telefonla, lokantada ve konferanslarda) görüşmeler yapması, bazı sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin desteklenmesi ve flash bellek ve cep telefonundaki bilgilerin siyasal ve askeri casusluk suçu nedeniyle tutuklama için kuvvetli suç belirtisini oluşturduğu ve ayrıca suçun niteliği, önemi ve ağırlığı gerekçeleriyle tutuklamanın ölçülü olduğu kabul edilmiştir (par. 93, 100). Bununla birlikte

iddianameye göre flash bellek ve cep telefonunda bulunan bilgiler; kadın teröristlerle ilgili "Rojova'nın Işıkları-Kadın Devrimi" adlı belgesel ile Güneydoğu'da Çocuk Olmak adlı belgesel filmin bulunduğu, ayrıca Dersim olaylarının konu edildiği "1994" isimli belgesel filmin hazırlanması için yönetmen D.T.ye maddi kaynak gönderdiği, şeklindedir.

5. Başvurunun incelenmesinde hangi aşamada dosyaya giren delillerin esas alınacağı tartışması bir tarafa, tutuklama kararı ve tutuklamaya itirazın reddine ilişkin gerekçelerde ve sonraki soruşturma işlemleri ile iddianamede gösterilen tek olgu, başvurucunun adı geçen ABD vatandaşıyla bazı görüşmelerinin bulunduğu ve Türk hukukuna göre kurulup faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşlarını desteklediği yönündeki emarelerdir. Mahkememiz çoğunluk kararında da delil olarak bu olgu temel alınmıştır. Bununla birlikte tutuklamaya temel alınan bu emareler içerisinde başvurucunun yaptığı görüşmenin içeriğine dair bir bilgi veya emareye yer verilmemektedir. Öte yandan Kanundaki suç tanımı karşısında somut bir devlet sırrıyla bağlantısı kurulamadığı sürece içeriği yukarıda açıklanan flash bellek ve cep telefonundaki belgesel filmlerin casusluk suçuyla bağlantılı olmadığı ise izah gerektirmeyen açıklıktadır.

6. Başvurucunun işlediği iddia edilen ve tutuklamaya temel alınan siyasal veya askeri casusluk suçu TCK'nın 328. maddesinde şöyle düzenlenmiştir: "Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askeri casusluk maksadıyla temin eden kimseye onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir."

7. Tutuklamaya temel olan casusluk suçunun konusunu, "Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgiler oluşturmaktadır. Başka deyişle suçun konusu "devlet sırrı"dır. Sır, ilgili olmayanlarca bilinmeyen, bilinmemesi gereken ve sır sahibinin yararları bakımından gizliliği korunması gereken bilgidir. Bir gerçek kişinin özel hayatının en dar alanına giren veya bir şirketin ticari bilgilerine ilişkin sırlarda olduğu gibi, açık kaynaklardan görülebilen, ilgili ilgisiz çoğu kimsenin bilebildiği veya zaman zaman alenileşen bilgilerin sır olduğu söylenemez. Konu devlet sırrı olunca, bunların da her türlü gizli bilgi olmayıp, özünde gizli (ilgisi olmayanların bilgisine kapalı) olup Devletin güvenliği veya siyasal yararları gereği gizli kalması gerekli görülen bilgiler olduğu söylenebilir. Ayrıca ilgili sır bilginin bu nitelikte gizli kalması gereken bilgiler olduğunun ilgili Devlet kurumu tarafından bir iradeyle ortaya konulması da gerekir. Dolayısıyla 'Devlet sırrı' olarak da adlandırılan bu tür bilgilerin ilgili bir devlet kurumunda veya görevlisinde muhafaza altına alınıp gizliliğinin korunması gereken sırlar olduğu ifade edilmelidir. Bu durumda isnat edilen suçtan söz edilebilmesi için; öncelikle devlet sırrı olarak kabul edilen ve fail tarafından casusluk amacıyla elde edilmeye çalışılan (hedef alınan) belli bir konuya ilişkin ve ilgili bir Devlet kurumu/görevlisi nezdinde gizlilik kaydıyla tutulan somut bir sırrın varolması gerekir. Böylesi bir suçlama için ilgili merci, hangi Devlet kurumuyla ilgili hangi konuyu içeren devlet sırrının hedef alındığını gösterebilmelidir. Gösterilmelidir ki sanık da o bilgilerin niteliğine ve devlet sırrı olup olmadığına ilişkin savunmasını yapabilsin.

8. Şu halde tutuklama kararında hangi gizli bilgilerin suçun konusunu oluşturduğu gösterilememişse, bu takdirde ortada suçun maddi konusunun bulunmadığı sonucuna varılmalıdır. Her ne kadar iddianamede (bkz. karar metni, par. 43-iii) sanık tarafından temin edilmeye çalışılan sırların; sanığın desteklediği sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri aracılığıyla toplumsal kesimlere, etnik farklılıklara vb. hususlara ilişkin siyasal, sosyal, ekonomik alandaki bilgileri kapsadığı ve bu yöntemle elde edilen bilgileri yabancı devletler

lehine kullandığı ileri sürülmekte ve çoğunluk görüşünde bu isnat temel alınmakta ise de bu soyut değerlendirmelerin Kanunun 328. maddesinde belirtilen suçun konusunu veya ceza hukuku anlamında bir fiil isnadını oluşturamayacağı açıktır. Bu şekildeki yaklaşımlarla kişilerin kendi toplumları veya başka toplumlar üzerindeki sosyolojik, antropolojik, tıbbi veya hukuksal alanlardaki bilimsel veya kültürel çalışmaları hakkında da toplumun sinir uçlarının araştırıldığı ve toplumsal-kültürel sırların yabancılarla paylaşıldığı gibi isnatlarda bulunulması mümkün olabilir. Böyle bir yaklaşımla suçlanamayacak kimse kalmayacağı gibi bu mantık benimsendiğinde, söz konusu sivil toplum faaliyetlerine katılanlar hakkında da suça iştirak isnadında bulunulması gerekir. Bununla birlikte Ceza Kanunumuzdaki devlet sırlarına ve casusluk suçlarına ilişkin düzenlemelerde (TCK m. 327 vd.) böylesi bir mantığın veya yaklaşımın kabul edilmediğini açıkça ifade etmek gerekir. Nitekim doktrinde Devlet sırrını tanımlamaya yönelik çabaların veya maddi-şekli kriter biçimindeki tasniflerin hiçbirinde açık kaynaklardan elde edilen ve sıradan kişilerce de bilinebilen bazı bilgilerin veya kimi sosyal veya toplumsal özelliklerin sır olarak tanımlandığına rastlanamamaktadır. (Örneğin gizli kalması gereken bilgiler ve Devlet sırrı kavramları için bkz. Doç. Dr. Murat Balcı, Siyasal veya Askeri Casusluk Suçu, 2018, s. 17 vd.; Dr. Mehmet Yayla, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk, s. 49 vd.; Prof. Dr. İzzet Özgenç, Suç Örgütleri, 11.B. 2018, s. 335 vd.; Doç. Dr. Seydi Kaymaz, Ceza Muhakemesi Hukukunda Devlet Sırrı, 2.B. 2020, s. 44 vd.; Dr. Hacı Sarıgüzel, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk Suçları, 2016, s. 39 vd., 268). Sonuç olarak ifade edelim ki incelenen tutuklama kararı, itirazın reddi kararı veya diğer belgelerde suç tanımında sözü edilen nitelikte gizli kalması gereken bir bilginin suçun konusunu oluşturduğu, failin bunu temin ettiği veya temine çalıştığı gösterilememektedir.

9. Kanunda siyasal ve askeri casusluk suçunun hareket öğesi devlet sırrının temin edilmesi olarak belirlenmiştir. Devlet sırrını temin amacıyla yabancı bir devlet görevlisiyle temas kurulması veya sırrın bu kişiye verilmesi suç unsuru olarak düzenlenmemiştir. Kanundaki tanıma göre devlet sırrı fail tarafından temin edildiği takdirde suç tamamlanır. Elbette devlet sırrının başkasına veya bir casusa verildiğinin tespiti suçu kanıtlayan bir olgu olur. Fakat ortada temin edilmiş bir devlet sırrı yokken failin yabancı bir devlet görevlisiyle görüşmesi, hatta suç amacıyla bağlantı yapması suçun unsuru olmadığı gibi, sırrı ele geçirmeye teşebbüs hareketinin icrasına başlanmadığı sürece böyle bir olgu (istihbarat faaliyeti kapsamında izlemeyi gerektirmekle birlikte) casusluk suçu yönünden bir suçlamanın konusunu oluşturamaz. Ceza Kanunundaki teşebbüse dair kural (TCK m. 35) uyarınca, işlenmesine kastedilen suçun elverişli hareketlerle doğrudan icrasına başlanılmadan önceki her türlü hareket ceza hukukunun konusunu oluşturmayan ve cezalandırılamayan hazırlık hareketleridir. Bunun istisnası, kalkışma suçlarıdır.

10. Başvurana yönelik suçlamada başvuranın temin ettiği bir devlet sırrından söz edilmemektedir. Görüştüğü ileri sürülen kişiye (HJB) somut bir sırrın teslim edildiği de iddia edilmemektedir. Yani tamamlanmış bir fiil yoktur. O halde suçlamada bulunulabilmesi için hiç olmazsa somut ve "belli bir devlet sırrını" ele geçirmeye teşebbüs ettiğinin (icra başlangıcı oluşturan hareketinin) gösterilmesi gerekir. Dosyada böyle bir bilgi de görülememektedir. Suçun konusunun ve icra başlangıcına ilişkin hareketin gösterilemediği bir yerde suç isnadında bulunulması suç teorisine de mantığa da uygun düşmemektedir. Başka deyişle, suçlamaya konu olup fail tarafından elde edilmesi amaçlanan devlet sırrının hangi konuda, hangi kurum nezdindeki hangi gizli bilgiler olduğu ve bu bilgileri elde etmek için hangi icra hareketinde bulunulduğu hususunda tutuklama kararı veya diğer soruşturma belgelerinde herhangi bir iddia, bilgi, belge veya emare yer almamaktadır.

11. Esasen suçun konusu yoksa sonraki unsurların araştırılmasına gerek yoktur. Örneğin, hırsızlık mallarını satın aldığı bilinen bir esnafla failin görüştüğü belirlense dahi, çalınması söz konusu bir malın varlığı ve çalmaya yönelik icra başlangıcı (örneğin malın bulunduğu işyerinin kapısını açmaya çalıştığı veya penceresine tırmandığı) gösterilemiyorsa hırsızlık suçlaması yapılamaz. Bu anlamda "hangi devlet sırrı nereden elde edildi veya elde edilecekti?" sorusunun makul bir cevabının olmadığı yerde suçun hareket unsuruna ilişkin delillerin araştırılması gerekli olmadığı gibi mantıken mümkün de değildir. Buna rağmen incelenen dosyada tutuklama kararı veya sonraki işlemlerde; sanığın hangi kurum nezdindeki gizli kalması gereken bilgiyi (Devlet Sırrını) elde etmeye yönelik olarak elverişli davranışla icra hareketine ne zaman ve ne şekilde başlandığına ilişkin bir delil veya emarenin bulunduğu gösterilememiştir. Hatta soruşturma belgelerinde, somut bir devlet sırrının muhafaza edildiği yerden veya kişiden ele geçirilmeye çalışıldığına yönelik olarak bir iddia da yer almamaktadır.

12. Suça dair gösterilen tek olgu/emare casus olduğu ileri sürülen kişiyle görüşme iddiasıdır. Peki bu olgunun hiçbir anlamı yok mudur? Olayda somut bir devlet sırrının sanık tarafından temin edildiğine veya başkasına teslim edildiğine yönelik bir iddia veya kanıt bulunmamaktadır. Bu durumda iddiaya konu yabancı şahısla görüşme olgusunun fiilden önceki aşamaya ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Devlet sırrını temin fiilinden önce casusla görüşme olgusunun ancak, failin belli bir kurum nezdindeki gizli bilgiyi temin için icraya başladığına veya temin ettiği gizli bilgiye dair bir iddianın ve delilin bulunduğu bir örnekte delil değerinin olduğu söylenebilir. Bununla birlikte suç konusu gizli bilginin ne olduğunun bilinmediği ve temin amacıyla henüz icra hareketine başlanmadığı bir olayda casusla görüşme olgusu sabit olsa dahi hazırlık hareketleri kapsamında ve ceza hukukunun ilgi alanı dışında kalan böyle bir olgu suç delili olarak nitelenemez. Dolayısıyla başvuru konusu olayda, işlendiği ileri sürülen suça dair makul bir şüphe oluşturacak bir belirti veya delilin gösterilemediği anlaşılmaktadır. Bu durumda tutuklamanın kanuni temelinin bulunmadığı tespitinin yapılması gerekmektedir.

13. Öte yandan tutuklama için delilin bulunmadığı belirlendiğinde ölçülülük incelemesi gerekmiyorsa da çoğunluk gerekçesinde değerlendirme yapıldığı için bu hususa da değinmekte yarar olabilir. Başvurucunun önceki suçlamalar dolayısıyla ilk ifadesinin alındığı tarihte HJB adlı kişiyle ilişkilerinin de sorulduğu görülmektedir. Soruşturma belgelerinde sonraki aşamada elde edilen yeni bir olgu veya delilin bulunmadığı gözetildiğinde, soruşturma makamlarının aynı bilgilere baştan itibaren sahipken, sonradan başka bir delile de ulaşılamadığı halde buna ilişkin suçlama ve tutuklama işlemi için neden dört yıl beklendiği anlaşılamamaktadır. Bu durumda dört yıl sonra yapılan suçlama dolayısıyla tutuklamanın demokratik toplumda acil ve zorunlu bir ihtiyaç (soruşturma-kovuşturmanın selametine ilişkin kamusal yararın gerektirmesi) olarak kabul edilmesi gerektiği ve ölçülü olduğu sonucuna ulaşmak mümkün görünmemektedir.

14. Başvurucu tutuklamanın uzun sürmesinden de şikayetçidir. Başvurucuya atılı suçlama ve tutuklama için gösterilen olgunun delil niteliğinde olmadığı ve tutuklamanın kanuni temelinin bulunmadığı görüşünde olduğumdan, dosyadaki sözü edilen bilgiler ve anılan kişiyle görüşme olgusuna ilişkin emarelere dayalı olarak aynı soruşturma dosyası kapsamında 2 yıl 10 aydır tutuklu kaldığı gözetildiğinde, tutukluluğun makul olmayan bir süredir devam ettiği sonucuna da ulaşmak gerekmektedir.

15. Açıkladığım nedenlerle, başvuruya konu dosyada tutuklamanın hukuki bulunmadığı, ayrıca bu koşullarda aynı soruşturma dosyası kapsamında 2 yıl 10 ayı aşan tutukluluğun

sürdürülmesi nedenleriyle başvurucunun özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiği vicdani kanaatıyla karşı oy kullandım.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2017/96115 sayılı soruşturma kapsamında 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınmış ve İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğince cebir ve şiddet kullanarak Hükûmeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi kapsamında Gezi olaylarına ilişkin) ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi kapsamında 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsüne ilişkin) suçlarından 1/11/2017 tarihinde tutuklanmıştır. Savcılık, başvurucunun tutuklandığı soruşturmanın başvurucuya ilişkin kısmını Kanun'un 312. maddesindeki suç yönünden (Gezi parkı olaylarına ilişkin) 14/12/2018 tarihinde tefrik etmiştir.

2. Başvurucunun 1/11/2017 tarihinde verilen tutuklama kararı ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine oyçokluğuyla karar verilmiştir (Mehmet Osman Kavala, [GK], B. No: 2018/1073, Karar Tarihi: 22/5/2019).

3. İç hukuk yollarını tüketen başvurucu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (AİHM) bireysel başvuruda bulunmuştur. AİHM, 10/12/2019 tarihinde başvurucunun suç işlediğine dair makul şüphenin bulunmadığı gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Strazburg Mahkemesi, ayrıca tutuklamanın Sözleşme’nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde belirtildiği üzere kişinin suç işlediğine dair makul bir şüphe nedeniyle yetkili bir adli makam önüne çıkarılmaktan başka bir amaç ile uygulandığı gerekçesiyle 5. madde ile birlikte Sözleşme'nin 18. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir (Kavala/Türkiye, B. No. 28749/18, 10 Aralık 2019).

4. Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi ile ilgili AİHM içtihadına göre, ilk tutuklama için yeterli görülen makul şüphenin varlığı olaylara dışarıdan bakan, tamamen objektif bir gözlemciyi ikna edecek yeterlilikte olmalıdır. Makul şüphe, suçlanan kişinin üzerine atılı suçu işlemiş olabileceğine dair objektif bir gözlemciyi ikna etmeye yeterli olay, olgu veya bilginin varlığını gerektirmektedir (O'Hara/Birleşik Krallık, B. No: 37555/97, 16/10/2001, § 34). AİHM, ilk tutuklama kararından itibaren suçun işlendiğine ilişkin makul şüpheye ek olarak tutuklamaya ilişkin nedenlerin varlığının ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konması gerektiğini yakın tarihli bir kararında belirtmiştir (Buzadjı/Moldova Cumhuriyeti [BD], B. No: 23755/07, 5/7/2016, § 87).

5. 5237 sayılı Kanun'un 309. maddesinden verilen tutuklama kararı yönünden 11/10/2019 tarihinde başvurucunun resen tahliyesine karar verilmiş ancak başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yeni bir gözaltı kararı olduğundan İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına 19/2/2020 tarihinde karar vermiştir.

6. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 9/3/2020 tarihinde başvurucuyu bu defa da devletin güvenliği veya dış siyasal yararlar bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin etme suçlarından tutuklanması talebiyle sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir. Başvurucu aynı tarihte İstanbul 10. Sulh Ceza

Hâkimliği tarafından bu suçtan (5237 sayılı Kanun'un 328. maddesi) tutuklanmıştır.

7. Bütün bu gelişmeler yaşanırken, İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliği 20/3/2020 tarihinde, başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan (5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi) tahliyesine karar vermiştir.

8. Önümüzdeki olayda, başvurucu, yargılandığı davadan beraat ederek tahliye edilmesine rağmen aynı delillerle ama farklı bir suçlamayla yeniden tutuklandığını, tutuklanması için gerekli kuvvetli belirti ve makul şüphenin bulunmadığını, yetersiz delil ve gerekçeyle uzun süredir tutuklu bulunduğunu ve tutukluluğunun makul süreyi aştığını öne sürerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinden yakınmaktadır.

9. Burada incelenecek temel mesele başvurucunun, “devletin güvenliği veya dış siyasal yararlar bakımından niteliği itibari ile gizli kalması gereken bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin etme” suçundan 9/3/2020 tarihinde tutuklanmasının anayasal ilke ve güvencelere uygun düşüp, düşmediğidir.

10. Anayasa'nın “Kişi hürriyeti ve güvenliği” hakkını düzenleyen 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının ilk cümlesi şöyledir:

“Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir… Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir.”

11. Anayasanın temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasını düzenleyen 13. maddesine göre:

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

12. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak tutuklamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

13. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72). Diğer taraftan, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önleme amacıyla verilebileceği belirtilmekle beraber, bir suçun niteliği veya bu suça ilişkin olarak verilebilecek cezanın ağırlığı her zaman kaçma tehlikesine işaret eden belirtiler olarak değerlendirilmemelidir. Tutuklama tedbirinin isnat edilen suç ve uygulanacak yaptırımı karşısında ölçülü olması da Anayasa'nın 13. maddesinin bir gereğidir (Halas Aslan, § 72).

14. Mahkememizin yerleşik içtihadına göre tutuklamanın hukukiliği dört aşamalı bir testle incelenmektedir. Bu testin aşamaları şunlardır:

a) tutuklamanın kanuni bir temelinin olup olmadığı,

b) suç işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığı,

c) tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı,

d) tutuklamanın ölçülülüğü

15. Yukarıdaki aşamalar çerçevesinde ilk olarak başvurucunun maruz kaldığı tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Başvurucu anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınarak 1/11/2017 tarihinde tutuklanmıştır. Bu dosya kapsamındaki suçla bağlantılı olarak Savcılık, 11/10/2019 tarihinde tutuklamayı sonlandırmış ancak başvurucu aynı suçtan 19/2/2020 tarihinde tekrar tutuklanmıştır. Buna ek olarak, başvurucu Devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan 9/3//2020 tarihinde bir kez daha tutuklanmıştır.

16. 27/10/2019 tarihli ve 7188 Kanun'un 18. maddesiyle 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesine eklenen dördüncü fıkrada soruşturma aşaması için azami tutukluluk süreleri düzenlenmiştir. Bu kurala göre başvurucuya isnat edilen ve tutuklanmasına neden olan suçlar yönünden azami tutukluluk süresi iki yıldır. Başka bir ifadeyle soruşturma aşamasında iki yılı aşan süre söz konusu olduğunda uygulanan tutuklama tedbiri kanuni bir temelden yoksun olacaktır.

17. Önümüzdeki olayda derece mahkemesi darbe teşebbüsü suçu yönünden soruşturma aşamasındaki azami tutukluluk süresi dolduğundan başvurucuyu tahliye etmiş ama aynı soruşturma evrakı kapsamında casusluk suçundan başvurucunun tutukluluğunu sürdürmüştür. Burada, derece mahkemelerinin aynı soruşturma dosyası kapsamında her bir suç bakımından ayrı azami tutukluluk süresi tatbik ettikleri görülmektedir. Anayasa Mahkemesi ise birden fazla suça yönelik soruşturma ve kovuşturmaların bir dosya üzerinden yürütülmesi durumunda uygulanan kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin her bir suç için ayrı ayrı değil tüm suçlar için tek bir süre olarak kabul edilmesini ilke olarak benimsemiştir (Burak Döner, B. No: 2012/521, 2/7/2013, §§ 46-48; Abdullah Ünal, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 41). Dolayısıyla başvurucu hakkında 2017/96115 sayılı dosya kapsamında gerçekleştirilen soruşturmada anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçları bakımından azami tutukluluk süresinin 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında iki yıl olduğu açıktır.

18. Suç isnadına bağlı tutma süresinin hesabında başvurucunun gözaltına alındığı tarihi başlangıç tarihi olarak kabul etmek gerekir. Her ne kadar gözaltı ve tutuklamanın iki ayrı tedbir olup, farklı azami sürelere sahip oldukları hukuk sistemimiz de geçerli olsa da bu tedbirlerin kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması yönünden aynı sonucu doğurduklarının kabulü gerekir. Anayasa'nın 19. maddesine baktığımızda hürriyetten yoksun bırakılmanın esaslarının düzenlendiği görülmektedir. Bu bakımdan hürriyetten yoksun bırakılmanın tutuklama veya başka bir tutma tedbirinden kaynaklanması ikincil derecede bir öneme sahiptir. Önemli olan kişinin özgürlük hakkından mahrum bırakılmasıdır. Bu açıdan değerlendirme yaptığımızda başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenli hakkından yoksun kaldığı sürenin hesaplanmasında gözaltı tarihinin başlangıç olarak alınmasının gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

19. Somut olayda başvurucu 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınmış, 1/11/2017 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmış ve bu tutuklama 11/10/2019 tarihinde sona erdirilmiştir. Bu tarihler arasında başvurucu toplam 1 yıl 11 ay 23 gün tutuklu kalmıştır. Başvurucu, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme

suçundan 19/2/2020 tarihinde yeniden tutuklanmıştır ve bu suçtan uygulanan tutuklama tedbiri 20/3/2020 tarihinde -soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami iki yıllık tutukluluk süresinin dolduğu gerekçesiyle- sonlandırılmıştır. Başvurucu aynı soruşturma dosyası kapsamında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan 9/3/2020 tarihinde yeniden tutuklanmıştır. Dolayısıyla, 19/2/2020'den 9/3/2020'e kadar başvurucu 19 gün daha tutuklu kalarak hürriyetinden yoksun bırakıldığından 9/3/2020 tarihi itibarıyla toplam tutukluluk süresinin 2 yıl 12 gün (1 yıl 11 ay 23 gün+19 gün) olduğu görülmektedir. Bu durumda 9/3/2020 tarihi itibarıyla soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami iki yıllık tutukluluk süresi aşıldığından aynı tarihte verilen tutuklama kararının kanuni bir temeli bulunmamaktadır.

20. Başvurucuya uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı olmadığının tespit edilmesine rağmen somut başvuruyla ilgili değerlendirmenin sürdürülmesinde hukuki ve kamusal yarar görüldüğünden bir sonraki aşama olan tutuklamanın ön şartı olan kuvvetli suç belirtisinin bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekmektedir.

21. Başvurucu 1/11/2017 tarihinde Gezi Parkı olayları bağlamında cebir ve şiddet kullanarak Hükûmeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5237 sayılı Kanun'un 312. maddesi) suçundan, 15 Temmuz darbe girişimi ile ilgili olarak da anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi) suçundan tutuklanmıştır. Kanun'un 309. maddesindeki suçtan başvurucunun 11/10/2019 tarihinde resen tahliyesine karar verilirken, 312. maddesindeki suç ile ilgili soruşturmada ve takip eden yargılamada başvurucunun beraatına ve bu suçtan tahliyesine hükmedilmiştir.

22. Başvurucunun beraatına ve tahliyesine karar verildiği gün başvurucu hakkında yeniden 5237 sayılı Kanun'un 309. maddesindeki suçtan gözaltı kararı verilmiş ve akabinde başvurucu, bu suçtan 19/2/2020 tarihinde yeniden tutuklanmıştır. Bu tutuklama ağırlıklı olarak başvurucu ile Amerikalı bir akademisyen olan H.J.B. adlı kişi arasındaki ilişki ve irtibatlara dayanmaktadır. Başvurucunun, 9/3/2020 tarihinde bu kez devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanmasının da temelinde bu kişi ile olan temasları yatmaktadır.

23. Soruşturma makamlarının yargılamaya konu olan her iki suç ("anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme" ve "devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla temin etme") bakımından hem tutuklama kararlarında hem de iddianamede ortaya koydukları açıklamalar göz önüne alındığında bu iki suçla ilgili olguların büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte, somut başvurunun konusunu oluşturan tutuklama tedbirine "devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla temin etme" suçundan dolayı başvurulmuştur.

24. Tutuklama kararında Başvurucu ile H.J.B. arasındaki 27/11/2014, 1/6/2015, 3/6/2015, 5/6/2015, 7/3/2016, 9/3/2016, 28/6/2016, 29/6/2016 ve 18/7/2016 tarihlerinde süreklilik arz eden ortak baz kayıtları, yine 18/7/2016 tarihinde bir lokantada birlikte görülmeleri, başvurucunun H.J.B. ile Türkiye ve Orta Doğu meselelerine ilişkin konferanslarda görüştüklerine dair beyanı esas alınmıştır. İddianamede de başvurucunun cep telefonu ile H.J.B.'nin cep telefonunun 2013 ve 2016 yılları arasında İstanbul'da aynı baz istasyonundan sinyal aldığı, başvurucu ve H.J.B.'nin 18/7/2016'da bir restoranda görüştükleri ve 8/10/2016'da 36 saniye ve 193 saniye süren iki telefon görüşmesi yaptıkları verilerine yer verilmiştir. Başvurucunun Büyükada'da düzenlenen ve darbe girişiminin organize edildiği iddia edilen toplantıya katıldığı veya bu toplantıyı düzenlediğine ilişkin bir iddia öne

sürülmemiştir.

25. Başvurucu; H.J.B.'yi 2000 yılından beri tanıdığını, H.J.B.nin akademisyen ve Türkiye üzerine çalışan bir düşünce kuruluşunun yöneticisi olduğunu, İstanbul'da düzenlenen bazı uluslararası toplantılarda bir araya gelmeleri haricinde bu kişi ile bir ilişkisinin olmadığını ifade etmiştir. 18/7/2016 tarihinde İstanbul Karaköy'de bir lokantada H.J.B. ile bir araya geldikleri iddiasına ilişkin olarak başvurucu, kültürel miras alanında uzman iki kişiyle yemek için oraya gittiğini, H.J.B. ile tesadüfen karşılaştığını ve onunla buluşmadığını, H.J.B.nin de o sırada başka bir grupla ayrı bir masada yemekte olduğunu ifade etmiştir. Başvurucunun H.J.B. ile Karaköy'deki bir lokantada görüştüğüne ilişkin iddianın dayanağı olan ifadede (Büyükada'daki toplantıya katılan akademisyenlerden S.T.nin ifadesi)başvurucu ile H.J.B.nin aynı masaya oturmadığı, başvurucunun restorandan birlikte olduğu grupla ayrıldığı, H.J.B.nin başka birisiyle buluştuğu belirtilmiştir. Aynı baz istasyonundan çeşitli tarihlerde sinyal alınmasına ilişkin olarak başvurucu, işyerinin bulunduğu yerde çok sayıda otel olması nedeniyle telefonunun bu otellerde kalan bir kişiyle ortak baz istasyonundan sinyal almış olabileceğini savunmuştur. H.J.B. ile Türkiye ve Orta Doğu sorunlarını ele alan konferanslarda görüştüklerine ve katıldığı toplantıların hiçbirinin gizli olmadığını, bazı devlet görevlilerinin de bu toplantılara katıldığını belirtmiştir.

26. Başvurucu ile H.J.B. arasında Karaköy'de bir lokantada geçtiği iddia edilen görüşmenin içeriğine dair hiçbir veri hatta iddia bulunmamaktadır. Bu görüşmenin başvurucunun üzerine atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli belirti oluşturduğunu söylemek mümkün değildir. İddianamede ileri sürülen 8/10/2016 tarihli iki telefon görüşmesinin de içeriğine ilişkin bir tespit bulunmamaktadır.

27. Başvurucunun telefonunun ve H.J.B.nin cep telefonunun aynı baz istasyonundan sinyal göndermesinin ayrıntılı delillerin yokluğunda casusluk suçlamasının bir kanıtı olarak sunulması insan hakları açısından kaygı verici durumların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bilindiği üzere bir baz istasyonunun kapsam alanına aynı anda çok sayıda cep telefonu girdiğinden nüfusu kalabalık olan yerleşim bölgelerinde eş anlı olarak pek çok cep telefonu aynı baz istasyonundan sinyal verebilmektedir. Dolayısıyla farklı kişiler tarafından kullanılan cep telefonlarının aynı baz istasyonunun kapsama alanında bulunması ve sinyal vermesi tek başına o kişilerin bir araya geldikleri veya buluştukları şeklinde değerlendirilemez. Somut olayda başvurucu da ofisinin bulunduğu yerin merkezî bir yer olduğunu, burada çok sayıda otelin bulunduğunu, telefonunun bu otellerde kalan bir kişiyle ortak baz istasyonundan sinyal almış olabileceğini belirtmiştir. Başvurucu ile H.J.B.'nin cep telefonlarının zaman zaman aynı baz istasyonu kapsamında sinyal vermesi casusluk suçuna yönelik kuvvetli bir şüphenin delili olarak nitelendirilemez.

28. Savcılık, iddiasıyla ilgili olarak 18/7/2016 tarihinde başvurucunun H.J.B. ile bir restoranda karşılaşmaları dışında özellikle bir araya geldiklerine dair herhangi bir delil sunmamıştır. Zaten, Savcılık başvurucu ile H.J.B. arasında çok az doğrudan temas gerçekleştiğini kabul etmektedir ama başvurucu ile H.J.B. nin bir araya geldiğine veya doğrudan iletişime geçtiğine yönelik gerçek bir delilin mevcut olmayışını H.J.B.nin "istihbari taktik ve usulleri bilmesinden ve uygulamasından, bu hususta özel gayret göstermesinden kaynaklandığı" ile açıklamaya çalışmıştır. Ancak başvurucunun bu konuda özel gayret gösterdiğine ilişkin herhangi bir veri ortaya konamamıştır. Böyle bir durumun başvurucu üzerinde aksi ispat edilemez türden bir karine oluşturacağı da göz ardı edilmemelidir. Son olarak, başvurucu ile H.J.B. arasında olduğu öne sürülen cep telefonu görüşmelerinin sinyal bilgisi içeriğinde herhangi bir casusluk faaliyetini ortaya koyan bir veri bulunmamaktadır.

29. H.J.B. ile başvurucunun Türkiye ve Orta Doğu meselelerine dair konferanslarda görüştükleri bilgisini başvurucu ifadesinde yer vermiştir. Başvurucunun bu konferanslara ilişkin verdiği bilgiler haricinde suç unsuru bulunduğuna yönelik bir bilgi veya bulgu da soruşturma otoriteleri tarafından ortaya konulamamıştır.

30. AİHM başvurucuyla ilgili verdiği ihlal kararında başvurucunun H.J.B. ile irtibatına ilişkin aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Mahkeme, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsüne ilişkin suçlamalarla ilgili olarak, bu suçlamaların genel olarak başvuran ile -Hükümete göre, darbe teşebbüsünün organize edilmesinde yer aldığı suçlaması kapsamında ceza soruşturmasına konu olan- H.J.B. arasındaki 'yoğun temasların' varlığına dayandırıldığını gözlemlemektedir. Ancak Mahkemeye göre, dava dosyasındaki deliller bu şüpheyi haklı kılmak açısından yetersizdir. Savcılık, başvuranın yabancı vatandaşlarla ilişkiler yürütmesi ve başvuranın cep telefonunun ve H.J.B.’nin cep telefonunun aynı baz istasyonundan sinyal göndermesi hususlarına dayanmıştır. Ayrıca, dava dosyasından, başvuranın ve H.J.B.’nin darbe girişimi sonrasında 18 Temmuz 2016 tarihinde bir restoranda karşılaştıkları ve kısa bir şekilde selamlaştıkları anlaşılmaktadır. Mahkemeye göre, dosyaya dayanılarak, başvuranın ve söz konusu şahsın yoğun temasları bulunduğu tespit edilemez. Ayrıca, diğer ilgili ve yeterli koşulların bulunmadığı dikkate alındığında, başvuranın şüpheli bir kişiyle veya yabancı vatandaşlarla temaslarının bulunması, tarafsız bir gözlemciyi, başvuranın anayasal düzeni ortadan kaldırma teşebbüsünde bulunduğuna ikna etmeye yeterli bir delil olarak değerlendirilemez... (§ 154).

31. AİHM kararından sonra yeni bir delil olarak değerlendirilebilecek tanık ifadesinin de başvurucuyla bir ilgisi yoktur. Tutuklama kararında başvurucunun hangi gizli bilgileri temin ettiğine dair hiçbir açıklama bulunmadığı gibi iddianamede de başvurucunun H.J.B. ile olan irtibatının casusluk kapsamında değerlendirilebilmesini mümkün kılan herhangi bir bulgu veya bilgi yer almamaktadır. Başvurucunun yabancı bir kişiyle iddia makamınca içeriği ve kapsamı ortaya konulmayan temaslarının bulunmasının, üzerine atılı devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme gibi oldukça ağır bir suç yönünden kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

32. Savcılık başvurucunun kurduğu ve desteklediği Sivil Toplum Kuruluşları (STK) aracılığıyla elde etmiş olduğu sosyolojik, ekonomik, siyasal içeriği olan ve devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri temin ederek amaçları doğrultusunda yabancı devletler lehine ve Türkiye aleyhine kullandığını ileri sürmüştür. Savcılık bu kapsamda başvurucunun... A.Ş kapsamındaki faaliyetlerini “delil” olarak sunmuştur. Her şeyden önce ...Vakfının kendi kararıyla faaliyetlerini sonlandırdığı tarihe kadar, ...A.Ş.nin ise hâlihazırda faaliyetlerini serbestçe yürüten yasal kuruluşlar olduklarını dikkate almak gerekmektedir. Yasal olarak kurulan, faaliyetlerini yasalar çerçevesinde sürdüren ve bunun aksi yönünde yargısal bir uygulamaya maruz kalmayan STK’ların ülkeyle ilgili sosyolojik, ekonomik ve politik konular üzerinde çalışmasının, bu konularla ilgili bilgi ve veri toplamasının ve bunlardan hareketle çeşitli analizler yapmasının nasıl devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgiler niteliğinde olduğu veya suç teşkil ettiği soruşturma makamlarınca açıklanmamıştır. Bu tarz bir yaklaşım benzer konularda çalışmalar yürüten STK’ların çalışmalarının da kolaylıkla casusluk faaliyeti olarak nitelendirilmesine yol açabilir. Son olarak, başvurucunun bu tür faaliyetleri desteklemesiyle ilgili olarak şüphe uyandıracak herhangi bir olgu da ileri sürülmemiştir.

33. Devletle birey arasında bir konumda bulunan STK'ların faaliyetleri ülke sorunlarının tartışılması ve araştırılmasında yurttaş katılımcılığına teşvik ederek toplumsal düzeyde demokrasi bilincinin gelişmesine ve demokratik toplum düzenin oluşması ve sürdürülmesine katkı yapmaktadır. Kuvvetli suç şüphesi teşkil etmeyen, somut olgulardan ziyade zanlara dayanan isnat ve ithamlarla STK faaliyetleri hakkında kuşku oluşturulması, bu kuruluşlar üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacaktır. Bu durumun da demokratik düzen açısından olumsuz etkilere yol açacağı şüphesizdir.

34. Başvurucudan elde edilen belgesellerin, başvurucunun bir belgesel çekimine maddi destek sunmasının, Ermeni olayları ile ilgili bir organizasyon tertip etmesinin casusluk suçuyla bağlantısı anlaşılamamıştır. Öte yandan söz konusu belgesellerin ve organizasyonun yasa dışı olduğu ve bunlara yönelik bir işlem yapıldığı da iddia edilmemiştir.

35. Yukarıda ifade edilen gerekçelerle başvurucunun tutuklanmasına neden olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin ortaya konulamadığı tespit edilmiştir. Başvurucuya uygulanan tutuklama tedbirinin hukukiliğinin tespitinde sonraki aşamalar olan tutuklama nedenleri ve ölçülülük bakımından da incelememizi sürdürmemizde daha önce de değindiğimiz gibi somut olay bağlamında hukuki ve kamusal yarar bulunmaktadır.

36. Bu bağlamda tutuklamanın ölçülü olup olmadığının belirlenmesinde başta soruşturma süreci olmak üzere somut olayın tüm özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir.

37. Başvurucunun tutuklanmasına konu olan temel eylem yukarıda belirtildiği üzere H.J.B. adlı kişiyle olan irtibatıdır. Başvurucu 2016 yılı Temmuz ayında H.J.B. ile bir görüşmesinin olduğu, 2014, 2015, 2016 yıllarında başvurucunun cep telefonu ile H.J.B.nin cep telefonunun aynı baz istasyonundan sinyal gönderdiği iddiasıyla 2020 yılında casusluk suçundan tutuklanmıştır. Söz konusu olayların meydana geldiği ve dolayısıyla suçun işlendiği iddia edilen tarihten uzunca bir süre sonra tutuklama tedbirine başvurulması nedeniyle somut olayda ayrıca soruşturma süreci bakımından tutuklamanın ölçülülük ilkesinin bir unsuru olan gerekli olup olmadığının da incelenmesi gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer durumdaki (suç tarihi ile tutuklama tarihi arasında önemli zaman diliminin bulunduğu) bazı olaylara ilişkin başvurularda tutuklamanın gerekliliğine dair incelemelerde bulunmuştur.

38. Anayasa Mahkemesi, Erdem Gül ve Can Dündar ([GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016) kararında, başvurucular hakkında soruşturma başlatılmasından sonra tutuklama tedbirinin uygulandığı tarihe kadar geçen yaklaşık altı aylık sürede soruşturma makamlarının suça konu edilen haberler dışında hangi delile ulaştığının, dolayısıyla tutuklama tedbirinin uygulanmasının neden gerekli olduğunun somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılmamasını başvurucuların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmada dikkate alınan olgulardan biri olmuştur (Erdem Gül ve Can Dündar, §§ 79-81). Benzer şekilde, Eren Erdem (B. No: 2019/9120, 9/6/2020)kararında da başvurucunun suça konu olayların yaşandığı tarihten dört yıl kadar sonra -yeni bir olguya ulaşılmadan- tutuklanması ölçüsüz bulunmuş ve tutuklamanın hukuki olmadığı sonucuna varılmıştır.

39. Somut olayda başvurucu H.J.B. adlı kişiyle olan irtibatı konusunda 15 Temmuz darbe girişimine ilişkin soruşturma kapsamında 31/10/2017 tarihinde sorgulanmış ve 1/11/2017 tarihinde verilen tutuklama kararında bu noktaya dayanılmıştır. Başvurucunun H.J.B. ile olan irtibatına ilişkin delillerin bu ilk tutuklamaya konu soruşturmanın başladığı andan itibaren Savcılığın elinde olduğu görülmektedir. Bu irtibat konusunda yeni deliller elde

edildiğine dair bir bulgu da soruşturma otoritelerince ortaya konulamamıştır. Buna ek olarak suç olarak nitelendirilen görüşme ve bağlantının kapsamı ve içeriğine ilişkin bir bilgi de mevcut değildir. Dolayısıyla başvurucunun adı geçen irtibatlarından hareketle dört yıl sonra tutuklanmasının neden gerekli olduğu tutuklama kararındaki bilgi ve gerekçelerden anlaşılamamaktadır. Bu gerekçeler makul bir gözlemciyi tutuklamanın hukukiliği konusunda tatmin edici bir şekilde ikna etmede son derece yetersiz kalmaktadır.

40. Anayasa Mahkemesi başvuruculaın tutuklu olarak yargılandıkları davalarda tahliyelerine karar verildiği gün, yargılama konusu olan suçla ilgili bazı farklı olgulara dayalı olarak başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında ikinci kez tutuklanmalarıyla ilgili incelemelerinde tutuklama tedbirinin uygulanmasını zorunlu kılan gerekçelerin neler olduğunun ve neden tutuklama tedbirinin ölçülü görüldüğünün tutuklamaya ilişkin kararlarda yeterince ifade edilmediği ve bunların somut olayın özelliklerinden de anlaşılmadığı durumlarda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini tespit etmiştir (Cihan Acar (B. No: 2017/26110, 27/2/2020, §§ 74, 75) Yetkin Yıldız (B. No: 2018/3292, 23/6/2020, §§ 68, 69).

41. Somut olayda başvurucu 1/11/2017 tarihinde 5237 sayılı Kanun'un 309.maddesinde yer alan suçtan tutuklanmış, 11/10/2019 tarihinde başvurucunun bu suçtan resen tahliyesine karar verilmiş ancak aynı delillerle 19/2/2020 tarihinde aynı suçtan tekrar tutuklanmıştır. Başvurucu 11/10/2019 tarihinde resen tahliyesine karar verilen ve 19/2/2020 tarihinde tekrar tutuklandığı suçtan 20/3/2020 tarihinde azami tutukluluk süresi dolduğu gerekçesiyle tekrar tahliye edilmiştir. Ancak başvurucu daha öncesinde 9/3/2020 tarihinde aynı delillerle, bu kez devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanmıştır. Başvurucuya yöneltilen her iki suçlama da aynı olgulara ve gerekçeye dayanmaktadır. Tutuklama kararlarında ve İddianamede başvurucunun bu iki suçu işlediği sonucuna ulaşılırken temel olarak başvurucunun H.J.B ile iddia olunan temaslarına odaklanılmaktadır. Suça konu edilen başvurucu ile H.J.B arasındaki görüşme ve bağlantının kapsamı ve içeriğine dair herhangi bir bilgi ve kanıt soruşturma makamlarınca sunulmamıştır. Bu nedenle başvurucu hakkındaki 9/3/2020 tarihli tutuklama tedbirinin uygulanmasının hangi ihtiyaçtan kaynaklandığı, böyle bir tutuklamanın neden gerekli olduğu somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamıştır.

42. Tutuklama tedbirinin ölçülü olabilmesi için tutuklamaya alternatif diğer koruma tedbirlerinin neden yeterli görülmediğinin de tutuklama kararında ikna edici bir şekilde somut olarak açıklanması gerekmektedir. İlgili mevzuatta geçen ifadelerin somut olayla ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmadan tekrar edilmesi bu konuyla ilgili yeterli gerekçelerin sunulduğu anlamına gelmez.

43. Kafka’nın Dava romanında Josef K. kendisini aniden bir hukuk sarmalının ve labirentinin içinde bulmuştu: “Josef K. bir hukuk devletinde yaşıyordu… bütün kanunlar sapasağlam yürürlükteydi…”1 Somut olayımızda başvurucunun neredeyse aynı olguya dayalı suçlamalarla ve kuvvetli şüphe uyandıracak önemli yeni deliller ortaya konulmadan iki kez tahliye edilip üç kez tutuklanması da Kafkaesk bir hukuk sarmalına benzemektedir.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaştığımdan çoğunluk kararına katılmadım.

Üye Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve tutukluluğun süresinin uzunluğu nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Çoğunluk kararında tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak başvuru kabul edilebilir bulunduktan sonra, başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası ile güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir. Çoğunluk kararında ayrıca tutukluluk süresinin soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna ve tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

2. Değişik sivil toplum kuruluşlarında kurucu üye, yönetim kurulu üyesi veya danışma kurulu üyesi olarak yer alan bir iş adamı olan başvurucu İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/96115 soruşturma sayılı soruşturma dosyası kapsamında Gezi olayları bağlamında cebir ve şiddet kullanarak Hükûmeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5271 sayılı Kanun'un 312. maddesi) ve 15 Temmuz darbe teşebbüsü bağlamında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme (5271 sayılı Kanun'un 309. maddesi) suçlarından 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınmış ve 1/11/2017 tarihinde tutuklanmıştır.

3. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturmanın başvurucuya ilişkin Gezi Parkı olaylarıyla ilgili kısmını tefrik ederek 2018/210299 sayılı dosya üzerinden sürdürmüştür. Öte yandan başvurucu ile ilgili 2017/96115 sayılı soruşturma dosyası üzerinden yürütülen soruşturmada 5237 sayılı Kanun'un 309. maddesinden verilen tutuklama kararı yönünden Savcılık 11/10/2019 tarihinde başvurucunun resen tahliyesine karar vermiştir.

4. Başvurucu hakkında Gezi parkı olayları bağlamında yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun cebir ve şiddet kullanarak Hükûmeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etme de dahil olmak üzere bir kısım suçları işlediği iddiasıyla açılan davada İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi 18/2/2020 tarihinde başvurucunun isnat edilen tüm suçlardan beraatine, başka suçtan tutuklu veya hükümlü değil ise derhâl tahliyesine karar vermiştir (§ 14).

5. Buna karşılık başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yeni bir gözaltı kararı olduğu belirtilmiş ve hakkında 15 Temmuz darbe girişimine ilişkin Başsavcılıkça yürütülen soruşturma kapsamında 19/02/2020 tarihinde Sulh Ceza Hakimliğinin önüne çıkarılan başvurucunun TCK'nın 309. maddesi uyarınca anayasal düzeni bozmaya teşebbüs suçundan İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğince tutuklanmasına karar verilmiştir.

6. Son olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucuyu bu kez devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanması istemiyle 9/03/2020 tarihinde İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiş ve başvurucu bu suçtan da tutuklanmıştır. Akabinde tutukluluğa yapılan itiraz reddedilince başvurucu 4/05/2020 tarihinde bu tutuklama kararı ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.Bu arada İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/3/2020 tarihinde başvurucunun 5237 sayılı Kanun'un 309. maddesi kapsamındaki anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tahliyesine karar verilmiştir.

7. Dolayısıyla burada başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirlerinden en

sonuncusu ve bu bireysel başvuruya konu yapılmış olan “devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu” kapsamında 9/3/2020 tarihli tutuklama kararından hareketle tutuklamanın hukukiliği bağlamında özellikle kuvvetli suç belirtisinin bulunup bulunmadığı ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığı değerlendirilmiştir. Yine tutukluluğun süresiyle ilgili iddialar da inceleme konusu yapılmıştır.

8. Buna göre eldeki bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararında yer alan tutuklamanın hukukiliğine ilişkin olarak -tutuklamaya konu devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu yönünden- kuvvetli suç belirtisinin bulunduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğu, tutukluluğun soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami süreyi aşmasıyla ilgili olarak başvuru yollarının tüketilmediği ve son olarak tutukluluğun makul süreyi aşmadığı yönündeki kanaate aşağıdaki gerekçelerle katılmamaktayız.

A. Tutuklamanın Hukukiliğine İlişkin

1. Suç İşlendiğine Dair Kuvvetli Belirti Bulunmaması

9. Başvurucunun tutuklanmasının hukukiliği bağlamında yapılan denetimde Sulh Ceza Hakimliğinin tutuklama kararında başvurucunun üzerine atılı devletin gizli kalması gereken bilgileri siyasi veya askeri casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanması için gerekli olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğuna ilişkin Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararındaki kanaate katılmak mümkün değildir.

10. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 9/3/2020 tarihinde başvurucuyu bahse konu suçtan dolayı tutuklanması istemiyle sulh ceza hâkimliğine sevk yazısında ilk olarak H.J.B. hakkında yapılan; bu kişinin yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiği, 15/7/2016 tarihinde darbe girişiminde bulunan FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün Amerika Birleşik Devletleri ülkesinde olan ve onursal başkanlığını örgüt lideri Fetullah Gülen'in yaptığı Rumi Forum Vakfı'nın organizasyon komitesinde görev yaptığı, örgüt liderinin çalışmalarını tanıtmak için lobi faaliyetlerinde bulunduğu, 15/7/2016 günü Büyükada S. Otel'de darbe teşebbüsünün devam ettiği saatlerde şüpheli H.J.B.nin kendi faaliyetlerini kamufle etmek amacıyla uluslararası toplantıya katılıyormuş görünümü altında Türkiye’ye geldiği şeklindeki değerlendirmelere yer verilmiştir.

11. Aynı sevk yazısında şüpheli H.J.B. ile başvurucu arasında irtibat bulunduğu ancak bu irtibatın çoğunlukla yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirildiği, şüpheli H.J.B. ile başvurucu arasında her ikisinin de yöneticisi olduğu Açık Toplum Vakfı arasında birçok irtibatın tespit edildiği, bu irtibatların detayına ilişkin inceleme ve araştırmaların devam ettiği, H.J.B. ile başvurucunun ortak baz verileri göz önüne alındığında, 27/11/2014, 1/6/2015, 03/6/2015, 5/6/2015, 7/3/2016, 9/3/2016, 28/6/2016,29/6/2016, 18/7/2016tarihlerinde baz ortaklıklarının görüldüğü, bu suretle de bir araya gelmek suretiyle görüşmeler gerçekleştirdikleri, 18/7/2016 günü Karaköy'deki bir lokantada karşılaştıklarının anlaşıldığı ve bunlardan hareketle yasadışı istihbari faaliyetlerde bulunan H.J.B. ile başvurucu arasında gerek tanık beyanı gerekse iletişim tespitlerinden elde edilen veriler dikkate alındığında irtibat bulunduğu, bu irtibatlara ilişkin araştırmaların devam etmekte olduğu, bu itibarla başvurucunun atılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin anayasal düzenini cebir - şiddet kullanarak değiştirme suçu ile birlikte ayrıca devletin güvenliği veya dış siyasi yararlar bakımından niteliği itibari ile gizli kalması gereken bilgileri siyasi veya askeri casusluk maksadıyla temin etmek suçunu da işlediğine dair bulgulara ulaşıldığı

gerekçesiyle devletin güvenliği veya dış siyasi yararlar bakımından niteliği itibari ile gizli kalması gereken bilgileri siyasi veya askeri casusluk maksadıyla temin etmek suçundan 5271 sayılı CMK'nın 100. vd. maddeleri uyarınca tutuklanması talep edilmiştir.

12. İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği ise 9/3/2020 tarihinde başvurucunun 5237 sayılı Kanun'un 328. maddesi kapsamında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Hakimliğin tutuklama gerekçesinde "dosya içerisinde mevcut HTS baz analiz raporları, dijital inceleme tutanakları, tanık beyanına dair bilgi alma tutanakları ile şüphelinin, gerek FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne gerek PKK silahlı terör örgütü ile irtibatlı kişiler ile görüşen, bu terör örgütleri adına ve yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüten H.J.B. ile irtibatlarına dair dosya içerisinde mevcut 27/11/2014, 1/6/2015, 3/6/2015, 5/6/2015, 7/3/2016, 9/3/2016, 28/6/2016, 29/6/2016, 18/7/2016tarihlerinde periyodik ve 11/2014-7/2016 tarihleri arasında süreklilik arz eder şekilde ortak baz kayıtları, yine 18/7/2016 tarihinde bir lokantada birlikte görünmeleri, şüphelinin H.J.B. ile Türkiye ve Orta Doğu meselelerinin görüştüğü konferanslarda görüştüklerine dair beyanları birlikte değerlendirildiğinde; şüphelinin üzerine atılı suçu işlediği hususunda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu" (§ 33) değerlendirmesine yer verilmiştir.

13. Bu başvuru kapsamındaki soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler esas alınarak somut olayda tutuklama için gerekli olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğuna dair Mahkememiz çoğunluğunun ulaştığı kanaat Anayasa Mahkemesinin bu konudaki yerleşik içtihadındaki yaklaşımı bağlamında kabul edilemez. Zira gerek Savcılığın tutuklama sevk yazısında ve gerekse Hakimliğin tutuklama kararındaki gerekçeye bakıldığında soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmelerle ve mevcut delillerle bir kişinin bu şekilde tutuklanmasının Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını anlamsız hale sokacağını ifade etmek gerekmektedir.

14. Elbette ki casusluk suçu bağlamında suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin ve hukuka uygun bir tutuklama için aranan diğer koşulların varlığı halinde bir kişi hakkında tutuklama tedbirine başvurulması mümkündür. Ancak somut başvuruda mevcut delil durumuna bakıldığında bu delillerle bir kişinin suç işlediğine dair bir kuvvetli belirti bulunduğu gerekçesiyle Anayasa'nın 19. maddesine uygun biçimde tutuklandığını söylemek mümkün değildir. Zira bir kişinin casusluk suçu kapsamında tutuklanabilmesi için öncelikle casusluk suçu kapsamında devlet sırrı niteliğinde bir bilginin bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla öncelikle casusluk bağlamında soruşturmaya konu olan niteliği itibariyle devletin gizli kalması gereken bir bilgisi veya belgesi olmalıdır. İkinci olarak ise gizli kalması gereken bu bilginin temin edildiğine ya da açıklandığına ilişkin birtakım verilerin dosya kapsamında ortaya konulması gerekmektedir.

15. Bu ölçütler çerçevesinde somut olaya bakıldığında dosya kapsamında başvurucu yönünden yapılan değerlendirmelerde ciddi sorunlar bulunduğu aşikardır. Zira öncelikle Savcılık makamı suç ile ilgili delilleri toplayıp tutuklama talebinde bulunacağı zaman bu suç kapsamındaki delilleri değerlendirip böylelikle tutuklamayı talep etmelidir. Ardından da Sulh Ceza Hakimliğinin bu suçla ilgili olarak tutuklanmak için bir kuvvetli belirti bulunduğu kanaatine yine dosya kapsamında sunulan delillere bakarak karar vermesi gerekmektedir. Oysa bireysel başvuruya konu bu dosyada casusluk suçu bağlamında Devletin gizli kalması gereken hangi bilgi veya belgesinin soruşturmaya konu edildiği, somut olarak bu bilginin nasıl temin edildiği ve nereye aktarıldığına dair hiçbir delil yer almamaktadır. Hatta Savcılık

tarafından buna ilişkin bir iddia da ortaya konulabilmiş değildir. Dolayısıyla Sulh Ceza Hakimliğinin Savcılığın talebi doğrultusunda suç sayılan hususlarla ilgili oldukça yüzeysel ve genel değerlendirmelerden hareketle tutuklama kararı vermiş olması tutuklama kararını sorunlu hale sokmaktadır.

16. Bu bağlamda çoğunluk kararındaki şu gerekçe kuvvetli suç belirtisi yönüyle Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde oluşturduğu standart açısından sorunludur:

“Doğası gereği gizlilik içinde işlenen casusluk türü suçların ortaya çıkarılmasında, bunlara dair delil ve olguların belirlenmesinde soruşturma mercilerinin diğer suçlara göre oldukça zor bir konumda oldukları hatırda tutulmalıdır. Dahası bu tür suçların konusunu oluşturan eylemlerin çoğu kez diğer ülkelerin istihbarat örgütleriyle iş birliği içinde icra edilmesi ve suçların faillerinin eylemlerini gizleme konusunda diğer şüphelilere göre daha fazla kabiliyet sahibi olması gibi olgular, bunlarla ilgili en azından soruşturmanın başlangıcında veya tutuklama gibi koruma tedbirlerinin uygulandığı aşamada aranan delil türü ve düzeyiyle ilgili kısmen farklı ölçütler benimsenmesini zorunlu kılabilir” (§ 92).

17. Elbette ki casusluk suçu bağlamında, niteliği gereği bu biçimdeki bir suçun işlenmesi sürecinde gizlilik önemli olmakla birlikte, tutuklama tedbirinin uygulanması aşamasında suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadında da olmazsa olmaz bir şart olarak aranmaktadır (Örnek olarak bkz.: Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 71).Dolayısıyla bu eşiğin altında kalan delillerin tutuklama tedbirinde kabulü kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ilgili anayasal güvenceleri anlamsız hale sokabilecektir.

18. Bireysel başvuruya konu tutuklama tedbirinin casusluk suçu kapsamında olmasından hareketle çoğunluk kararında bu nitelikteki bir suç kapsamında tutuklama tedbirinin uygulanmasında aranan “delil türü ve düzeyiyle ilgili kısmen farklı ölçütler benimsenmesi”nin zorunlu olabileceği ifade edilse dahi bu zorunluluktan dolayı casusluk suçu kapsamında delil olarak kabul edilebilecek herhangi bir bilgi veya belge ortaya konulmadan tutuklama tedbirine başvurulması mümkün olmamalıdır. Aksi yöndeki yaklaşım belirli suç türleri bakımından uygulanan tutuklama tedbirlerinin Anayasa’daki güvencelerin dışında kaldığı gibi bir sonucu ortaya çıkarır.

19. Oysa mevcut bireysel başvuruda tek başına hiçbir şekilde suç oluşturmadığı açık olan bazı durumlar casusluk suçu bağlamında birer delil olarak kabul edilmiştir. Sulh Ceza Hakimliğinin tutuklama kararındaki şekliyle ifade etmek gerekirse “dosya içerisinde mevcut HTS baz analiz raporları, dijital inceleme tutanakları, tanık beyanına dair bilgi alma tutanakları” ile başvurucunun “gerek FETÖ/PDY silahlı terör örgütü(…) gerek PKK silahlı terör örgütü ile irtibatlı kişiler ile” görüşmesi, “bu terör örgütleri adına ve yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüten H.J.B. ile irtibatlarına dair dosya içerisinde mevcut 27/11/2014, 1/6/2015, 3/6/2015, 5/6/2015, 7/3/2016, 9/3/2016, 28/6/2016, 29/6/2016, 18/7/2016 tarihlerinde periyodik ve 11/2014-7/2016 tarihleri arasında süreklilik arz eder şekilde ortak baz kayıtları”nın bulunması”, “18/7/2016 tarihinde bir lokantada birlikte görünmeleri” ve başvurucunun “H.J.B. ile Türkiye ve Orta Doğu meselelerinin görüştüğü konferanslarda görüştüklerine dair beyanları” birlikte değerlendirilmiş olup bunlardan hareketle başvurucunun üzerine atılı suçu işlediği hususunda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu kanaatine ulaşılmıştır.

20. Başvurucunun FETÖ/PDY veya PKK ya da başka bir terör örgütü veya herhangi bir suç örgütü ile irtibatlı kişiler ile görüşmüş olmasının, içeriği ortaya konulmadığı sürece, tek

başına suç işlenmesi için bir kuvvetli belirti olarak kabulü ne şekilde mümkün olabilecektir? Bu bağlamda Savcılığın öncelikle bu görüşmeyi terör örgütü üyelerinden kiminle ve hangi amaçla yaptığını somut olgulara dayalı olarak ortaya koyması ve bu görüşmenin içeriği ile ilgili hususları tespit etmesi ve bu içerikle ilgili bilgilerden hareketle Sulh Ceza Hakimliğinin suç işlendiğine dair kuvvetli belirti kanaatine ulaşması gerekmektedir. Aksi bir yaklaşımın kabulü halinde çok kolay biçimde birçok kişinin birçok görüşme ve temasından hareketle bu kişilerin tutuklanması yoluna gitmek mümkün olabilecektir. Soruşturma makamlarının bu bağlamda bir ceza soruşturmasındaki temel görevinin de terör örgütü veya bir suç örgütü ile irtibatlı kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerde suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilebilecek bilgi ve belgeleri temin ederek soruşturmayı yürütmek olduğu unutulmamalıdır.

21. Burada ayrıca başvurucunun H.J.B. ile irtibatı, aynı mekânda birlikte görünmeleri ve benzeri hususların da neden suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabul edilemeyeceğini izah etmek gerekir. Öncelikle Başsavcılığın başvurucunun tutuklanması ile ilgili sevk yazısındaki şekliyle H.J.B. ile ilgili ifade edilen “adı geçenin yabancı devletler adına istihbari görevler alarak faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiği, şüphelinin 15/7/2016 tarihinde darbe girişiminde bulunan FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün Amerika Birleşik Devletleri ülkesinde olan ve onursal başkanlığını örgüt lideri Fetullah Gülen'in yaptığı Rumi Forum Vakfı'nın organizasyon komitesinde görev yaptığı, örgüt liderinin çalışmalarını tanıtmak için lobi faaliyetlerinde bulunduğu” olgusundan hareketle bu kişinin 15/7/2016 tarihinde FETÖ/PDY terör örgütü mensuplarınca gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün yaşandığı gün Büyükada’da S. Otel'de darbe teşebbüsünün devam ettiği saatlerde kendi faaliyetlerini kamufle etmek amacıyla uluslararası toplantıya katılıyormuş görünümü altında ülkemize gelmesi hususunun ilk bakışta en azından bir şüphe uyandırması ihtimal dahilinde görülebilir. Ancak bu şüpheden hareketle bu kişi ile başvurucu arasındaki temasların başvurucunun casusluk suçu kapsamında tutuklanması amacıyla kuvvetli bir belirti olarak kabul edilebilmesi için bunların içeriğinin ve bağlamına ilişkin somut delillerin mutlaka ortaya konulması gerekmektedir.

22. Oysa dosya kapsamındaki soruşturma belgelerinde ve tutuklama kararında bu delillendirme yapılamamıştır. Bu bağlamda sadece başvurucu ile H.J.B. arasında “27/11/2014, 1/6/2015, 3/6/2015, 5/6/2015, 7/3/2016, 9/3/2016, 28/6/2016, 29/6/2016, 18/7/2016 tarihlerinde periyodik ve 11/2014-7/2016 tarihleri arasında süreklilik arz eder şekilde ortak baz kayıtları”nın bulunması, “18/7/2016 tarihinde bir lokantada birlikte görünmeleri” ve başvurucunun “H.J.B. ile Türkiye ve Orta Doğu meselelerinin görüştüğü konferanslarda görüştüklerine dair beyanları”na yer verilmiş olup bunlar tutuklamaya karar veren Hakimlikçe delil olarak kabul edilmiştir.

23. Bunlardan özellikle başvurucu ile H.J.B.’nin telefonlarının ortak baz kaydının varlığı ve bir lokantada birlikte görünmeleri ve bir konferansta birlikte görüştüklerine dair beyanlar bu şekliyle tek başına delil olamayacak rastlantısal durumlar olarak görülebilir. Eğer bunlar rastlantısal olmanın ötesinde bir anlam taşıyacak ve bu nedenle de hukuki değer görecek ise bir suç soruşturmasında Savcılıkça bunun detayına ilişkin hususların mutlaka ortaya konulması ve Hakimlikçe yapılan tutuklamada bunların ancak bu şekilde kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi mümkün olabilecektir.

24. Başvurucu bu kapsamda yaptığı açıklamasında H.J.B.’yi 2000 yılından beri daha ziyade katıldığı uluslararası konferanslar dolayısıyla tanıdığını, H.J.B.nin akademisyen ve Türkiye üzerine çalışan bir düşünce kuruluşunun yöneticisi olduğunu, İstanbul'da düzenlenen bazı

uluslararası toplantılarda bir araya gelmeleri haricinde bu kişi ile bir ilişkisinin olmadığını, 18/7/2016 tarihinde İstanbul'da Karaköy semtindeki bir lokantada H.J.B. ile bir araya geldikleri iddiasına ilişkin olarak ise kültürel miras alanında uzman iki kişiyle yemek için gittiği bir restoranda H.J.B. ile karşılaştığını, H.J.B. ile buluşmadığını, H.J.B.nin de o sırada başka bir grupla yemekte olduğunu ve başka bir masaya oturduğunu, Türkiye ve Orta Doğu meselelerine ilişkin konferanslarda görüştüklerine ilişkin olarak ise katıldığı toplantıların hiçbirinin gizli olmadığını, bazı devlet görevlilerinin de bu toplantılara katıldığını ifade etmiştir.

25. Başvurucu ile H.J.B. arasında gerek bir lokantadaki karşılaşma ve gerekse birlikte katıldıkları konferans bağlamında bahse konu casusluk suçu kapsamında tutuklama için kuvvetli bir belirti sayılabilecek bir delil ortaya konulamamış olup, gerek Savcılığın bilgi ve belgelerinde ve gerekse İstanbul 10. Sulh Ceza Hakimliğinin 9/03/2020 tarihli tutuklama kararında sadece lokantadaki bahse konu karşılaşmaya ve birlikte katıldıkları konferansta birbirleriyle görüşmelerine yer verilmiştir. Dolayısıyla bu düzeydeki olgulardan hareket edildiği içindir ki esasında casusluk suçu bağlamında dosyada hiçbir delile yer verilmediği sonucuna ulaşmak gerekmektedir.

26. Yine bu bağlamda H.J.B. ile başvurucunun telefonlarındaki ortak baz kaydının varlığı ile ilgili olarak başvurucu kendi işyerinin bulunduğu yerde çok sayıda otel olması nedeniyle telefonunun bu otellerden herhangi birinde kalan bir kişiyle ortak baz istasyonundan sinyal almış olabileceğini ifade etmiştir. Gerçekten yoğun nüfusun olduğu kalabalık şehirlerde ve özellikle de otel ve işyerlerinin yoğun olduğu semtlerde aynı baz istasyonundan çok sayıda kişinin aynı anda faydalanması nedeniyle ortak baz kaydının varlığı birçok kişi açısından olağan bir durum olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla İstanbul’un en yoğun nüfus yerleşimi ve hareketliliği olduğu yerlerden bir semtteki bu biçimdeki ortak baz kaydının varlığı başka detay bir bilgi olmadığı durumlarda başvurucu aleyhine delil olarak kullanılmamalıdır2. Aksi yöndeki bir hukuki kabul ise genel olarak kişiler açısından fevkalade güvencesiz ve hukuken sakıncalı sonuçlar doğurabilecektir.

27. Somut başvuruda casusluk suçundan verilen tutuklama kararı bakımından tutuklamanın ön koşulu olan kuvvetli suç belirtisi bağlamındaki en önemli eksiklik başvurucu ile H.J.B. arasındaki herhangi bir konuşma veya görüşmenin içeriğine dair hiçbir somut bilgi ya da belgeye dayanılmadan varsayımsal bir değerlendirmeyle hareket edilmesidir. Savcılıkça bu biçimdeki bir görüşme içeriğine veya başka bir somut bilgiye yer verilememiş, sadece değişik zamanlarda telefonların ortak baz istasyonundan sinyal vermesi, lokantada karşılaşma ve aynı konferansa katılma hususları birer delil olarak sunulmuş ve Hakimlikçe de bunlardan hareketle başvurucunun tutuklanmasına karar verilmiştir.

28. Spekülatif olmanın ötesine geçtiği ortaya konulamayan bu şekildeki bir hukuksal yaklaşımın benimsenmesi sonucu verilen bir tutuklama kararının gerek Anayasa’nın 19. maddesindeki boyutuyla ve gerekse Anayasa Mahkemesinin bugüne kadarki yerleşik içtihadında kabul ettiği haliyle tutuklamanın hukukiliği bağlamında ortaya konulan hukuki standardı karşılamasının mümkün olmadığını özellikle ifade etmek gerekir.

29. Nitekim Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru incelemelerine bakmaya başladığı ilk zamanlardaki kararlarından itibaren, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklamanın ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkün olduğunu ve tutuklamanın ön koşulu olarak bir kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin mutlaka bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Bunun için de suçlamanın kuvvetli

sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekmektedir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 71).

30. Oysa somut bireysel başvuruda ise casusluk suçu ile ilgili iddia kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmemiş, kuvvetli belirtinin varlığı temellendirilememiş, casusluk suçu ile ilgili olarak dosyadaki delillerden hareketle şüpheliler arasındaki hiçbir telefon görüşmesi içeriği, toplantı konuşma dökümü veya başka bir somut veri ortaya konulamamıştır.

31. Dolayısıyla yukarıda sıralanan nedenlerle bireysel başvuruya konu dosyada yer verilenlerden hareketle suç işlediğine dair kuvvetli belirti ortaya konulmadan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin güvencelerin yer aldığı Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal ettiği kanaatindeyiz.

2. Tutuklamanın Ölçülü Olmaması

32. Mahkememiz çoğunluk kararındaki bir diğer sorunlu alan ise başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülülüğü hususunda ortaya çıkmaktadır. Bu noktada iki önemli sorun olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararında ulaşılan kanaate katılmamaktayız.

33. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin niçin gerekli olduğu çoğunluğun kararında şu şekilde ifade edilmektedir:

"Bunun yanı sıra başvurucunun yabancı uyruklu bir kişiyle birlikte Türkiye aleyhine casusluk yaptığı ileri sürülmektedir. Ayrıca soruşturma dosyasındaki bilgilerden başvurucunun yurt dışında bulunan birçok kişi, kurum ve kuruluşla bağlantısının olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda isnat edilen suçun niteliği ve başvurucunun yurt dışı bağlantısı dikkate alındığında serbest bırakıldığı takdirde bir başka ülkeye kaçma ve burada yaşamını sürdürme imkânının diğer kişilere göre daha fazla olduğu söylenebilir. Yine tutuklamaya konu casusluk suçunun niteliği ve bu suçla ilişkili kişilerin imkân ve kabiliyetleri delillere etki edilmesi ihtimalini artıran bir faktör olarak kabul edilebilir" (§ 97).

34. İlk olarak ifade etek gerekir ki çoğunluk kararında tutuklama tedbirinin gerekliliği ile ilgili dayanılan bu argüman sorunludur. Zira başvurucunun İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğince devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan 9/3/2020 tarihinde verilen tutuklama kararında yer verilen delillerin hiçbirisi 2016 yılı sonrasında elde edilmiş değildir. Bu delillerden en yenisi 8/10/2016 tarihli olup bireysel başvurudaki tutuklamaya konu suçla ilgili başlatılan soruşturma üzerine verilen tutuklama kararı ise 9/3/2020 tarihlidir.

35. Arada geçen üç yıl beş aydan daha uzun bir süre boyunca bahse konu suç iddiası ile ilgili hiçbir yeni delil elde edilmediği gibi bu suçla ilgili daha önceki tarihlerde başlatılacak bir soruşturmada başvurucuya ulaşılamaması gibi bir durum da ortaya konulamamıştır. Aksine başvurucu 18/10/2017 tarihinde zaten İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında başlatılan bir soruşturma kapsamında gözaltına alınmış olup akabinde tutuklanmış ve o tarihten bu yana zaten cezaevinde bulunmaktadır.

36. Bunun içindir ki Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararında tutuklamanın hukukiliği bağlamında yapılan incelemede, tutuklanmak için gerekli olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olduğu kanaatine ulaşıldıktan sonra başvurucu hakkında uygulanan tutuklama

tedbirinin niçin gerekli olduğu konusunda ortaya konulan dayanaklar tatmin edici olmaktan uzaktır.

37. Elbette ki suçun işlendiği tarih ile tutuklama tedbirine başvurulan tarih arasında geçen sürede soruşturma işlemlerinin sürdüğü ve dolayısıyla soruşturma makamlarının hareketsiz kalmadığı durumlar olabilir. Anayasa Mahkemesinin böyle bir durumda yapılan bireysel başvurularda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçüsüzlüğünden hareketle ihlal kararı vermesi söz konusu edilemez. (Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin bu gerekçeye dayalı biçimde tutuklamanın ölçülülüğünden dolayı ihlal kararı vermediği karar örnekleri için bkz.: Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, K.T.: 17/5/2016, §§ 139-141; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, K.T.: 16/11/2016, §§ 228-232). Bu gibi durumlarda tutuklama tedbirinin suç tarihinden çok daha sonra uygulanmasının neden gerekli olduğu zaten somut başvurudaki bilgi ve belgelerden rahatlıkla anlaşılabilmektedir.

38. Oysa somut başvuruda başvurucu tutuklanmaya konu suç tarihinden itibaren Türkiye'de yaşamaya devam etmektedir. Bahse konu suç iddiası ise ancak suç tarihinden üç yıl beş ay geçtikten sonra ilk defa tutuklamaya konu yapılmıştır.

39. Anayasa Mahkemesi yakın dönemde verdiği Eren Erdem (B. No: 2019/9120, K.T.: 9/6/2020) kararında başvurucunun suça konu olayların yaşandığı tarihten dört yıl kadar sonra -yeni bir olguya ulaşılmadan- tutuklanması ölçüsüz bulunmuş ve tutuklamanın hukuki olmadığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan bir mülki idare amiri hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukukiliğinin incelendiği A.C. (B. No: 2016/64868, K.T.: 27/2/2020) kararında başvurucunun hakkında soruşturma başlatılmasından yaklaşık iki yıl sonra tutuklanması ölçüsüz bulunmuştur. Anılan kararda ayrıca soruşturma sürecinde yaklaşık iki yıl boyunca soruşturma mercilerince başvurucunun tutuklanmasına gerek görülmediği, yine soruşturmanın başlaması ile tutuklama tedbirinin uygulanması arasındaki iki yıllık dönemde suça ilişkin yeni bir olgunun tespit edildiğinin soruşturma mercilerince ortaya konulmadığı belirtilmiş, buna göre başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin süreç yönünden ölçülü olmadığı değerlendirilmiştir.

40. Kaldı ki başvurucu 18/10/2017 tarihindeki ilk gözaltıdan itibaren Savcılık tarafından cebir ve şiddet kullanarak Hükûmeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından cezai takibata tabi tutulmakta olup bu soruşturma süreci boyunca da zaten casusluk suçu ile ilgili tutuklamada kullanılan deliller soruşturma makamlarının elinde bulunmaktadır.

41. Öte yandan somut başvuruda başvurucunun yakalanamaması gibi bir ihtimalin bulunmadığı ve daha sonraki tarihlerde bu suçla ilgili yeni bir delilin de elde edilmediği not edilmelidir. Tüm bu sıralananlardan hareketle başvurucu hakkında casusluk suçundan dolayı delillere ulaşıldığı tarihten itibaren üç yıl beş ay geçtikten sonra tutuklama tedbirine başvurulmuş olduğu dikkate alındığında, uygulanan bu tedbirin niçin gerekli olduğunun tutuklama kararı gerekçelerinden anlaşılamadığı ifade edilmelidir.

42. Somut başvuruda tutuklamanın ölçülülüğü noktasındaki ikinci önemli sorun ise aynı delillerle başvurucu hakkında yeniden tutuklama kararı verilmiş olmasıdır. Başvurucu hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yönünden 19/2/2020 tarihinde uygulanan tutuklama tedbiri devam ederken 9/3/2020 tarihinde soruşturma mercilerince başvurucunun ayrıca devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından da tutuklanması yoluna

başvurulmasının ölçülü olduğu ile ilgili olarak çoğunluk kararında şu gerekçeye yer verilmiştir:

“Başsavcılığın tutuklama talep yazısında bireysel başvuruya konu bu suç yönünden neden ayrıca tutuklama tedbirine başvurulmasının istendiği ifade edilmiştir. Anılan yazıda diğer şüpheli H.J.B. yönünden yapılan ek (yeni) araştırmalarda bu kişinin diğer ülkeler adına istihbari faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiği belirtilmiş ve bununla ilgili bazı hususlara dikkat çekilmiştir. Başsavcılık, başvurucunun bu kişiyle bağlantısına ilişkin tespit ve olgulara değinip bunlarla ilgili araştırmanın devam ettiğine de vurgu yaparak başvurucu hakkında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından da tutuklama tedbirinin uygulanması gerektiği yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur. Sulh Ceza Hâkimliğince anılan suçtan verilen tutuklama kararının da esas olarak aynı hususlara dayandığı görülmektedir. Buna göre tutuklama tedbirinin süreç yönünden ölçülü olduğunun kabulü mümkün görünmektedir.” (§ 101).

43. Somut başvuruda tutuklamanın hukukiliğindeki ölçülülük bağlamında ihlal tam da bu konuda ortaya çıkmaktadır. Zira başvurucu hakkında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan verilen tutuklama kararında daha önceki iki tutuklamaya konu soruşturma dosyasında yer alan deliller dışında yeni hiçbir delil yer almamaktadır. Aynı delillerin yer aldığı ve delillerin en yenisinin 8/10/2016 tarihli olduğu soruşturma dosyasında başvurucu ile ilgili iki tahliye ve üç tutuklama kararı verilmiştir. Başvurucunun bu bireysel başvuru dosyasına konu tutuklama kararında önceki soruşturma dosyasındaki delillerin dışında hiçbir yeni delil gösterilememiştir.

44. Çoğunluk kararında henüz dosyada bulunmayan, başvurucu ile ilgili de olmayıp başvurucu ile irtibatlı olduğu ileri sürülen şüpheli H.J.B. ile ilgili olarak yapılan ek (yeni) araştırmalarda bu kişinin diğer ülkeler adına istihbari faaliyetler yürüttüğüne dair bulgulara erişildiği şeklindeki soruşturma makamlarınca zikredilen bir husus göze çarpmaktadır (§ 101). Bununla birlikte bu bulguların neler olduğu soruşturma belgelerinde ortaya konulmadan bununla ilgili araştırmanın devam ettiğine vurgu yapılarak bu husus devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin süreç yönünden ölçülü olduğu noktasında dayanak olarak kullanılmaktadır. Çoğunluk kararındaki bu yaklaşımla tutuklanan kişi ile değil onunla irtibatlı olduğu ifade edilen bir kişi ile ilgili olan ve bu irtibatlı kişi ile ilgili de henüz somut delil değeri olduğu ifade edilebilecek düzeyde bir veri elde bulunmasa dahi buradan hareketle tutuklama şeklindeki bir tedbir ölçülü olarak kabul edilmek durumunda olacaktır. Bu yaklaşımın başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülülüğü açısından fevkalade sorunlu olduğu ise aşikardır.

45. Öte yandan bu aşamadaki temel bir sorun ise tutuklu olarak yargılandığı davalarda tahliyesine karar verildikten sonra aynı delillere dayalı olarak başvurucunun başka suçlardan dolayı yeniden tutuklanması yoluna başvurulmuş olmasıdır. Bu durum hem anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklama kararı hem de bu bireysel başvuruya konu olan casusluk amacıyla gerçekleştirilen tutuklama kararı için de geçerlidir. Soruşturma makamları ve Sulh Ceza Hakimliği başvurucunun aynı delillere dayalı olarak daha önce bir kez tahliye de edilmiş olmasına rağmen üçüncü kez tutuklanmasının neden gerekli olduğunu somut olarak tutuklama sevk yazısında ve Hakimliğin tutuklama kararında gösterebilmiş değillerdir.

46. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bu konu ile ilgili yerleşik içtihadındaki yaklaşımı ile çoğunluğun kararı çelişmektedir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre, devam eden yargılaması kapsamında tahliyesine karar verilen bir kişinin genel olarak aynı olgulardan hareketle yeniden tutuklanması durumunda, bu kişi hakkında ikinci kez uygulanan tutuklama tedbirinde kuvvetli suç şüphesi bulunsa ve böylece tutuklamanın ön koşulu sağlanmış olsa dahi Anayasa Mahkemesi ikinci tutuklama kararının neden gerekli olduğunun bu tutuklama kararında yeterince ifade edilmesini şart koşmaktadır. Bu konuda olması gerektiği ölçüde bir açıklama yapıldığı kanaatine ulaşamadığı durumlarda ise Anayasa Mahkemesi tutuklamanın ölçülülüğü boyutundan ihlal sonucuna ulaşmaktadır.

47. Anayasa Mahkemesinin bu konudaki yaklaşımı ilk olarak 2020 yılının Ocak ayında verilen bir kararda şu şekilde ifade edilmektedir:

“Buna karşın başvurucunun tahliyesine karar verildiği gün Başsavcılık tarafından başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında yukarıda da değinildiği üzere genel olarak aynı olgulardan hareketle yeniden tutuklama tedbiri uygulanmıştır. Başvurucu tahliye edildiği gün gözaltına alınmış ve sonrasında isnat edilen suçların katalog suçlar arasında yer aldığı ve suçlara ilişkin yaptırımın alt sınırları dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı gerekçesiyle tutuklanmıştır. Esasen, ilk derece mahkemesinin karar ve değerlendirmelerinden de anlaşılacağı üzere ikinci tutuklama tedbirine konu suçlama ilk tutuklama tedbirine konu suç ile temelde aynı olgulara dayanmaktadır. Buna göre gerçekte her iki tutuklama tedbiri aynı suça ilişkindir.

Bu durumda -yargılandığı davada tahliye edilmiş olan- başvurucu bakımından temelde aynı suça ilişkin olgulardan hareketle başlatılan bir soruşturma kapsamında yeniden tutuklama tedbirinin uygulanmasını zorunlu kılan tutuklama nedenlerinin neler olduğunun ve neden tutuklama tedbirinin ölçülü görüldüğünün tutuklamaya ilişkin kararlarda yeterince ifade edildiğini veya somut olayın özelliklerinden anlaşıldığını söylemek mümkün değildir.

Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında uygulanan ikinci tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır”. (Bkz.: Abdullah Kılıç, B. No: 2016/25356, K.T.: 8/01/2020, §§ 84-86).

48. Anayasa Mahkemesi daha sonraki zamanlarda da önüne gelen benzer başvurularda aynı yaklaşımla bireysel başvuruları incelemiş olup, bu başvurularda da yargılanmakta olduğu önceki davada tahliyesine karar verilen başvurucuların aynı olgulardan hareketle başlatılan yeni bir ceza soruşturmasında ikinci kez tutuklama tedbirine başvurulmasının neden gerekli olduğunun izah edilmediği durumlarda tutuklamanın ölçülü olmamasından hareketle başvurucuların ikinci tutuklama kararı yönünden Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği biçiminde karar vermeyi sürdürmüştür. (Bu konuyla ilgili Anayasa Mahkemesinin iki ayrı ihlal kararı için bkz.: Cihan Acar, B. No: 2017/26110, K.T.: 27/2/2020, §§ 74-76; Yetkin Yıldız, B. No: 2018/3292, K.T.: 23/6/2020, §§ 68-70).

49. Dolayısıyla somut başvuruya konu tutuklamada da Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadını ifade eden bu kararlardakinden farklı bir durum olmadığını belirtmek gerekir. Hatta kanaatimizce bu başvuruya konu tutuklama kararında tutuklamanın hukukiliği bağlamında suç işlendiğine dair kuvvetli belirti bile bulunmamaktadır. Oysa Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı bağlamında yukarıda değinilen ikinci tutuklamanın hukukiliği bağlamında kuvvetli suç belirtisi bulunmasına rağmen Mahkeme, sırf aynı olgulara dayalı suçlamalarla yeniden tutuklama tedbirine başvurulmasının neden gerekli

olduğunun yeterince ortaya konulamamasını ihlal sebebi olarak kabul etmiştir. Ek olarak ifade etmek gerekir ki bu bireysel başvuruya konu tutuklama Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadındaki yukarıda zikredilen kararlardan farklı olarak aynı delillere dayalı olarak başvurulan ikinci değil üçüncü tutuklama kararı olup bu durumda tutuklama tedbirinin neden gerekli olduğunun ortaya konulması daha da önemli hale gelmektedir.

50. Sonuç olarak somut bireysel başvuruda başvurucu ile ilgili uygulanan üçüncü tutuklama kararında aynı delillere dayalı olarak gerçekleştirilen yeni tutuklamanın neden gerekli olduğuna ilişkin hususlar yeterince ortaya konulmadığından başvurulan tutuklama tedbirinin ölçülü olmadığı aşikardır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararında bu konudaki Mahkememizin yerleşik içtihadından ayrılıp somut başvuruda neden ihlal olmadığına karar verildiğine ilişkin gerekçenin ortaya konulmamış olması ise önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

B. Tutuklulukta Geçirilen Süre

51. Tutuklulukta geçirilen süre ile ilgili iddialar konusunda Anayasa Mahkemesi çoğunluk görüşünde ulaşılan iki kanaate de katılmak mümkün değildir.

52. İlk olarak 7188 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesine eklenen dördüncü fıkraya göre tutuklulukta soruşturma aşaması için öngörülen azami iki yıllık sürenin aşılmış olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır.

53. Somut olayda başvurucunun tekraren tutuklandığı 9/3/2020 tarihine kadar soruşturma evresinde tutuklulukta geçen süre 1 yıl 11 ay 29 gündür. Başka bir ifadeyle başvurucu kanunda tutukluluk için öngörülen azami sürenin dolmasına bir gün kala casusluk suçlamasıyla tutuklanmıştır. Bununla birlikte 1/11/2017-11/10/2019 tarihleri arasında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan verilen tutuklama kararı uyarınca da tutulan başvurucu 19/2/2020 tarihinde aynı suçtan, 9/3/2020 tarihinde ise -aynı soruşturma dosyası kapsamında- bu kez siyasi veya askerî casusluk suçundan tutuklanmıştır. Bilahare anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan uygulanan tutuklama tedbiri sona erdirilmişse de casusluk suçundan tutukluluk devam ettirilmiştir. Bu durumda iddianamenin kabul edildiği 8/10/2020 tarihine kadar başvurucunun soruşturma aşamasındaki tutukluluğunun toplam süresi 2 yıl 6 ayı geçmiştir. Dolayısıyla soruşturma evresi için kanunda öngörülen azami iki yıllık tutukluluk süresi aşılmış durumdadır.

54. Nitekim bu yönü ile bir ihlal olabileceğini esasen İstanbul 3. Sulh Ceza Mahkemesi de kabul ettiği içindir ki başvurucunun 19/02/2020 tarihinde yeniden tutuklanmış olduğu anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan soruşturma evresindeki iki yıllık azami tutukluluk süresi dolduğu gerekçesiyle 20/03/2020 tarihinde tekrar tahliyesine karar verilmiştir. Bununla birlikte kovuşturma aşamasına geçildiği tarih itibariyle toplam tutukluluk süresi soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami bu iki yıllık süreyi geçmiştir.

55. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadında da kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin hesaplanmasında her bir suçun tutukluluk süresinin ayrı ayrı değil tüm suçlar için toplam tutukluluk süresinin tek bir süre olarak kabul edilmesi esası benimsenmektedir. (Bkz.: Burak Döner, B. No: 2012/521, K.T.: 2/7/2013, §§ 46-48).

56. Dolayısıyla buradaki ihlal aslında soruşturma aşamasındaki 7188 sayılı Kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ihlal

durumuyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararındaki başvuru yollarının tüketilmemesi şeklindeki kanaate katılmak mümkün değildir.

57. Çoğunluk kararında soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılması hususunda Yargıtay'ın da anılan iddianın ceza davası devam ederken tazminat istemine konu edilemeyeceği yönünde bir içtihadı olduğu tespit edilemediğinden hareketle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu nedenle de tutukluluk süresinin soruşturma aşaması için Kanun'a uygunluğu bakımından öncelikle bu başvuru yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (§ 111) .

58. Bu görüşe katılmak zordur. Zira bireysel başvuruda tüketilmesi gereken iç hukuk yolunun etkili olması için başvurucunun mağduriyetini gidermeye uygun kararlar elde etmeye müsait ve etkili yol olduğu kabul edilen bir niteliği haiz olması gerekmektedir.

59. Anayasa Mahkemesine göre, “başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlali tespit ederek ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, K.T.: 16/2/2017, § 39).

60. Bu bağlamda somut iddia ile ilgili olarak çoğunluk kararında belirtildiği şekilde Yargıtay'ın anılan iddianın ceza davası devam ederken tazminat istemine konu edilemeyeceği yönünde bir içtihadı olduğu tespit edilememesi şeklindeki yaklaşımdan ziyade bu konuda Yargıtay'ın anılan iddianın ceza davası devam ederken tazminat istemine konu edilebileceğine dair bir içtihadının varlığı gerekmektedir.

61. Dolayısıyla soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığı bu biçimdeki yeni bir durumun varlığı halinde Ceza Muhakemesi Kanunu’ndaki 141. maddede belirtilen yolun etkili olduğu noktasında bir örnek uygulama mevcut olmadığından etkili bir iç hukuk yolunun varlığı ile ilgili net bir kanaate ulaşmak kolay olmayacaktır.

62. Ayrıca tutuklamanın makul süreyi aşması hususunda da çoğunluk kararında ulaşılan kanaate katılmak mümkün değildir.

63. İlk olarak başvurucu hakkında hem anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme hem de devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasi veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından verilen tutukluluğun devamına veya tahliye taleplerinin ya da tutukluluğa itirazların reddine ilişkin kararlarda gerek kuvvetli suç şüphesinin varlığı gerek tutuklama nedenlerinin mevcut olduğu ve devam ettiği gerekse tutukluluğun devamının ölçülü olduğu hususlarında genel olarak matbu gerekçelere yer verilmiştir. Başvurucu yönünden yaklaşık 2 yıl 10 ay boyunca sürdürülen tutukluluk bakımından kaçma şüphesinin hangi olgulara dayalı olduğu anılan kararlarda ortaya konulmuş değildir. Bu çerçevede önemle vurgulamak gerekir ki bir suçun niteliği veya bu suça ilişkin olarak verilebilecek cezanın ağırlığı her zaman kaçma tehlikesinin bulunduğunu ortaya koyan bir durum olarak kabul edilemez. Bir ceza soruşturması veya kovuşturması bağlamında uygulanan tutuklama tedbirleri bakımından kaçma şüphesinin bulunup bulunmadığının veya devam edip etmediğinin belirlenmesinde -suçun ya da cezanın niteliğine ilişkin olanların yanı sıra- şüphelinin veya sanığın durumunun da özellikle dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda şüpheli veya

sanığın sabit bir yerleşim yerinin olup olmadığı, mesleği, mal varlığı, ailesinden veya işinden kaynaklı bağlantıları, yakalanma şekli, süreç içindeki tavır ve davranışları, başka bir ülkeye gitmesini veya orada barınmasını kolaylaştıran bazı özel koşulların bulunup bulunmadığı, kişilik özelliklerini ortaya koyan olgular, ahlaki durumunu gösteren tutum ve eylemleri gibi kişisel unsurlar birlikte değerlendirilerek bir kanaate ulaşılmalıdır (Bkz.: Eren Erdem, § 135). Yine soruşturmanın başından beri soruşturma mercilerinin uhdesine bulunan delillere başvurucu tarafından etkide bulunulabileceği yönünde bir açıklamaya yer verilmemiştir. Dahası anılan kararlarda tutuklamaya alternatif olan adli kontrol nedenlerinin yetersiz kalma nedenleri bakımından da bir açıklama bulunmamaktadır.

64. İkinci olarak tutuklu şekilde sürdürülen soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin yürütülmesinde adli makamlar başta olmak üzere kamu makamlarının özenli davranma yükümlülüklerine somut olayda riayet edildiğini söylemek mümkün değildir. Başvurucu hakkındaki soruşturmanın başlangıcında tespit edilen hususlarla ilgili yeni birtakım olgulara erişilmediği halde soruşturma üç yıla yakın bir süre tutuklu olarak sürdürülmüştür. Anılan bu süreçte soruşturmaya tutuklu olarak devam edilmesini gerekli kılan hangi nedenlerin bulunduğu ve yine hangi araştırma veya incelemenin yapılması dolaysısıyla tutukluluğun gerekli görüldüğü soruşturma belgelerinde veya tutukluluğa ilişkin kararlarda tartışılmamıştır.

65. Buna göre yaklaşık 2 yıl 10 aylık tutukluluk süresi bakımından tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğunu kabul etmek ve ayrıca başta soruşturma mercileri olmak üzere kamu makamlarının özenli davrandıklarını söylemek mümkün görülmemiştir.

66. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle başvurucu hakkındaki tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği, tutukluluk süresinin soruşturma aşaması için kanunda öngörülen azami süreyi aşması dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği ve tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğumuz için çoğunluk kararına katılmadık.

Üye Hicabi DURSUN Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞI OY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; tutuklanmasına dayanak kabul edilen olguların kuvvetli suç belirtisi oluşturmadığını, üzerine atılı casusluk suçunun unsurlarının hiçbir şekilde oluşmadığını, olayda tutuklama nedenlerinin bulunduğundan söz edilemeyeceğini, aynı soruşturma kapsamında tutuklu kalmasının ölçülü olmayacağı gerekçesiyle 11/10/2019 tarihinde resen tahliye edilmesine karşın daha önce suçlama konusu yapılan olgulara dayanılarak yeniden tutuklandığını, bu durumun ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Anayasa Mahkemesi bireysel başvurularda tutukluluğun hukukiliği yönünden dört aşamalı bir inceleme yapmaktadır. Bunlar;

-Tutuklamanın kanuni bir temelinin (dayanağının) olup olmadığı

-Suç işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığı

-Tutuklama nedenlerinin mevcut olup olmadığı

-Tutuklamanın ölçülü olup olmadığı

3. AİHM ise tutukluluğu meşru kılan makul dört temel neden belirlemiştir. Bunlar sanığın duruşmaya çıkmama (kaçma) tehlikesi (Stögmüller/Avusturya, B. No: 1602/62, 10/11/1969, hukuki gerekçe bölümü § 15), sanığın serbest bırakıldıktan sonra adaletin iyi idaresine zarar verecek tarzda önlemler alabilecek olma (özellikle delillerin yok edilme) tehlikesi (Wemhoff/Almanya, B. No: 2122/64, 27/6/1968, hukuki gerekçe bölümü § 14), tekrar suç işleme tehlikesi (Matznetter/Avusturya, B. No: 2178/64, 10/11/1969, hukuki gerekçe bölümü § 7) ve kamu düzenini bozma tehlikesidir (Letellier/Fransa, B. No: 12369/86, 26/6/1991, § 51).

4. AİHM'e göre ilk tutuklama için yeterli görülen makul şüphenin varlığı -elde edilen deliller ve somut olayın kendine özgü koşulları da dikkate alındığında- olaylara dışarıdan bakan, tamamen objektif bir gözlemciyi ikna edecek yeterlilikte olmalıdır. Toplanan deliller, objektif bir gözlemciye sunulduğunda şüpheli ya da sanığın atılı suçu işlemiş olabileceği yönünde gözlemcide kanaat oluşturmaya yeterli ise somut olayda makul şüphe vardır. Diğer bir ifade ile inandırıcı neden ya da makul şüphe, suçlanan kişinin üzerine atılı suçu işlemiş olabileceğine dair objektif bir gözlemciyi ikna etmeye yeterli olay, olgu veya bilginin varlığını gerektirmektedir. Bununla birlikte neyin makul sayılacağı olayın tüm koşullarına bağlı olarak belirlenmelidir (Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık, B. No: 12244/86 ..., 30/8/1990, § 32; O'Hara/Birleşik Krallık, B. No: 37555/97, 16/10/2001, § 34).

5. Başvurucu yönünden bireysel başvuruya konu, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından kuvvetli suç şüphesinin oluşup oluşmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucuya yöneltilen devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme suçuyla ilgili olgular, sahibi ve yöneticisi olduğu kuruluşlar vesilesiyle sivil toplum alanındaki faaliyetlerine ve diğer şüpheli H.J.B. ile olan ilişkisine dayanmaktadır.

6. Soruşturma mercilerince tutukluluğa ilişkin belgelerde veya iddianamede bu suç yönünden kuvvetli belirti niteliğinde kabul edilebilecek olgu ve delillerin ortaya konulduğunu söylemek güçtür. Bu kapsamda başvurucunun STK'lar eliyle ya da sivil alandaki faaliyetleri ile devletin gizli kalması gereken hangi bilgilerini temin ettiği, bu bilgilerin "gizlilik" unsurunun ve kaynağının ne olduğu hususunda bir açıklama bulunulmamaktadır. Bu suç yönünden yapılan değerlendirmelerin soyut ve genel açıklamalardan öteye geçtiğini söylemek mümkün olamamıştır.

7. Yine başvurucunun casusluk yaptığı ileri sürülen diğer şüpheli H.J.B. ile irtibatının da devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ya da askeri casusluk amacıyla temin etme suçu bakımından kuvvetli bir belirti olarak değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Başvurucu ile anılan kişinin darbe teşebbüsünden iki gün sonra bir lokantada görüştükleri belirtilmiş ise de, bu görüşmenin içeriği ile ilgili bir tespit ve iddia bulunmamaktadır. Aynı durum başvurucu ile bu kişinin bir konferanstaki görüşmeleri için de geçerlidir. Başvurucu ile H.J.B.'nin cep telefonlarının zaman zaman aynı baz istasyonundan sinyal alması konusu ise bu ilişkinin casusluk boyutu bir yana varlığını ispatlamak bakımından bile yeterli değildir. Alınan ortak sinyal bilgisinin İstanbul'un merkezindeki baz istasyonlarından alındığı iddia edilmektedir. Başvurucu ile adı geçen sanığın aynı dönemde veya yakın tarihlerde yurtdışına çıkmaları veya Türkiye'de aynı veya yakın yerlerde bulunmaları da casusluk eylemini ispata yeterli bir durum değildir.

8. Savcılık, başvurucunun kurduğu ve desteklediği STK'lar aracılığı ile elde ettiği sosyolojik, ekonomik ve siyasal içeriği olan devletin güvenliği, iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgileri temin ederek amaçları doğrultusunda yabancı devletler lehine ve Türkiye aleyhine kullandığını ileri sürmüştür. Savcılık bu kapsamda başvurucunun ... Vakfı ve ... A.Ş. kapsamındaki faaliyetlerine dayanmıştır. Öncelikle, ... Vakfı'nın kendi kararı ile faaliyetlerini sonlandırdığı tarihe kadar, ... A.Ş.'nin ise, halihazırda faaliyetlerini serbestçe yürüten yasal kuruluşlar olduğu anlaşılmaktadır. Sivil toplum örgütlerince ülkenin sosyolojik, ekonomik ve politik konuları üzerinde çalışmanın ve bu konularda fikir üretilmesinin nasıl devletin güvenliği, iç ya da dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgiler olduğu, darbe teşebbüsü ile ne tür bir ilgisinin bulunduğu veya suç teşkil ettiği açıklanamamıştır. Bu tür bir iddia benzer konularda çalışmalar yapan tüm sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini de kolaylıkla casusluk faaliyeti olarak değerlendirilmesine yol açabilecek niteliktedir. Sosyolojik, ekonomik ve siyasal konularla ilgili bilgi toplanması ve bu bilgi ve bulguların kamuoyuna açıklanması sivil toplum örgütlerinin temel amaç ve faaliyetleri arasındadır. Başvurucunun bu faaliyetlerinin iddia edilen suçlama kapsamında olduğu şüphesini uyandıracak herhangi bir olgu da ortaya konulamamıştır.

9. Başvurucudan elde edilen belgelerin, başvurucunun bir belgesel çekimine maddi destek sağlamasının, Ermeni olayları ile ilgili organizasyon tertip etmesinin, üzerine atılı darbeye teşebbüs ve casusluk suçları ile bağlantısını anlamak güçtür. Ayrıca, söz konusu belgesellerin ve organizasyonun yasadışı olduğu, bunlara yönelik yasal bir işlem yapıldığı da iddia edilmemiştir.

10. Başvurucunun bir takım kişilerle (G.S., İ.A., A.V., C.D.) irtibatta bulunmuş olmasının da suçlama konusu yapıldığı görülmektedir. Bu irtibatların içeriğine ilişkin bir bilgi ve belge sunulmadan kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir. Söz konusu irtibatların müsnet suçlara ilişkin bir ifade, bilgi, bulgu içerdiği de iddia edilmemiştir. Bu yüzden söz konusu irtibatların tek başına atılı suçların işlendiği yönünde kuvvetli suç şüphesi oluşturduğu söylenemeyecektir.

11. Somut olayda başvurucu, 18/10/2017 tarihinde gözaltına alınıp 1/11/2017 tarihinde 5237 sayılı Kanun'un 309. Maddesinde yer alan suçtan tutuklanmış, 11/10/2019 tarihinde bu suçtan tahliyesine karar verilmiş, aynı delillerle 19/2/2020 tarihinde bu suçtan tekrar tutuklanmıştır. Başvurucu, 20/3/2020 tarihinde azami tutukluluk süresi (iki yıl) dolduğu gerekçesiyle ikinci kez tahliye edilmiştir. Ancak, başvurucu daha öncesinde 9/3/2020 tarihinde aynı delillerle, bu kez devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla temin etmek suçundan tutuklanmıştır. Başvurucuya yöneltilen her iki suçlama da aynı olgulara ve gerekçeye dayanmaktadır. Tutuklama kararlarında ve iddianamede başvurucunun bu iki suçu işlediği sonucuna ulaşılırken ağırlıklı olarak H.J.B. ile iddia olunan temaslarına dayanılmaktadır. Bu nedenle soruşturma makamlarınca başvurucu hakkındaki 9/3/2020 tarihli tutuklama tedbirinin hangi ihtiyaca binaen gerçekleştirildiği, bu tutuklamanın neden gerekli olduğu olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden ne yazık ki anlaşılamamaktadır.

12. Açıklanan nedenlerle; tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olarak uygulanması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği kanısındayım.

13. Başvurucunun tutuklu olarak sürdürülen soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin

yürütülmesinde adli makamlar başta olmak üzere kamu makamlarının özenli davranma yükümlülüklerine somut olayda riayet edildiğini söylemek mümkün değildir. Başvurucu hakkındaki soruşturmanın başlangıcında tespit edilen hususlarla ilgili yeni birtakım olgulara erişilmediği halde soruşturma üç yıla yakın bir süre tutuklu olarak sürdürülmüştür. Anılan bu süreçte soruşturmaya tutuklu olarak devam edilmesini gerekli kılan nedenlerin ne olduğu, soruşturmada hangi delillerin temini ile incelemelerin yapılması için tutukluluğun lüzumlu ve gerekli görüldüğü soruşturma belgelerinde veya tutukluluğa ilişkin kararlarda tartışılmamıştır.

14. Bu durumda yaklaşık 2 yıl 10 aylık tutukluluk süresi yönünden tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğunu kabul etmek ve ayrıca başta soruşturma mercileri olmak üzere kamu makamlarının özenli davrandıklarını söylemek mümkün görülmemiştir.

15. Sonuç olarak yukarıda belirtilen gerekçelerle başvurucu hakkındaki tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği, tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak da Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğumdan çoğunluk kararına katılmadım.

Üye Celal Mümtaz AKINCI

KARŞIOY GEREKÇESİ

Tutuklama tedbirinin hukukî olmaması, soruşturma safhası için azamî tutukluluk süresinin aşılması ve tutukluluğun makul süreyi aşması sebebiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin başvurunun, soruşturma safhasında öngörülen kanunî tutukluluk süresinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi sebebiyle kabul edilemez olduğuna; diğer iddiaların ise kabul edilebilir olduğuna, ancak başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

1. Soruşturma aşaması için Kanunda öngörülen azamî tutukluluk süresinin aşıldığında tartışma bulunmamakla birlikte çoğunluk, buna ilişkin şikayetin, başvuru yollarının tüketilmemesinden dolayı kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çoğunluğun bu kararının gerekçesinde, tutukluluğun kanundaki azamî süreyi aştığı iddiasıyla yapılan başvurularda, başvurunun incelendiği tarih itibariyle başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise 5271 sayılı Kanunun 141. maddesinde öngörülen dava yolunun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğuna karar verildiği hatırlatılarak bazı kararlarımıza atıf yapılmışsa da, somut olayda başvurucunun durumunun anılan içtihadımızdaki tahliye edilme veya hükümlü hâle gelme durumundan tamamen farklı olduğu ve devam eden davada tutuklu olarak yargılanmasına devam edildiği açıktır.

Bu itibarla, incelenen başvuruda, 141. maddedeki tazminat davası yolunun etkili bir yol olduğu söylenemeyeceğinden, bu ihlal iddiası bakımından da incelemeye devam edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun kabul edilemezlik kararına katılmıyorum.

2. Esas yönünden varılan sonuca da aşağıdaki sebeplerle karşıyım:

a) Başvurucu 1/11/2017 tarihinde Gezi Parkı olayları ve 15 Temmuz darbe teşebbüsü ile ilgili olarak TCK’nun 312. ve 309. maddelerinde öngörülen suçlardan tutuklanmıştır. TCK’nun 309. maddesinde belirtilen suçtan yapılan tutuklama, darbe teşebbüsünün

organize edilmesinde yer aldığı suçlaması kapsamında şüpheli olan yabancı uyruklu bir kişi ile başvurucu arasındaki irtibatı gösterdiği iddia edilen olgulara dayandırılmış, ancak 11/10/2019 tarihinde başvurucunun bu suçtan tahliyesine karar verilmiştir. TCK'nun 312. maddesindeki suçla ilgili olarak açılan kamu davası ise, başvurucunun beraatine ve tahliyesine karar verilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu kararın verildiği gün başvurucu hakkında TCK'nun -daha önce tahliye kararı verilen- 309. maddesinde öngörülen suçtan gözaltı kararı ve bir gün sonra tutuklama kararı verilmiştir. Bu tutuklama kararında da esas olarak başvurucunun aynı kişi ile irtibatına dayanılmıştır. Başvurucu 9/3/2020 tarihinde ise, yine aynı dosya kapsamında, aynı delillere yani aynı kişi ile irtibatını gösterdiği iddia edilen olgulara dayanılarak TCK'nun 328. maddesinde düzenlenen suçtan tutuklanmıştır.

Dolayısıyla, başvurucunun incelenen başvuruya konu tutuklama kararı da, daha önceki tutuklama kararlarında olduğu gibi, esas olarak aynı kişi ile irtibatını gösterdiği ileri sürülen olgulara dayandırılmış; ancak -tutuklama kararında dayanılan- cep telefonunun farklı tarihlerde aynı baz istasyonundan sinyal vermesi, aynı lokantada görüldükleri, bazı konferanslarda görüştükleri ve 2016 yılında iki kısa telefon görüşmesi yaptıkları yönündeki veriler ile iddianamede belirtilen olgulara ilişkin savunmalarının aksi ortaya konulamamış, hatta başvurucu ile söz konusu kişi arasında yapıldığı ileri sürülen görüşmelerin içeriğine dair bir iddiada da bulunulmamıştır.

Aslında Savcılık da, başvurucu ile anılan kişi arasında az sayıda doğrudan temas gerçekleştiğini kabul ederek bunun özel gayret gösterilmesinden kaynaklandığını belirtmiş; buna rağmen bu hususta da herhangi bir delil göstermemiştir. Bu tür kabullerin tutuklanan kişilerle ilgili olarak aksi kanıtlanamayacak karineler oluşturacağı ve bunun gözardı edilmesinin, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine dair başvuruların incelenmesini neredeyse imkânsız hâle getireceği açıktır.

AİHM de başvurucu ile ilgili ihlal kararında, söz konusu irtibat iddialarına ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş ve bu verilere dayanılarak tutuklama kararı verilmesinin anılan hakkı ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır. İncelenen başvuruda tutuklama kararına esas olan suç farklı ise de, aynı delillere dayanılarak tutuklama kararı verildiğinden, bu suç yönünden de AİHM'in mezkûr kararından ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Ayrıca bu karardan sonra yeni delil olarak değerlendirilebilecek tanık ifadesinin başvurucu ile bir ilgisi bulunmadığı gibi yeni suçlama bakımından yeni bir delil de ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla, söz konusu olgular, anılan suçlar açısından kuvvetli belirti olarak kabul edilemez.

Diğer taraftan, başvurucunun sivil toplum faaliyetleri, bazı irtibatları, seyahatleri ve belgesel çekimlerine destek vermesi gibi olgular ile telefonunu imha etmiş olabileceği gibi değerlendirmelerin, tutuklamaya konu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtiler olarak görülmesi de mümkün değildir.

Bu sebeplerle, soruşturma mercilerinin başvuruya konu tutuklama kararı bakımından kuvvetli suç belirtisinin bulunduğunu yeterince ortaya koydukları söylenemez.

b) İncelenen başvuruya konu tutuklamada, hukukîliğin önşartı olan kuvvetli suç belirtisi ortaya konulamadığı gibi tutuklama sebepleri ile ölçülülük bağlamında da sorun bulunmaktadır. Tutuklama kararında, atılı suçun vasfı ile Kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırları dikkate alınarak tutuklamanın ölçülü olduğu belirtilmişse de, tutuklama sebepleri bakımından bir değerlendirme yapılmamıştır. Oysa tutuklamanın ölçülülüğünün tespitinde somut olayın bütün özelliklerinin gözönünde bulundurulması gerekir.

Yukarıda belirtildiği gibi, incelenen başvuruda başvurucu esas olarak yabancı uyruklu bir kişi ile irtibatına dayanılarak tutuklanmış ve tutuklama kararında başvurucu ile bu kişinin cep telefonlarının 2014 ile 2016 yılları arasında on ayrı tarihte aynı baz istasyonundan sinyal vermesine, 2016 yılında bir lokantada karşılaşmalarına (veya birlikte görülmelerine) ve aynı yıl toplam olarak dört dakikadan kısa süren iki telefon görüşmesi yapmalarına dayanılmıştır. Başvurucunun, bu olgulara dayanılarak casusluktan 2020 yılında tutuklandığı dikkate alındığında, söz konusu olguların tespit edilmesinin üzerinden uzun bir süre (dört ilâ altı yıl) geçmesine ve aynı olgulara dayalı olarak verilen tutuklama kararlarından sonra iki defa tahliyesine karar verilmesine rağmen üçüncü defa tutuklanmasının gerekli ve bu çerçevede ölçülü olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

Bu bağlamda ilk olarak, başvurucunun, tutuklamaya konu casusluk suçunun işlendiği iddia edilen tarihten uzun bir süre sonra tutuklandığı belirtilmelidir. Somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçesinden, başvurucunun anılan suçun işlendiği iddia edilen tarihten dört yılı aşkın bir süre sonra tutuklanmasının neden gerekli görüldüğü anlaşılamamaktadır. Mahkememiz benzer nitelikteki başvurularda, soruşturmanın başlatılmasından tutuklama tedbirinin uygulandığı tarihe kadar geçen sürede hangi delillere ulaşılması sebebiyle bu tedbirin gerekli görüldüğünün somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamasından dolayı tutuklamanın ölçüsüz olduğuna karar vermektedir (örn. olarak bkz. Eren Erdem, B.No: 2019/9120, 9/6/2020; A.C., B. No: 2016/64868, 27/2/2020, Yiğit Aksakoğlu, B. No: 2019/7132, 3/12/2020).

Başvurucunun 1/11/2017 tarihinde verilen tutuklama kararı üzerine yaptığı başvuruda Mahkememizce verilen red kararına ilişkin karşıoy gerekçemde de; 2013 yılında başlatılan soruşturmaya şüpheli sıfatıyla dahil edilen başvurucu hakkındaki tutuklama kararı ile iddianamedeki delillerin büyük bir kısmının 2013 yılında başlatılan soruşturmanın başlarında toplanmasına ve soruşturma makamlarının elinde olmasına rağmen başvurucunun dört yıldan daha uzun bir süre geçtikten sonra 1/11/2017 tarihinde tutuklanması sebebiyle gerekli (ve bundan dolayı ölçülü) olmadığını ifade ederek çoğunluğun red kararına katılmamıştım (bkz. Osman Mehmet Kavala [GK], B. No: 2018/1073, 22/5/2019).

Bunun yanında, başvurucunun temelde aynı olgulara dayanılarak daha önce de tutuklanmış olması sebebiyle de tutuklamanın ölçülü olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Mahkememiz; başvuruculaların tutuklu olarak yargılandıkları davalarda tahliyelerine karar verilmesinin hemen ardından, temelde yargılama konusu olan suçla ilgili bazı farklı olgulara dayanılarak başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında ikinci defa tutuklanmaları konusunda, yeni tutuklama tedbirini gerekli kılan tutuklama sebeplerinin neler olduğunun ve bu tedbirin neden ölçülü görüldüğünün tutuklama kararlarında yeterince belirtilmediği ve somut olayın özelliklerinden de anlaşılamadığı gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermektedir (örn. olarak bkz. Abdullah Kılıç, B. No: 2016/25356, 8/1/2020; Cihan Acar, B. No: 2017/26110, 27/2/2020).

İncelenen başvuruya konu somut olayda da başvurucunun aynı olgulara dayalı suçlamalarla iki defa tutuklanıp serbest bırakıldığı, ancak soruşturma makamlarının başvuru konusu üçüncü tutuklamanın ölçülü olduğuna dair gerekçelerinde bunun sebeplerinin yeterli ve tutarlı bir şekilde ortaya konulamadığı görülmektedir.

c) Başvurucunun tutukluluk süresinin makul olmadığına ilişkin iddiası bakımından yapılan incelemede de, bu başvuruya konu soruşturma ve kovuşturma dosyası bakımından suç

isnadına bağlı olarak tutulduğu iki yıl on aylık sürenin makul olduğuna karar verilmiştir.

Kararda da belirtildiği üzere, tutuklu kalınan sürenin makul olup olmadığı her davanın özelliklerine göre değerlendirilmeli ve tutukluluğun makul süreyi aşıp aşmadığı öncelikle tutukluluğa ilişkin kararların gerekçeleri üzerinden tespit edilmelidir. Buna göre, gerekçelerde kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunduğu, tutuklama nedenlerinin ve tutuklamanın neden ölçülü olduğu ortaya konulmalıdır. Bu kapsamda, kararda "Genel İlkeler" başlığı altında açıklanan ilkelere tamamen katılmakla birlikte, yukarıdaki sebeplerle, anılan ilkeler olaya uygulanırken yapılan değerlendirmelere ve başvurucunun tutukluluk süresinin makul olduğu yönünde ulaşılan sonuca da katılmıyorum.

Sonuç olarak, yukarıda üç bölümde açıklamaya çalıştığım gerekçelerle başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği düşüncesiyle, çoğunluğun ihlal bulunmadığına ilişkin kararına karşıyım.

Üye M. Emin KUZ

1 Franz Kafka, Dava, çev. Tanıl Bora, İstanbul: İletişim, 2015, s.44.

2 Kuşkusuz aynı baz istasyonundan sinyal verme durumunun elbette makul sayılabilecek bir ilişkinin varlığı halinde somut dosyanın özellikleri bağlamında tutukluluk için suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün olabilir. Ancak bu gibi bir durumu delil olarak kabul etmek için somut başvurudaki olayın mutlaka kendi içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında tutuklanan kişiye FETÖ/PDY mensuplarınca gönderilen ve başkası adına tescilli olduğundan "patates hat" olarak nitelendirilen telefonun sinyalinin bu kişinin ikamet ettiği lojmanın bulunduğu yerden ve kendi kullandığı cep telefonu hattı ile aynı zaman aralıklarında sinyal vermesini tutuklanmak için kuvvetli belirti olarak kabul etmiştir. (Bkz.: Alparslan Altan [GK] B. No: 2016/15586, K.T.: 11/1/2018, § 136).

MAITISONG MAITOUHUTI VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/22784 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/22784

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAITISONG MAITOUHUTI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/22784)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucular : Maıtısong MAITOUHUTI ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi ve geri gönderme merkezindeki tutulma koşulları nedenleriyle aile hayatına saygı hakkı ve kötü muamele yasağının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, idari gözetim kararına itiraz kabul edildiği hâlde lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle de adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuruların başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölümler tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının

bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Ekli tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2017/22784 numaralı bireysel başvuru dosyası ile aynı tabloda belirtilen diğer başvuru dosyalarının birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca Bölümler tarafından bir kısım başvurucu hakkında sınır dışı etme işlemlerinin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Muhtelif ülkelerin vatandaşı olan başvurucular hakkında farklı tarihlerde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesi kapsamında ilgili valilikler tarafından sınır dışı etme kararı tesis edilmiş, ayrıca başvurucuların bir kısmı idari gözetim altına alınarak geri gönderme merkezlerine konulmuştur.

8. Bir kısım başvurucu, haklarında alınan sınır dışı etme kararlarının iptali için yetkili idare mahkemelerinde dava açmıştır. Sınır dışı etme işlemleri idare mahkemelerinin kesin nitelikteki kararlarıyla iptal edilmiştir. Bazı başvurucular hakkındaki sınır dışı işlemlerinin ise idare tarafından geri alındığı anlaşılmıştır.

9. Bunun yanında diğer başvuruculların ise menşe veya farklı bir ülkeye gitmek amacıyla kendi istekleriyle Türkiye'den çıkış yaptığı anlaşılmıştır.

10. Diğer taraftan tüm başvurucular, itirazları üzerine geri gönderme merkezlerinden farklı tarihlerde yetkili sulh ceza hâkimliklerince veya idare tarafından resen salıverilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017; B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 19-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talepleri Yönünden

13. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculların başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlıklarının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım taleplerinin kabulü ile yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. İdari Gözetim Kararına İlişkin İddia

14. Başvurucular; idari gözetim altında tutulmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, insan haysiyetiyle bağdaşmayan koşullarda geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve bu konularda şikâyetlerini ileri sürebilecekleri etkili bir başvuru mekanizması bulunmadığını ifade etmişlerdir.

15. Anayasa Mahkemesi B.T. başvurusunda idari gözetim altında tutulma yerlerinin yönetim, denetim ve işletilmesinin İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen bir kamu hizmeti

olduğunu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan etkilenenlerin idari yargıda tam yargı davası açabileceğini, teorik düzeyde mevcudiyeti tespit edilen bu yolun -sırf bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta hiç işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağını belirtmiş ve yabancının salıverilmesi hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (B.T., §§ 45-58).

16. Anayasa Mahkemesi aynı başvuruda, idari gözetimi sona erdirilen başvuruculların hukuka aykırı olarak idari bir kararla özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvuruların incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

17. Anayasa Mahkemesi R.M. ve diğerleri (B. No: 2015/19133, 17/4/2019) başvurusunda bir kez daha yukarıda yer verilen ilkelere bağlı kaldığını vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 31). Başvuruculların geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Bununla birlikte bu aşamada oluşan durum nedeniyle mevcut başvurular yönünden işbu kararın ardından açılması muhtemel idari davaların süresine ilişkin olarak bir hususun açıklığa kavuşturulması zorunluluğu hasıl olmuştur.

20. Öncelikle vurgulanmalıdır ki idari yargı yerlerinde açılacak davaların süresine ilişkin koşulları incelemek ve idari davaların süresinde açılıp açılmadığını değerlendirmek ilgili mahkemelerin takdirindedir. Öte yandan inceleme konusu başvuruda olduğu gibi B.T. kararındaki içtihat değişikliğinin Resmî Gazete'de yayımlandığı 16/2/2018 tarihinden önce tam yargı davası yolu tüketilmeden, doğrudan Anayasa Mahkemesine yapılan müracaatların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmasını müteakip açılacak davalarda dava açma süresinin derece mahkemelerince bu kişilerin mahkemeye erişim haklarının ihlaline neden olmayacak biçimde değerlendirilmesi gerektiğine de işaret edilmelidir (B.T., § 59).

21. Kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden başvuru yollarının tüketilmemesine istinaden kabul edilemezlik kararı verildiğinden anılan yasak ve hakla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasının bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. Lehe Vekâlet Ücretine Hükmedilmediğine İlişkin İddia

22. Bir kısım başvurucu, sulh ceza hâkimliklerince idari gözetim kararına itirazları kabul edilmesine rağmen lehlerine vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, anayasal açıdan önem

taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvuruların esastan incelenmeksizin reddedilebileceği hüküm altına alınmıştır.

24. Anılan hükümle anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların esastan incelenmemesine imkân tanıyan ek bir kabul edilebilirlik kriteri getirilmiştir. Dolayısıyla diğer tüm kabul edilebilirlik kriterlerini taşısa hatta esas hakkında incelemeye geçildiğinde ihlal kararı verilebilecek nitelikte olsa bile kanunda belirtilen nitelikteki bir başvuru kabul edilemez bulunabilecektir (K.V. [GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016, § 55).

25. Somut olayda başvurucular, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'ne göre lehlerine vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Başvuruculaların iddialarının özü mahkemeye erişim ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğine yönelik olup başvurucular tarafından dile getirilen şikâyetlere benzer şikâyetlerin Anayasa Mahkemesince daha önce incelendiği ve ilgili Anayasa kurallarının yorumlandığı anlaşılmaktadır.

26. Başvurucular açısından önem taşıyan husus, kesin nitelikteki kararla yararlarına bir miktar vekâlet ücreti takdir edilmemesidir. Takdir edilmeyen vekâlet ücreti nedeniyle başvuruculaların içinde bulunduğu kişisel koşullara göre kendilerine ciddi anlamda zarar verdiği ve kendileri için ne denli önemli olduğu hususunda herhangi bir açıklamalarının olmadığı da gözetildiğinde önemli bir zarar olduğu kanaatine ulaşılamamıştır (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Daygınat Magomedzhamılova ve diğerleri, B. No: 2015/516, 20/3/2019, §§ 33-42).

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın yorumlanması ve uygulanması açısından önem taşımadığı gibi başvuruculaların da önemli bir zarara uğramadığı sonucuna varıldığından anayasal ve kişisel önemden yoksun olduğu anlaşılan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Sınır Dışı Etme İşlemine İlişkin İddia

28. Başvurucular; ülkelerine geri gönderildikleri takdirde hayatlarının tehlike altında olacağını, kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacaklarını, aile bütünlüklerinin bozulacağını belirterek aile hayatına saygı ve yaşam hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

29. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendi şöyledir:

“(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

…

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.”

30. Kişinin yaşamının tehlikeye girebileceğine, kötü muameleye tabi tutulacağına veya aile bütünlüğünün bozulacağına dair risk bulunan bir ülkeye sınır dışı edilmesine karar verildiği durumlarda bu kapsamdaki ihlal iddialarının incelenebilmesi için sınır dışı kararının uygulanmış olması ya da uygulanmasının önünde bir engel bulunmaması gerekir.

31. Bir kısım başvurucu hakkında alınan sınır dışı etme kararlarının ilgili idare mahkemeleri tarafından iptal edildiği veya idare tarafından geri alındığı görülmüştür (bkz. § 8). Dolayısıyla bireysel başvuruya konu edilen sınır dışı etme kararlarının uygulanma

ihtimalinin ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

32. Bazı başvuruculaların ise kendi istekleriyle menşe ya da farklı bir ülkeye gittikleri anlaşılmıştır. Gönüllü olarak Türkiye'den ayrılan başvurucular yönünden sınır dışı etme işleminin herhangi bir sonuç doğurmayacağı, diğer bir deyişle iddia edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olacağının kabulü gerekmektedir.

33. Diğer taraftan belirtilen durumların varlığına rağmen başvuruların incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmamaktadır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısımlarının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Sınır dışı etme işleminden dolayı kötü muamele yasağının ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

2. İdari gözetim altında tutmadan dolayı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Lehe vekâlet ücretine hükmedilmediğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Sınır dışı etme işlemlerine ilişkin tedbir kararlarının SONLANDIRILMASINA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvuruculaların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

F. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Y.A.

B. No: 2017/38591 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/38591

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/38591)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Y.A.

Vekili : Av. Meryem DÜNDAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutma nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm

tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm tarafından 7/12/2017 tarihinde başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1983 doğumlu olup Somali Federal Cumhuriyeti (Somali) vatandaşıdır.

9. Başvurucu 2012 yılında yasal olmayan yollardan Türkiye'ye giriş yapmıştır.

10. Başvurucu 1/8/2012 tarihinde İzmir Yabancılar Şube Müdürlüğüne müracaat ederek sığınma talebinde bulunmuştur.

11. Başvurucunun sığınma başvurusu işlemleri devam etmekteyken imza atma yükümlülüğünü yerine getirmediği gerekçesiyle İzmir Valiliği tarafından 15/9/2014 tarihinde uluslararası koruma talebinin geri çekilmiş sayılmasına karar verilmiştir.

12. Başvurucu hakkında daha sonra İzmir Valiliğinin 18/10/2017 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendi uyarınca sınır dışı etme ve idari gözetim altına alma kararları tesis edilmiştir.

13. Başvurucu beyanına göre bu karar sonrasında İzmir'de bulunan Harmandalı Geri Gönderme Merkezinde (GGM) tutulmaya başlanmıştır.

14. Sınır dışı etme kararının iptali için 23/11/2017 tarihinde İzmir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır. Başvuru tarihi itibarıyla davanın derdest olduğu bildirilmiştir. Başvurucu ayrıca idari gözetim kararının kaldırılması için 1/12/2017 tarihinde İzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğine yaptığı başvurunun da sonuçlandırılmadığını beyan etmiştir.

15. Başvurucu 6/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. İdare Mahkemesinin 16/3/2018 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Buna göre; uluslarası koruma başvurusu geri çekilmiş sayılan davacının, bu karara karşı dava açmadığı ve kararın da bu şekilde kesinleştiği dikkate alındığında, yukarıda anılan yasanın 54/1-i maddesi hüküm uyarınca sınır dışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Öte yandan, davacının idari gözetim altındaki iken tekrar uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olması nedeniyle, sınır dışı etme kararının uygulanması sırasında 6458 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin, (1/e) bendinde yer alan; 'İtiraz veya yargılama süreci sonuçlanıncaya kadar kişinin ülkede kalışına izin verilir.' hükmünün dikkate alınacağı da tartışmasızdır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine..."

17. Başvurucu 16/7/2020 tarihli beyanında idare tarafından GGM'den salıverildiğini beyan etmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38; Abdolghafoor Rezaeı, B. No: 2015/17762, 6/12/2017, §§ 20-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, ülkesine gönderilmesi hâlinde hayatının tehlike altında olacağını ve kötü muamele görebileceğini, bu nedenle geri göndermeme yasağına aykırı davranıldığını belirterek yaşam hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca da hakkında sınır dışı kararı alındığını, 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (676 sayılı KHK) ile 6458 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik sonrasında sınır dışı etme işlemi yönünden etkili bir iç hukuk yolu bulunmadığını belirterek etkili başvuru hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiş; kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulmasını talep etmiştir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, 676 sayılı KHK ile yapılan değişiklikler sonrasında idari yargıda dava açılmasının sınır dışı etme işlemini kendiliğinden durdurmayacağını, bu nedenle etkili bir başvuru yolu olmaktan çıktığını belirterek etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de başvurucu hakkındaki sınır dışı işleminin -iddiasının aksine- 6458 sayılı Kanun'un (1) numaralı fıkrasının (i) bendi uyarınca tesis edildiği dolayısıyla kararnamenin kendisinin hukuki durumunda bir değişikliğe neden olmadığı anlaşıldığından bu hak yönünden ayrıca bir inceleme yapılmamıştır. Başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkının ihlal edilebileceğine ilişkin iddiaları ve diğer şikâyetleri kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

23. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

24. Başvurucu hakkında İzmir Valiliği tarafından tesis edilen sınır dışı etme işlemine karşı başvurucunun iptal davası açtığı görülmektedir. 6458 sayılı Kanun'un (1) numaralı fıkrasının (i) bendi uyarınca alınan söz konusu karara karşı iptal davası açıldığı için sınır dışı etme

işlemi kendiliğinden duracak, dava sonuçlanıncaya kadar icra edilemeyecektir. Bireysel başvuru tarihi itibarıyla iptal davasının derdest olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurunun gerekli olan hukuk yolu tüketilmeden yapıldığı değerlendirilmiştir.

25. Açıklanan gerekçelerle ileri sürülen kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu, idari gözetim altında tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

27. Anayasa Mahkemesi B.T. ([GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017) başvurusunda idari gözetim altında tutulma yerlerinin yönetim, denetim ve işletilmesinin İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen bir kamu hizmeti olduğunu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan etkilenenlerin idari yargıda tam yargı davası açabileceğini, teorik düzeyde mevcudiyeti tespit edilen bu yolun -sırf bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta hiç işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağını belirtmiş ve yabancının salıverilmesi hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (B.T., §§ 45-58).

28. Anayasa Mahkemesi aynı başvuruda, idari gözetimi sona erdirilen başvuruculların hukuka aykırı olarak idari bir kararla özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvuruların incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

29. Başvurucunun geri gönderme merkezinden salıverildiği görülmüştür. Bu durumda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından yukarıda açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

31. Bununla birlikte bu aşamada oluşan durum nedeniyle mevcut başvuru yönünden işbu kararın ardından açılması muhtemel idari davanın süresine ilişkin olarak bir hususun açıklığa kavuşturulması zorunluluğu hasıl olmuştur.

32. Öncelikle vurgulanmalıdır ki idari yargı yerlerinde açılacak davaların süresine ilişkin koşulları incelemek ve idari davaların süresinde açılıp açılmadığını değerlendirmek ilgili mahkemelerin takdirindedir. Öte yandan inceleme konusu başvuruda olduğu gibi B.T. kararındaki içtihat değişikliğinin Resmî Gazete'de yayımlandığı 16/2/2018 tarihinden önce tam yargı davası yolu tüketilmeden, doğrudan Anayasa Mahkemesine yapılan müracaatların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmasını müteakip açılacak

davalarda dava açma süresinin derece mahkemelerince bu kişilerin mahkemeye erişim haklarının ihlaline neden olmayacak biçimde değerlendirilmesi gerektiğine de işaret edilmelidir (B.T., § 59).

VI. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemine ilişkin tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE,

F. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MÜZEYYEN MERZİFONLUOĞLU

B. No: 2018/3508 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/3508

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MÜZEYYEN MERZİFONLUOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/3508)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Eşref Uğur ŞENOL

Başvurucu : Müzeyyen MERZİFONLUOĞLU

Vekili : Av. Ali ÖMÜRLÜBAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, imar planında taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/2/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun maliki olduğu başvuruya konu taşınmaz 16/6/1990 tarihli ve 1/1000 ölçekli revizyon uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucu, bu taşınmazın kamulaştırılması istemiyle idareye başvurmuş fakat bu yoldan bir sonuç elde edememiştir.

8. Başvurucu, bunun üzerine imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle idare aleyhine tam yargı davası açmıştır.

9. Ankara 7. İdare Mahkemesince (Mahkeme) 31/12/2015 tarihinde başvurucunun maddi tazminat istemi yönünden davanın kabulüne karar verilmiştir. Danıştay Altıncı Dairesi 9/11/2016 tarihinde kararın bozulmasına hükmetmiştir. Bozma kararının gerekçesinde 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na eklenen geçici 11. madde gereğince uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan ancak henüz karara bağlanmayan veya kararı kesinleşmeyen davalara da bu madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Başvurucunun karar düzeltme istemi aynı Dairenin 9/11/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

10. Danıştayın bozma kararı sonrasında yapılan yargılama sonunda Mahkeme 20/2/2019 tarihinde maddi tazminat talebinin kabulü ile 635.200 TL maddi tazminatın davalı idareden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Manevi tazminat istemi yönünden ise dava reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde; imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın uzunca bir süredir kamulaştırılmadığı, bu durumun mülkiyet hakkının süresi belirsiz bir şekilde kısıtlanmasına yol açtığı, bu nedenle başvurucunun taşınmazdaki hissesine isabet eden 635.200 TL maddi tazminatın davalı idarece başvurucuya ödenmesi gerektiği belirtilmiştir.

11. Bu karar başvurucu ve idare tarafından temyiz edilmiş olup dosyanın hâlen Danıştay temyiz incelemesinde olduğu anlaşılmıştır.

12. Başvurucu 6/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu; imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini, bu müdahale sebebiyle taşınmazını dilediği gibi kullanamadığını, buna rağmen taşınmazın kamulaştırılmamasının ölçüsüz bir müdahale teşkil ettiğini belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluna başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

16. Somut olayda başvurucu, Danıştayın bozma kararı sonrasında bireysel başvuruda bulunmuştur. Ancak Mahkeme bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonra bozma kararı üzerine yapılan yargılama sonucunda, imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın uzunca bir süredir kamulaştırılmaması sonucunda mülkiyet hakkının süresi belirsiz bir şekilde kısıtlandığını tespit ederek maddi tazminata hükmetmiştir. Bu kararın da hâlen Danıştay temyiz incelemesinde olduğu görülmüştür. Buna göre başvurucunun iddialarını ileri sürebileceği temyiz olağan kanun yolunu tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ANKARA VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/4156 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/4156

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ANKARA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/4156)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Ali ANKARA ve diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/4156 numaralı bireysel başvuru dosyası ile

birleştirilmesine, incelemenin 2018/4156 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen ceza yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. 2018/4156 Sayılı Başvuru Yönünden

14. 2018/4156 sayılı başvurunun 5/2/2018 tarihinde yapıldığı tespit edilmiş olup bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

15. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat

üzerine Bakanlık İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

16. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmış ve potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

17. Mevcut başvuruda, söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Diğer Başvurucular Yönünden

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

20. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

21. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

22. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

24. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Başvuruculaın iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

28. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

29. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

30. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

32. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2018/4156 sayılı başvuru yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurucular yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin

iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaın maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 2018/4156 sayılı başvuru yönünden yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA; diğer başvurucular yönünden vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞÜKRÜ SÜRMELİ

B. No: 2018/14970 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/14970

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞÜKRÜ SÜRMELİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/14970)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Şükrü SÜRMELİ

Vekili : Av. Serhat AĞIRBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, imar planında taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/5/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1938 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

9. Başvurucu, İstanbul'un Ümraniye ilçesi Çakmak Mahallesi 653 ada 5 parsel sayılı 305 m² yüz ölçümündeki taşınmazın malikidir. Başvurucuya ait söz konusu taşınmaz 13/2/1998 tarihli ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planında yol ve park alanı vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır.

10. Başvurucu 19/12/2011 tarihinde taşınmazın kamulaştırılması istemiyle Ümraniye Belediyesine (Belediye) başvurmuştur. Belediye 27/12/2011 tarihinde taşınmazın beş yıllık kamulaştırma programında yer almadığını ve herhangi bir çalışma olmadığını belirterek kamulaştırma işlemi yapılmayacağını açıklamıştır.

11. Başvurucu 29/12/2011 tarihinde İstanbul Anadolu 13. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Hukuk Mahkemesi) kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminat davası açmıştır. Davanın açılması sonrası yürürlüğe giren 24/5/2013 tarihli ve 6487 sayılı Kanun'un 21. maddesi ile değiştirilen 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 6. maddesi uyarınca Hukuk Mahkemesi 18/6/2013 tarihinde görev yönünden davayı reddetmiştir.

12. Başvurucu 26/2/2015 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı ve Ümraniye Belediyesi Başkanlığına karşı tam yargı davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde, taşınmazın imar planından yol ve park olanı olarak bırakılması nedeniyle mülkiyet hakkının kısıtlandığını belirterek fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 100.000 TL tazminat talep etmiştir.

13. İstanbul 10. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 28/12/2016 tarihinde davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. İdare Mahkemesi kararında, 7/9/2016 tarihinde yürürlüğe giren 20/8/2016 tarihli ve 6745 sayılı Kanun'la 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kanun'a birtakım hükümler eklendiğini açıklamıştır. İdare Mahkemesi bu bağlamda uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. madde gereğince bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan ancak henüz karara bağlanmayan veya kararı kesinleşmeyen davalara da bu madde hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir.

14. Başvurucu, İdare Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesi 15/9/2017 tarihinde kararın kaldırılmasını gerektirir bir husus bulunmadığını belirterek başvurucunun istinaf istemini temyiz yolu açık olmak üzere reddetmiştir.

15. Başvurucu, istinaf isteminin reddi kararını temyiz etmiştir. Danıştay Altıncı Dairesi 17/1/2018 tarihinde kararı onamıştır.

16. Nihai karar 2/5/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 14/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle taşınmazını kullanamadığını ve taşınmazın kamulaştırılmadığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

23. Anayasa Mahkemesi aynı konu ile ilgili şikâyetleri daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Hüseyin Ünal, §§ 34-62).

24. Hüseyin Ünal kararında imar uygulamasına konu edilen taşınmazın başvurucu adına tapuda kayıtlı olması dolayısıyla Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği belirtilmiştir (Hüseyin Ünal, § 37). Uygulama imar planında bu taşınmazın kamu hizmeti alanı olarak ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmiş, söz konusu müdahalenin niteliği sebebiyle mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 38-41).

25. Anayasa Mahkemesi 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri ile 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. maddeye dayalı olan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığını değerlendirmiş, ayrıca taşınmazın kamu hizmetine tahsis edilmesine yönelik müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu açıklamıştır (Hüseyin Ünal, §§ 44-50). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin 28/3/2018 tarihli ve E.2016/196, K.2018/34 sayılı kararı ile anılan madde iptal edilmiştir. Bu çerçevede ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede ise uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşılmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı kabul edilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 51-62).

26. Somut başvuruda da başvurucuya ait taşınmazın 13/2/1998 tarihli uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süreden beri kamulaştırılmadığı ve başvurucuya herhangi bir tazminat da ödenmediği dikkate alındığında bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır.

Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçülü değildir.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

29. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 518.500 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

31. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

32. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin

sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

33. Somut olayda başvurucuya ait taşınmaz imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Müdahalenin temeli olan taşınmazın imar planında kamu hizmetine ayrılması idari bir işlem niteliğindedir. Başvurucunun mülkiyet hakkı idari bir işlem nedeniyle ihlal edilmiştir. Ancak idare aleyhine açılan tam yargı davasında da mağduriyet giderilememiştir. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından da kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

34. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, ihlal sonucuna uygun olarak tazminata hükmedilmesinden ibarettir. Tazminat miktarının belirlenmesi hususu ise bu konuda uzmanlaşmış derece mahkemelerinin takdirindedir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 10. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

35. Yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın yetkili yargı merciine gönderilmesine karar verilmesinin ihlal sonucu açısından yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

36. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 10. İdare Mahkemesine (E.2015/375, K.2016/2354) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AGİT TUFAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/23835 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/23835

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AGİT TUFAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/23835)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucular : Agit TUFAN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : bkz. ekli tablonun (H) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuruculardan Agit Tufan, Çetin Emre, Mazlum Güner, Nusret Konak, Ramazan Avinç, Sabri Berktaş (B. No: 2018/23835); İmdat Saruhan (B. No:2018/34863); İsmet Arslan (B. No:2018/35938) bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Ekli tablonun (B) sütununun 2. sırası ile 14. sırası arasında yer verilen başvuru

dosyalarının konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle 2018/23835 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/23835 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, yargılandıkları ceza davalarında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucular Agit Tufan, Çetin Emre, Mazlum Güner, Nusret Konak, Ramazan Avinç, Sabri Berktaş, İmdat Saruhan, İsmet Arslan'ın açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakları ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 5 yıl 11 ay ila 13 yıl 11 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

20. Başvurular, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisi kapsamında ve sunulan bilgi ve belgeler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Başvurularda ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (D) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruya konu olayda böyle bir illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin ekli tabloda gösterildiği şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET YEŞİLDAĞ

B. No: 2018/25549 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/25549

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET YEŞİLDAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/25549)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Ahmet YEŞİLDAĞ

Vekili : Av. Tuncay GÖKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu hakkında 2008 yılında işlendiği iddia edilen 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na muhalefet suçundan Uşak 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 21/2/2017 tarihli kararı ile 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasına hükmedilmiştir.

9. Başvurucunun istinaf talebi, İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesince 22/6/2018 tarihinde esastan reddedilmiştir.

10. Nihai karar olan İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesinin 22/6/2018 tarihli kararına ilişkin olarak Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, yargılama sürecinde müdafi olarak görev yapan ve bireysel başvuruda da vekil olarak başvurucuyu temsil eden başvurucunun avukatı Tuncay Gökmen tarafından ilgili kararın 3/7/2018 tarihinde saat 12.55'te açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

11. Bununla birlikte başvurucunun vekili; istinaf talebinin esastan reddi kararının 31/7/2018 tarihinde yerel mahkemeye ulaştığını, nihai kararın 3/8/2018 tarihinde öğrenildiğini belirtmektedir.

12. 17/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu; suça konu faturaların 2007 yılına ilişkin olmalarına rağmen 2008 yılında yürürlüğe giren kanun hükümlerine göre cezalandırıldığını, suçun tespitinde hata yapıldığını, eksik inceleme ve araştırma yapıldığını ve yargılamanın uzun sürdüğünü belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

16. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

17. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin

başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

18. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

19. Başvuru konusu olayda nihai karar olan İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesinin 22/6/2018 tarihli ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararın başvurucunun avukatı Tuncay Gökmen tarafından 3/7/2018 günü saat 12.55'te açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

20. Buna göre, İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesinin 22/6/2018 tarihli ilamının başvurucunun avukatı tarafından 3/7/2018 tarihinde UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda en geç 3/7/2018 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 3/7/2018 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

21. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 3/7/2018 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 17/8/2018 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ANIL YILDIZ

B. No: 2018/29792 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/29792

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ANIL YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/29792)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Anıl YILDIZ

Vekili : Av. Mehmet Salih AYDIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/9/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, kasten öldürme suçunu işlediği şüphesiyle 6/8/2013 tarihinde gözaltına alınmış; 7/8/2013 tarihinde ise tutuklanmıştır.

9. Ağrı Cumhuriyet Başsavcılığının 6/1/2014 tarihli iddianamesi ile başvurucu hakkında tasarlayarak ve çocuğa karşı kasten öldürme suçundan kamu davası açılmıştır.

10. Ağrı 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılama sonucunda Mahkemenin 20/1/2015 tarihli kararı ile başvurucunun atılı suçtan 16 yıl 8 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiş ve hükümle birlikte tutukluluğun devamına karar verilmiştir.

11. Temyiz üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 1/3/2018 tarihli kararı ile hüküm bozulmuştur.

12. Başvurucu tutukluluk süresinin makul süreyi aştığı gerekçesiyle 9/8/2018 tarihinde tutukluluğa itiraz etmiştir. Başvurucunun itirazı Ağrı 2. Ağır Ceza Mahkemesince 17/8/2018 tarihinde reddedilmiştir.

13. Başvurucu 17/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığı ile erişilen bilgi ve belgelere göre bozma kararına uyularak devam edilen yargılama sonucunda Mahkemenin 10/1/2019 tarihli kararı ile çocuğu kasten öldürme suçundan başvurucunun 20 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiş, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18/11/2020 tarihli kararı ile hüküm onanmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

18. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmü verilmiş ise -hüküm kesinleşmemiş olsa da- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141.

maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

19. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra 18/11/2020 tarihinde mahkûmiyetine karar verilen başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil olma niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

23. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

24. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

25. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucuya suç isnadının bildirildiği 6/8/2013 tarihi ile nihai kararın verildiği 18/11/2020 tarihi arasındaki 7 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

28. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

29. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

30. Başvurucunun manevi tazminat talebi bulunmadığından yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlalinin tespiti sonucunda tazminata hükmedilmesi mümkün değildir.

31. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Ağrı 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/90, K.2019/12) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EŞREF ARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/30731 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30731

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EŞREF ARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30731)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : Eşref ARSLAN ve diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/30731 numaralı bireysel başvuru dosyası ile

birleştirilmesine, incelemenin 2018/30731 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen ceza yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E.,

B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle

maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET MELİK KAPLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/31471 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31471

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET MELİK KAPLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31471)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Ahmet Melik Kaplan ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/31471 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen 8 yıl ila 14 yıl 8 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin ekli tabloda gösterildiği şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERPİL İŞMEN

B. No: 2018/36714 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36714

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERPİL İŞMEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36714)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Serpil İŞMEN

Vekili : Av. Mehmet Ata DİNÇER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 17/7/2012 tarihinde açtığı davada yargısal süreç, Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 18/10/2018 tarihli kararıyla sona ermiştir. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ile yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 10/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 6 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata

yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 2.000.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2013/263, K.2014/339) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HİDAYET TURĞUT

B. No: 2018/36850 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36850

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİDAYET TURĞUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36850)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Hidayet TURĞUT

Vekili : Av. Atilla ERTEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun da aralarında bulunduğu bir kısım şüpheli hakkında İzmir (CMK mülga 250. madde ile yetkili) Cumhuriyet Başsavcılığının 4/3/2010 tarihli iddianamesi ile suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve yönetme, örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapma ve sair suçlardan kamu davası açılmıştır.

9. İzmir (kapatılan) 10. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK mülga 250. madde ile görevli) (Mahkeme) 8/3/2012 tarihli kararı ile başvurucu hakkında suç işlemek amacıyla kurulmuş örgüte üye olma suçundan 1 yıl hapis; suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan ise 18 yıl hapis ve 9.000 TL adli para cezasına hükmedilmiştir.

10. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 4/7/2013 tarihli kararı ile suç işlemek için kurulmuş örgüte üye olma suçundan kurulan mahkûmiyet hükmünün onanmasına; suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan kurulan hükmün ise bozulmasına karar verilmiştir.

11. Bozma kararına uyularak devam edilen yargılama sonucunda Mahkemenin 29/1/2014 tarihli kararı ile başvurucunun örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan 13 yıl 6 ay hapis ve 9.000 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiştir.

12. Temyiz üzerine Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 30/6/2016 tarihli kararı ile hüküm bozulmuştur.

13. Dava dosyasının devredildiği İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesince bozma kararına uyularak devam edilen yargılama sonucunda başvurucu hakkında örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan 18 yıl hapis ve 9.000 TL adli para cezasına hükmedilmiştir.

14. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 13/9/2018 tarihli kararı ile hüküm onanmıştır.

15. Nihai karar olan Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 13/9/2018 tarihli kararına ilişkin olarak Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, yargılama sürecinde müdafi olarak görev yapan ve bireysel başvuruda da vekil olarak başvurucuyu temsil eden başvurucunun avukatı Atilla Ertekin tarafından ilgili kararın 11/10/2018 tarihinde saat 16.35'te açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

16. Bununla birlikte başvurucunun vekili, nihai kararın 3/12/2018 tarihinde öğrenildiğini belirtmektedir.

17. 12/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi suretiyle mahkûmiyetine

hükmedildiğini ve yargılamanın makul sürede tamamlanamadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ..."

21. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

22. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No:2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

23. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

24. Başvuru konusu olayda nihai karar olan Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 13/9/2018 tarihli ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararın başvurucunun avukatı Atilla Ertekin tarafından 11/10/2018 günü saat 16.35'te açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Buna göre Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 13/9/2018 tarihli ilamının başvurucunun avukatı tarafından 11/10/2018 tarihinde UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda en geç 11/10/2018 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 11/10/2018 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

25. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 11/10/2018 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 12/12/2018 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULAZİZ DANİŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/38018 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/38018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULAZİZ DANİŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/38018)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : Abdullaziz DANİŞ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/38018 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/38018 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 6 ayı aşan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET DOĞAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/3005 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3005

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET DOĞAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3005)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

Başvurucular Vekili : Av. Sezai SEZER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle 2019/3006 numaralı başvuru dosyasının 2019/3005 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/3005 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 29/1/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arazında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde ödenmesine; aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Başvuru harçlarının ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE, aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABBAS KENES VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/8812 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8812

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABBAS KENES VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8812)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Abbas KENES ve diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : bkz. Ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/8812 numaralı bireysel başvuru dosyası ile

birleştirilmesine, incelemenin 2019/8812 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen ceza yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E.,

B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ŞÜKRÜ KARAKAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/10123 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10123

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ŞÜKRÜ KARAKAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10123)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : Ali Şükrü KARAKAYA ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Serkan KARACA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/10123 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/10123 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 5 yıl 10 ay ila 9 yıl 7 ay yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen, ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütunda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSNA TİMUR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/11349 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11349

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSNA TİMUR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11349)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Hüsna TİMUR ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Reis ÇEVİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/11349 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/11349 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 5 yıl 2 ay ile 9 yıl 8 ay arasındaki yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAHİT ATASAĞUN

B. No: 2019/11617 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11617

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAHİT ATASAĞUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11617)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Cahit ATASAĞUN

Vekili : Av. Yusuf Ziya ÇİMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tazminat istemiyle açılan davada hakkaniyete aykırı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun, 16/3/2012 tarihinde idare mahkemesinde açtığı davanın yargılaması 13/2/2019 tarihinde tamamlanmıştır.

9. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 7 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 12.000 TL tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Samsun 2. İdare Mahkemesine (E.2012/380, K.2015/23) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Ondördüncü Dairesine (E.2018/1845 K.2019/1109) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CENGİZ AYDIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/11868 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11868

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CENGİZ AYDIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11868)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : 1. Cengiz AYDIN

2. Çilem KOÇKAT

3. Derya AYDIN

4. Elvan KURTGÖZ

5. Fadime KOÇKAT

6. Hamdiye KURTGÖZ

7. Hatice BOSTAN

8. Hülya KOÇKAT

9. Hüseyin KURTGÖZ

10. İlyas AYDIN

11. İlyas KURTGÖZ

12. Mehmet KOÇKAT

13. Mehriban AYDIN

14. Nazmiye KURT

15. Selver AYDIN

Başvurucular Vekili : Av. Talhat KOSKA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tam yargı davasında hakkaniyete aykırı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 8/4/2019, 15/4/2019, 18/4/2019, 24/4/2019 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2019/15060, 2019/13475, 2019/13311 numaralı bireysel başvuru dosyaları, aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/11868 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2019/11868 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucuların 14/4/2008 tarihinde idare mahkemesinde açtığı davaların yargılamaları 3/12/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamaların uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma ve diğer anayasal hakların ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 10 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu Hamdiye Kurtgöz birleşen 2019/13475 sayılı başvuruda ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur. Diğer başvurucular ve Hamdiye Kurtgöz diğer başvurularda ihlalin tespiti ile ayrı ayrı 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ÇAM VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/12139 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12139

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ÇAM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12139)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : Ahmet ÇAM ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : Av. Erdinç ÇİÇEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/12139 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/12139 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 10 ay ila 10 yıl 3 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısımı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜLYA AKALIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/12403 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12403

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜLYA AKALIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12403)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : Hülya Akalın ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekili : Av. Ömer ÖNEREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/12403 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/12403 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 5 yıl 4 ay ile 6 yıl 9 ay arasındaki yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAFER GEÇİCİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/12506 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12506

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAFER GEÇİCİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12506)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : Cafer GEÇİCİ ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekili : Av. Vedat KARADUMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/12506 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/12506 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 5 yılı aşan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKSU ENERJİ ÜRETİM A.Ş.

B. No: 2019/16201 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16201

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKSU ENERJİ ÜRETİM A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16201)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Aksu Enerji Üretim A.Ş.

Vekili : Av. Kerim UYSAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari işlemin iptali ile parasal zararının tazmini talebiyle açılan tam yargı davasında hakkaniyete aykırı, gerekçesiz karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 28/3/2008 tarihinde idare mahkemesinde açtığı davanın yargılaması 8/3/2019 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak gerekçesiz adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 11 yıl süren yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak, gerekçesiz adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 23.057,01 TL maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlalin tespiti ile başvurucunun maddi tazminata ilişkin talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Maddi tazminata ilişkin talebin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde

bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 6. İdare Mahkemesine (E.2015/2196 K.2018/272) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Onüçüncü Dairesine (E.2008/3873 K.2010/2340) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay İdari Dava Daireleri Kuruluna (E.2010/2439, K.2014/411) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM KARA VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/16234 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16234

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM KARA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16234)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Adem KARA ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Hakan KARAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/16234 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/16234 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 6 ayı aşan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

REŞO KAYA VE SEYİTHAN İRKLİ

B. No: 2019/22130 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22130

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

REŞO KAYA VE SEYİTHAN İRKLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22130)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : 1. Reşo KAYA

2. Seyithan İRKLİ

Başvurucular Vekili : Av. Özal TÜRKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitine itiraz davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Reşo Kaya 5/4/2007 tarihinde dava açmıştır. Başvurucu Seyithan İrkli ise yargılama aşamasında 28/3/2013 havale tarihli dilekçesiyle davaya müdahil olma talebinde bulunmuş ve Doğubayazıt Kadastro Mahkemesi 16/5/2013 tarihli duruşmada başvurucunun hak ve menfaati olabileceğini dikkate almak suretiyle müdahil olarak dava ve duruşmalara kabulüne karar vermiştir. Mahkemenin 28/5/2019 tarihli kararı sonrası yargısal süreç istinaf aşamasında devam etmektedir.

9. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 19/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 13 yıl 9 aydır ve 7 yıl 7 aydır devam eden yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede

yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her bir başvurucu için ayrı ayrı 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan başvurucu Reşo Kaya'ya net 25.000 TL, başvurucu Seyithan İrkli'ye de net 10.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TLharç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Reşo Kaya'ya net 25.000 TL, başvurucu Seyithan İrkli'ye net 10.000 TL tutarında manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Doğubayazıt Kadastro Mahkemesine (E.2007/63) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALEF AYDOĞAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/23417 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23417

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALEF AYDOĞAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23417)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

Başvurucular Vekili : Av. Yılmaz FİDAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/23417 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 7 yıl ila 8 yıl 10 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde ödenmesine; aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harçlarının başvuruculara tabloda belirtildiği şekilde ÖDENMESİNE, aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇİĞDEM ÖZMEN ARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/23558 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23558

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇİĞDEM ÖZMEN ARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23558)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Çiğdem ÖZMEN ARSLAN ve Diğerleri

(bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. Kasım YAVUZYİĞİT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; hukuk davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, karar kesinleşinceye kadar kamulaştırma bedelinin bankada tutulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/23558 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden

yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Mülkiyeti başvuruculara ait taşınmazların kamu projesi kapsamında acele kamulaştırılmasına karar verilmiş, ilgili Bakanlık tarafından başvurucular aleyhine Karasu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma (bedel tespiti ve tescil) davaları açılmıştır.

9. Mahkemenin davanın kabulüne, kamulaştırma bedellerinin belirlenmesine ve taşınmazların Hazine adına tapuya tesciline yönelik kararları başvurucular vekili tarafından kamulaştırma bedelleri yönünden temyiz edilmiş, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) kararlar bozulmuştur.

10. Bozma kararları üzerine Mahkemece yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılarak tekrar kamulaştırma bedelleri belirlenip davaların kabulüne ve taşınmazların Hazine adına tapuya tesciline hükmedilmiştir. Mahkemece ayrıca, hükmedilen kamulaştırma bedelleri arasındaki farkların kararlar kesinleşinceye kadar üçer aylık vadeli hesapta nemalandırılmak üzere ilgili bankaya müzekkere yazılmasına karar verilmiştir.

11. Mahkeme kararları davacı Bakanlık tarafından temyiz edilmiş, Dairece kararların onanmasına hükmedilmiştir.

12. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ve karar kesinleşinceye kadar kamulaştırma bedelinin bankada tutularak düşük vadeyle nemalandırılması sebebiyle de mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

14. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 5 yıl 2 ay ila 5 yıl 4 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

20. Başvurucular, Mahkeme kararları kesinleşinceye kadar kamulaştırma bedellerinin bankada tutularak düşük vadeyle nemalandırılması nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

23. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

24. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

25. Somut olayda başvurucuların, Mahkeme kararlarındaki ihlale neden olduğunu ileri sürdükleri hükme yönelik temyiz isteminde bulunmadıkları, söz konusu iddiayı yargılama sürecinde dile getirmedikleri, bu iddialarına ilişkin bilgi veya belge sunmadıkları ve böylece başvuru yollarını usulüne uygun tüketmedikleri anlaşılmaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

28. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

29. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

30. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arazında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

32. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda belirtildiği şekilde ödenmesine; aynı avukatla temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat istemlerinin REDDİNE,

D. Ekli tabloda belirtilen harçlarının başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda belirtildiği şekilde, aynı avukatla temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞÜKRÜ DEMİR

B. No: 2019/25897 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25897

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞÜKRÜ DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25897)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Şükrü DEMİR

Vekili : Av. Kadri AKGÜN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitine itiraza ilişkin davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu tarafından 21/11/2006 tarihinde kadastro tespitine itiraza ilişkin dava açılmış, Cizre Kadastro Mahkemesince (Mahkeme) 17/6/2015 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir.

9. Temyiz edilen Mahkeme kararı, Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 18/4/2019 tarihli kararı ile onanmış ve aynı tarihte kesinleşmiştir.

10. Yargıtay onama ilamı, başvurucunun avukatına elektronik tebligat (e-tebligat) usulüyle tebliğ edilmiştir. Söz konusu e-tebliğ mazbatasında 27/5/2019 tarihinde ilgili tebligatın alıcı için ayrılmış tebligat hesabına başarılı bir şekilde konduğu ve aynı tarihte tebligatın alıcısı tarafından açıldığı, 1/6/2019 tarihinde ise tebligatın alıcının hesabına iletilmesini müteakip mevzuat gereği belirlenen süre sonunda otomatik olarak okunmuş sayıldığı bilgisi yer almaktadır.

11. Başvurucu bireysel başvuru formunda, başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karar olan Yargıtay onama ilamından 1/6/2019 tarihinde haberdar olduğunu beyan etmiştir.

12. Başvurucu 1/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun "Elektronik Tebligat" başlıklı 7/a maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır.

...

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.”

14. 6/12/2018 tarihli ve 30617 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Elektronik Tebligat Yönetmeliği'nin 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Bu Yönetmelikte geçen;

...

b) Delil kaydı: Tebligatın; tebligat çıkarmaya yetkili makam ve merciden Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) tarafından teslim alındığına, muhatabın elektronik tebligat adresine ulaştığına, okunduğuna ve usulen tebliğ edilmiş sayıldığına dair üretilen ve elektronik sertifika ile imzalanmış kayıtları,

...

ifade eder."

15. Anılan Yönetmelik'in "Elektronik tebligatın hazırlanması ve muhataba ulaştırılması"

kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(4) Gerek UETS içi ve gerekse sistemler arası entegrasyon yoluyla yapılan tebligata ait delil kayıtları, elektronik tebligat mesajının tamamının ulaştığı anda üretilir.

...

(6) Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik tebligat adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır."

16. Bakanlık tarafından anılan Yönetmelik uyarınca hazırlanan "Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi ile İlgili Teknik Kriterlere İlişkin Usul ve Esaslar" düzenlemesinin "Deliller" başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

" (1) UETS süreci işleyişi içerisinde aşağıdaki deliller oluşturulacaktır.

a. Tebligat kabul edildi (Submission AcceptanceRejection:Acceptance): Gelen iletinin gerekli kontroller sonrası muhatap hesabına teslim edilmek üzere UETS tarafından teslim alındığının delilidir.

b. Tebligat kabul edilmedi (SubmissionAcceptanceRejection:Rejection): Gelen tebligatın içinde virüs olması, gönderici tarafından hazırlanan paketteki özet değerinin UETS'ye gelen paketin özet değeri ile tutarsız olması, gönderilebilecek ileti büyüklüğünden daha büyük değerde ileti gönderilmiş olması gibi durumlarda, UETS tarafından gönderinin kabul edilmediğine dair üretilen delildir.

c. Tebligat teslim edildi (DeliveryNonDeliveryToRecipient:Rejection): Tebligatın alıcı için ayrılmış tebligat alanına (hesabına)başarılı bir şekilde konulduğuna veya sadece PTT UETS Bilişim sistemi ile hesap sahibinin bilişim sistemi arasındaki entegrasyon ile tebligatlarını alan hesap sahiplerine başarılı bir şekilde aktarıldığına dair oluşturulan delildir.

d. Tebligat teslim edilmedi (DeliveryNonDeliveryToRecipient:NonDelivery): Tebligatın alıcı için ayrılmış tebligat alanına (hesabına) konulamadığına veya sadece entegrasyon ile tebligatlarını alan hesap sahiplerine 24 saat içinde başarılı bir şekilde aktarılamamasına dair oluşturulan delildir.

e. Tebligat okundu (RetrievalNonRetrievalByRecipient:Retrieval): Tebligatın, alıcısı tarafından açıldığında oluşturulan delildir.

f. Tebligat okundu kabul edildi (RetrievalNonRetrievalByRecipient:RetrievalTimeout): Tebligatın, alıcının hesabına iletilmesini müteakip mevzuat gereği belirlenen süre sonunda otomatik oluşturulan delildir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayan/ar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

20. İçtüzük'ün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

21. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Ayrıca otuz günlük sürenin başlangıcında kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

22. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki belirlilik de sağlanmaktadır. Dolayısıyla dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi -bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27).

23. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

24. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculaların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

25. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

26. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi; henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun

avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai kararın ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

27. Somut olayda şikâyet konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karar olan Yargıtay ilamı, başvurucunun avukatına e-tebligat yoluyla tebliğ edilmiştir. İlgili mevzuat uyarınca (bkz. §§ 13, 15) e-tebligat yolunun kullanıldığı gönderiler, muhatabın hesabına ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayılmaktadır (anılan hükmün vergi hukuku bağlamında mahkemeye erişim hakkı ve eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmediğine dair Anayasa Mahkemesi kararı için bkz. AYM, E. 2018/144, K.2019/72, 19/9/2019). Buna göre somut olayda tebliğ mazbatasında "Tebligat alıcının hesabına iletilmesini müteakip mevzuat gereği belirlenen süre sonunda otomatik olarak okundu sayıldı." şeklindeki delil kaydının oluşturulduğu 1/6/2019 tarihi tebliğ tarihidir.

28. Bununla birlikte başvuru konusu olayda başvurucu vekilinin 27/5/2019 tarihinde gerekçeli nihai karar tebligatını açtığına dair delil kaydı oluşturulmuş ve bu kayıt e-tebligat mazbatası ile PTT sorgulama raporuna da işlenmiştir. Yukarıda yer verilen Bakanlık düzenlemesi uyarınca söz konusu delil kaydı, tebligatın alıcısı tarafından okunduğu anlamına gelmektedir (bkz. § 16). İlgili Yönetmelik uyarınca elektronik mesajın tamamı iletilmeden delil kaydı oluşturulmadığı da dikkate alındığında (bkz. § 15) somut olayda başvurucunun e-tebligatın vekili tarafından açıldığı 27/5/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 27/5/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (bkz. § 19).

29. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 27/5/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra 1/7/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM KAYA

B. No: 2019/27135 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27135

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27135)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : İbrahim KAYA

Vekili : Av. Nejdet EDEMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitine itiraz davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu aleyhine 8/6/2007 tarihinde Başkale Kadastro Mahkemesinde (Mahkeme) kadastro tespitine itiraz davası açılmıştır.

9. Mahkemece 26/6/2019 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar verilmiştir. Yargılama, istinaf kanun yolu aşamasında devam etmektedir.

10. Başvurucu, söz konusu davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 26/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 13 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi ve 100.000 TL maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya, başvuru konusu davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan net 27.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Başkale Kadastro Mahkemesine (E.2007/9641, K.2019/8)

GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHAMİT SAHAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/27390 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27390

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHAMİT SAHAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27390)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

Başvurucular Vekili : Av. Muhammed Fehim OFLAS

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/27390 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde ödenmesine; aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvuru harçlarının ekli tablonun (E) sütununda belirtilen şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE, aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAŞKENT DOĞALGAZ DAĞITIM GYO A.Ş.

B. No: 2019/28520 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28520

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAŞKENT DOĞALGAZ DAĞITIM GYO A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28520)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Başkent Doğalgaz Dağıtım GYO A.Ş.

Vekili : Av. Nuray YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davada gerekçesiz karar verilmesi, bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ilişkin talebin dikkate alınmaması, davanın hatalı değerlendirme sonucu reddedilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ) tarafından, doğal gaz borcu zamanında ödenmediğinden bahisle 87.852.354,44 TL borcun tahsili amacıyla 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca başvurucu Şirket adına 1/9/2008 tarihli ödeme emri düzenlenmiştir.

9. Başvurucu, söz konusu ödeme emrinin iptali istemiyle 19/9/2008 tarihinde Ankara 8. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

10. Mahkemenin 2/12/2008 tarihli kararıyla davanın süre aşımı nedeniyle reddine hükmedilmiş, bu karar Danıştay Onüçüncü Dairesinin (Daire) 9/11/2009 tarihli ilamı ile bozulmuştur.

11. Mahkemece bozma kararına uyulmuş, 21/1/2013 tarihinde davanın reddine hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde özetle; BOTAŞ tarafından başvurucuya Nisan-Mayıs-Haziran 2008 dönemine ait gaz bedeli olarak toplam 80.001.500,63 TL asıl alacak ve bu asıl alacağa 6183 sayılı Kanun gereği işletilen 7.850.583,81 TL gecikme zammı olmak üzere toplam 87.852.354,44 TL tutarında ödeme emri gönderildiği belirtilmiştir. Başvurucu ile BOTAŞ arasında doğal gaz alım satımına ilişkin imzalanan sözleşme gereği borcun vade tarihinin her takvim ayının 15. günü olduğu bilgisine yer verilmiştir. Ödenmeyen faturaların son ödeme tarihlerinin 2008 yılının mart, nisan, mayıs, haziran aylarının 15. günleri olduğu, başvurucu tarafından bu dönemlere ilişkin olarak 5/5/2008 ile 3/7/2008 tarihleri arasında toplam 66.559.750 TL ödemede bulunulduğu, bu ödemelerin en eski fatura borcundan mahsup edilerek yapıldığı, 3/7/2008 ile 14/8/2008 tarihleri arasında ise toplam 39.465.344,75 TL ödemede bulunulduğu tespitine yer verilerek, Nisan 2008 dönemine ait faturadan bakiye 15.274.705,57 TL dahil Nisan-Mayıs-Haziran 2008 dönemine ait toplam 87.852.354,44 TL borcun süresinde ödenmemesi üzerine 1/9/2008 tarihli ödeme emrinin düzenlendiği vurgulanmıştır. Vadesinde ödenmeyen amme alacağına yönelik ödeme emri düzenleneceğinin mevzuatta açık olduğu ve başvurucunun doğal gaz bedelinden kalan bakiye borcunu vadesinde ödemediği sabit olduğundan söz konusu alacağın tahsiline yönelik olarak düzenlenen ödeme emrinde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

12. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Dairenin 31/10/2018 tarihli kararı ile onanmış; kararın düzeltilmesi istemi de yine Dairenin 25/6/2019 tarihli kararı ile reddedilerek karar kesinleşmiştir.

13. Nihai karar 23/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 20/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 18/4/2001 tarihli ve 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun "Diğer hükümler" kenar başlıklı 12. maddesinin (g) bendi şöyledir:

"BOTAŞ'ın doğal gazla ilgili alacakları hakkında 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil

Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır."

15. 6183 sayılı Kanun'un "Ödeme zamanı ve önce ödeme" kenar başlıklı 37. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Amme alacakları hususi kanunlarında belli edilen zamanlarda ödenir. Hususi kanunlarında ödeme zamanı tesbit edilmemiş amme alacakları Maliye Vekaletince belirtilecek usule göre yapılacak tebliğden itibaren bir ay içinde ödenir. Bu ödeme müddetinin son günü amme alacağının vadesi günüdür.

..."

16. 6183 sayılı Kanun'un "Ödeme emri" kenar başlıklı 55. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Amme alacağını vadesinde ödemiyenlere, 15 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları lüzumu bir 'ödeme emri' ile tebliğ olunur.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

17. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme ile korunan hak ve özgürlükleri ihlal etmediği sürece ulusal mahkemelerce yapılan hukuki ya da maddi hataları ele almanın yerleşik içtihadı uyarınca kendi görevi olmadığını belirtmektedir (García Ruiz/İspanya [BD], B.No: 30544/96, 21/1/1999, § 28; Perez/Fransa [BD], B. No: 47287/99, 12/2/2004, § 82). Bu içtihada göre Sözleşme'nin 6. maddesi adil yargılanma hakkını güvenceye almakla birlikte delillerin kabul edilebilirliğine ya da delillerin nasıl değerlendirileceğine ilişkin herhangi bir kural koymaz; bu hususlar öncelikli olarak ulusal hukukun ve mahkemelerin düzenleme alanına girer. Normal şartlarda ulusal mahkemelerin belirli delil unsurlarına ya da önlerindeki uyuşmazlıktaki tespit ya da değerlendirmelere tanıyacakları ağırlık gibi meseleler AİHM'in yeniden inceleme alanına girmez. AİHM bir dördüncü derece yargı yeri gibi davranmamalıdır, dolayısıyla keyfî olduğu ya da makul olmadığı açıkça görülebilecek tespitlerde bulunmadıkları takdirde ulusal mahkemelerin kararlarını 6. maddenin birinci fıkrası kapsamında sorgulamaz (Bochan/Ukrayna (No. 2) [BD], B. No: 22251/08, 5/2/1015, § 61).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu Şirket; BOTAŞ tarafından kendilerine 148.141.638,75 TL ödeme yapıldığı beyanında bulunulmasına karşın, yapılan toplam ödemelerin 606.282.505,72 TL olduğu ve mahkeme kararında bu hususa yönelik bir değerlendirme yapılmadığını, vade ve gecikme zammına ilişkin itirazlarına yönelik de hiçbir açıklamada bulunulmadığını, temyiz ve karar düzeltme isteminin reddine ilişkin kararların herhangi bir gerekçe içermediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak açıkça gerekçeli karar hakkından söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "...adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu AİHM'in birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

22. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

23. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamakta; tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gerekli görülmektedir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

24. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde cevap verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara cevap vermek zorunda değilseler de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

25. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

26. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul ya da esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

27. Öte yandan temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir.

Burada önemli olan husus, temyiz merciinin bir şekilde temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, § 57).

28. Somut olayda mahkeme, ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davayı incelemiş ve ilgili mevzuat kapsamında değerlendirme yaparak sonuca ulaşmıştır. Bu bağlamda yapılan açık yargılama sonunda tarafların davanın sonucuna etkili olabilecek tüm iddia ve savunmaları tartışılarak verilen kararda hükme ulaşılması için yeterli gerekçe bulunduğu (bkz. § 11) görülmektedir. Ayrıca temyiz ve karar düzeltme aşamalarında değerlendirme konusu hüküm ve gerekçesinin uygun bulunduğu belirtilmiştir. Bu hâle göre gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu Şirket; uzmanlık ve hesaplama gerektiren bir uyuşmazlıkta taleplerine karşın bilirkişi raporu alınmadığını, davalı idarenin sunduğu belgelere göre karar verildiğini, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının engellendiğini belirterek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

31. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

32. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

33. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ilkelerine Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkenin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkeye uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir (Mehmet Fidan, § 38).

34. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Bu usul güvencesi gereğince uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı

olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

35. Silahların eşitliği ilkesi kapsamında yapılacak inceleme, başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (Yüksel Hançer, § 19).

36. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ilkesi ışığında taraflara delillerini sunma, inceletme noktasında uygun imkânların tanınması ve yargılamaya etkin katılımlarının sağlanması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsiz olma iddiaları da yargılamanın bütünü kapsamında değerlendirilecektir. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir (Mustafa Kupal, B. No: 2013/7727, 4/2/2016, §§ 50-52).

37. Somut olayda görülen davanın tarafları arasındaki ihtilaf, başvurucu Şirketin BOTAŞ'a olan doğal gaz borcunun ne kadarlık kısmını ödediği ve düzenlenen ödeme emrinin borcun ödenmeyen kısmıyla uyumlu olup olmadığı noktasındadır.

38. Kural olarak Anayasa Mahkemesinin görevi herhangi bir davada bilirkişi raporu veya uzman mütalaasının gerekli olup olmadığına karar vermek değildir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 68). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkisi olan iddiaların işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini ve özellikle ispat külfeti konusunda taraflardan birinin diğerine nazaran dezavantajlı bir konuma düşürülüp düşürülmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Ahmet Korkmaz, B. No: 2014/16232, 25/1/2018, § 29).

39. Somut başvuruda Mahkemece uzman bilirkişi incelemesi yaptırılmasına gerek görülmeyerek, sunulan belgeler kapsamında mevcut borç durumu ile yapılan ödemeler belirlenerek kalan ödeme miktarı hesaplanmış ve uyuşmazlık hakkında hüküm kurulmuştur.

40. Delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisinin esasen derece mahkemelerine ait olduğu, derece mahkemelerinin dava konusuna, elde edilen delilerin ağırlığına ve iddia ile savunmalara göre tanık beyanı, keşif icrası ve bilirkişi incelemesi gibi delilleri toplamama veya incelememe konusunda takdir yetkisine sahip olduğu dikkate alındığında bilirkişi incelemesi yaptırılmamasına ilişkin ileri sürülen husus yönünden silahların eşitliği ilkesine yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu sonucuna varılmaktadır.

41. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verilebilir. Başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu Şirket, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

45. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

46. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

47. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 10 yıl 9 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

48. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları

49. Başvurucu Şirket; Başkent Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından tanzim edilen 20/5/2008 tarihli haciz bildirimi ile zaten BOTAŞ'ın alacaklarına haciz işlendiğini, BOTAŞ tarafından ilgili Vergi Dairesince konulan haczin bitiminin beklenmesi ve ardından varsa bakiye alacağın ödenmesinin talep edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca taraflarından mevcut borcun ödendiği bildirilmesine karşın BOTAŞ tarafından ödeme yapılmadığının iddia edildiğini, bu hâliyle talep edilen bedelin taraflarınca hesaplanabilir nitelikte olmadığını, likit bir alacağın varlığından söz edilemeyeceğini, Mahkemece eksik inceleme ve mevzuatın yanlış yorumlanması suretiyle verilen hükmün hukuka aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

50. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları delillerin takdiri, somut olayın ve mevzuatın değerlendirilmesine ilişkin bulunduğundan şikâyetin yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

51. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

52. Somut olayda iddia, savunma ve tüm dosya kapsamı incelenerek ilgili kısımları yukarıda belirtilen (bkz. § 11) gerekçe ile hüküm kurulmuştur.

53. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

56. Başvurucu, ihlalin tespitine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

57. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

58. Başvurucu, manevi tazminat talebinde bulunmadığından tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

59. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 8. İdare Mahkemesine (E.2011/714, K.2013/50) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜNYAMİN ÇİÇEK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/30104 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30104

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜNYAMİN ÇİÇEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30104)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

Başvurucular Vekili : Av. Saniye ÇİFTÇİ ERTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/30104 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. İş mahkemeleri nezdinde görülen davalarda yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 58).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 6 yıl 9 ay ila 7 yıl 8 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine; aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen harçlarının başvuruculara AYRI AYRI, aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİHATTİN ÇİFCİ

B. No: 2019/33259 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33259

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİHATTİN ÇİFCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33259)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Nihattin ÇİFCİ

Vekili : Av. Sema KILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/9/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu; N.Ç.ye ait taşınmazı, N.Ç.nin satış için S.E.ye verdiği vekaletnameye güvenerek zilyetlik devir senedi ile satın almıştır. Başvurucu, satın aldığı taşınmaz üzerine bina yapmıştır ve söz konusu taşınmazı yirmi yıldır kullanmaktadır.

9. Başvurucu, taşınmazın tapuda Y.B.ye devredildiğini öğrenmesi üzerine N.Ç. ve Y.B. aleyhine 18/3/2013 tarihinde İstanbul Anadolu 14. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde; taşınmazın uzun yıllardır başvurucu tarafından kullanıldığı, vergilerinin başvurucu tarafından ödendiği ve aboneliklerinin başvurucu üzerinde olduğu belirtilmiştir. Başvurucu, taşınmazın tapusunun iptali ile kendisi adına tesciline, olmadığı takdirde taşınmazın bedeli ile üzerinde bulunan binanın keşfen belirlenecek değerine karşılık şimdilik 10.000 TL'nin davalılardan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

10. Mahkeme 25/12/2015 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararda, dava tarihinde N.Ç.nin tapuda malik olmadığı ve başvurucuya yapılan harici satışta N.Ç.nin taraf olarak bulunmadığı gerekçesiyle N.Ç.ye husumet yöneltilemeyeceği ve Y.B.nin tapu kaydına güvenerek taşınmazı iktisap ettiği belirtilmiştir. Gerekçede, başvurucunun taşınmazın satış senetleri ile satın almasının mevzuatta taşınmaz satışı için gereken şekil şartını taşımadığı vurgulanmıştır. Ayrıca başvurucunun başkasına ait taşınmaz üzerine bina yapmış olması sebebiyle bedelini istemesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

11. Başvurucunun temyiz istemi Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin (Daire) 21/11/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda ek gerekçe olarak başvurucunun geçersiz sözleşme nedeniyle sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre sözleşmenin taraflarından talepte bulunabileceği belirtilmiştir.

12. Başvurucunun karar düzeltme talebi Daire tarafından 3/7/2019 tarihinde reddedilmiştir.

13. Nihai karar, başvurucuya 28/8/2019 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 27/9/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının

ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

19. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 6 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; davaya konu taşınmazı zilyetlik devir senedi ile satın aldığını, asıl tapu sahibi olan N.Ç. tarafından verilmiş noter onaylı vekaletname ile satışın gerçekleştiğini belirtmiştir. Vekaletname ile satış işlemini gerçekleştiren S.E.nin Mahkemede tanık olarak dinlendiğini ve bu durumu ikrar ettiğini, bilirkişi raporu ile taşınmazın gerçek değeri ile satış değeri arasındaki farkın satış işlemindeki muvazaayı ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Başvurucu taşınmazın yıllarca zilyedi olduğunu ve vergilerinin kendisi tarafından ödendiğini belirterek mülkiyet hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun başvuru formundaki şikâyetlerinin tapu kaydında yapılan satış işleminin muvazaalı olduğu, dava konusu taşınmazın kendisine ait olması sebebiyle Mahkeme kararının hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olduğu tespit edildiğinden başvurunun mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

23. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı; mevcut mal, mülk ve ekonomik değerleri koruyan bir temel haktır. Kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı, bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun mülkiyet kavramı içinde değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, § 36). Ayrıca gelecekte elde edileceği iddia edilen bir gelirin mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir (Sultan Tokay ve diğerleri, B. No: 2013/1122, 26/6/2014, § 42).

24. Bir mülk veya alacakla ilgili olarak hak iddia eden kişinin söz konusu hakkın varlığını

hukuken ispat etmesi gerekir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 38).

25. Somut olayda, mahkemenin gerekçeli kararında yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamına giren bir ekonomik değeri veya en azından böyle bir değeri elde etme yönünde meşru beklentisi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

28. Başvurucu ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

29. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

30. Başvurucunun manevi tazminat talebi bulunmadığından yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlalinin tespiti sonucunda tazminata hükmedilmesi mümkün değildir.

31. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 14. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2013/138, K.2015/508) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜLENT ŞEREF SARIOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/39603 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39603

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜLENT ŞEREF SARIOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39603)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, baro levhasına yazılma işlemine ilişkin iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/39603 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler, Olağanüstü Hâl İlanı ve Bu Süreçte Uygulanan Tedbirler

9. Başvuruya konu olaylara ilişkin genel bilgiler ile olağanüstü hâl ilanı ve bu süreçte uygulanan tedbirler için bkz. M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, §§ 11-19.

B. Başvuru Konusu Olaylara ilişkin Süreç

10. Başvurucular, kamu görevlisi (hâkim-savcı/devlet memuru) olarak görev yaptıkları sırada Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması FETÖ/PDY ile bağlantıları olduğu gerekçesiyle ilgili kanun hükmünde kararnameler (KHK) gereğince meslekten ihraç edilmiştir.

11. Kamu görevinden çıkarılmalarının ardından başvurucular, baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle ilgili Barolara (Baro) başvurmuştur. Başvurucuların talebi, baro levhasına kaydedilebilmek için aranan kanuni şartları taşımadıkları gerekçesiyle ilgili Baro tarafından reddedilmiş; söz konusu karara başvurucuların yaptıkları itiraz da Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından kabul edilmemiştir. İtirazın reddine ilişkin karar Bakanlık tarafından onaylanmıştır.

12. Başvurucular; baro levhasına yazılmalarına ilişkin taleplerinin reddi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (Mahkeme) ilgili Baro, TBB ve Ankara Barosuna karşı iptal davası açmıştır.

13. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvurucuların ihraç edilmelerine sebep olan KHK'lar gereğince yeniden kamu hizmetinde istihdam edilmelerinin mümkün olmadığı, avukatlık mesleğinin önemi gereği kamu görevi sayıldığı, bu nedenle dava konusu işlemin hukuka aykırı olmadığı belirtilmiştir. İstinaf başvuruları, Bölge İdare Mahkemesi tarafından kesin olmak üzere reddedilmiştir.

14. Başvurucular muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. İlgili hukuk için bkz. M.B., §§ 34-56.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Bazı başvurucular bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında

belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

20. Bakanlık görüşünde, başvuruculardan Fatih Taş hakkında silahlı terör örgütüne üyelik suçundan ceza yargılamasına devam edildiği, Mesut Ağcınlıoğlu'nun ise aynı suçtan yargılandığı ve mahkûmiyet aldığı ancak kararın kesinleşmediği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesinin M.B. ve Tamer Mahmutoğlu ([GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020) kararları sonrasında meslekten çıkarılmasına karar verilenlerden; haklarında ceza soruşturması bulunmayan, ceza soruşturması açılmasına yer olmadığı kararı, ceza soruşturması neticesinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilenler ile yargılama sonucunda beraat kararı kesinleşen ilgililer bakımından yeni bir başvuru olması durumunda ilgili KHK hükmü gereği kamu görevinde istihdam edilemeyeceği gerekçesiyle TBB kararlarının geri gönderilmediği ve ısrar kararı üzerine de iptal davası açılması yoluna gidilmediği ifade edilmiştir. Bir kısım başvurucu bakımından yargılamaların devam etmesi sebebiyle başvuru yollarının tüketilmediği vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

21. Anayasa'nın iddianın incelenmesinde dayanılacak olan "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların baro levhasına/staj listesine yazılma taleplerinin reddi işleminin iptali talebiyle açtıkları davalar Mahkeme tarafından reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından baro levhasına yazılma kararının iptal edilmesine ilişkin M.B. başvurusu Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiş olup somut başvurulardaki iddiaların da bu kapsamda incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu M.B. başvurusuna ilişkin kararında Anayasa'nın 36. maddesinin baro levhasına kaydedilmeye ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır (aynı kararda bkz. §§ 64-78).

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

25. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren M.B. kararında belirlemiştir. Söz konusu kamu görevinden ihraç edilen başvurucunun baro levhasına yazılma işleminin mahkeme kararı ile iptal edilmesine ilişkin başvuruda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İptal ile sonuçlanan mahkeme kararında 23/7/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'de düzenlenen "Birinci fıkra uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez..." hükmünden yola çıkılarak ve avukatlık mesleğinin maddi anlamda bir kamu hizmeti olduğu değerlendirilerek başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşımadığı hükmüne varıldığı belirtilmiştir (M.B., §§ 92-96).

26. Söz konusu başvuruya ilişkin kararda, derece mahkemelerince yapılan yargılamanın adil yargılanma ilkelerini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesinde incelenmesi gereken meselenin derece mahkemesinin vardığı bu sonucun ilgili mevzuatın hakkın tesliminden kaçınacak ölçüde öngörülemez bir biçimde yorumlanmasına dayanıp dayanmadığının tespit edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kamu hizmeti kavramını yorumlamanın ve bu bağlamda anılan hükmün avukatlığı da kapsayıp kapsamadığını değerlendirmenin öncelikli olarak derece mahkemelerine ait bir yetki olduğu vurgulanmış, bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumunun açıkça öngörülemez olduğunun veya hakkın teslimini açıkça reddedecek şekilde hatalı bulunduğunun tespiti durumunda usule ilişkin güvencelerin de anlamsız hâle geleceği gerekçesiyle söz konusu durumun etkilerini incelemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olduğu belirtilmiştir (M.B., § 97).

27. Anılan başvuruda 667 sayılı KHK gereğince görevlerine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceklerine ilişkin kuraldaki istihdam kavramının bağımlı çalışmayı gerektirdiği, anılan kuraldan devlete bağlı olarak çalışmayı gerektirmeyen avukatlık mesleğini de kapsadığı hususunun açıkça anlaşılamadığı vurgulanmıştır. Ayrıca serbest çalışan avukatlar ile devlet arasında devlet memurununkine benzer bir güven ilişkisi aramanın Anayasa ile oluşturulan demokratik hukuk düzeninde anlamlı olmadığının altı çizilmiştir (M.B., § 101).

28. Hak ve özgürlükleri sınırlandıran hükümlerin kamu makamlarınca geniş yorumlanması bireyler açısından öngörülemez sonuçlar doğurabileceğinden hukuk devletine aykırılık teşkil etmenin yanında adil yargılanma hakkını da zedeler. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişletici yorum ve uygulamalar, kanun koyucunun getirmediği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir. Bu açıdan hak ve özgürlükleri sınırlandıran kurallara ilişkin yorum ve uygulamaların kuralın kapsamını genişletici nitelikte olmaması ve öngörülebilir sınırlar içinde kalması önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle derece mahkemelerinin hak ve özgürlükleri sınırlayıcı kuralların kapsamının geniş yorumlanması hususunda oldukça ihtiyatlı davranması gerekir. Aksi durum keyfî uygulamaların yaygınlaşmasına ve bireylerin kamu otoritelerine karşı güvencesiz bir konuma düşmesine yol açar (M.B., § 104).

29. Sonuç olarak M.B. başvurusuna ilişkin kararda; başvurucunun kamu görevinden ihraç edildikten sonra kamu hizmeti sayılan avukatlık mesleğinde istihdam edilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda

ulaşılan kanaatin, kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı belirtilmiştir. Bu yorumun başvurucunun medeni hakkıyla ilgili olarak açılan davada usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği ve başvurucu aleyhine karar verilmesinde belirleyici olduğu, dolayısıyla bunların bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

30. Somut olayda da kamu görevinden çıkarılan başvuruculaların baro levhasına kaydedilmeleri talebiyle yaptıkları başvuruların reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açtıkları davada, Mahkeme tarafından avukatlık mesleğinin kamu görevi olduğu ve ilgili düzenlemeler gereği başvuruculaların ihraç edildikten sonra yeniden kamu görevinde istihdam edilemeyecekleri gerekçesiyle bu talebin reddedildiği tespit edilmiştir. Bu durumda yukarıda anılan kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından başvuruculaların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Bakanlık görüşünde; başvuruculardan Fatih Taş hakkında silahlı terör örgütüne üyelik suçundan ceza yargılamasına devam edildiği, Mesut Ağcınlıoğlu hakkında ise aynı suçtan mahkûmiyet kararı verildiği belirtilmişse de hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden yapılan değerlendirmenin derece mahkemelerinin gerekçeleri kapsamında yapıldığı belirtilmelidir. Somut olayda ihlale konu derece mahkemesi kararlarının başvuruculaların kamu görevinden ihraç edildikten sonra yeniden kamu görevinde istihdam edilemeyecekleri gerekçesine dayandığı, başvurucular hakkındaki ceza yargılamalarına ilişkin olarak herhangi bir değerlendirmenin söz konusu kararlarda bulunmadığı görülmektedir.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

32. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılanma ve tazminat talebinde bulunmuştur.

34. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

35. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

36. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

37. İncelenen başvuruda, Mahkemenin olayda uygulanan hukuk kuralını usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirecek şekilde ve öngörülemez biçimde yorumlaması sebebiyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

38. Bu durumda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

39. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

40. Başvurucu Mesut Ağcınlıoğlu'na 3.600 TL vekâlet ücreti ve 446,90 TL başvuru harcından oluşan toplam 4.046,90 TL yargılama giderinin ödenmesine karar verilmesi gerekir. Bülent Şeref Sarıoğlu başvurusunda başvuru tarihinden sonra Av. Yakup Gönen tarafından vekâletname sunulmuşsa da vekilin dosya kapsamında bir katkısı tespit edilememiş olduğundan vekâlet ücreti hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucu Mesut Ağcınlıoğlu'na 3.600 TL vekâlet ücreti ve 446,90 TL başvuru harcından oluşan toplam 4.046,90 TL yargılama giderinin ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEVDET SERT

B. No: 2019/42542 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42542

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEVDET SERT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42542)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Cevdet SERT

Vekili : Av. Nesrin Gülten AKTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, belediyenin hissedarı olduğu şirketlerde çalışanın ilave tediye alacağının tahsili amacıyla açtığı davanın Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığından dolayı reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İzmit Atık ve Değerlendirme Arıtma Yakma ve Değerlendirme A.Ş.de (İZAYDAŞ) 2004 yılının Ekim ayından beri temizlik işçisi olarak çalışmaya devam etmektedir.

9. Başvurucu, belediyelerde çalışan personelin işçi vasfında olması nedeniyle4/7/1956 tarihli ve 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla İZAYDAŞ aleyhine 2/4/2014 tarihinde dava açmıştır.

10. Kocaeli 3. İş Mahkemesi (Mahkeme) 22/12/2015 tarihinde davayı kısmen kabul etmiştir. Kararda davalı şirketin sermayesinin %99'u Kocaeli Büyükşehir Belediyesine ait olduğu ve Belediyeye bağlı teşekküllerden olduğu belirtilmiştir. 6772 sayılı Kanun'un 1. maddesi gereğince bu şirkette çalışan işçilere ilave tediye ödemesi yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

11. Davalı İZAYDAŞ 28/1/2016 tarihinde kararı temyiz etmiştir.

12. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (Daire) 19/6/2019 tarihinde temyiz olunan kararın bozulmasına karar vermiştir. Kararda başvurucunun; devlet tarafından yasa ve yasanın verdiği yetki ile idari işlemle kurulan, kamusal yetki ve ayrıcalıklardan yararlanan kamu tüzel kişilikleri ve bunlara bağlı kuruşlardan olmayan Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin hissedarı olduğu, özel hukuk hükümlerine tabi şirket işçisi olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple ilave tediyeden yararlanma hakkı bulunmadığı ifade edilmiştir.

13. Mahkeme bozma kararına uyarak 7/11/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Karar temyiz edilmemesi üzerine 2/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

14. Mahkeme kararı başvurucuya 11/11/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 24/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, Yargıtay daireleri arasında süregelen içtihat farklılığı nedeniyle davasının reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

19. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası, 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı ve 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ikincil nitelikte bir kanun yolu olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır (Şahin Tosun, B. No: 2014/10857, 11/1/2017, § 34).

20. Temyiz mahkemesinin yakın zamanda vermiş olduğu ve başvurucunun davasına da uygulanacak nitelikte bir karar varsa ve temyiz mahkemesinin bu kararını değiştirmesi ihtimal dâhilinde görünmüyorsa başvurucu, iç hukuk yollarını tüketmiş sayılacaktır (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 30; Şahin Tosun, § 35).

21. Somut olayda temyiz kanun yoluna başvurulması başvurucu tarafından tüketilmesi gerekli bir yol olarak değerlendirilmemiştir. Mahkeme ilk olarak başvurucuya ilave tediye alacağının ödenmesine karar vermiş olsa da Daire başvurucunun özel hukuk kişisinin işçisi olduğunu belirterek ilave tediye alacağından yararlanamayacağına hükmetmiş ve mahkeme kararını bozmuştur. Mahkeme de bozma kararına uyarak davayı reddetmiştir. Söz konusu karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

22. Mahkemenin bozmaya uyarak davayı reddettiği 7/11/2019 tarihli nihai karar başvurucuya 11/11/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu, temyiz yoluna başvurulmasında hukuki yarar görmediği için bu yola başvurmamıştır. Bu hâlde gerekçeli kararın tebliğinden itibaren 30 günlük başvuru sürede en son 11/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarih geçirildikten sonra 24/12/2019 tarihinde gerçekleştirilen bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARZU DEMİREL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/17518 | Karar tarihi: 31.12.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/17518

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARZU DEMİREL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/17518)

Karar Tarihi: 31/12/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Arzu DEMİREL ve diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/17518 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/17518 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer

dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle

maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçlarının da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMET İNANÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/25845 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25845

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMET İNANÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25845)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : İsmet İNANÇ ve diğerleri (bkz. Ekli 1 numaralı tablo)

Vekili : bkz. Ekli 1 numaralı Tablonun F Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/25845 numaralı bireysel başvuru dosyası ile

birleştirilmesine, incelemenin 2020/25845 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen ceza yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise

Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı

bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -Ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; Ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harçlarının da başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜLYA ÇINAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/27741 | Karar tarihi: 31.12.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27741

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜLYA ÇINAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27741)

Karar Tarihi: 31/12/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Hülya ÇINAR ve diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/27741 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/27741 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer

dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 31/12/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle

maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/12/2020tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.